

पुस्तक क्रमांक १७८.

श्रीआनन्दचन्द्रग्रन्थाब्धौ (ग्रन्थरत्नाकरे) ग्रन्थरत्नम्-१८.

शाश्वतानन्ददायक-श्रीयन्त्राधिराजजेश्वर-श्रीसिद्धचक्रेभ्यो नमो नमः ।

सकलसुखीहित-श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथो विजयतेतमाम् । शासनसञ्चालक-सूत्रकृच्छ्रीसुधर्मगणभृते नमः ॥

जयपूर

वस्तुस्थानसंज्ञक-सूत्रकार-पञ्चमगणधरप्रवरश्रीसुधर्मस्वामिसंढब्धं, तत्सूत्रार्थरहस्यकार-श्रीमद्भद्रबाहुस्वामिनिर्मितनियुक्तियुतं, नवाङ्गीवृत्तिकार-श्रीमदभयदेवसूरिविहितविवरणसुशोभितं; संपादकीयविविधप्रत्यन्तरपाठाद्यनेकपरिशिष्टसमलङ्कृतं च—

॥ श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गम् ॥

[तस्य प्रथमश्रुतस्कंधस्यानवमाध्ययनतः एकोनविंशतितमपर्यन्तेन द्वितीयश्रुतस्कंधेन च परिसमाप्तं द्वितीय-विभागम्]

संशोधकः सम्पादकश्च

प्रातःस्मरणीयपूज्यानां गीतार्थसर्वभौमानामागमोद्धारकाणां श्रीवर्द्धमानजैनागममन्दिरसंस्थापकानां प्रावचनिकधुरन्धराणां

स्व० श्रीआनन्दसागरसूरीश्वराणां विद्वद्हितेयः आचार्यश्रीचन्द्रसागरसूरीः ।

प्रकाशिका—“ श्रीसिद्धचक्रसाहित्यप्रचारकसमिति ” इति संस्था ।

वीरसवत् २४७९ ।

विक्रमसंवत् २००९ ।

पण्यम् ७-०-० ।

क्राईस्टाब्द १९५२ ।

प्रकाशिका :-

श्रीसिद्धचक्र-साहित्य-समिति-संस्था.

C/o. संवदी चीमनलाल सवाईचन्द्र,

गोल्लोरी, गलेमंदी सुरत W. Ry.

द्रव्यदयानुं भव्य-फल ।

“पाणाणुकंपयाए, सूयाणुकंपयाए, जीवाणुकंपयाए, सत्ताणुकंपयाए सो पाए अंतरा चैव संधारिए, नो चैव णं निविस्सते, तते णं तुमं मेहा! ताए पाणाणुकंपयाए जाव सत्ताणुकंपयाए संसारे परिस्सिकते, साणुस्साउणे निबद्धे”,
श्रीज्ञाता० अ० १, पृ० ७१-पंक्ति ७ ।

भावार्थः—श्रीवीरप्रभु मेघकुमारने कहे छे के-हे मेव ! प्राण-भूत-जीव-सत्त्वनी अनुकरूपाए-दयाधी (हाथीना भवमां) तें पग अद्धरज राख्यो पण मूक्यो नहिं, तेथी करी-प्राण-भूत-जीव-सत्त्वनी दयाधी तें भवसंसार लघुकर्को यावत् मनुष्यतुं आयुष्य बांध्युं-

मुद्रक-शाह गुलाबचंद लखुमाई,

श्रीमहोदय प्रिन्टींग प्रेस,

दोणापीठ-भावनगर (सौराष्ट्र).

શાશ્વતાનન્દદાયક-સકલમન્ત્ર-તન્વાધિરાજરાજેશ્વર-શ્રીસિદ્ધચક્રેભ્યો નમો નમઃ ।
સકલસમીહિતપૂરક-શ્રીશહેશ્વરપાર્શ્વનાથો વિજયતેતમામ્ ॥

॥ શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથાઙ્કે દ્વિતીયવિભાગે પ્રસ્તાવના ॥

દુર્લભ માનવજીવન—

અનાદિઅનંતકાલથી પરિભ્રમણ કરનાર જીવોને જન્મ-જરા-મરણ-શોક-દુઃખ-દરિદ્રતા-દૌર્ભાગ્ય-આધિ-વ્યાધિ-ઉપાધિ આદિ અनेકવિધ દુઃખદાયિ ભવચક્રની પરંપરામાં અનુકૂલ સાધન-સામગ્રી-સંયોગોથી ભરપૂર માનવજીવન મળવું તે અતીવ દુર્લભ છે, છતાં આ પ્રાપ્ત થયેલ મનુષ્યજીવનમાં આર્યદેશ-ઉત્તમકુલ-ઉત્તમજાતિ-દીર્ઘઆયુષ્ય-પરિપૂર્ણશક્તિશાલિપાંચહન્દ્રિયો-દેવગુરુધર્મની જોગવાઈ-વીતરાગવાણીનું શ્રવણ-શાસનમાન્યશ્રદ્ધા-શ્રદ્ધાનુસારપરિણતિ કેલવીને પ્રવૃત્તિ-નિવૃત્તિમય જીવન જીવવું એ વિગેરે સર્વની પ્રાપ્તિ થવામાં તથાભવ્યત્વ-પ્રબલપુરુષાર્થ-પ્રકૃષ્ટપુણ્યાદિ વિગેરે અમોઘ કારણો ભાગ ભજવે છે, એ મૂલવા જૈવું નથી.

મોક્ષપ્રાપ્તિનો પ્રકાર—

શાસનમાન્ય સાધન-સામગ્રી-સંયોગોથી ભરપૂર માનવજીવનને ઉજાલનારાઓએ સમર્થ ગીતાર્થ જ્ઞાનીઓના સમાગમમાં રહીને સ્વયં જ્ઞાની બનવું અગર તે ગીતાર્થ ભગવન્તોની નિશ્રા સ્વીકારીને હેય-ઉપદેય પદાર્થોનો વિવેક કરીને અનુક્રમે નિવૃત્તિ-પ્રવૃત્તિમય

જીવન જીવવું, કારણ કે-તેવું જીવન જીવ્યા વગર કોઈ પણ જીવ મોક્ષમાર્ગને અનુકૂલ કલ્યાણ સાધી શક્યો નથી, અને સાધી શકશે જ નહિ. આ પ્રસંગને સ્પષ્ટ કરતાં શાસ્ત્રકારોએ જણાવ્યું છે કે “ પદ્મો ગીયત્થો બીઓ ગીયત્થનિસ્સિઓ મણિઓ ” આ પદ્યનો ભાવાર્થ એ છે કે-મોક્ષમાર્ગના અમિલાષિઓ માટે ત્રૈલોક્યનાથ મગવંતોએ ચાર ઘનઘાતી કર્મ તોડીને કેવલજ્ઞાન પામવાના, અને તે પછી સકલ કર્મના ક્ષયપૂર્વક મોક્ષ મેલવવાના બેજ માર્ગ કહેલા છે, ત્રીજા માર્ગની અનુજ્ઞા તે મગવંતોએ આપીજ નથી. તે બે માર્ગ કયા ?; પ્રથમ માર્ગ ગીતાર્થનો, અને બીજો માર્ગ ગીતાર્થની નિશ્રાનો છે. આથી જેઓ મોક્ષે ગયા છે, જાય છે અને જશે તે વઘાઓએ ઉપરના બે માર્ગ સ્વીકારેલા છે, સ્વીકારે છે, અને સ્વીકારશે એ બીના નિઃસંદેહપણે સ્વીકાર્ય છે.

કલ્યાણકારિ સમાગમ—

જૈનશાસનમાન્ય-મોક્ષતત્ત્વની પરિણતિપૂર્વકના તત્ત્વસંવેદનનું આસ્વાદન કરીને મોક્ષમાર્ગે ગયેલાઓની અને મોક્ષ સન્મુલ્ક થયેલાઓની પરંપરાનું વિવેકપૂર્વક અવલોકન કરીએ તો ઉપરની સ્પષ્ટ વાત નજર સન્મુલ્ક સ્ખડી થાય છે. ઇન્દ્રમૂર્તિને પ્રમુ મહાવીરનો, નયસારને મુનિસમાગમનો, ઘનાસાર્થવાહને ધર્મઘોષસ્ફરિજીનો, જમ્બૂસ્વામિને શ્રીસુધર્માસ્વામિનો, અને પંદરસો ત્રણ તાપસોને શ્રીહિન્દ્રમૂર્તિનો સમાગમ થયો તે સમાગમની સાથે વીતરાગની વાણીનું શ્રવણ, શ્રદ્ધાપૂર્વકની પરિણતિ, અને વીર્યોછાસપૂર્વક સંયમનું સેવન થવાથી અનુક્રમે પામવા લાયકની અમોઘ चीज પામી ગયા છે; એમાં ચતુર્વિધસંઘની કોઈપણ વ્યક્તિને આ નિઃશંક-સત્ય સમજાયા વગર રહેતું જ નથી. જિનેશ્વરોનો, કેવલિઓનો, પૂર્વધરોનો, અને બહુશ્રુતધર-ગીતાર્થનો સમાગમ થવો એ એક અલૌકિક પુણ્યનો પ્રભાવ છે, તે પ્રબલ પુણ્યાદિપ્રભાવનાના જોરે સાધન-સામગ્રી-સંયોગ પામીને ઉચરોચર ઉત્કૃષ્ટ કોટિના પુણ્યના-સંવરના-નિર્જરાના ભાગી બનીને તેઓ સ્વજીવનને

અને તે પછી સમાગમમાં આવનારા અનેક જીવોને કલ્યાણમાર્ગે પમાડવામાં પ્રબલ ઉદ્યમવન્ત થાય છે. પ્રમુ મહાવીરના કલ્યાણકારિ-સમાગમથી હિન્દ્રમૃતિ અને સુધર્માનામના બ્રાહ્મણો શાસનના માલીક-સંચાલક બન્યા, પ્રમુ સુધર્માસ્વામિ ગણધરના કલ્યાણકારિ સમાગમથી શ્રીજમ્બૂસ્વામિ નવાણું ક્રોડ સૈન્યા-આઠ સ્ત્રીઓ છોડવાનું સામર્થ્ય કેઢવીને શાસનમાં અન્તિમ કેવલી બન્યા; શાસનમાન્ય મહાપુરુષોના કલ્યાણકારિ સમાગમથી પ્રાદુર્ભાવ પામેલ શ્રુતગંગા-સરિતાઓ આજે પણ શાસનમાં ઠામઠામ અસ્થલિતપણે વહી રહી છે, કે જે સરિતાના સુધાસમ જલનું પાન કરીને પાપી આત્માઓ પોતાનાં પાપો સ્વપાવતા અઘ્યાપિ-પર્યંત પાવન થઈ રહ્યા છે, અને ભાવિમાં પણ જરૂર યોગ્ય આત્માઓ પાવન થશે એમાં લવલેશ શંકાને સ્થાન જ નથી.

શ્રુતગંગાનું મૂલ—

વર્તમાનશાસનમાં સઘઢીં શ્રુતસંપદાઓના પદ્મહૃદસમાન મૂલ તરીકે ત્રૈલોક્યનાથ ભગવન્ત શ્રીવીરવિમુ છે, અને શાસનસંચાલક-પંચમગણધર શ્રીસુધર્માસ્વામિજી છે; કારણ કે અર્થથી આદ્યદેશના દેનારા ભગવન્ત શ્રીમહાવીર મહારાજા છે, તે દેશનાને અનંતર ક્ષીલનારા શ્રી સુધર્માસ્વામિજી છે, અને તે દેશનાને પરંપરાઈ ક્ષીલનારા શ્રી જમ્બૂસ્વામિજી વિગેરે છે. આથી જ અર્થથી-સૂત્રથી આત્માગમ-અનંતરાગમ-પરંપરાગમના મેદ સમજનારને સ્પષ્ટ માલમ પડે છે કે અર્થથી આત્માગમ શ્રીમહાવીર મહારાજાને છે, અને સૂત્રથી આત્માગમ પંચમગણધર શ્રી સુધર્માસ્વામિજીને છે.

આસન્નોપકારિ શ્રીમહાવીરમહારાજાના નિર્વાણસમયને ૨૪૭૯ લગભગ વર્ષો પસાર થઈ ગયા છતાં શાસન સ્થાપનાના અવસરે અર્થથી-સૂત્રથી આત્માગમાદિ મેદોને અનુસરીને અસ્થલિત પ્રવાહરૂપે પરંપરાગત તે તે સર્વજ્ઞભાષિત-અર્થોને અને ગણધરભાષિતસૂત્રોને

પ્રાપ્ત કરવાનું સુંદરતમ-સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત કરનાર હોય તો વર્તમાનકાલીન શાસનમાન્ય-મુદ્રા અર્થ અને પરંપરાયે પ્રમાણમ્બર-મન્દિરમાર્ગીય સંપ્રદાય હતો, છે, અને રહેશે.

ધર્મકથાનુયોગની વિશિષ્ટતા—

વર્તમાનમાં શ્રુતસંપદાઓને સાચવી રાખનારા અનેકવિધ ગ્રન્થોમાં અગીઆર અંગોનું પ્રધાનપણું અતીવ પ્રસિદ્ધ છે. તે અંગોમાં છઠ્ઠું અંગ “શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથાજ્ઞ” નામે પ્રસિદ્ધ છે, અને સાથે સાથે શાસ્ત્રકારોએ ઠામ ઠામ જણાવેલું છે કે આ છઠ્ઠું અંગ સર્વવ્યાપક-યોગની ગરૂજ સારે છે. શાસનમાં પ્રવેશ કરનારાઓ માટે, પ્રવેશ કરેલાઓના વીર્યોજ્ઞાસની વૃદ્ધિ માટે, અને શાસનાભિમુખ બનાવવાના આશયથી અનેકાનેક ભવ્યાત્માઓ માટે આ છઠ્ઠું અંગ વધુ ને વધુ ઉપકારક થયેલ છે, થાય છે અને થશે તે નિઃસંદેહ બીના અર્થિઓએ સ્મૃતિપટ પર સ્થિર કરવા જેવી છે. સર્વજ્ઞકથિત સિદ્ધાન્તોમાં શું રહસ્ય છે ? તે તે સિદ્ધાન્તોનું પાલન કરનારાઓને કેવો લાભ થયો ? તેની વિરુદ્ધ વર્તનારાઓને કેવું નુકશાન થયું ?, આપત્તિકાલમાં ધૈર્ય ગુમાવનારની શી હાલત થઈ ?, અને વિદ્વોનો વિજય કરનાર કઈ રીતિએ આગલ વધ્યો ?; વિગેરે વિગેરે ચરણકરણાનુયોગાદિના અનેકવિધ પ્રસંગોથી શ્રોતાના, વાંચકોના, તથા અભ્યાસકોના જીવનને નવપલ્લવિત બનાવનાર હોય તો આ ધર્મકથાનુયોગ સ્વરૂપ-શ્રીછઠ્ઠું અંગ શ્રીજ્ઞાતાસૂત્ર છે.

દ્વિતીયવિભાગની સામગ્રીઓ—

આ છઠ્ઠા અંગ-“શ્રી જ્ઞાતાધર્મકથાજ્ઞની પ્રથમ આવૃત્તિ સ્વ. પૂજ્ય ગુરુદેવ આગમોદ્ધારકાચાર્યની પુનીત દૃષ્ટિથી બહાર પડેલી હતી, પરન્તુ અનેક વાંચકોની માંગણીના સદ્ભાવમાં આ ગ્રન્થનું પુનઃ દ્વિતીય આવૃત્તિરૂપે બે વિભાગમાં વહેંચીને પ્રકાશન કરેલ છે. આ અંગના

પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના પ્રથમ અધ્યયનથી આઠ અધ્યયનો સંપૂર્ણ સાથે તેને અનુકૂલની પ્રસ્તાવના-પરિશિષ્ટો અને આઠ અધ્યયનોના સારાંશ-વિષયાનુક્રમયુક્ત-શ્રીસિદ્ધચક્રસાહિત્યપ્રચારકસમિતિએ ગત વર્ષમાં પ્રસિદ્ધ કર્યો છે, અને વાંચકો-વિચારકો-અભ્યાસકોની માંગણી બીજાભાગની શરૂ થતાં આ બીજો ભાગ પણ તેજ સમિતિએ પ્રસિદ્ધ કર્યો છે.

આ બીજા ભાગમાં વાંકી રહેલા પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના નવમા અધ્યયનથી ઓગળીસમા અધ્યયન સુધીના નવે અધ્યયનોના મૂલસૂત્ર-વૃત્તિ સાથે અને ધર્મકથાઓથી भरपूर बीजा श्रुतस्कंध पैकी दश वर्गोंना सर्व अध्ययनोंना मूलसूत्रवृत्ति साथे आ द्वितीय विभाग संपूर्ण थाय છે. સાથે આ બીજા વિભાગમાં આવેલ અધ્યયનોનો સારાંશ વાંચકોને અનુકૂલ પડે તે હેતુથી આપવામાં આવેલ છે.

પ્રથમ વિભાગ સાથેનો સંબંધ—

આ છઠ્ઠા અંગના પ્રથમ વિભાગમાં પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના આઠ અધ્યયનો મૂલ સૂત્ર-વૃત્તિ-સારાંશ પરિશિષ્ટો આપેલાં છે, તે અવસરે વિસ્તૃત પ્રસ્તાવનાનું આલેખન કરેલું છે. આ દ્વિતીય વિભાગની પ્રસ્તાવનાની સાથે પ્રથમ વિભાગની તે પ્રસ્તાવના સંબંધ રાखे છે, માટે વિવેકિ-વાંચકોને તે સ્થલે વાંચવા આત્રહર્ષવર્ષકની અત્ર મલામણ કરવામાં આવે છે; અને તેથી આ ચાલુ પ્રસ્તાવનામાં ઉપયોગિ પ્રકરણોનું આલેખન કરીને પુનરાવર્તન કર્યું નથી. પ્રથમ વિભાગની પ્રસ્તાવનામાં આલેખન કરેલા માનવજીવનની મહત્તા, શ્રવણની આવશ્યકતા, સમર્થ વક્તાનો યોગ, આદ્ય સદુપદેશક, આદ્ય સંચાલક-શ્રીસુધર્મસ્વામિજીનું જીવન, અંતિમ કેવલિની જીવનચર્યા, સૂત્રરચનાની મર્યાદા, શ્રુતસંપાદના માલીક, અંગોનો અનુસ્યૂત સંબંધ, આ ગ્રન્થનું નામ, આ ગ્રન્થના વૃત્તિકાર, અને ગ્રંથસામગ્રીના પ્રકારો વિગેરે પ્રકરણોને વાંચવાથી આ ગ્રન્થના રચયિતા સૂત્રકારની સૂત્રોને અનંતર ફીલનારા શ્રીજમ્બૂસ્વામિજીની, અને વૃત્તિકારના વિશાલ-આશયોની સાથે

અતીવ મહત્તા સ્પષ્ટ સમજાશે તે ધ્યાનમાં રાખવા જેવું છે.

ઉપસંહાર—

આ પ્રસ્તાવનાની પરિસમાપ્તિ સાથે વાંચકોએ, વિચારકોએ અને અભ્યાસકોએ એક વાત સ્મૃતિપટ-પર સ્થિર કરવા જેવી છે, અને તે એ છે કે સ્વાદ્વાદ-જૈનદર્શને એકલા જ્ઞાનને અપનાવ્યું નથી, પરંતુ જ્ઞાનના અર્થોમાં માટે જ્ઞાનાચારના આઠે આચારોને અપનાવ્યા છે, અને તેની કિંમત પણ એકસરખી આંકેલી છે. શબ્દશુદ્ધિ, આલેખનશુદ્ધિ, ઉચ્ચારશુદ્ધિ, અર્થશુદ્ધિ અને વાંચનશુદ્ધિના નામે “ કાલે મળવું, અકાલે નહિ મળવું, વિનય-બહુમાનપૂર્વક મળવું અને એક અક્ષરના દેનાર ગુરુઓનો અપલાપ પણ ન કરવો ” એ વિગેરે પાંચ આચાર પ્રત્યે બેદરકારી સેવનારાઓ સ્વ-પરહિત સાધી શક્યા નથી, સાધી શકશે નહિ, અને સાધી શકતા નથી તે નિર્વિવાદ છે. આથી આઠ આચારોના સેવન સાથે આ ગ્રન્થને મળશે-મળાવશે તે આત્માઓ ઉચ્ચરોત્તર સુન્દર સાધન-સામગ્રી-સંયોગો પામીને ભાવિમાં કલ્યાણ-માંગલિકમાલાઓ ક્રમશઃ પ્રાપ્ત કરીને અવ્યાવાધ સુખના મોક્ષા વનો, એજ એક શુભેચ્છા.

લિ૦ સ્વ૦ ગુરુદેવ પ. પૂ. આગમોદ્ધારક—

શ્રીઆનન્દસાગરસ્ત્રીશ્વર-ચરણારવિન્દચન્દ્રશ્રીકઃ—

ચન્દ્રસાગરસૂરિઃ ।

સાવરકુણ્ડલા (સૌરાષ્ટ્ર)

સૌભાગ્યપંચમી વિ. સંવત્ ૨૦૦૬

તા. ૨૩-૧૦-૫૨

શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથાદ્વિતીયવિભાગે—

પ્રકાશિકાનું નિવેદન.

—૨૭૭—

નૂતનવર્ષમાં પ્રવેશ—

પ્રાતઃસ્મરણીય—પૂજ્યપાદ—તપાગચ્છગગનદિનમણિ—શ્રીદેવસુરસંઘપરમ્પરાસંરક્ષક—શ્રીસિદ્ધક્ષેત્ર—સૂર્યપૂરસ્થિતશ્રીજૈનાગમમન્દિરતીર્થ-સંસ્થાપક, આગમોદ્ધારક, સ્વર્ગસ્થ—શ્રીઆનન્દસાગરસૂરીશ્વરજીના હાર્દિક આશીર્વાદથી અને તેઓશ્રીના પરમવિદ્વદ્વિનેય, શ્રીસિદ્ધ-ચક્રારાધનતીર્થ—શ્રીચન્દ્રપ્રભાસપાટણતીર્થોદ્ધારક, શ્રીસિદ્ધચક્ર—નવપદારાધકસમાજસંસ્થાપક, વૈયાકરણકેશરી, શ્રીઆનન્દબોધિની દ્રુત્તિકાર, શ્રીવર્દમાનતપોમાહાત્મ્ય અને વિંશતિવિંશિકા—પંચાશકશાસ્ત્રસારાંશાદિવિવિધસામગ્રીરૂપ સાહિત્યના આલેખનકાર—પૂજ્યપાદ—આચાર્ય-દેવશ્રી—ચન્દ્રસાગરસૂરિજીની શાસનસંરક્ષક પ્રેરણાથી અમારી સમિતિના મુખપત્ર શ્રીસિદ્ધચક્ર માસિકનો પ્રાદુર્ભાવ થયો, અને આરાધકોની આરાધના આરાધ્યપદને અનુસરવાની સાથે અતીવ ઉજ્વલ બને તે હેતુથી શાસનમાન્ય સાહિત્યના પ્રકાશનાર્થે સાથે સાથે અમારી શ્રીસિદ્ધચક્રસાહિત્ય—પ્રચારક—સમિતિનો પળ જન્મ થયો. આ સમિતિની અને આ માસિકની સુન્દર કાર્યવાહીઓથી ચતુર્વિધસંઘના આશીર્વાદ સાથે તન-મન-ધનની અનેકવિધ સહાયથી તે બન્ને (સમિતિ અને માસિક) પ્રફુલ્લ બનીને ઓગણીસમા નૂતન વર્ષમાં પ્રવેશ કરેલ છે.

હાર્દિક સન્માન—

વિશેષમાં હમારી સમિતિના મુખપત્ર શ્રીસિદ્ધચક્રમાસિકમાં મુખ્યત્વે સ્વઃ આગમોદ્ધારકની અમોઘદેશનાદિ વિગેરેનું વાંચન એક સરસ્વી. રીતે મલવાથી અને પૂઃ આચાર્યદેવશ્રી-ચન્દ્રસાગરસુરિજીની વિવેકમરી નજર નીચે શાસનમાન્ય અનેકવિધ સાહિત્ય સામગ્રીઓનું સાથે સાથે વાંચકોને સુધાસ્વાદન થતું રહેવાથી વાંચકોની સંખ્યામાં દિનપ્રતિદિન વૃદ્ધિ થયાં જ કરે છે, અને પ્રકાશને વેગવંતા બનાવવા માટે આર્થિકસહાયકોની હરિફાઈ થઈ રહી છે; તેથી વચ્ચેની (સમિતિની અને માસિકની) ઉજ્જવલ કાર્યવાહિઓની નોંધનો અતીવ આદરમયો સત્કાર આપવા માટે શાસનમાન્ય-ચતુર્વિધસંઘની વ્યક્તિઓને આદરપૂર્વક હાર્દિક સન્માનીયે છીએ.

ગ્રન્થપ્રસિદ્ધિ અને ઉપસંહાર—

“ સમિતિનો અને માસિકનો જન્મ, વચ્ચેની પ્રશંસનીય કાર્યવાહિ અને સંચાલનનું પુણ્યકાર્ય ” આ ત્રણે પ્રકરણો આ ગ્રન્થના પ્રથમ વિભાગની પ્રસ્તાવનામાં આપેલાં છે, તેને વાંચકોએ પુનઃ પુનઃ વિવેકપૂર્વક વિચારવાની જરૂર છે, એમ તેઓને આગ્રહપૂર્વકની મલામણ છે. કારણ કે તેમાં સમિતિના-માસિકના વિશાલ ઉદ્દેશો-હેતુઓ સ્પષ્ટપણે માલુમ પડે છે, સાથે સાથે પુણ્યબન્ધ કરવાના પરમનિમિત્તરૂપ સંચાલનના સુન્દર કાર્યની મ્હારી જવાબદારીનું અને તે વચ્ચે સાથેના સેવાભાવના સમ્બન્ધનું જ્ઞાન વાંચકોને સ્પષ્ટરીતિએ થઈ શકે છે.

આ દ્વિતીય વિભાગરૂપે છઠું અંગ શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથાઙ્ગ નામે પ્રકાશન થતો આ ગ્રન્થ દ્વિતીય આવૃત્તિરૂપે પ્રસિદ્ધ થાય છે, અને તેથી પ્રથમાવૃત્તિના સમ્બન્ધમાં વિસ્તૃત આલેખન પ્રથમ વિભાગની પ્રસ્તાવનામાં કરેલ છે, તેથી અત્ર તે સંબન્ધના આલેખનનું પુનરાવર્તન કરવું ઉચિત નથી.

આ દ્વિતીય વિભાગના પ્રકાશનાર્થે પૂ. આચાર્યદેવ-શ્રીચન્દ્રમાગસુરિજીના પરમવિનેય પૂ. ઉપાધ્યાય શ્રીદેવેન્દ્રસાગરજી ગણિતરના સદુપદેશથી અમદાવાદ શાહપુર-મંગલ પારેલના સ્વાંચા વિષે આવેલ ઉપાશ્રયના વહીવટદારોએ રૂ. ૨૫૦) વસો ને પચાસ રૂપીઆ આપેલ છે, તે સિવાય મદદના અભાવે પડતર કિંમતના ભાવે અમારી સમિતિ તરફથી આ ગ્રન્થ વાંચકો માટે અને અભ્યાસીઓ માટે પ્રસિદ્ધ કરાય છે.

આ ગ્રન્થને પ્રકાશક કરવામાં સંપાદનનું ભગીરથ કાર્ય પૂ. આચાર્યદેવ શ્રી ચન્દ્રમાગસુરિજીએ કરેલ હોવાથી, પ્રૂફાદિ સંશોધન અને સારાંશનું કાર્ય કરનાર પૂ. મુનિશ્રી ચન્દ્રનસાગરજી મ. નં, નિયમિત અવસરે પ્રકાશન કરવામાં શ્રી મહોદય પ્રી. પ્રેસ માલીકને અને પ્રેસ-માણસોને અત્ર યાદ કરીને વાંચકો-વિચારકો-અભ્યાસકો વાંચવા પહેલાં શુદ્ધિપત્રકથી શોધીને વાંચે-વિચારે-અભ્યાસ કરે એજ એક શુભેચ્છા.

૨૨૪ શેલમેમળ સ્ટ્રીટ,

મુંબાઈ નં. ૨.

સૌભાગ્યપશ્ચમી. ૨૦૦૯

નિવેદક—

પાનાચન્દ્ર રૂપચન્દ્ર જ્ઞાવહેરી

શ્રીસિદ્ધચક્ર-માસિકના-તન્ત્રી અને શ્રીસિદ્ધચક્રસાહિત્યપ્રચારકસમિતિના પ્રધાન-સંચાલક.

हमारा प्रकाशनो ।

१ श्रीहेमचन्द्रकृतिकुसुमावली.	१-८-०	— नूतन प्रकाशनो —	
२ श्रीवर्द्धमानतपोमाहात्म्य.	३-०-०	१२ श्रीआनंदचन्द्रसुधासिन्धु विभाग० ३	२-८-०
३ श्रीपंचप्रतिकमणसूत्राणि विधिसह (कमीशन वगर)	१-२-०	१३ श्री ज्ञातासूत्र भा. १-२ नो सारांश तथा	
४ श्रीपंचाशकशास्त्रसारांश-विभाग० १,	३-०-०	श्रीसूयडांगसूत्र भा. १ नो सारांश.	२-८-०
५ श्रीआनंदचन्द्रसुधासिन्धु-विभाग० १,	४-०-०	— पत्राकार —	
६ श्रीआनंदचन्द्रसुधासिन्धु- २,	३-०-०	१४ श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्ग सटीक भाग १, सारांशसह	८-०-०
७ श्रीभगवतीसूत्रनी शास्त्रप्रस्तावनाथी शर	६-१२ ०	१५ श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्ग " भाग २, "	७-०-०
१०८ व्याख्यानो.	३-०-०	१६ श्रीसिरिवालचरितम्	३-०-०
८ श्रीभागमोद्धारक.	१-१२-०	— व्याकरणानि —	
९ अतीतपोद्यापन.	०-५-०	१७ श्रीसिद्धहेमचन्द्र शब्दानुशासनम्	३०-०-०
१० श्रीप्रभासपाटणतीर्थमाहात्म्य.		(श्रीआनंदवोधिनी टीका) भाग १,	९-०-०
११ श्रीसिद्धचक्रनी बांधेली फाईलो. वर्ष ११ थी १८	४-०-०	१८ श्रीसिद्धहेमचक्रवृत्तिस्यादिसमुच्चययुतम्	

प्राप्तिस्थान—श्रीसिद्धचक्र-साहित्य-प्रचारक-समिति
C/o. संघवी चीमनलाल सवाईचंद, गलेमंदी गोलशेरी, सुरत (गुजरात). W. Ry.

શ્રીરાહુશ્વરપાર્શ્વનાથાય નમઃ ।

॥ શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથાઙ્કે દ્વિતીયવિભાગસ્ય સારાંશઃ ॥

૧--શ્રીમાકન્દીદારકાધ્યયન-સારાંશઃ ।

પૂર્વે આઠમા અધ્યયનમાં માયાથી અનર્થ કહી ગયા, હવે આ નવમા અધ્યયનમાં મોગોથી પાછા નહિં હઠનારને થતો અનર્થ, અને મોગોથી પાછા હઠનારને થતો લાભ અત્ર દર્શાવાય છે.

હે જમ્બૂ ! તે કાલે અને તે સમયે ચંપા નામની નગરી હતી. ત્યાં માકંદી નામનો સાર્થવાહ વસતો હતો, તેને મદ્રા નામની માર્યા હતી; અને તેને જિનપાલિત અને જિનરક્ષિત નામના બે પૂત્રો હતા. તે બન્ને પૂત્રોએ અન્યોઅન્ય વિચાર કરીને લવણસમુદ્રના વાહણવટાવાલા ધંધામાટે આપણે બારમી વસત પળ જવું તેવું નક્કી કર્યું, અને માતાપિતાની રજા માગી. માતાપિતાએ ઘણું સમજાવ્યું પણ માન્યું નહીં, આથી અનિચ્છાએ માતાપિતાએ રજા આપી; અને તે બન્ને ગયા. સમુદ્રમાં ઘણે દૂર ગયા પછી વાવંટેલીઆ વિગેરેનો સરત ઉપદ્રવ થયો, અને વહાણો ભાંગી ગયા, અને ઘણા માણસો ડૂબી ગયા; તથા લવેલા કરીયાણાં પણ બધાંએ સમુદ્રને તઢીએ ગયાં. માકન્દીના તે બન્ને પુત્રોના હાથમાં એક પાટીડં આવ્યું તે પાટીયાની સહાયથી તરતા તરતા રત્નદ્વીપે ગયા. રત્નદ્વીપના પર્વતવિષે થાકેલાને ફળાદિની શોધ કરીને મેઢવી-સ્વાહને નાલીયેરનાં પાણીથી તુપ્ત થયા, અને નાલીયેરનું તેલ કાઢી અન્યોઅન્ય માલીશ કરી વાવોના પાણીથી સ્નાન કરી સ્વસ્થ

थया. एक शिला पर बैसीने “चंपानगरीमां मातापितानी पासे समुद्रनी सुसाफरीना वहेचार माटे जवानी मांगणी करवी, मातापितानुं निषेध करवुं, अने अति आग्रहथी रजा मेळववी, लवणसमुद्रमां उतरवुं, वायंदोलीयाना उपद्रवथी जानमालनी थयेली नुकशानी, तरतां तरतां अहिं आववुं अने खोराकमां फलादिनुं खावुं विगेरेनो ” विचार करे छे—

ते समये आ रत्नद्वीपना मध्यभागमां रत्नद्वीप देवता नामे देवी वसे छे, ते अति पापीणी अने स्वभावे भयंकर छे. सदरहु देवी अवधिज्ञानथी आ माकन्दीना बन्ने पुत्रोने त्यां आवेला जोइने भयंकररूप विकुर्वीने त्यां आवीने कठोर वचनोथी ते वन्नेने कहेवा लागी के-हे बन्ने माकंदियदारको ! तमे म्हारी साथे विपुल भोगो भोगवता म्हारी पासे रहो, नहीं तो तमारुं मस्तक आ तलवारथी कापी नांखीश ! भय पामेला ते बन्ने श्रेष्ठीपुत्रोए कहुं के तमारी आज्ञा प्रमाणे हमे रहीशुं. आ कबुलात लइ ते देवी पोताना प्रासादे लइ गइ अने ते बन्नेनी साथे विपुल एवा भोगोने भोगवे छे, अने हमेशां ताजां मीठां फलो लवी-आपीने वृषि करावे छे.

एक समये शक्रेन्द्रना आदेशथी लवणाधिपति सुस्थित नामना देवे रत्नद्वीपनी ते देवीने आदेश कर्षो के “ त्वारे २१ एकवीशवार लवणसमुद्रविषे फरी-फरीने घास-पांदडां-लाकडां-कचरो अने अशुचि वगैरे जे कइ दुर्गन्धवाळुं होय ते चोक्वुं करी देवुं ! ” आवा आदेशथी ते बन्ने श्रेष्ठीपुत्रोने ते देवीए कहुं के-हुं शक्रेन्द्रना हुकमथी समुद्रनी शुद्धि माटे जाउं छुं, तमे अत्र सुखे रहेशो. कदाच तमने न गमे तो तमे पूर्व-पश्चिम-उत्तर दिशाओनो वनखंड विषे फरवा जशो तो त्यां जुदी जुदी ऋतुओना फलो छे, तेनाथी वृषि करशो; अने मारी राह अत्र जेशो. परन्तु दक्षिण दिशामां जशोज नहिं, कारण के त्यां एक भयंकर दृष्टिविषसर्प रहे छे, ते तमारा शरीरनो नाश करशे. आ प्रमाणे त्रणवार सावचेती आपी ते देवी समुद्र तरफ गइ.

बन्ने श्रेष्ठिपुत्रो त्रणे वनखंडोमां फरे छे अने आनंद करे छे. एक समय त्यां त्रण दिशाना वनखंडोमां पण नहीं आनंद पामता तेमने दक्षिण दिशामां जवा नक्की कर्युं, अने दक्षिणदिशामां केटलेक दूर गया पछी मरेला सर्प करतां पण वधु दुर्गन्ध आवतां पोताना वस्त्रवडे नाक बंध करीने आगळ चालवा मांडयुं, आगळ चालतां अनेक हाडकांशी व्यास एवा वधस्थानमां शूलीवडे भेदाएलो करुणस्वरने करतो एक पुरुष जोयो. उत्पन्न थयो छे भय जेने एवा ते बन्ने श्रेष्ठिपुत्रोए हकीकत पूछतां ते शूलीस्थित पुरुषे कहुं के-
 “हुं भारतवर्षनी कांकंदीनो अश्ववणिक छुं. करीयाणा अने अश्वो वहाणोमां भरी लवणसमुद्र विपे धंधा अर्थे आवेलो, पण मार्गमां समुद्रना तोफानथी वहाणो डुबी गयां, अने हुं पाटीयाना आधारे अहीं आवी पहोंच्यो; अने पछी रत्नद्वीप देवता नामनी देवीना भोग-
 विलासमां सपडायो. घणो समय तेनी साथे भोगादिमां गयो, पण एक समये सामान्य अपराध आवतां आ अवस्था पाम्यो छुं, माटे भाविमां तमारा शरीरोनुं कोण जाणे शुं थशे !” आ सांभलीने भयभीत थयेला बन्ने भाइओए एना संकजामांशी छूटवानो उपाय पूछ्यो. तेना जवाबमां ते शूलीथी भेदाएला पुरुषे कहुं के पूर्वदिशामां शैलक नामना यक्षनुं मन्दिर छे तेमां अश्वरूपने धारण करतो यक्ष वसे छे. ते शैलक यक्ष चौदश-आठम-अमावास्या-पूर्णिमाना दिने प्राप्त थयेला समये मोटा शब्दथी एवी रीते बोले छे के-कोने तारुं !, कोनुं रक्षण करुं !; त्यां तमे जाव अने तेनी सेवा करो अने ज्यारे ते बोले त्यारे जवाबमां कहेजो के हमने तारो ! हमारुं रक्षण करो ! रत्नद्वीप देवताना हाथमांशी हमने तारो ! आ प्रमाणे ते पुरुषथी श्रवण करी शैलकयक्षना मन्दिरमां गया अने ते पुरुषना कहा मुजब सर्वे कर्युं. शैलकयक्षे तेजोनी मागणी कबुली अने कहुं के समुद्रमध्ये थइ जतां ते देवी प्रतिकूल-अनुकूल उपसर्गो करशे, तमे जरा पण क्षोभ पामशो नहीं, तेम चलायमान पण थशो नहीं, अने थशो तो हुं म्हारी पीठ परथी नीचे नाखी दइश ! आ वातने ते

વેવેષે ફવૂલ કરી, દટલે અશ્વરૂપ વિકુર્વનિ તે યક્ષે પોતાની પીઠ ઉપર બેસાડ્યા અને આકાશમાર્ગે સમુદ્ર પર થઈ ચાલ્યો. હવે તે રત્નદ્વીપ દેવતા પોતાનું કાર્ય સંપૂર્ણ કરી જ્યાં પોતાના પ્રાસાદમાં આવી ત્યાં તેઓને દેખ્યા નહીં, અને આજુબાજુ તપાસતાં પણ તેમને દેખ્યા નહીં, દટલે અવધિજ્ઞાનથી ઉપયોગ મૂકતાં દરીયા પર થઈને શૈલક યક્ષની સાથે જતા તે બન્નેને જોયા, અને તલવાર હાથમાં લઈ તેમની પાસે આવી.

કંઈક કોમઠ હૃદયવાળા જિનરક્ષિતને જાણી અનેક પ્રકારના અનુકૂલ ઉપસર્ગો કરવા લાગી અને જ્યાં જિનરક્ષિતનું મન ચલચમન થયું દટલે શૈલકયક્ષે તેને પેંક્કી દીધો. તે દેવીએ અનેક પ્રકારે તિરસ્કાર કરી તલવાર વડે તેના દૂકડા કરી નાંસ્ત્યા, અને ચારે દિશાઓને વલ્લિદાન અર્પણ કર્યું.

અત્ર યોજના—

દેવી રીતે હે શ્રમણો ! જે હમારી પાસે સંયમ ગ્રહણ કરી પાછા મનુષ્ય સમ્બન્ધિ મોગોમાં આસ્વાદ કરે છે યાવત્ તેની અમિલાષા કરે છે, તે આ મવમાં ઘણા દવા સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓને નિંદવા લાયક થાય છે; યાવત્ ઘણો સંસાર રખડે છે.

રત્નદ્વીપ દેવતા નામની દેવીએ તેવાર પછી જિનપાલિતને અનુકૂલ-પ્રતિકૂલ ઘણા ઉપસર્ગો કરવા માંડ્યા, પણ સર્વ ઉપસર્ગો સહન કરી જિનપાલિતે નિષ્ફલ કર્યા, તેના પરિણામનું નહિં ચલિતપણું થવાથી શાકીને તે દેવી ચાલી ગઈ. શૈલકયક્ષે નિર્વિઘ્ને જિનપાલિતને ચંપાના ઉદ્યાનમાં લાવી પોતાની પીઠ પરથી ઉતાર્યો અને જિનપાલિતની રજા લઈ પોતાના સ્થાને ચાલ્યો ગયો.

જિનપાલિત પોતાના ઘેર આવ્યો અને માતાપિતાને મલી જિનરક્ષિતના મરણની વાત કરી, સર્વે કુડુબે લૈકિક કાર્યો કરી શોક

દૂર કર્યો. એક સમયે માતાપિતાએ જિનપાલિતને પૂછ્યું કે જિનરક્ષિતનું મરણ કેવી રીતે થયું ?, ત્યારે તે જિનપાલિતે ઠેઠ સુધીની વાર્તા કરી.

એક સમયે પ્રસુ શ્રમણ મગવાન્ મહાવીર ત્યાં પધાર્યા—સમવસર્યા તેમની પાસે જિનપાલિતે ધર્મ શ્રવણ કરી સંયમને ગ્રહણ કર્યું અને અગીયાર અંગ મળ્યો; યાવત્ મહીનાનું અનશન કરી કાઠધર્મ પામી સૌધર્મ દેવલોકમાં બે સાગરોપમના આયુષ્યવાલો દેવ થયો. હે જન્મ્ ! ત્યાંથી તે ચ્યવી મહાવિદેહક્ષેત્રવિષે મોક્ષ પામશે.

યોજના:—एवी रीते जे साधुओ मनुष्य सम्बन्धी भोगोनो त्याग करी तेनी वांछा आदि करता नथी ते जिनपालितनी माफक आ भवमां पण सुखी थाय छे, अने परभवमां मोक्षनां अनुपम सुखोने भोगवे छे.

इति नवम-अध्ययन सारांशः समाप्तः

१० श्री चन्द्रज्ञाताध्ययनसारांशः

પૂર્વના અધ્યયનમાં અવિરતિને વશ થનારને થતો અનર્થ, અને વશ ન થનારને થતો લાભ વર્ણવ્યો, આ દશમા અધ્યયનમાં પ્રમાદીને થતી ગુણની હાની અને અપ્રમાદીને થતી ગુણની વૃદ્ધિ વર્ણવાય છે.

ए प्रमाणे निश्चये करीने हे जम्बू ! श्रमण भगवान् महावीर राजगृही नगरीमां समवसर्यां हता, त्यारे श्री गौतमस्वामिए तेओश्रीने पूछ्युं के-हे भगवन् ! जीवो गुणनी हानि केवी रीते पामे छे, अने गुणनी वृद्धि केवी रीते पामे छे ; आवा प्रकारना प्रश्नना जवाबमां प्रसु कहे छे के:—

हे गौतम ! पूर्णिमाना चन्द्रने छोडीने वदी पक्षनो पडवानो चन्द्र वर्ण-सौम्यता-तेज-कान्ति-द्युति-छाया-यावत् मंडले करी हीण आय छे, तेम वदी पक्षना बीजनो चन्द्र तेथी करी पण वर्णादिण आय छे; यावत् अमावास्यानो चन्द्र संपूर्ण हीण आय छे.

छ. तेवी रीते जे साधुओ अथवा साध्वीओ संयम ग्रहण कर्या छतां क्षमा-मुक्ति-गुप्ति-आर्जव-मार्जव वगैरे संयमना गुणोथी हीण छे.

થાય છે, તેઓ વડી પક્ષના પડવાના ચન્દ્રથી માહી યાવત્ અમાવાસ્યાના ચન્દ્રના બેન સદ્ય ગુણાત્રા હાનિ પાત્ર ઇ-
હે ગૌતમ ! જેવી રીતે અમાવાસ્યાના ચન્દ્રને છોડીને શુક્લ પક્ષના પડવાનો ચન્દ્ર-વર્ણાદિ૫ કરી અધિક થાય છે, યાવત્ પૂર્ણિ-
મા૫ સર્વસ્વરૂપે સંપૂર્ણ થાય છે; તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી સંયમ કરી પોતાના ક્ષાન્તિ આદિ ગુણોની વૃદ્ધિ કરે છે તે
અનક્રમે પર્ણિમાના ચન્દ્રની જેમ સંપૂર્ણ ગુણોને પામે છે.

अत्र निगमन-योजना टीकाकारे जणावी छे, ते नीचे प्रमाणे:—

चंदोद्वकालपक्षे परिहाई पए पए पमायपरो । तह उग्घरविग्घरनिरंगणो वि न य इच्छियं लहइ ॥ १ ॥

भावार्थः—कृष्ण पक्ष त्रिषे जेम चन्द्र हाणी पामे छे, तेवी रीते आरंभ परिग्रहमां अनासक्त एवो पण साधु प्रमादमां तत्पर

જહ ચંદો તહ સાહુ રાહુવરોહો જહા તહં પમાઓ । વળ્ણાઈ ગુણગણો જહ તહા સ્વમાઈસમળધમ્મો ॥ ૨ ॥

માનાર્થ:—જેવી રીતે રાહુથી પ્રસાયેલો ચન્દ્રમા તેજ રહિત થાય છે, તેવી રીતે સાધુ પ્રમાદથી સાધુ ગુણ રહિત થાય છે. જેવી

રીતે ચન્દ્રમાનો વર્ણાદિ ગુણનો સમૂહ ઘટે છે, તેવી રીતે તે સાધુના ક્ષમાદિ દશ પ્રકારના ધાર્મિક ગુણો ઘટે છે.

પુણ્યોવિ પદ્ધિનં જહ હાયંતો સઘહા સસી નસ્સે । તહ પુણ્ણચરિત્તાવિ હુ કુસીલસંસગિમમ્મઈહિં ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ—પૂર્ણ એવો પણ ચન્દ્રમા વદ પક્ષમાં દિને દિને ઘટતો સર્વથા નષ્ટ થાય છે, તેવી રીતે પૂર્ણ એવા ચારિત્રવાળો પણ કુચીલોની સોબતથી સર્વથા નષ્ટ-ચારિત્રવાન્ થાય છે.

જણિયપમાઓ સાહૂ હાયંતો પદ્ધિનં સ્વમાઈહિં । જાયહ્ નહ્ચરિત્તો તત્તો દુક્કલાહં પાવેહ્ ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ—ઉત્પન્ન થયો છે પ્રમાદ જેને એવો સાધુ ક્ષમાદિ ગુણોથી હંમેશાં હીણ થતો નષ્ટ-ચારિત્રી થાય છે, અને દુઃસ્થોને પામે છે.

હીણગુણાવિ હુ હોઝુ સુહગુરુજોગાહ્જણિયસંવેગો । પુણ્ણસરૂવો જાયહ્ વિવહ્નમાણો સમ્મહરોવ્ ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ—હીણ ગુણવાળો પણ ઉત્તમ ગુરુમહારાજથી ઉત્પન્ન થયેલો છે સંવેગ જેને તે વધતા એવા ચન્દ્રની જેમ પૂર્ણ સ્વરૂપ-વાળો થાય છે.

હિતિ દશમાધ્યયનસ્ય સારાંશ સમાપ્તઃ

—૫૬—

૧૧-શ્રીદાવદ્રવ-અધ્યયન-સારાંશઃ

આની પૂર્વના અધ્યયનમાં પ્રમાદિને ગુણહાનિ, અને અપ્રમાદિને ગુણની વૃદ્ધિ જણાવી છે; આ અધ્યયનમાં માર્ગની આરાધના, અને માર્ગની વિરાધનાથી ગુણની હાનિ-વૃદ્ધિ કહે છે.

જે જન્મૂ ! તે કાલ અને સમયે રાજગૃહી નગરી વિષે ગૌતમસ્વામિએ પ્રશ્ન કર્યો કે-હે પ્રસુ ! જીવો આરાધકો અને વિરાધકો કેવી રીતે થાય છે ?—

હે ગૌતમ ! (૧) જેવી રીતે સમુદ્રના એક કાંઠે દાવદ્રવ નામનાં વૃક્ષો થાય છે, તે વૃક્ષો પત્ર-પુષ્પો-ફલો આદિથી અત્યન્ત શોભે છે. જ્યારે દ્વીપ સમ્બન્ધીના જુદી જુદી દિશાઓથી હલવા અને મહાવાયરા વાય છે, ત્યારે ઘણા એવા તે વૃક્ષો ફલાદિથી સુશોભિત થાય છે, અને તેમાંના કેટલાક વૃક્ષો સુકાઈને મ્લન પામે છે; તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી પ્રવજ્યા અંગીકાર કર્યે છતે ઘણા એવા સ્વશાસનના સાધુ-સાધ્વીથી સહન કરે છે. અને અન્યતિર્થીઓથી તેમ ગૃહસ્થોથી સહન કરનાના અવસરે સહન નથી કરતા તે સાધુ-સાધ્વી દેશવિરાધક થાય છે. (૨) જેવી રીતે સમુદ્રના એક કાંઠે દાવદ્રવ નામના વૃક્ષો થાય છે તે પત્રાદિથી અતિશય શોભે છે પરન્તુ જ્યારે વાયરાથી ઘણા એવા જૂના સુકાઈ ગયેલા વૃક્ષો મ્લન પામે છે, અને કેટલાક વૃક્ષો શોભાને પામે છે તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી પ્રવજ્યા અંગીકાર કર્યે છતે અન્યતિર્થીઓથી તેમ ગૃહસ્થોથી સમ્યક્ પ્રકારે સહન કરે છે, કિન્તુ-સાધુ-સાધ્વીથી સહન કરતાં નથી તે દેશઆરાધક થાય છે. (૩) જેવી રીતે સમુદ્રના કિનારે સર્વ દાવદ્રવ નામના વૃક્ષો પત્રાદિ વડે શોભે છે પરન્તુ વાયરો વાયે સર્વે મ્લન પામે છે, તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી, સાધુ-સાધ્વીઓથી તેમ અન્યતિર્થીઓ આદિથી સહન કરતો નથી તે સર્વવિરાધક થાય છે. (૪) જેવી રીતે સમુદ્રના કિનારે સર્વ દાવદ્રવ વૃક્ષો પત્રાદિવડે શોભે છે, અને જ્યારે વાયરા વાય છે ત્યારે પણ શોભે છે પરન્તુ મ્લની પામતા નથી તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી પ્રવજ્યા અંગીકાર કર્યે છતે સાધુ-સાધ્વીથી તેમ શ્રાવક શ્રાવિકા અને અન્યતિર્થીઓથી થતા પરિષ્પહો સહન કરે છે તે સર્વઆરાધક થાય છે.

હિતિ એકાદશ-અધ્યયન-સારાંશ સમાપ્તઃ

૧૨-શ્રીઉદક-અધ્યયન-સારાંશ : ।

પૂર્વે અગીયારમા અધ્યયન વિષે ચારિત્ર ધર્મનું વિરાધકપણું અને આરાધકપણું કહ્યું, અહીં સ્વભાવે કરીને મલીન એવા મલ્ય-આત્માઓનું સદ્ગુરુના સંસ્કારથી ચારિત્રનું આરાધકપણું થાય છે તે ઉદકના દ્રષ્ટાંતથી કહે છે.

હે જમ્બૂ ! તે કાલે અને તે સમયે ચંપાનગરીના પૂર્ણમદ્ર ચૈત્ય વિષે શ્રીવીરપ્રમુ સમવસર્યા, તે નગરી વિષે જિતશત્રુ નામનો રાજા રાજ્ય કરે છે, અને તેને ધારિણી નામની રાણી તથા અદીનશત્રૂ નામનો યુવરાજ હતો; તથા શ્રમણોપાસક-સુબુદ્ધિ નામનો મુખ્ય પ્રધાન હતો. તે નગરીની બહાર હશાન દિશાએ એક સ્થાલ છે તે ઘણી ગન્ધાતી છે, તે જોઈને ગૌતમસ્વામીએ પ્રસુને પ્રશ્ન કર્યો કે-હે પ્રમુ ! આ આજ રૂપે રહે ? પ્રમુએ કહ્યું કે-એ અર્થમાં સમર્થતા નથી, ઇથી અતિઅનિષ્ટગન્ધવાળી પળ થાય, અને સુરમિ-ગન્ધવાળી પળ થાય.

એક સમયે જિતશત્રૂ રાજા ઘણા એવા ક્ષત્રિયો-શેઠીઓ સાથે સુંદર એવું ભોજન કર્યા પછી તે ભોજનથી આશ્ચર્ય પામેલા રાજાએ તે ભોજનના ઘણા વસ્ત્રાણ કર્યા, અને ઘણા બીજાઓએ પણ વસ્ત્રાણ કર્યા; ત્યારે સુબુદ્ધિ મંત્રીને મૌન રહેલો જોઈને બે ત્રણવાર રાજાએ પૂછ્યું. તે સમયે સુબુદ્ધિ મંત્રીએ કહ્યું કે-હે રાજન્ ! સારા લાગતા શઢના પુદ્ગલો સ્વરાવળે પરિણમે છે, અને સ્વરાવ લાગતા શબ્દના પુદ્ગલો સારાપળે પરિણમે છે; સારા લાગતા રૂપવાળા પુદ્ગલો સ્વરાવ રૂપળે પરિણમે છે, તેમ સ્વરાવ લાગતા રૂપવાળા પુદ્ગલો સારાપળે પરિણમે છે, તેમ સુગંધીદાર પુદ્ગલો દુર્ગન્ધી પુદ્ગલળે પરિણમે છે, અને દુર્ગન્ધવાળા પુદ્ગલો સુગંધવાળા પુદ્ગલોળે પરિણમે છે; તેવી રીતે રસ અને સ્પર્શના પુદ્ગલોમાં પણ થાય છે. આથી

आ आहारोमां आश्चर्यं शुं पामवानुं छे : अर्थात् आशी मने आश्चर्यं थतुं नथी. सुबुद्धि मंत्रीनी आवी चाणीने राजाए मौन रहीने स्वीकारी नही. एक समये जितशत्रू राजा घणा परिवार साथे घोडा उपर बेसी फरवा निकळयो, नगरनी (खाळ) खाइ आवतां तेनी दुर्गन्धथी राजाए पोतानुं नाक कपडाना छेडाथी हांकी दीधुं, अने बीजी बाजु फरी गया. साथे वधाये कहेवा लग्या के-मरेला सर्प करतां पण बहु खराब गन्ध आनी छे, तेवी रीते तेनुं रूप, स्पर्श अने रस पण निंदनीय छे. आ समये पण मौन रहेला सुबुद्धि मंत्रीने राजाए पूछुं त्यारे तेणे पहेलानी जेमज जवाब आप्यो. आ वखते राजाए सुबुद्धि मंत्रीने कहुं के-हे सुबुद्धि ! आवी जुट्टी मिथ्याभिनिवेश वातो न कर ! सुबुद्धि मंत्रीने विचार थयो के-अहो ! आ जितशत्रू राजा-सत्य तथ्य-अवितथ-सद्भूत एवा जिनेश्वरे प्ररूपेल भावोने जाणतो नथी, माटे ते भावो जणाववा कांडक उपाय करूं !! आ प्रमाणे इच्छीने विश्वासु माणसो द्वारा कुंभारनी दुकानेथी नवा घडा मंगान्या अने संध्याकाळे मनुष्यनी अवरजवर वंध थये ते खाइ(खाळ)मांथी पाणी मंगान्युं; अने गळावी ते घडाओमां भर्युं. सात रात्रि सुधी तेने झरवा दीधुं अने भस्म-रक्षा विंगेरे चूर्ण नांखी फरी पण ते रीतिए नवा घडाओमां भर्युं, एम वारंवार सात वखत करतां ते पाणी स्वच्छ-स्फटिकरत्न जेवुं मनोहर अने स्वादिष्ट थयुं. आ पाणीने मन्त्रीए चाखी जोइ खात्री करी, अने पाणीने सुगंधी करवावाळा द्रव्योथी ते पाणीने सुगंधीवाळुं कर्त्युं. जितशत्रू राजाना जलरक्षकने बोलावी भलमण करी के आ पाणी तुं भोजनवेळाए राजाने आपजे ! जितशत्रू राजाए भोजनवेळाए आ पाणी पी ते पाणीनां घणां वखाण कर्त्युं, अने आ पाणी क्या स्थानथी लाववामां आंव्युं छे, तेनी तपास करतां जलरक्षके सुबुद्धिमन्त्रीए आ पाणी आप्यानुं जाहेर कर्त्युं. राजाए सुबुद्धिमन्त्रीने बोलाव्यो अने कहुं के-हे मन्त्रीश्वर ! हुं तमने क्या कारणे अनिष्ट थयो हुं के-तमे हमेशां भोजनवेळाए आ उदकरत्नने उपस्थित

करता नथी ! आ पाणी तमे क्यांथी प्राप्त कर्तुं ! आ प्रश्नना जवाबमां मंत्रीए सर्व बीना कही. त्यारे ते वात पर विश्वास नहीं लावता राजाए पोताना अभ्यन्तर पुरुषने बोलवी मंत्रीना कह्या प्रमाणे पाणी लावी कह्या प्रमाणे करवा रूचवुं. ते प्रमाणे तेणे तैयार करेला पाणीनो आस्वाद राजाए करी मन्त्रीना वचन उपर श्रद्धा करी, अने मन्त्रीने बोलवीने आ तमे क्यांथी शीख्या !, जाणुं ? तेवुं पूछुं. सुबुद्धि मन्त्रीए जिनवचनथी वस्तुना स्वभावो मे जाण्या छे तेवुं जणावुं. जीतशत्रू राजाए जिनवचनो सांभळवानी इच्छा दर्शावाथी सुबुद्धि मन्त्रीए चार प्रकारनो धर्म जिनकथित कछ्यो, तेम महाव्रतो-अणुव्रतो पण जणाव्या. जितशत्रू राजाए जिनधर्म प्रत्ये श्रद्धा प्राप्त थावाथी मन्त्री पासे पांच अणुव्रतो अने बार प्रकारनो श्रावकधर्म स्वीकार्यो.

एक समये पथारेला स्थविर मुनि महात्मा पासे धर्म श्रवण करी सुबुद्धि मन्त्रीने संयम ग्रहण करवानी इच्छा थइ, अने ते हकीकत राजाने जणावी. बन्नेए साथे दीक्षा लेवानुं नकी करीने ते पत्नी ते राजाए राज्यसुखो बार वर्ष सुधी भोगवीने अदीनकुमारने राज्याभिषेक करी मोटा महोत्सवपूर्वक राजाए मन्त्री साथे संयमने ग्रहण कर्तुं यावत् अगीआर अंग भण्या-घणा वर्षो संयम पाळी एक मासनी सलेखना करी बन्नेए सिद्धपद प्राप्त कर्तुं, अर्थात्-मोक्षे गया.

उपसंहार-मिथ्यात्वथी मोहित मनवाला पापकार्योमां आसक्त अने गुण रहित एवाओ पण उत्तम गुरुमहाराजना प्रसादथी-संसर्गथी दुर्गंधवाली आ खालना पाणीनी जेम गुणवानो थाय छे.

इति द्वादश-उदकाध्ययन सारांशः

૧૩--શ્રીદર્દુર--અધ્યયન સારાંશ: ।

પૂર્વે કહેલા અધ્યયનમાં--સંસર્ગવિશેષથી ગુણનો ઉત્કર્ષ થાય છે તે કહ્યું. આ તેરમા અધ્યયનમાં સંસર્ગવિશેષના અભાવથી છતાં ગુણોનું ઓછું થવું જણાવે છે.

હે જન્મૂ ! તે કાલ અને સમયે રાજગ્રહી નગરીમાં ગુણશૈલૈત્યવિષે પ્રમુ મહાવીર સમવસર્યા હતા, ત્યારે સૌધર્મકલ્પ નામના દેવલોક વિષે દર્દુરાવતંસક નામના વિમાનમાં સુધર્મા નામની સમા વિષે દર્દુર નામના સિંહાસનપર દર્દુર નામનો દેવ હતો. તે સૂર્યામ-દેવની જેમ લીલા કરતો હતો (અત્ર વર્ણન રાયપસેનીયમાં જોવું), તેને વિપુલ એવા અત્રધિજ્ઞાનવહે પ્રમુને જોઈ સમવસરણમાં આવી સૂર્યામદેવની જેમ નાઢ્યવિધિ દેલાડીને તે દેવ ચાલ્યો ગયો. આ સમયે ગૌતમસ્વામિણ વંદન--નમસ્કાર કરી પ્રમુને પૂછ્યું કે--હે પ્રમુ ! આ મોટી ઋદ્ધિવાળા દર્દુર દેવની વિરુદ્ધેલી દિવ્યસમૃદ્ધિ ક્યાં ગઈ : અને ક્યાં સમાઈ ગઈ : પ્રમુએ શ્રી ગૌતમસ્વામિના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં જણાવ્યું કે--હે ગૌતમ ! તે દિવ્ય સમૃદ્ધિ તેના શરીરમાં ગઈ અને તેના શરીરમાં સમાળી, તે શિસ્તરના આકારવાળા ઘરના દ્વદ્વાંતથી જાણવું.

પુનઃ ગૌતમસ્વામિણ પ્રમુને પૂછ્યું કે--હે પ્રમુ ! દર્દુર નામના તે દેવે આવી દેવઋદ્ધિ શી રીતે પ્રાપ્ત કરી અર્થાત્ શ્યાથી મલી : દર્દુરદેવના પૂર્વમવનું કરેલું વર્ણન.

હે ગૌતમ ! આ જંબૂદ્વીપ નામના દ્વીપ વિષે ભરતક્ષેત્રમાં રાજગૃહીનગરી વિષે નંદ નામનો મણિઆર શ્રેષ્ઠી વસતો હતો. તે કાલ અને તે સમયે હે ગૌતમ ! હું સમવસર્યો હતો, તે અવસરે શ્રેણિક રાજા વગેરે જનો પર્યદામાં દેશના શ્રવણ કરવા આવ્યા. આ વાત નંદમણિઆરે સાંભળી અને તેને પળ દેશના શ્રવણ કરી સમ્યક્ત્વસહિત જિનધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. હમે વીજે વિહાર કરી ગયા પછી

સાધુના નહીં દેખવાથી સેવા રહિત અને શિલામળના અભાવે તથા શ્રવણ ઇચ્છાનો અભાવ થતાં સમ્યગ્માર્ગથી ચસવા લાગ્યો અને મિથ્યામાર્ગમાં વધવા લાગ્યો. એક વખત ઉનાળામાં અટ્ટમના પચ્ચક્ષણ કરી પૌષઘશાલામાં રહ્યો હતો, ત્યાં તરસ અને મૂલ્થથી પરામવ પામ્યો હતો ચિન્તવન કરવા લાગ્યો કે તે શેઠીઆઓને ઘન્ય છે કે જેઓએ કૂવા-વાવડી-પુક્કરણી અને તલાવો-સરોવરો કરાવ્યા છે, અને તેમાં લોકો સ્નાન કરે છે, પાણી પીએ છે, હું પણ શ્રેણિકમહારાજાની પાસે જઈ અમયકુમારની રજા લઈ પુક્કરણી કરાવી કલ્યાણ કરું. સવારમાં પૌષઘ પારી મોડું મેટણું લઈ શ્રેણિક રાજા પાસે ગયો અને મેટણું પુક્કરણી કરાવવાની આજ્ઞા માગી. શ્રેણિક મહારાજાએ તેને આજ્ઞા આપી ઇટલે તેણે પોક્કરણીને યોગ્ય જગા જોઈને તે લોદાવી, (ચારે લૂના સરલાવાળી વિશાલ વાવડીને પુક્કરણી કહે છે) તે પુક્કરણી શુદ્ધ મિષ્ટજલ અને કમલોથી શોભવા લાગી. તે વાવડીની ચારે દિશામાં વનલંડ કર્યા, તેમાં (૧) પૂર્વદિશાના વનલંડમાં એક મોટી ચિત્રસમા કરાવી, અને લોકને લેસવા યોગ્ય તેમાં આસનો કરાવ્યાં. (૨) દક્ષિણદિશાના વનલંડમાં અનેક થાંભલાથી શોભતી મહાનશાલા-સોડા સહિતની દાનશાલા કરાવી, તે દાનશાલાને અનેક શ્રમણ-માહુનો-અતિથિઓ વગેરે લેવે છે. અર્થાત્ ત્યાં આહારથી વૃષ્ટિ મેલવે છે. (૩) પશ્ચિમદિશાના વનલંડમાં અનેક સ્તમ્ભોથી શોભિત તેગિચ્છિયશાલા-મોડું વૈદ્યોનું ઔષધાલય-અર્થાત્ દવાલાનું કરાવ્યું, તેમાં ઘણા વૈદ્યોનો દરદીઓ લાભ લે છે. (૪) ઉત્તરદિશાના વનલંડમાં-અલંકારસમા-હજામો વિગેરેની જોગવાઈ કરાવી છે, તેમાં શ્રમાદિ દૂર કરવા વિગેરેનો લાભ લોકો લે છે; અર્થાત્ રાજગૃહીની જનતા અને પરદેશની જનતા તેનો ઉપભોગ કરી આનંદ માને છે, અને નંદમણીઆનાં વલાળ કરે છે; નંદમણીઆર પોતાનાં વલાળ સાંભલી પોતાના આ કાર્યને પુણ્યકાર્ય માનવાનો સંતોષ લે છે.

एक समय ते नंदमणीयारश्रद्धिने शरीरमां सोल रोगो एक सामटा प्रगट थया, अनेक दवाओ करावी घणा उपायो कराव्या, पण एके रोगनुं शमन थुं नहिं; अने आर्चरौद्रध्यान वश थयो थको नंदा पोक्खरणी पर मूर्छा करतो मरीने तेज वावडीमां देडकीना पेटे देडकापणे उत्पन्न थयो. जन्म पाम्या पछी यावत् मोटो थयो, ते पोक्खरणीनां वखाण त्यां आवेला जलार्थीओ करे छे, ते सांभली उहापोह करतां ते देडकाने जातिस्मरणज्ञान प्राप्त थुं आथी पोतानो पूर्वभव याद आव्यो, अने पोतानुं जैन धर्मनुं पालवुं, तेम ससर्गना अभावथी मिथ्यात्वीओना परिणामो थवा, तेम ते पापयुक्त परिणामथी देडका तरीके जन्मवुं, विचारी घणो पश्चाताप कर्यो, अने पूर्वे स्वीकारेलां पांच अणुव्रतो अने सात शिक्षाव्रतो स्वीकारी अभिग्रह कर्यो के, ज्यांसुधी जीवुं त्यांसुधी छडुना पच्चकखाणमां रहेवुं अने पारणे फासु जल पीवुं, अने मनुष्योए उतारेला मेलवडे आजीविका निभाववी, आ रीते (देडकना भवमां) जीवन चलाववा लाग्यो.

ते काल अने ते समये हे गौतम ! हुं राजगृही नगरीना गुणशैलचैत्य विषे समोसर्गो, पर्षदा थई. आ वार्तालाप ते वावडी पर बेठेला लोको अन्योअन्य करवा लाग्या. आ वार्तालापने ते देडकाए सांभल्यो, आथी अहिं आववा ते वावडीथी बहार निकली उतावलो उतावलो आवी रह्यो हतो; तेवामां श्रेणिक राजा चतुरंगी सेना सहित म्हारी पासे आवतो हतो, तेमां तेमना घोडाना पग नीचे ते आवी गयो, आथी निर्बल बनेलो ते देडको एक वाजु खसी जई कायाने वोसरावी, आराधना करतो शुभ ध्याने काल करी सौधर्म नामना देवलोकविषे दर्दुर नामना विमानमां दर्दुर नामनो देव थयो. देव थयेला तेने अवधिज्ञानथी उपयोग मूकी अहिं आवी ऋद्धि विकुर्वी हती, लांथी ते च्यवीने महाविदेह क्षेत्रमां मोक्षने पामशे.

उपसंहार—नंदमणियारनी जेम संपूर्ण गुणवालो पण आत्मा उत्तम गुरु महाराजना संसर्गथी रहित थाय तो प्राये गुणनी हानि पामे छे माटे उत्तम गुरुना संसर्गमां सर्वदा रहेवुं.

इति '१३-श्रीदर्दुर-अध्ययनस्य सारांशः समाप्तः ॥

१४-श्रीतेतलिपुत्र-अध्ययन-सारांशः ।

तेरमा अध्ययनमां सामग्रीना अभावे छता गुणोनी हानि जणावी, आ चौदमा अध्ययनमां तथा प्रकारनी सारी सामग्रीनो योग थाय तो गुणोनी वृद्धि थाय छे ते जणावशे.

हे जम्बू ! ते काल अने ते समये तेयलिपुर नामनुं नगर हवुं, त्यां प्रमद नामनुं उद्यान हवुं, त्यां कनकरथ नामनो राजा राज्य करतो हतो, तेने पद्मावती नामनी राणी हती अने तेतलिपुत्र नामनो प्रधान हतो; अने त्यां मूषिकादारक नामनो सोनी हतो. ते सोनीने मद्रा नामनी स्त्री हती अने पोडिला नामनी पुत्री हती. एक समये तेतलिपुत्र आमात्य केटलाक परिवार साथे फरवा निकळ्यो हतो, तेने एक मकानमां सोनाना दडाए रमती पोडिलेने जोई, तेना उपर आसक्ति थई. आथी स्थाने आवी तपास करी तो ते महेल जेवुं मकान सोनीनुं हवुं, अने ते बालिका सोनीनी छे तेम जाण्यु. अमात्ये पोताना विश्वासु माणसो द्वाराए मूषिकादारक सोनीने कहाव्युं के तारी पुत्री पोडिला साथे आमात्यने परणवा इच्छा छे. आवनार माणसोने सोनीए कहुं के मारी पुत्रीने तेओ बरे तो तमारो उपकार मानीश. एम कही तेओनो सत्कार कर्यो; घणी धामधूमपूर्वक तेतलिपुत्र आमात्य ते पोडिला साथे परण्यो, अने तेनी

સાથે આનન્દપૂર્વક દિવસો ગમન કરે છે.

કનકરથ રાજા રાજ્યપર-રાષ્ટ્રપર-મંડારપર અને અન્તેપુરી ઉપર ખુબ આસક્તિવાળો થયો તેથી જે કોઈ પોતાને ત્યાં પુત્રાદિ થાય છે તેના કોઈની હાથની આંગળીઓ, તો કોઈનો અંગુઠો, તો કોઈનો પગનો અંગુઠો, તો કોઈનું નાક, તો કોઈના કાન; એમ અંગોપાંગ છેદાવે છે, અને સ્વરાબ અંગ વાળા-લોહવાલા કરી દે છે; દરેક રાજ્ય મોગવા માટે અયોગ્ય કરી દે છે, તેની પદ્માવતી રાણીએ એક વસ્ત્ર પ્રધાન તેતલિને બોલાવ્યો અને રાજ્યને યોગ્ય એક પુત્ર રહે માટે તમે આ વસ્ત્રે ગુપ્ત રાખી ઉછેરવાનું કબુલ કરો તો આ વસ્ત્રે જે પુત્ર જન્મે તે તમને ગુપ્ત રીતે આપી દઉ, પ્રધાને આ વાત કબુલ કરી. સમય પ્રાપ્ત થયે છતાં પદ્માવતી રાણીએ પુત્રરત્નને જન્મ આપ્યો, પુત્રના જન્મતાની સાથે તેતલિપુત્ર આમાત્યને ગુપ્ત રીતે બોલાવી અર્પણ કર્યો. દૈવયોગે તે સમયે આમાત્યપત્ની પોદિલાને મરેલી પુત્રી જન્મી તે પુત્રી રાણીને ગુપ્ત રીતે અર્પણ કરી, રાજાએ મરેલી પુત્રીની મરણક્રિયા તમામ કરાવી, પોદિલાએ તે બાલકને મોટો કર્યો અને કુદુમ્બિજનો સમક્ષ કનકઘ્વજ નામ પાડ્યું.

પોદિલાની દીક્ષા—

કેટલોક સમય ગયા પછી પોદિલા તેતલિપુત્ર આમાત્યને અનિષ્ઠ થઈ, આથી ઉદ્વેગ પામેલી પોદિલા ઘણા એવા શ્રમણ-માહુણ-મિશ્રુકોને દાન આપતી-અપાવતી જીવન નિભાવી રહી છે. એક સમયે ઘણા પરિવાર સાથે મુલ્ય સુવ્રતા નામની સાધ્વી તે નગરમાં આવી છે, તેમાંથી બે સાધ્વીઓ તેતલિપુત્ર પ્રધાનના મહેલે મિશ્ના-ગોચરી અર્થે પધારતાં પોદિલાએ ઉમા શ્રદ્ધ સન્માન કર્યું, અને આહારાદિ વહોરાવી કહેવા લાગી કે હે પૂજ્ય સાધ્વી મહારાજ ! હું પહેલાં પ્રધાનને દ્રષ્ટ હતી, હમણાં અનિષ્ઠ થઈ છું, તો તમો ચૂર્ણ-

મન્ત્ર-તન્ત્ર-વશીકરણ વગેરેમાંથી કંદક આપો, જેથી હું તેમને દૃષ્ટ થઈ ! આના જવાબમાં સાધ્વીજીએ જણાવ્યું કે હમે બ્રહ્મચારિणीઓ છીએ ! હમોને આવી વાતો શ્રવણ કરવી પળ કલ્પતી નથી. આમ કહી જિનધર્મ તેને જણાવ્યો-ઉપદેશ્યો, પોદિલાને જિનધર્મપ્રત્યે શ્રદ્ધા થઈ અને તેમની પાસેથી પશ્ચઅણુવ્રતો આદિ ગૃહસ્થધર્મ સ્વીકાર્યો યાવત્ તે શ્રાવિકા થઈ.

એક વચ્ચત મધ્યરાત્રિએ પોદિલાને સંયમ લેવાના પરિણામ થયા, આથી પોતાના પતિ તેતલિપુત્રને પોતાના સંયમનો ભાવ કહ્યો. તેતલિપુત્ર પ્રધાને હું દેવલોકમાં જા, ત્યારે મને પ્રતિવોધ કરવો. આવી કબૂલાત હું આપે તો હું તને રજા આપું, પોદિલાએ આના જવાબમાં સ્વપતિની આ માંગણીનો સ્વીકાર કર્યો. તેતલિપુત્ર પ્રધાને આહમ્બરપૂર્વક સુવ્રતા સાધ્વીજી પાસે દીક્ષા અપાવી. સુવ્રતા પાસે પોદિલા અગીઆર અંગ મળી, ઘણા વર્ષ સંયમ પાઠી, મહીનાનું અનશન કરી, આલોચન પ્રતિક્રમણ કરી, સમાધિપૂર્વક આરાધના કરી અને કાલ કરી દેવલોકમાં દેવી થઈ.

કનકધ્વજનો રાહ્યામિષેક અને તેતલિપ્રધાનને પ્રતિવોધ—

કનકરથ રાજા મરણ પામ્યા ત્યારે તેઓની મરણક્રિયા કર્યા પછી અન્યોઅન્ય વિચારવા લાગ્યા કે અંગોએ કરી હીણ રાજાનાં પુત્રો છે માટે રાજ્યસિંહાસન પર કોને બેસાડવો ? છેવટે તેતલિપુત્ર મન્ત્રીને પુછ્યું ત્યારે મન્ત્રીએ પદ્માવતી રાણીના એક કનકધ્વજ નામના પુત્રને પોતે ગુપ્તરીતે કેવી રીતે મોટો કર્યો વિગેરેનું આમૂલ વર્ણન કર્યું, અને સર્વ રીતે યોગ્ય એવા તે કનકધ્વજકુમારનો રાજ્યામિષેક સર્વેએ મલી કર્યો. પદ્માવતી માતાએ પુત્રને તેતલિપુત્ર મન્ત્રીના ઉપકારો જણાવી સર્વે મલામણો કરી. કનકધ્વજરાજા તેતલિમન્ત્રીનું સર્વ રીતે વિશેષે કરી સન્માન કરે છે.

पोडिलादेवी तेतलिने वारंवार जैनधर्मनो बोध करे छे, परन्तु तेतलिने प्रतिबोध थतो नथी. आथी देवीने विचार थयो के ज्यांयुधी नृपतिनो आदर छे त्यांयुधी वारंवार मारो करतो प्रतिबोध फलीभूत थतो नथी, माटे अनादर प्राप्त थाय तेम कहं तेवो विचार करी अनादर उत्पन्न कर्यो.

त्यारवाद तेतलिमन्त्री ज्यां राजसभामां गयो त्यां तो राजाए ते महामन्त्री तेतलिने जोइने पोते पराङ्गमुख कर्युं, अने मौन रही मन्त्रीनो अनादर कर्यो. आथी तेतलिपुत्र महामन्त्रीने विचार थयो के अभीतिवाळो आ राजा मने मारी नंखावशे माटे चाल्या जवुं श्रेय छे, आम धारी मन्त्री घोडा उपर वेसी घर तरफ चाल्यो. मार्गमां आवता शेठीआ वगेरे उभा थइने जे मान आपवुं जोइए ते आपता नथी, तेम हाथ पण जोडता नथी. घरे पण बाह्यपर्वदाना माणसो पण आदर आपता नथी; तेम नोकर-चाकरो अनादर करे छे. पिता-माता वगेरे पण आदर कर्ता नथी. आ प्रकारना असह्य अनदरथी आपघात करवा माटे मुखमां तालपुट-विष नाल्युं पण ते परिणस्युं नहिं, तलवारथी पोतानी खांधे घा कर्यो तो तलवार ज बुझी थइ गइ, गले फांसो खाव्यो तो दोरडुं-रसी ज बूटी गइ. आम मरवा माटे घणा उपायो कर्या पण तेना सर्वे उपायो निष्फल गया त्यारे जिनधर्म प्रत्ये श्रद्धा लाववा लाग्यो. पोडिलादेवी तेतलिपुत्रमहामन्त्रीने जिनधर्म प्रत्ये स्थिर करी हितशिक्षा आपी स्वस्थाने चाली गइ.

तेतलिपुत्रने शुभ अध्यवसायथी जातिस्मरणज्ञान उत्पन्न थयुं. आथी पोताना पूर्वभवो जोया तेमां जोयुं केहुं महाविदेहक्षेत्रमां पोक्खला-वतीविजयविषे पुंडरीगिणी राजधानीमां महापद्म नामनो राजा हतो. त्यां स्थविरसुनिओ पसेथी धर्म श्रवण करी दीक्षा में लीधी हती. चौदपूर्वी थयो हतो. घणा वर्षो संयम पाली मासनी संलेखनापूर्वक काल करी महाशुक नामना देवलोकमां देव थयो हतो. त्यांथी

દયવીને હું આ તેતલિ પ્રધાનને ત્યાં પુત્રપણે જન્મ્યો છું. અપૂર્વ વૈરાગ્યથી સ્વયમેવ પદ્મમહાવ્રતો ઉચ્ચરી સંયમગ્રહણ કર્યું યાવત્ પૂર્વે અમ્યાસ કરેલા ચૌદે પૂર્વોનું જ્ઞાન પળ સ્વાભાવિક જ થયું. શુભ પરિણામની વધતી ધારાએ કેવલજ્ઞાન પામ્યા. આકાશમાં દેવદુન્દભિઓ વાગવા લાગી પંચ વર્ણના પુણ્યોની દૃષ્ટિ થઈ, કનકધ્વજ રાજા આ શ્રવણ કરી ત્યાં આવ્યો અને તેમનો ઉપદેશ શ્રવણ કરી શ્રાવક થયો તેમ પાંચ અણુવ્રતો, સાત શિક્ષાવ્રતોને ગ્રહણ કર્યા. તેતલિપુત્ર કેવલિપણામાં ઘણા વર્ષ કેવલિપર્યાય પાંલી યાવત્ મોક્ષે સિધાવ્યા. ઉપનય—જ્યાંસુધી જીવો અતિ દુઃખને કે માનઅંશને પ્રાપ્ત કરતા નથી ત્યાંસુધી તેતલિપુત્રની જેમ પ્રાયે માવથી ધર્મગ્રહણ કરતા નથી.

इति चतुर्दश-अध्ययन-सारांशः समाप्तः ॥

॥ ૧૫—શ્રીનન્દીફલ—અધ્યયનસારાંશઃ ॥

ચૌદમા અધ્યયનમાં અપમાનથી વિષયોનો ત્યાગ પ્રતિપાદન કર્યો, આ પંદરમા અધ્યયનમાં જિનેશ્વર પ્રસુના ઉપદેશથી વિષયોનો ત્યાગ પ્રતિપાદન કરાશે, પૃટેલે સર્વજ્ઞકથિત ઉપદેશ પ્રમાણે વર્તે તો અર્થની પ્રાપ્તિ થાય અને ન વર્તે તો અનર્થની પ્રાપ્તિ થાય તે અત્ર કહેવાશે.

हे जम्बू ! ते काल अने ते समये चंपा नामनी नगरी होती, त्यां पूर्णभद्रयक्षनुं चैत्य छे. अत्र जितशत्रू नामनो राजा छे, अने धनाढ्य धन नामनो सार्थवाह हतो. चंपानगरीनी पूर्वोत्तरदिशामां घणे दूर अहिछत्रा नामनी नगरी हती, त्यां कनककेतु नामनो

राजा राज्य करतो हतो.

एक समये धनसार्थवाहने करीआणां वगेरे लह अहिछत्रा नगरीए जवाना भाव शवाशी गाडां विगेरे तैयार करावी पडहो वगडाव्यो के जेने जे सहाय जोइशे ते हुं आपीश ! आवा प्रकारना साद पडावाशी शुभ मुहूर्ते घणा वेपारीओ, गृहस्थो, चरक विगेरे भिक्षुको आव्या तेओने लहने सुखे समाधे धनसार्थवाह जइ रह्या छे. अंगदेशना छेडे आवतां एक मोडुं वन आव्युं एटले धनसार्थवाहे बे त्रणवार साद पडाववा द्वाराए चेतवणी आपी के आ जंगलमां घणा एवा नंदीनामना वृक्षो छे. ते वृक्षोनां मूल-छाल-पत्र-पुष्प-फल कोइ खाशो नहीं, तेम तेनी छायामां पण कोइ बेसशो नहीं. जे कोइ तेनां मूलीयां विगेरे खाशे अगर तेनी छायामां बेसशे तेने आरंभमां ठीक लागशे पण अकाले ते मृत्युने पामशे ।।। माटे नन्दीवृक्ष सिवायना वृक्षो सेवशो अने नन्दीवृक्ष सिवायना फलो खाशो तेनो बांधो नथी. आम जणाव्या छतां जेओए धनसार्थवाहना आ वचनो उपर विश्वास न राख्यो अने उलटा वर्या तेमने तेमनां अकाले जीवन गुमाव्यां अने जे धनसार्थवाहना आ वचनो उपर विश्वास धरावी तेमना वचन प्रमाणे वर्या ते सुखी थया. तेवी रीते जे साधु अथवा साध्वी जिनेश्वरे निषेध करेला होवा छतां पांच प्रकार विषयोमां तल्लीन रहे छे ते आ भवमां दुःखी थाय छे अने अपयशने पात्र थइ अनेक भवोमां रखले छे. तेम जे साधु अथवा साध्वी जिनेश्वरे निषेध करेला छे तेम जाणी पांच प्रकारना विषयोने त्याग करे छे ते आ भवमां सुखी थाय छे अने यशकीर्तिने पामी शीघ्र मोक्षने साधे छे.

जे कोइ बच्चा तेने धनसार्थवाह लहने अहिछत्रा नगरीए गयो, अने कनककेतुराजने भेटणुं करी तेनी रजा पामी करीआणां वगेरे वेची, लेवा योग्य बीजी वस्तुओ लेइ, पाछा चम्पानगरीए आव्या अने सुखी थया. एक समये स्थवीर महात्माओनुं आगमन थयुं

તેમની પાસે ધર્મનું શ્રવણ કરી ધનસાર્થવાહે પોતાના પુત્રને કારભાર સૌપી સંયમ પ્રહણ કર્યું, અગીઆર અંગ મળ્યા, યાવત ઘણા વર્ષો સંયમ પાઢી, મહીનાના ઉપવાસ કરી, સંલેખના કરી દેવલોકમાં દેવ થયા. ત્યાંથી ય્યવી મહાવિદેહક્ષેત્રમાં મોક્ષને પામશે.

इति १५-श्रीनन्दीफलअध्ययनसारांशः ॥

॥ १६-श्रीअपरकंका-अध्ययन सारांशः ॥

પૂર્વના અધ્યયનમાં વિષયોને વિષે આસક્તિ રાखે છે તેને થતા અનર્થ જણાવ્યા, આ સોલમા અધ્યયનમાં વિષયોની જે રાखે છે તેને પણ અનર્થની પ્રાપ્તિ થાય છે તે હકીકત કહે છે.

હે જન્મૂ ! તે કાલે તે સમયે ચંપાનામની નગરી હતી તેના ઈશાન ભાગમાં સુમ્ભિમાગ નામનું ઉદ્યાન હતું, તે નગરીમાં ચારે વેદોને જાણનાર ધનાઢ્ય-સોમ, સોમદત્ત અને સોમમૂતિ નામના ત્રણ બ્રાહ્મણો હતા તેમને અનુક્રમે નાગશ્રી, -મૂતશ્રી અને યક્ષશ્રી નામે માર્યાઓ હતી, એક સમય ત્રણે તે બ્રાહ્મણ માહુઓ મેગા મઢી વિચારવા લાગ્યા કે આપણે ઘણા ધનવાળા છીએ, સાત પેઢી સુધી ચાલે તેટલું ધન છે તો આપણે ત્રણે વારાફરતી એક ઘેર સુન્દર-સ્વાદિષ્ટ મોજન કરીએ તે ઠીક છે, આ પ્રમાણે વિચાર કરી અંગીકાર કરી અન્યોઅન્ય મોજન તૈયાર કરાવી વારાફરતી મોજન કરતા રહ્યા છે, કોહ એક દિવસે નાગશ્રી બ્રાહ્મણીને ઘેર મોજન કરવાનો વારો આવ્યો ત્યારે તેણીએ ઘણું પૂવું સ્વાદિષ્ટ મોજન તૈયાર કર્યું, તેમાં તુમ્બડીનું શાક તેલ આદિ ઘણા દ્રવ્યોથી તે તૈયાર કર્યું, અને શાકનું એક બિન્દુ ચાહી જોયું તો તે સ્વારું, કડવું, સ્વાવા માટે અયોગ્ય, અને વિષવાલું લાગ્યું આથી તે નાગશ્રી પોતાને ધિક્કારી પશ્ચાતાપ કરવા લાગી, મારી

આ વાત મારી દેરાણીઓ જો જાણશે તો મારી નિન્દા કરશે માટે તે ન જાણે તેમ તે શાકને સંતાડી દડં એમ વિચારી તે શાકને સંતાડી દઈ નવું મધુરતુલ્લહાનું સ્વાદિષ્ટ શાક તેનીએ તૈયાર કર્યું, ડ્યારે તે ત્રણે બ્રાહ્મણો આવ્યા ત્યારે તેમને સ્વાદિષ્ટ શાક વિનંતેથી મોજન કરાવ્યું તેઓ ત્રણે જણા મોજન કરી મુલ્યશુદ્ધિ કરી પોતાના કામે લાગ્યા, ત્યારવાદ ત્રણે બ્રાહ્મણીઓએ પણ સ્વાદિષ્ટ શાક સહિત મોજન કર્યું અને પોતાના સ્થાને ગઈ.

નાગશ્રીએ વહોરાવેલું કડવા-તુલ્લહાનું શાક.

તે સમયે ધર્મઘોષ નામના સ્થવિરમુનિ ઘણા પરિવારયુક્ત વિહાર કરતાં ચમ્પાનગરીના સુમ્મિભાગ નામના ઉદ્યાનમાં પધાર્યા છે, તેમને વંદન કરવા માટે ઘણા લોકો આવ્યા અને પર્યદા થઈ. સ્થવિરમુનિએ ધર્મ કહ્યો તે શ્રવણ કરી સર્વે ગયા.

તે ચાર પછી ધર્મઘોષસ્થવિરના શિષ્ય તેજોલેહ્યાની લલિધવાલા ધર્મરુચિ નામના અનગારમુનિ માસ માસનો તપ કરનારા હતા તે શ્રીગૌતમસ્વામિની માફક પાત્રપલિહન કરી ધર્મઘોષસ્થવિરની આજ્ઞા લઈ ભિક્ષા માટે ચમ્પાનગરીમાં ફરતા હતાં ત્યાં નાગશ્રી બ્રાહ્મણીનું ઘર હતું ત્યાં પ્રવેશ્યા, તે નાગશ્રી બ્રાહ્મણીએ વિષવાલા કડવા તુલ્લહાનું જે શાક ગુપ્ત રાખેલું તે વધુએ ખુબ હર્ષપૂર્વક સાધુના પાત્રમાં નાલી દીધું. ધર્મરુચિ અનગાર પણ પોતાના પુરતો આહાર થઈ ગયો જાણી ત્યાંથી નીકલી ગુરુમહારાજ પાસે પાછા ગયા અને ર્યાવિહી પ્રતિક્રમી ગુરુમહારાજને ગોચરી બતાવી. ગુરુમહારાજે ગન્ધથી શંકિત થયા છતાં તે શાકના એક બિન્દુને ચાલી જોયું, તો તે શાક વિષવાલું જાણી ધર્મરુચિ અનગારને કહેવા લાગ્યા કે-હે મહાનુભાવ ! આ શાક તું જો વાપરીશ તો અંકાલે મૃત્યુ પામીશ, માટે શુદ્ધ મૂમિ વિષ પરંતવી ઘો ! અને બીજો આહાર લાંબી આહાર કરો !

ધર્મરુચિ 'અનગારે' કરેલું અનશન.

ગુરુ-આજ્ઞાથી શુદ્ધ ભૂમિની તપાસ કરી પરઠવતાં, એક ચિન્તુ ભૂમિપર નાખતાં તેની ગન્ધથી હજારો કીડીઓ ભેગી થઈ, તેમાંથી જે કીડીએ તેનો આહાર કર્યો તે તૂટતજ મૃત્યુ પામી. આથી ધર્મરુચિ અનગારને અધ્યવસાય થયો કે-આ ચિન્તુ નાખતાં હજારો કીડીઓ મરણને પામી છે, જો આ બંધુએ શાક પરઠવીશ તો ઘણા જીવોનો નાશ થશે, અને તેનો વધ કરનારો હું થઈશ. માટે આ સર્વે આહારને હું સ્વાદ જડું તે કલ્યાણકારી છે, એવો નિશ્ચય કરી મુહપત્તિનું પડિલેહન કરી, આજ્ઞા શરીરનું પ્રમાર્જન કરી બીલમાં સર્વ પ્રવેશે તેની જેમ મુલમાં આહારનો પ્રવેશ કરાવ્યો અર્થાત્ ઉદરમાં નાહી દીધું. એક અન્તર્મુહર્તમાં આજ્ઞા શરીરમાં વિષ વ્યાપી ગયું અને અસહ્ય વેદના થઈ, આથી મૃત્યુ નજદીક છે એમ ધારી પાત્રાં એક જગોએ સ્થાપન કરી, શુદ્ધ ભૂમિનું પંડિલેહન કરી, દર્ભનો સંથારો કરી, પૂર્વસન્મુલ મુલ રાહી, 'પલ્યંક આસને' બેસી, બે હાથ જોડી, મસ્તકે અંજલિ જોડી, -અરિહંત, સિદ્ધને નમસ્કાર કરી-ગુરુને નમસ્કાર કરી ફરીથી 'કરેમિમતેનું' પચ્ચક્ષાણ ઉઘરી દેહેને 'વોસરાવ્યો' અને સર્માધિપૂર્વક કાલધર્મ પામ્યા.

નાગશ્રીનો થયેલો તિરસ્કાર—

ધર્મધોષસ્થવિરે ધર્મરુચિ અનગારને પરઠવા ગયે ઘણો ટાઈમ થયો છે તેમ જાણી સાધુઓને ચારે દિશાએ તપાસ કરવા મોકલ્યા, તે સાધુ ભગવન્તો તપાસ કરતાં સ્થંડિલભૂમિવિષે તેમને કાલધર્મ 'પામેલા જોઈ આ અકાર્ય થયું છે, તેમ કરી ધર્મરુચિ અનગારના કાલધર્મનો કાઉસ્સગ કર્યો. અને તેમના પાત્રાં આદિ લેઈ ગુરુમહારાજ પાસે ગઈ, ફરિયાવહી પ્રતિક્રમણ કરી ધર્મરુચિ અનગારના કાલધર્મ પામ્યાના સમાચાર જણાવ્યા.

धर्मघोषस्थविरे पूर्वमां—(चौदपूर्वमांना कोइ पूर्वमां) उपयोग मेली साधु—साध्वीओने बोलावीने कहुं के—हे आर्यो ! मारो शिष्य धर्मरुचि नामनो साधु—स्वभावथी भद्रक, यावत् विनीत हतो तेम निरंतर मासक्षपण तप करतो हतो, ते नागश्री ब्राह्मणीने घेर पारण माटे व्होरवा गयो हतो, नागश्रीब्राह्मणीए तेना पात्रमां कडवीतुम्बडीनुं सर्व शाक नांल्युं.

धर्मरुचि अणगार पूरतो आहार आवी गयो तेम करी अत्र आव्यो यावत् घणा वर्षो साधुपणुं पाळी आलोचना प्रतिक्रमण करी समाधिपूर्वक काळ करी तेन्नीश सागरोपमनी स्थितिवाळा सर्वार्थसिद्ध नामना विमानमां उत्कृष्टस्थितिए देवपणे उत्पन्न थयो छे त्यांथी च्यवीने महाविदेहक्षेत्रमां उत्पन्न थइ मोक्षे ज्ञो. हे आर्यो ! नागश्री ब्राह्मणीने धिक्कार छे, ते निर्मागी पुण्यहीन यावत् लंबोडीना जेवी कडवी छे, कारण के तेणीए धर्मरुचि अणगारने मासक्षपणना पारणे कडवा तुम्बडांनुं शाक व्होरावी जीवित रहित कर्यो.

ते वार पळी साधु—साध्वीओए नागश्रीब्राह्मणीनुं आ पापकर्म लोकोने कहुं; आ सांभळी लोको नागश्रीने धिक्कारवा लाग्या, लोको पासेथी ते न्णे ब्राह्मण भाइओ सांभळीने घेर आवी नागश्रीने कहेवा लाग्या, हे नागश्री ! मरणनी प्रार्थना करनारी ! दुष्ट अने अशुभ लक्षणवाळी ! हीन कृष्ण चौदशे जन्मेली तें मासक्षपण करता साधुने आवी रीते मरण पमाड्या ! ! आम अनेक प्रकारे वचनथी अने चपेटा आदिथी ताडन करी—तिरस्कार करी घरमांथी काढी मूकी, काढी मेलायेली चंपानगरीमां घेर घेर भटकती लोकोए घरना आंगणे मूकेल बलीने खाती, अने अनेक रीते लोकोना तिरस्कारने पामती, भटकती एवी तेणीने—नागश्रीने सोल रोग उत्पन्न थया.

भवोभव अनेक असह्य दुःखोने भोगवती नागश्री.

ते सोल रोगोना एकी साथे दुःखो भोगवती आर्च—रोद्र ध्यान धरती मरण पामीने छडी नारकीमां बावीससागरोपमनी उत्कृष्ट

स्थिति.ए नारकीपणे उत्पन्न थइ, त्यांशी नीकलीने मत्स्यपणे उत्पन्न थई. त्यां शस्त्रवडे वध पामेली सातमी नारकीमां उत्पन्न थइ, त्यांशी नीकलीने पाळी मत्स्यपणे उत्पन्न थई फरीथी पण त्यां तेवां दुःखो भोगवी छट्टी नारकीमां उत्पन्न थइ. एम गोशालाती जेम वारंवार साते नारकमां नारकीनां दुःखो भोगवी पक्षी; पृथ्वीकाय आदि एकेन्द्रियना भवमां उत्पन्न थइ यावत् घणां दुःखो भोगव्यां. नागशीनो सुकुमालिका तरीके थयेल जन्म.

त्यांशी उद्धरीने ते नागशी जम्बूद्वीपना भरतक्षेत्रमां चम्पानामनी नगरीमां सागरदत्त नामना सार्थवाहनी भद्रा नामनी भार्यानी कुक्षिविषे पुत्रीपणे उत्पन्न थइ अने तेनुं सुकुमालिका एवुं नाम पाडयुं. पांच धावमाताओशी लालनपालन कराती ते यावत् यौवन अवस्थाने पामेली एक समये पोताना महेलनी अगासी विषे सुवर्णना दड्डाने रमी रही हती, ते समये तेज चम्पानगरीनो घनाढ्य-जिनदत्त नामनो सार्थवाह केटलाक मित्रो सह सागरदत्त सार्थवाहना धर नजदीक थइ जतो हतो तेने ते रूप लावण्यमारी सुकुमालिकाने दासीओशी परिवरेली जोइ, तेनुं रूप-लावण्य-यौवन जोइ आश्चर्य प्रामेल जिनदत्त सार्थवाहे कौटुम्बिक पुरुषेने बोलावी पृच्छुं के-आ कोनी पुत्री छे ! अने तेनुं नाम शुं छे ! कौटुम्बिक पुरुषोए जवाबमां जणाव्युं के-आ सागरदत्त सार्थवाहनी सुकुमालिका नामनी कन्या छे. कौटुम्बिक पुरुषो पासेथी आ प्रमाणे श्रवण करी, पोताने घेर जइ, स्नान करी, मित्र ज्ञातिजिनो सहित सागरदत्त सार्थवाहते घेर गयो. जिनदत्त सार्थवाहने पोताने घेर आवता जोइ सागरदत्त सार्थवाहे आसनशी उठी जिनदत्त सार्थवाहने बेसाड्या अने आववानुं प्रयोजन पृच्छुं. जिनदत्त सार्थवाहे जणाव्युं के-तमारी सुकुमालिका पुत्रीने मारा सागरदत्त नामना पुत्रनी भार्यापणे सागणी करुं छुं. सागरदत्त सार्थवाह कहेवा लाग्या के-आ मारी सुकुमालिका पुत्री म्हारे एकज

પુત્રી છે તેમ મને બહુ વહાલી છે. હું તેનો ક્ષણભર વિયોગ ઇચ્છતો નથી માટે જો તમારો પુત્ર સાગર મ્હારા ઘરજમાઈ તરીકે રહે તો હું મ્હારી પુત્રી તેને આપું. જ્વિનદત્ત સાર્થવાહ ધેર ગયા અને પોતાના સાગર પુત્રને હકીકત જણાવી, તે હકીકત શ્રવણ કરી ‘ સાગર ’ મૌન રહ્યો. આથી જ્વિનદત્ત સાર્થવાહે તેની સંમતિ જાણી, અર્થાત્ કબુલત કરે છે તેમ નિર્ણય કર્યો. શુભ મુહૂર્ત આવ્યું ત્યારે ત્વાદિષ્ટ ભોજન તૈયાર કરાવી જ્ઞાતિજનોને આમન્ત્રણ કરી જમાડી સાગરપુત્રને સ્નાન આદિ કરાવીને આશૂષણાદિથી જ્ઞાણગારી શિનિકામાં બેસાડી સર્વજ્ઞાતિજનોસહ આડમ્બરપૂર્વક સાગરદત્ત સાર્થવાહને ત્યાં ગયા. સાગરદત્ત સાર્થવાહે તેઓનું યથાયોગ્ય સન્માન કર્યું, સુકુમાલિકાને પરણતાં (હસ્તમેલપના સમયે) સુકુમાલિકાના હસ્તનો સ્પર્શ તલવારની જેમ અને ધગધગતા અગ્નિના સ્પર્શની જેમ સાગર અનુભવવા લાગ્યો. સાગર ઇચ્છાવિના પરવશપણે આ સ્પર્શને અનુભવતો મુહૂર્તમાત્ર બેસી રહ્યો. સાગરદત્ત સાર્થવાહે સાગરપુત્રના માતાપિતા વિગેરેને જમાડી વહ્લાદિથી ભક્તિ-સન્માન કરી વિદાય કર્યા. સાગરપુત્ર સુકુમાલિકાની સાથે શયનગૃહે આવ્યો. સુકુમાલિકાના અંગનો અત્યન્ત કષ્ટપૂર્વક અગ્નિની માફક સ્પર્શ અનુભવતો પરાધીનપણે મુહૂર્ત માત્ર થયે સુકુમાલિકા નિદ્રાધીન થઈ ત્યારે પોતાની જુદી શય્યામાં સુઈ ગયો. સુકુમાલિકા પોતાના પતિને બીજી શય્યામાં સુતેલા જોઈ રાગથી ત્યાં જઈ સુતો. તે સમયે પણ પૂર્વની જેમ સાગર કષ્ટ સહન કરવા લાગ્યો, ત્યાં પણ સુકુમાલિકા નિદ્રાધીન થયે છતે કસાઈલાનામાંથી જેમ નાશી છૂટ્યો ન હોય તેમ નાશી છૂટ્યો અને પોતાના ઘેર આવતો રહ્યો.

સુકુમાલિકા જાગ્યા પછી પોતાના પતિને ન જોતાં સર્વત્ર તપાસ કરી તો દ્વાર ખુલ્લું જોઈ પોતાના પતિને ચાલ્યા ગયા તેમ જાણી વિચારવા લાગી. તેવામાં તેની માતાએ પુત્રી તથા જમાઈ માટે સુલ ધોવા પાળી લઈને દાસીને મોકલી. દાસીએ વિચારમગ્ન થયેલી

સુકુમાલિકોને જોઈ શું થયું છે તેમ પૂછ્યું, સુકુમાલિકાએ યથાસ્થિત જે બન્યું તે કહ્યું. દાસીએ જહ તમામ હકીકત સાગરદત્ત સાર્થવાહને કહી. આ શ્રવણ કરી કોપાયમાન થયેલા સાગરદત્ત સાર્થવાહ જિનદત્ત સાર્થવાહને ઘેર ગયા અને જિનદત્ત સાર્થવાહને ઠપકો-ઉપાલમ્બ અનેકરીતે આપ્યો. જિનદત્તસાર્થવાહે-સ્વપુત્ર સાગરને કહ્યું કે આ તૈં સ્વોદું કર્યું છે, તું ત્યાં જા ! સાગરપુત્રે જળાબ્યું કે-પિતાજી. પર્વત ઉપરથી પહું ! જાહ પરથી પહું ! મરુદેશમાં ચાલ્યો જહં ! પાણીમાં પ્રવેશું ! અગ્નિમાં પ્રવેશ કરું ! વિષ ભક્ષણ કરું ! ગળે ફાંસો લાડું ! ગૃહ્ણષ્ટમાં પ્રવેશું ! દીક્ષા લડું ! ચાલ્યો જહં ! પરન્તુ સાગરદત્તને ઘેર નહિ જહું. આ બધું મીતના આંતરે રહેલ સાગરદત્ત સાર્થવાહ શ્રવણ કરી લજ્જા પામેલા પોતાના સ્થાને ચાલ્યા ગયા અને પુત્રીને બોલાવી આશ્વાસન આપ્યું અને કહ્યું કે-જેને તું ઇષ્ટ-યાવત્ મનને ગમતી થઈશ તેને આપીશ.

તે વાર પછી એક સમયે સાગરદત્ત સાર્થવાહ અગાશીમાં બેસી રાજમાર્ગમાં જુવે છે તો એક મીંચારી સાંધેલા કકડાવાલું વસ્ત્ર પહેરેલો, હાથમાં સરાવલુ અને હાથમાં પાણી માટે ઘડો રાખેલો તેમ હજારો માલીઓથી વિંટાયેલો જોયો, સાગરદત્ત સાર્થવાહે કૌટુમ્બિક પુરુષોને બોલાવી મલામણ કરી કે-આ મીંચારીને સ્વોરાકથી લોભાવી ઘેર લઈ જહ, સ્વાદિષ્ટ મોજન કરાવી, મીંચારાના સાધનો દૂર કરાવી, વસ્ત્ર-અલંકારથી વિમૂષિત કરી મારી પાસે લાવો ! કૌટુમ્બિક પુરુષો તેના મીંચારી વેષને જ્યાં દૂર કરવા લાગ્યા ત્યારે તે મીંચારી રાહો પાડવા લાગ્યો અને રહવા લાગ્યો. સાગરદત્ત સાર્થવાહની સૂચનાથી તેના મીંચારી વેષ આદિને વિશ્વાસ ઉત્પન્ન થાય તેવી રીતે તેની પાસે સ્થાપન કરાવ્યો અને હજામત કરાવી સહસ્ત્રપાક આદિ તેલો વહે તે મીંચારીને માલીશ કરાવી, સ્નાન કરાવી, વસ્ત્ર-આમૂષણ પહેરાવી તે કૌટુમ્બિક પુરુષો સાગરદત્ત સાર્થવાહ પાસે લઈ ગયા. સાગરદત્ત સાર્થવાહે તે મીંચારીને પોતાની સુકુમાલિકા

પુત્રીને આર્યા તરીકે અર્પણ કરી, મીઠાસીતી સ્થિતિ પળ સાગરની માફક થતાં તે પળ પોતાના મીઠાના સાધનો લહેને સાગરની માફક નાણી છૂટ્યો.

આ સર્વ હકીકત ઉપરે સાગરદત્ત સાર્થવાહે ગણી ત્યારે સુકુમાલિકાને પ્રેમસહ કહેવા લાગ્યા કે-તું પૂર્વમવમાં આચરેલા પાપકર્મના ફલને અનુભવે છે, તું આર્યધ્યાન કર્યા વિના હવે હે પુત્રી ! તું મારા રસોડા વિષે વિપુલ પૂં અગ્નિ-પાન સ્વાદિમ-સ્વાદિમ હંમેશાં તૈયાર થાય છે તેને “ પોટિલાની ” જેમ શ્રમણ-સાધુ વગેરેને આપતી છતી રહે. સુકુમાલિકા પણ તે પ્રમાણે જ્ઞાન આદિ કરે છે. સુકુમાલિકાએ લીધેલી દીક્ષા.

તે કાલે તે સમયે બહુશ્રુત ગોપાલિકા નામની આર્યા ઘણી આર્યાઓ સહ સમવસરી, તેમાંથી તે આર્યાઓ મિશ્રાણે આ સુકુમાલિકાને ત્યાં આવી. તે સાધ્વીઓને આહાર વિગેરે વહોરાવી, સુકુમાલિકા કહેવા લાગી કે-હે આર્યાઓ ! હું સાગરને અનિષ્ઠ છું તેમ તેના સત્તને ગમતી નથી વગેરે જે બીના બનેલી તે કહીને કષ્ટન કરવા લાગી કે-તમો ઘણા જ્ઞાનવાન છો, યાત્રાત્ મન્ન-તન્ન વગેરેના આમ્નાયને પામેલાં છો તેથી તમે મને પૂઠો ઉપાય દર્શાવો કે જેથી હું સાગરને દૃષ્ટ થાઉં.

બન્ને આર્યાઓએ કર્મનો વિપાક-બન્ધ વિગેરે સમજાવી તેમ જ્ઞાન ધર્મ-સાધુ ધર્મ જળાવી તેને શ્રાવિકા બનાવી યાત્રાત્ સુકુમાલિકાએ ગોપાલિકા આર્યા પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી. સુકુમાલિકા આર્યા થઈ. રીર્યાસમિતિ પાલતી યાત્રાત્ જ્ઞાન કરતી ઘણા છટ્ટ-અટ્ટમ વિગેરે તપસ્યા આચરતી થકી વિચરવા લાગી. એક સમય તે સુકુમાલિકા આર્યાએ-ગોપાલિકા આર્યાને જંદના નમસ્કાર કરી જંપા નગરીની બહાર સુન્ધસિમાગ નામના ઉદ્યાનની તુલ્લીક છટ્ટની તપસ્યા વહે સૂર્યની સન્મુખ આતાપના લેતી રહેવા માટે આજ્ઞા મારી.

ગુરુઆજ્ઞાનો કરેલો ભંગ, યાવત્ કરેલું નિયાયું.

સુકુમાલિકા આર્યાં મારેલ આજ્ઞાના જવાબમાં ગોપાલિકા આર્યાં ! આપણે સાધ્વીઓ નિર્મથ છીએ, ઈર્યાસમિતવાળી છીએ યાવત્ ગુપ્ત બ્રહ્મચારિણી છીએ તેથી આપણને ગામની બહાર યાવત્ સશ્ચિવેસની બહાર નિરંતર છઠ્ઠ આદિ તપ કરી આતાપના લેતાં રહેવાનું કરવું નથી, પરંતુ વાડ કે વેંડી સહિત ઉપાશ્રય વિધે રહી વસ્ત્રવેડે કાયા ઢાંકી સાધ્વીઓના પરિવાર સાથે રહીને પૃથ્વી પર પગના સમ તલીયા રાક્ષીને આતાપતા લેવી કરવે છે. ગોપાલિકા આર્યાં (ગુરુણી)ની આ વાત પર શ્રદ્ધાન્નુચિ-વિશ્વાસ નહીં કરતી સુકુમાલિકા આર્યાં ગુરુણીના ના કહેવા છતાં સુમૃતિભાગ ઉદાનથી થોડા દૂર છઠ્ઠ આદિ તપસ્યા કરતી આતાપના લેવા લાગી.

તે ચંપાનગરીમાં રાજાથી છૂટ અપાયેલી એક લલિતા નામની ટોલી રહે છે તે માતા-પિતા-સ્વજન વિગેરે કોઈની અપેક્ષા રાખતી નથી, અવિનયી અને ઉદ્ભટ એવી એ ટોલી વેશ્યાને ત્યાં પડી રહે છે.

તે ટોલીમાંથી પાંચ ગઠીઆઓ દેવદત્તા નામની રૂપવાન્ વેશ્યાની સાથે એક સમયે આ ઉદાનની શોભા અનુભવતા આવ્યા અને તે દેવદત્તા વેશ્યાને એકે સ્વોભામાં બેસાડી, બીજો તેના પર છત્ર ધરવા લાગ્યો, ત્રીજો તેણીના મસ્તક પર પુષ્પનો મુગટ રચે છે, ચોથો તેણીના પગને અલતાથી રંગે છે અને પાંચમો પુરુષ તેણીને ચામર વીંછવા લાગ્યો યાવત્ તેઓ મનુષ્ય સમ્બન્ધી ભોગવિલાસ ભોગવવા લાગ્યા. દેવદત્તાના આ વિલાસો-પૌદ્ગલિકસુખો જોઈ સુકુમાલિકા આર્યાંનું ચિત્ત ચલાયમાન થયું અને દેવદત્તા વેશ્યાના પૂર્વપુત્રોને અનુમોદવા લાગી. જો આ મારા તપ-નિયમ-બ્રહ્મચર્યનું કંઈ પણ ફલવિશેષ હોય તો આગામી મંત્રે હું આવા કામભોગને ભોગવતી યાવત્ વિચરું ! આમ કરી નિયાયું કરી આતાપનાની મૃમિથી પાછી ફરી, તે વાર પછી તે સુકુમાલિકા આર્યાં શરીરબલકુશા (શરીરની શોભા કરવી તેને શરીરબલકુશ

कहे छे) थइ वारंवार हाथ-पग-मस्तक-मुख-स्तनान्तर-काल-गुप्तभागने घोवा लागी, तेम उभा रहेवाना स्थानने-सुवाना स्थानने-स्वाध्यायना स्थानने-वेसवाना स्थानने प्रथम जलवडे छांटवा लागी. आथी गोपालिका आर्याए आ साध्वीअने करपतुं नथी वगैरे समजान्युं पण तेणीए गुरुना ठपकानो आदर कर्यो नहीं, आथी बीजी साध्वीओए पण सुकुमालिकानो अनादर करवा मांड्यो तेम तेनो परामव करवा लागी. आथी सुकुमालिकाने एवो विचार आव्यो के-हुं धेर हती. संसारमां हती त्यारे स्वतन्त्र हती, हुं दीक्षा लेहने परवश थइ, आ साध्वीओ पहेलां मारो आदर करती, हवे ते आदर करती नथी माटे आवतीकाले हुं एकली जुदा उपाश्रये जइने रहुं. बीजे दिवसे ते जुदा उपाश्रये जइने रहेवा लागी अने स्वच्छंद मतिवाळी पासस्थविहारी-कुशीलविहारी आदि थइने घणा वर्ष संयम पाळी पंदर दिवसनी संलेखना करी, पोताना दोषोने आलोच्या नहिं, तेम पश्चातापरूप प्रतिक्रमण कर्यो विना काल करी ईशान देवलोकमां गणिकापणे (अपरिगृहितदेवीपणे) देवी थई.

द्रौपदी तरीके थयेल जन्म-

नव पत्योपमनुं ईशान देवलोकनुं आयुष्य पूर्ण करी सुकुमालिका च्यवीने पंचालदेश विषे कांपील्यपुरना नगरमां द्रुपद राजानी चुलणी राणीनी कुक्षीविषे पुत्रीपणे जन्मी अने तेनुं द्रौपदी एवं नाम पाड्युं. द्रौपदी वालिका पांच धावमाताओथी लालनपालन कराती वृद्धिने पामी. यावत् युवानी अवस्थाने पामी. ते वार पछी द्रौपदीने अन्तःपुरनी राणीओए स्नान करावी, विमूषित करीने द्रुपदराजाना पादने वन्दन करवा मोकली. द्रौपदी पण पिता द्रुपदराजानी पासे जइ तेमने पगे लागी. द्रुपद नृपतिए पोताना खोळामां बेसाडी, द्रौपदीना-रूप-लावण्यथी आश्चर्य पामेला द्रुपदराजाए द्रौपदीने कहुं-हे पुत्री ! हुं पोते कोइ राजा के युवराजने परणवुं तो तुं सुखी

अथवा दुःखी थाय तेथी मने जीवनपर्यंत हृदयमां बलतरा थाय माटे हे पुत्री ! आजथी मांडीने हुं त्हारो स्वयंवर रंजुं छुं. हुं तारी जाते कोह राजा के युवराजने वरीश ते त्हारो भर्ता थशे ! एम कही आश्रासन आपी विदाय करी.

स्वयंवरमां आववा माटे दूतोनुं प्रयाण.

ते वार पछी द्रुपदराजाए दूतने बोलावी कहुं के-हे देवानुप्रिय ! द्वारका नगरि विषे कृष्ण वासुदेव, समुद्रविजय विगेरे दस दसरो, बलदेव वगेरे पांच महान् वीरो, उग्रसेन वगेरे सोल हजार राजाओ, प्रद्युम्न विगेरे साडात्रण क्रोड कुमारो, सांब विगेरे साठ हजार उद्धत अने बलवान कुमारो, वीरसेन विगेरे एकवीश हजार वीरपुरुषो, महासेन आदि छप्पन हजार बलवानवर्ग, तेमने तथा बीजा घणा राजा, ईश्वर, तलवर, मांडविक, कौटुंबिक, इम्य, श्रेष्ठी, सेनापति अने सार्थवाह आदिने बे हाथ जोडी दश नखो मेगा करी मस्तक विषे फेरवी अंजली करी जय विजय शब्दोथी वधावी आ प्रमाणे कथन करजे ! हे देवानुप्रियो ! काम्पील्यपुर नगरमां द्रुपदराजानी तुलणी राणीथी उत्पन्न थयेली, धृष्टद्युम्नकुमारनी ब्हेन द्रौपदी नामनी राजकन्यानो स्वयंवर थवानो छे तो आप जल्दी त्यां पधारो ! राजानी आ आज्ञा दूत अंगीकार करी पोताने घेर गयो, घेर जहने पोताना कौटुम्बिक पुरुषोने बोलावी चार घंटा बाधिला घोडावाळा रथने तैयार करी लाववा जणावुं. कौटुम्बिकपुरुषोए लावेला रथ पर बेसी आयुधो अने शस्त्रोवाळा घणा पुरुषो सहित ते दूत पंचाल देशनो सीमाडो उलंघन करी सौराष्ट्र देश विषे द्वारका नगरीनी बहार कृष्णमहाराजा-वासुदेवनी बहारनी समामां जइ उतारो करी पगे चालतो कृष्णवासुदेवनी पासे गयो, अने कृष्णवासुदेव विगेरेने मस्तके अंजलि जोडी स्वयंवर सम्बन्धि सर्व वृत्तान्त कही सर्वेने पधारवानी विनंति करी. आ श्रवण करी हर्षित थयेला कृष्णमहाराजे तेनुं सन्मान कर्थु. यावत् तेने विदाय कर्थो. कृष्ण-

વાસુદેવે, સમુદ્રવિજય વિગેરે રાજાઓ મહાસેન વિગેરે તેમ જીજ્ઞાઓની સાથે હસ્તીરત્ન ઝમર વેસી કાંપીલ્યપુર નગર તરફ પ્રયાણ કર્યું.
 દ્રુપદરાજાએ-બીજા દૂતને હસ્તિનાપુર નગરે યુધિષ્ઠિર આદિ પાંચ પુત્રો સહિત પાંડુરાજાની, દુર્યોધન આદિ સો માહ્યોની, ગાંગેયન વિદુર-દ્રોણ-જયદ્રથ-શકુની-કર્ણ અને અશ્વથામાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો, ત્રીજા દૂતને-ચમ્પાનગરી વિષે અંગરાજ કૃષ્ણાની, સેલ્લકરાજાની અને નંદરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો; ચોથા દૂતને શુક્તિમતી નગરી વિષે દમધોષના પુત્ર, પાંચસો માહ્યોથી પરિ-
 વરેલા શિશુપાલ રાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. પાંચમા દૂતને-હસ્તિશીર્ષ નગર વિષે દમદંતરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો.
 છઠ્ઠા દૂતને મથુરા નગરી વિષે ઘર નામના રાજા પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. સાતમા દૂતને રાજગૃહનગર વિષે જરાસંઘના પુત્ર સહદેવરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. આઠમા દૂતને કૌડિન્યનગરવિષે મીષ્મકના પુત્ર રૂપીરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો.
 નવમા દૂતને વિરાટનગરવિષે સો માહ્યોસહિત કીચકરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. દશમા દૂતને વાકીનાં ગામ-આકુર અને નગર આદિમાં વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. અને સર્વેને સ્વયંવરમાં પધારવાની વિનંતિ કરવા કહ્યું. દરેક દૂતોએ દ્રુપદરાજાની આ આજ્ઞા સ્વીકારી, દરેક દૂતો દ્રુપદરાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે ગયા અને તેઓએ તે પ્રમાણે દરેક સ્થાને વિનંતિ કરી. તેવાર પછી હજારો રાજાઓ કાંપિલ્યપુર આવવા લાગ્યા.

દ્રૌપદીનો સ્વયંવર મંડપ—

દ્રુપદરાજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવી આજ્ઞા કરી કે-તમે ગંગાનદીની સમીપમાં એક સેંકડો થાંભલા અને પુતલીઓથી શોભતો સ્વયંવર મંડપ બનાવો અને વાસુદેવ વિગેરે હજારો રાજાઓ માટે આવસો તૈયાર કરો ! કૌટુંબિક પુરુષોએ દ્રુપદરાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે

સર્વે તૈથાર કર્યું. દેશ દેશથી આવેલાં અનેક સુમટોં સહ વાસુદેવ વિગેરે રાજાઓનું યોગ્ય સન્માન કરી તેમને ઉતરવા આવાસો અર્પ્યાં. પોત-પોતાના આવાસોમાં પ્રવેશેલા કૃષ્ણવાસુદેવ આદિ રાજાઓ વિગેરે આસન પર બેઠેલા અને શયન પર સુતેલા સુતા સુતા ગંધર્વો પાસે ગાયનો ગવડાવતા તેમ નટો પાસે નાટકો કરાવતા આનંદપૂર્વક રહ્યા છે. અને દ્રુપદનૃપતિ કૌટુંબિક પુરુષો મારફતે મોકલાવેલા અશન-પાન-સ્વાદિમ તથા ચાર પ્રકારની-સુરા આદિનો તેમ પુષ્પો, વસ્ત્રો, ગન્ધ-માલા-અલંકારોનો ભોગવટો કરે છે.

તે વારપછી દ્રુપદરાજા કૌટુંબિક પુરુષો મારફતે કાંપીલ્યપુરનગરમાં દ્રૌપદીનો આવતીકાલે પ્રાતઃકાલે સ્વયંવર છે તો સર્વે પધારશો અને સહુ પોતાના નામથી અંકિત આસન વિષે પધારી-દ્રૌપદીની આવવાની રાહ જોશો. તેવી ઉદ્વેગવશાત્ કરાવી. અને કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવી-સ્વયંવરમંડપમાં પાણીનાં છાંટણાં છંટાવ્યાં, સંમાર્જન કરાવી લીંપણથી, લીંપાવી સુગન્ધી દ્રવ્યોથી-સુગંધિત કરાવી, પાંચવર્ણોનાં પુષ્પો-કાલાગરુ, શ્રેષ્ઠકુંદુક અને તુરુક્ક વિગેરે ઘુપોથી મધમધાયમાત્ત સ્વયંવર મંડપ બનાવ્યા અને માંચાઓ બંધાવ્યા.

સ્વયંવરમંડપમાં વાસુદેવ વગેરે આવી પોતાના નામથી અંકિત આસન વિષે બેસી દ્રૌપદીની રાહ જોવા લાગ્યા. અને દ્રુપદ-રાજા પળ ત્યાં આવી સર્વેને જય-વિજયથી વધાવ્યા.

શ્રેષ્ઠ રાજકન્યા દ્રૌપદી સ્નાન કરી ગૃહદેવતાનું પૂજન કરી મસીતિલાદિ કૌતુકો અને દુર્વાદિ મંગલકાર્યો કરી માંગલિક વસ્ત્રો પહેરી ઘરદેરાસર વિષે જહાં જિત્તપૂજા કરી, દ્રવ્યભાવસ્તન્નને સ્તવી પ્રમૂળે વંદનાન્નમસ્કાર કર્યા પછી અન્તઃપુરમાં આવી. ત્યાં અંતેપુરીએ મેગા મલી દ્રૌપદીને સર્વજ્ઞાલંકારોથી વિશ્વશ્રિત કરી પગમાં નૂપર પહેરાવ્યાં. દ્રૌપદી દાસીઓથી પરિવરી જ્યાં બહારની સમાહતી ત્યાં આવી અને ચાર ઘંટાવાલા અશ્વથી જોડેલા રથ વિષે ધાત્રીમાતા અને લેલિકા દાસી સહ બેઠી. આ સમયે ધૃષ્ટદ્યુમ્ન નામના તેના વડીલવન્ધુએ

તેનું સારથીપણું કર્યું. કાંપીલ્યપુરનગરની મધ્યે થઈને રથમાં બેઠેલી દ્રૌપદી સ્વયંતરમણ્ડળનોં બહાર રથ ઉભો રાહી નીચે ઉતરીને પોતાને બાલપણથી રમાડનાર ધાવમાતા તથા લેલિકા—(લલ્લનારી) હાસી સાથે સ્વયંતરમણ્ડલ વિષે પ્રવેશ કરતાની સાથે કે હાથ જોડી, વાસુદેવ વિગેરે હજારો રાજાઓને નમસ્કાર કર્યા. ત્યારવાદ પાટલા—મલ્લિકા—ચંપક વિગેરે પંચવર્ણોના પુષ્પોશી ચોમતો પુષ્પ-માલનો સુગન્ધીદાર દડો દ્રૌપદીએ ગ્રહણ કર્યો.

પાંડવો સાથે લગ્ન.

તે વાર પછી—ક્રીડા કરાવનારી ધાવમાતાએ હાથમાં દર્પણ રાહું, અને તે દર્પણ વિષે પ્રતિબિમ્બ પડતા અનુક્રમે દશ દસારો વિગેરે રાજાઓને જમણા હાથે દ્રૌપદીને દેલાડતી તે તે રાજાઓના માત-પિતા—વંશ—સત્ત્વ—સામર્થ્ય—ગોત્ર—વિક્રમ—કાન્તિ—કીર્તિ—જ્ઞાન—રૂપ—યૌવન—ગુણ—લાવણ્ય—કુલ અને શિયલ વિગેરેનું વર્ણન ધાવમાતા કરતી તે શ્રવણ કરતી દ્રૌપદી હજારો રાજાઓને પૂર્વે કરેલા નિયાણાના પ્રતાપે ઓલંગતી જ્યાં પાંચ પાંડવો છે ત્યાં આવીને પાંચે પાંડવોને દ્રૌપદીએ પુષ્પની માલા—વરમાલાવડે ચોતરફથી ચીંટી દીધા અને દ્રૌપદી બોલી. “ આ પાંચ પાંડવો મેં વર્યાં ! ”

ત્યારવાદ વાસુદેવ વિગેરે હજારો રાજાઓ મોટામોટા શબ્દથી બોલ્યા. અહો ! દ્રૌપદી રાજ્યકન્યા સારું વરી એમ કહી સ્વયંતર મણ્ડળની બહાર નીકળી પોતપોતાના આવાસો વિષે આવ્યા અને ઘટ્ટધુમ્નકુમારે પાંચપાંડવોને દ્રૌપદી રાજકન્યા સહ રથવિષે વેસાડી કાંપીલ્યપુર નગર મધ્યે સ્વસુવનમાં ઘટ્ટધુમ્નકુમાર લઈ ગયા. તે વાર પછી દ્રુપદરાજાએ પાંચપાંડવો તથા દ્રૌપદીને પાટલા ઉપર બેસાડાવી, સોનાના કલ્લશોવડે મજ્જન કરાવી, અગ્નિ હોમની ક્રિયા કરાવરાવી, યાવત્ દ્રૌપદીનો પાંચ પાંડવો સાથે હસ્તમેલણ (લગ્નક્રિયા) કરાવ્યો,

દ્રુપદ રાજાએ કન્યાદાનમાં આઠ કરોડ હિરણ્ય, ઘણું ધન, સોનું, તેમ દાસીઓ વિગેરે આપ્યું અને વાસુદેવ વગેરે રાજાઓનું સન્માન કરી વિદાય કર્યા. ત્યારપછી પાંડુરાજાએ વાસુદેવ વિગેરે હજારો રાજાઓને બે હાથ જોડી આપ સર્વે મારા પર ઉપકાર કરી આ લગ્નમહોત્સવ ઉપર હસ્તિનાપુર નગરે જલ્દી પધારજો ! ! તેવી વિનંતિ કરી. આથી સર્વે રાજાઓ જવા તૈયાર થયા. તે વાર પછી પાંડુરાજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને હસ્તિનાપુરે સાત મજલાના પાંચ મહેલો તૈયાર કરાવવા મોકલ્યા, તેઓએ પળ જઈ જલ્દી પાંચે મહેલો તૈયાર કર્યા. ત્યારબાદ પાંડુરાજા, પાંચ પાણ્ડવો અને દ્રૌપદી દેવી સહિત અશ્વ-હાથી વિગેરે સૈન્ય સહિત ત્યાંથી નીકળી હસ્તિનાપુર નગરે આવ્યા અને પાંડુરાજાએ આવતા પૂવા વાસુદેવ વિગેરે હજારો રાજાઓ માટે કૌટુંબિકપુરુષો પાસે આવાસો તૈયાર કરાવી, આવતા એવા વાસુદેવ વિગેરે હજારો રાજાઓનું સન્માન-સત્કાર કરી યથાયોગ્ય તેમને આવાસો આપ્યા, અને તેઓને યોગ્ય એવા આહારો-પાણી વિગેરે કૌટુંબિક-પુરુષો સાથે મોકલ્યા. પાંડુરાજાએ પાંચપાંડવો અને દ્રૌપદી દેવીને વાજોઠ ઉપર બેસાડી કલશોબડે સ્નાન કરાવી લગ્ન સમ્બન્ધી મંગલ-ક્રિયા કરાવી લગ્ન પર પધારેલ રાજાઓનું યોગ્ય સન્માન કરી વિદાય કર્યા. તે વાર પછી પાંચે પાંડવો દ્રૌપદી દેવીની સાથે અન્તઃપુરના પરિવાર સહિત એક એક દિવસના વારા પ્રમાણે મોગ ભોગવતા વિચરવા લાગ્યા.

નારદ મુનિનું આગમન-અપરંકંકા પ્રતિ ગમન.

એક સમયે પાંચ પાંડવો-કૌંતીદેવી-અને દ્રૌપદી પુત્રવધૂ તેમ અંતઃપુરના પરિવાર સહ અન્તપુરમાં પાંડુરાજા સિંહાસન વિષે બેઠા હતા, તે સમયે દેશવર્ષમાં અતિ મદ્રક-વિનીત લાગતા પળ હૃદય વિષે મલિન, એક બ્રહ્મચર્યવ્રત ધારણ કરવાને લઈ મધ્યસ્થપણને પામેલા, દેશનાર આશ્રિતોને બહાલ લાગે તેવા, રૂપવાન્-અશંક-ઉજ્જ્વલ વસ્ત્રને પહેરેલા, વક્ષસ્થલે કાંઈ મૃગચર્મ ધારણ કરેલા, હાથમાં દંડ

अने कमण्डल राखेला, जटारूपी मुकुटवडे शोभता, रुद्राक्षनी माळारूपी आभरणो धारण करेला, मुंज जातिना घासनो कंदोरो पहरेला, हाथमां कच्छपी नामनी वीणाने धारण करेला, संगीतना प्रेमी, आकाशगमन करवानी शक्ति होवाथी पृथ्वी, विषे अल्प भ्रमण करनारा, अने आवरणी, अवतरणी, उत्पत्तनी, श्लेषणी, संक्रामणी, अभियोगिनी, प्रज्ञप्ति, गमनी अने स्तंभिनी आनी घणी विद्याधरनी विद्याओमां निपुण होवाथी जेमनी कीर्ति प्रसिद्ध हती, बलदेव, वासुदेव, तथा प्रद्युम्न आदि कुमारोने प्रिय, कलह, युद्ध अने घणा लोकोनो कोलहल थाय ते प्रिय छे जेने एवा, मांडन बोलवानी इच्छावाळा, युद्धो जोवामां रसिक, वीजाओने कलह-करावी असमाधि करावता आवा अनेकप्रकारना गुणवाला नारदनामना मुनि घणास्थाने फरता फरता हस्तिनापुरमां आवी अत्यंतवेगशी पंडुराजाना महलमां उत्तर्या, पण्डुराजा-पांच पांडवो कुन्तादेवी सह आसनथी उभा थया, अने नारदऋषिनी सन्मुख, सात आठ पगला गया, तेम वंदना-नमस्कार करी महापुरुषने योग्य आसनवडे आमन्त्र्या, नारदऋषि, भूमिविषे पाणीनां छांटणां छांटी, दर्भने ते पर पाथरी तेना विषे आसन कथुं, अने नारदजी ते आसनपर बेठा, वेसीने पंडुराजाने तेमना तथा अन्तःपुरना कुशल समाचार पुछ्या, पण्डुराजा विगेरे ए तेमनो आदर सत्कार कर्यो.

किन्तु-असंयत, अविरति, पापकर्मनां पञ्चक्वाण नहिं करेला, समकित नहीं पामेला एवा नारदने जाणी द्रौपदीदेवीए नारदजीने बन्धना-नमस्कार-आदर के सत्कार न कर्या, सन्मुख उभी पण थह नहीं, आशी नारद मनमां विचारवा लाग्या के अहो आ द्रौपदी पोताना रूपवडे अने पांच पाण्डवो रूपी पतिवडे अभिमानी थयेली होवाथी मासो आदर करती नथी, यावत सेवा करती नथी, माटे एनुं कंहुक अभिय कंहुं आनुं चिन्तवी, जवा माटे पण्डुराजानी रजानी रजा लइ, आकाशमार्गे गमन करता लवणसमुद्रमज्ये थई पूर्व

સન્મુખ જતાં ધાતકીલ્ખડની પૂર્વદિશામાં આવેલા દક્ષિણાર્ધ ભરતક્ષેત્રવિષે અપરકંકા રાજધાની વિષે સાતસો રાણીઓ છે જેને એવા પદ્મનાભ નામના રાજાના મહેલમાં ઉતર્યા, અહિં પાણ્ડુરાજાની જેમ તેમનો આદર-સત્કાર પદ્મનાભ રાજાએ કર્યો, અને પોતાની અન્તઃ-પુરીના રૂપથી આશ્ચર્ય પામેલા પદ્મનાભ રાજાએ પૂછ્યું કે-આપ ઘણી અન્તઃપુરીમાં જાવ છો તો મારા કરતાં અધિક રૂપવાળી અન્તેપુરી કોઈ ઠેકાણે તમે જોઈ છે ? નારદજી કંઈક હસ્તા કહેવા લાગ્યા કે દ્રૌપદીના એક પગના અંગુઠાના રૂપના સો મા ભાગે પણ તારી અન્તઃપુરીની સ્ત્રીઓ નથી. તું તો કુવાના દેડકા જેવો છું !! આ પ્રમાણે નારદજી કહીને રજા લઈને ચાલ્યા ગયા.

દ્રૌપદીનું અપહરણ—

દ્રૌપદી પર આસક્ત થયેલા પદ્મનાભરાજાએ અદ્ભુતનો તપ કરી આરાધી પૂર્વસંગતિક નામનાં દેવને બોલાવ્યો, અને કહ્યું કે-હે દેવા-નુપ્રિય ! તમે દ્રૌપદીને મને લાવી આપો ! એમ હું હચ્છું છું. પૂર્વસંગતિકદેવે પદ્મનાભરાજાને જણાવ્યું કે-એવું થયું નથી, થતું નથી તેમ થશે નહીં કે-“દ્રૌપદી દેવી પાંચ પાણ્ડવોને મૂકીને બીજા કોઈ સાથે કામભોગ ભોગવતી છતી વિચરે !” છતાં તારું પ્રિય કરવા માટે દ્રૌપદીને જલ્દી અહીં લાવું છું. એમ કહી હસ્તિનાપુરે જઈ જ્યાં યુધિષ્ઠિર રાજા દ્રૌપદીદેવીની સાથે મહેલની અગાશી વિષે સુતા હતા, ત્યાં ગયો અને દ્રૌપદીને અવસ્થાપિની નિદ્રા આપી હરણ કરી પદ્મનાભરાજાના અશોકવનવિષે સ્થાપી, અવસ્થાપિની નિદ્રા સંહરી, પદ્મનાભ-રાજાને સ્વપ્ન આપી, પદ્મનાભરાજાને કહ્યું કે-હવે આ હકીકતમાં તને જે મુશ્કેલી થાય તેમાં હું મદદ કરીશ નહિ ! એમ કહી પોતાના સ્થાને દેવ ચાલ્યો ગયો.

થોડીવાર પછી જાગ્રત થયેલી દ્રૌપદીદેવી પોતાને અન્યસ્થાને જોઈ વિચારવા લાગી કે-કોઈ દેવ-દાનવ-ચાવત્ ગંધર્વ કોઈ

અન્ય રાજાની અશોકવાટિકા વિષે સંહરીને મને લાગ્યો છે. આમ વિચાર કરવામાં ડ્યાં ગરકાવ થઈ ત્યાં તો અલંકારોથી વિમૂષિત થયેલો અને પોતાના અંતઃપુરથી પરિવેરેલો પદ્મનાભરાજા આવ્યો અને દ્રૌપદીને કહેવા લાગ્યો કે-તું ચિન્તા ન કર ! મેં તારું અપહરણ કરાવ્યું છે ! તું મારી સાથે મોગ મોગવ ! દ્રૌપદી દેવીએ તેના જવાબમાં જણાવ્યું કે-હે દેવાનુપ્રિય ! જંબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્ર વિષે મારા પતિના આતા કૃષ્ણ વાસુદેવ છે, તે જો છ માસ સુધીમાં મ્હારી વ્હારે નહીં આવે તો હું તમે કહેશો તેવી આજ્ઞામાં હું રહીશ-વર્તીશ !

દ્રૌપદીની આ વાત અંગીકાર કરી પદ્મનાભરાજાએ કન્યાઓના અન્તઃપુરમાં રહેલી દ્રૌપદીદેવી નિરંતર છટ્ટનો તપ કરે છે, અને પારણે આંબિલ કરતી તપકર્મવડે આત્માને ભાવતી થકી રહી છે.

દ્રૌપદીની શોધમાં પાંડવાદિ—

આ તરફ અંતર્મુહૂર્ત પછી જાગેલા યુદ્ધિષ્ઠિરે પોતાની પાસે દ્રૌપદી ન જોવાથી શય્યામાંથી ઉમા થઈ ચોતરફ શોધખોળ કરી પરન્તુ દ્રૌપદીની માહિતિ ન મળવાથી પાંડુરાજા હતા ત્યાં આવ્યા અને દ્રૌપદીદેવીને કોઈ દેવ આદિ હરી ગયો છે માટે તેની ગવેષણા કરવાને ઇચ્છું છું તેમ કહ્યું. પાંડુરાજાએ પણ કૌટુંબિક પુરુષોને કહી આઘોષણા કરાવી મોટું ઇનામ જાહેર કર્યું છતાં કંઈ પત્નો ન મળ્યો, ત્યારે પાંડુરાજાએ કુંતીદેવીને દ્વારકાનગરીમાં કૃષ્ણવાસુદેવ પાસે તપાસ કરાવવા મોકલી. કુંતીદેવી હસ્તિ પર વેસી દ્વારકાનગરીના ઉદ્યાનમાં આવી, હસ્તિ પરથી ઉતરી કૌટુંબિકપુરુષો મારફતે કૃષ્ણવાસુદેવને સ્વર આપી કે તમારાં ફોફા કુંતીદેવી ઉદ્યાનમાં આવ્યાં છે, તેઓ તમારા દર્શનની ઇચ્છા રાખે છે. કૃષ્ણવાસુદેવ આ સમાચાર શ્રવણ કરી હસ્તિ ઉપર વેસી તુરત કુંતીફોફાની પાસે ગયા અને કુંતીફોફાને પળે લાગી હાથી પર બેસાડી, બન્ને (કુંતી અને કૃષ્ણ) કૃષ્ણવાસુદેવના મહેલ આવ્યા; મહેલ વિષે આવી મોજન આદિ કર્યા પછી કૃષ્ણવાસુદેવે

कुंतीफोइने अत्र आगमननुं प्रयोजन पूछ्युं, कुंतीए द्रौपदीना अपहरणथी यावत् शोध करतां नहीं प्राप्त थवानी हकीकत कही अने शोधी आपवा जणाव्युं. कृष्णवासुदेवे फइने जणाव्युं के हुं जो कोइ स्थाने तेनो पत्तो पासुं तो पाताल के भवनमां अथवा अर्धभरतमांथी म्हारा हाथे शोधी लवीश. आम कही कुंतीफइनुं सत्कार-सन्मान कर्तुं, अने जवा माटे रजा आपी, कुंती पण हस्तिनापुर नगरे पाछां आवी गयां, कृष्णवासुदेवे पोताना माणसो पासे तपास कराववा मांडी, एवामां एक वखत नारद त्यां आव्या. तेमनो यथायोग्य सत्कार कर्यो अने ज्यारे नारदजीए कुशळता पूछी त्यारे द्रौपदीना हरणनी वात कहीने पूछ्युं के तमे घणा स्थाने फरो छो तो तमे कंह खबर-पत्तो जाणो छो ? नारदजीए कहुं के-धातकीखण्डना दक्षिणार्द्ध भरतक्षेत्र विषे अपरकंका नामनी राजधानी विषे पद्मनाभ नामना राजाना महेलमां पूर्वे में जोयेली एवी द्रौपदीदेवी हती. कृष्णवासुदेवे नारदजीने कहुं के-आ कार्य तमारुंज जणाय छे. नारदजी तो आ श्रवण करतांज त्यांथी आकाशमार्गे चाल्या गया.

तेवार पछी कृष्णवासुदेवे हस्तिनापुरनगरे पोतानो दूत मोकली द्रौपदीनी माहिती जणावी अने चतुरंग सेना सह पांच पांडवोए पूर्व दिशाना समुद्रने कांठे आवी म्हारी राह जोता रहेवुं तेवी खबर आपी. पांडवो पूर्व समुद्रना कांठे चतुरंग सैन्य सहित जइने कृष्णवासुदेवनी राह जोवा लाग्या.

कृष्णवासुदेव पण पोतानी चतुरंगसेना सहित पूर्वसमुद्रना किनारे आव्या अने पांचपाण्डवोने मळ्या; ते पछी पोषधशालामां प्रवेशी अट्टमनो तप करी सुस्थितदेवनी आराधना करी प्रत्यक्ष कर्यो अने द्रौपदीनी मददे जवा पांच पांडवो सह मने लवणसमुद्रमां मार्ग आपो तेवुं जणाव्युं, सुस्थितदेवे जणाव्युं के-जेवी रीते पद्मनाभराजाए पूर्वसंगतिक देवमारफते द्रौपदीनुं अपहरण कर्तुं छे तेवी

રીતે હું દ્રૌપદીને ઉપાડી હસ્તિનાપુર વિષે મૂકું ! કે તે પદ્મનાભરાજાને તેના નગર, સૈન્ય અને વાહન સહ લવણસમુદ્રમાં નાહું ? આમ જ્યારે સુસ્થિતદેવે પૂછ્યું ત્યારે કૃષ્ણવાસુદેવે જણાવ્યું, હે દેવાનુપ્રિય ! તું તેમ ન કર, પણ અમને છુને રથ સહ જવા માટે માર્ગ આપ ! હું પોતેજ દ્રૌપદીદેવીની મદદે જઈશ. આમ કહેવાથી સુસ્થિતદેવે સમુદ્રમાં જવાનો માર્ગ આપ્યો. કૃષ્ણવાસુદેવે તથા પાંચ પાંડવોએ સૈન્યને પાછું મોકલ્યું. અને છાપ જણા રથમાં બેસી લવણસમુદ્રમાં થઈ અપરકંઠા રાજધાનીના ઉદ્ધાનમાં આવી, રથને સ્થાપન કર્યા, અને દારુક નામના પોતાના સારથિને દૂતપણે પદ્મનાભરાજા પાસે મોકલ્યો.

પદ્મનાભસાથે યુદ્ધ, અને વિજયાદિ—

દારુકસારથિ, દૂત થઈને અપરકંઠા રાજધાનીમાં પ્રવેશ કરી પદ્મનાભ રાજા પાસે ગયો અને બે હાથ જોડી જય જય શબ્દથી વધાવી બોલ્યો કે—હે રાજન્ ! આ મારી પોતાના વિનયની ક્રિયા છે, હવે આ મારા સ્વામિના પોતાના મુલ્લથી કહેલી તમને આજ્ઞા છે ! એમ કહી જલ્દી નેત્ર લાલ કરીને ક્રોધ કરીને પોતાના હાવાપણે તેના પાદપીઠને દબાવી માલના અગ્રભાગવડે લેલ આપ્યો અને કૃષ્ણવાસુદેવે દ્રૌપદીની મદદે આન્યાની હકીકત જણાવી. દ્રૌપદીને આપો !! અથવા યુદ્ધ માટે તૈયાર થાવ !!! તેમ જણાવ્યું. દારુક સારથિના આ કથનથી નેત્ર લાલ થયેલા છે જેના, અને કપાલમાં મૃકુટિ ત્રણ વઠીયાવાળી પડી છે જેને એવા પદ્મનાભરાજાએ કંથુ કે હું દ્રૌપદીને પાછી નહીં આપું ! જા યુદ્ધ કરવા તૈયાર થઈને નીકળું છું. હે દૂત ! ફક્ત રાજનીતિમાં દૂત અવધ્ય છે તેથી તને મારતો નથી એમ કહી પાછલાદ્વારથી કાઢી મૂક્યો, દૂતે જઈને સર્વ બીના કૃષ્ણવાસુદેવને કહી, યુદ્ધને માટે આવતા પદ્મનાભને જોઈ કૃષ્ણવાસુદેવે પાંચ પાંડવોને કંથુ કે—હે બાલકો ! તમે પદ્મનાભની સાથે યુદ્ધ કરશો ! કે હું યુદ્ધ કરું અને તમે જોશો ! આના જવાબમાં પાંચ

पांडवोए कहुं हे स्वामि ! अमे युद्ध करशुं, तमे दूर रहिने जुओ.

तेवारपछी पांचे पांडवो शस्त्रोथी सज्ज थइ रथमां बेसी पद्मनाभराजानी समीपे आवी युद्ध करवा लाग्या पद्मनाभराजाए पांचे पांडवोने शस्त्रोथी प्रहारो कर्या अने तेमना अहंकारने तोडी नाख्यो. ध्वजा-पताकाओने तोडी नाखी नशाडी मूक्या, कृष्णवासुदेव आ जोइने तेमने मळ्या अने पूछ्युं के तमे शुं बोलीने युद्ध करवा लाग्या हुता ! पांडवोए जणान्युं के हमे जणान्युं के “आजे अमे अथवा पद्मनाभ राजा” एम कही युद्ध करतां आम बन्युं छे. कृष्णमहाराजे कहुं के तमारे “अमे राजा पद्मनाभ राजा नहीं” आम कही तमे युद्ध कर्युं होत तो आम थात नहीं. एम कही कृष्णवासुदेव पोते युद्ध करवा सज्ज थइ “हुंज राजा!! पद्मनाभ राजा नहीं” एम प्रतिज्ञा करी रथ पर आरूढ थइने ज्यां पद्मनाभराजा हतो त्यां आव्या. आवीने पांचजन्यशंखने पोताना मुखना वायुथी वगाड्यो, ते शंखना अवाजथी पद्मनाभराजानुं त्रीजा मागनुं सैन्य हणायुं यावत् नाशी गयुं.

तेवारपछी कृष्णवासुदेवे सारंगनामनुं पोतानुं धनुष हाथमां लेइ तेनो टंकारव कर्यो, टंकारवने श्रवण थतां पद्मनाभराजानो सैन्यनो बीजो-त्रीजो भाग हणायो अने नाशी गयो. आ जोइ पद्मनाभराजा पराक्रमरहित थयो थको अपरकंका राजधानीमां पेशी गयो अने दरवाजा बन्ध करी दीधा. आथी कृष्णवासुदेव अपरकंका राजधानीए आन्या अने दरवाजा बन्ध जोइ रथमांथी नीचे उत्तरी वैक्रिय-समुद्धात करी नरसिंहरूप विकुर्वीने मोटा शब्दो करता जोसपूर्वक पगनुं आस्फालन करवा लागवाथी अपरकंका राजधानीना किछा-दरवाजा-झरुखा-तोरणो मोटा मोटा महेल जमीनदोस्त थया. पद्मनाभराजा आ स्थिति जोइ भयभीत बनेलो द्रौपदीदेवीना शरणे गयो. द्रौपदीदेवीए ठपको आपी जणान्युं के-हे देवानुप्रिय ! तमे स्नान करी एक पहेरेलुं अने बीजुं ओढेलुं एम बे वल्लो जलवडे नीतरता

राखी पहेरेला वखथी नीचे मुख राखी अन्तःपुरनी राणीजो, प्रधान सहित श्रेष्ठ रत्ननुं भेटणुं लेइ मने आगल करी कृष्णवासुदेव पासे जाओ, उत्तमपुरुषो प्रणाम करनारा पुरुषो पर प्रसन्न थनारा होय छे. द्रौपदीदेवीना कळा प्रमाणे सर्व करीने कृष्णवासुदेव पासे शरणे गयो, पगे पडी पोतानी मूलनी क्षमा याची द्रौपदीदेवीने पाछी सोंपी. द्रौपदीदेवीने रथमां बेसाडी ज्यां पांडवो हता त्यां आवी कृष्ण-वासुदेवे पांच पांडवोने पोताने हाथे सोंपी. त्यापछी पांच पांडवो सहित कृष्णवासुदेव रथमां बेसी लवणसमुद्रमध्ये थइ जम्बूद्वीपना भरतक्षेत्रे जवा माटे चाल्या.

पद्मनाभराजाने देशनिकालनी थयेली शिक्षा—

ते काळे ते समये घातकीखण्डना पूर्वदिशाना अर्धभागविषे भरतक्षेत्रेविषे चंपा नगरी छे, त्यां पूर्णभद्र नामनुं चैत्य हउं. त्यां मुनिसुव्रतनामना तीर्थकरनी पर्वदामां कपिल नामना वासुदेव धर्म श्रवण करता हता, ते समये शंखनो शब्द सांभली अध्यवसाय थयो के-शुं आ भरतक्षेत्रमां बीजो कोइ वासुदेव उत्पन्न थयो छे के-जे मारासमान शंखने वगाडे छे ! ते समये मुनिसुव्रत तीर्थकरे कपिल वासुदेवने कंभुं के तमने शंखनो शब्द श्रवण करी एवो विचार आन्यो के शुं आ क्षेत्रमां बीजो वासुदेव उत्पन्न थयो छे ! ते सत्य छे. प्रभुना प्रश्ननो उत्तर हा प्रभु ते सत्य छे. मुनिसुव्रत तीर्थकरे जणावुं के-हे कपिल ! वासुदेव ! आ थयुं नथी, थाय नहीं अने थशे पण नहिं, के एक युगमां अथवा एक समयमां बे तीर्थकर, बे चक्रवर्ती, बे बलदेव अथवा बे वासुदेव उत्पन्न थाय, परन्तु हे कपिल ! वासुदेव ! जम्बूद्वीपना भरतमांथी हस्तिनापुर नगरथी पद्मनाभराजाए पूर्वसंगतिकदेवद्वारा द्रौपदीदेवीनुं हरण करावुं छे, तेथी द्रौपदीनी मददे पांच पांडवो सहित कृष्णवासुदेव छुट्टा रथमां बेसीने आन्या छे, तेजो कृष्णवासुदेव पद्मनाभराजानी साथे युद्ध करे छे, तेमां थतो

આ શંખનો શબ્દ તારા શ્રવણમાં આવ્યો છે. આ શ્રવણ કરી શ્રીસુમિસુવ્રતપ્રભુને વંદનાં—નમસ્કાર કર્યો અને કહ્યું કે—હે પ્રભુ ! હું જાહેને પુરુષોમાં ઉત્તમ એવા કૃષ્ણવાસુદેવનાં દર્શન કરું, પ્રભુએ કહ્યું કે—હે કપિલવાસુદેવ ! આહું થયું નથી, થાય નહીં અને થશે પણ નહીં. કે એક અરિહંત બીજા અરિહંતને, એક ચક્રવર્તી બીજા ચક્રવર્તીને, એક બલદેવ બીજા બલદેવને અને એક વાસુદેવ બીજા વાસુદેવને જુએ, તો પણ હે કપિલ ! વાસુદેવ ! લવણસમુદ્રના મધ્યભાગે થાહેને જતા એવા તે કૃષ્ણવાસુદેવની શ્વેત અને પીલી એવી ધ્વજાના અગ્રભાગને તમે જોશો.

તે વાર પછી કાપિલવાસુદેવ પ્રભુને વન્દના—નમસ્કાર કરી હસ્તિ પર બેસી સમુદ્રકાંઠે ગયો અને લવણસમુદ્ર મધ્યે થાહ જતા એવા કૃષ્ણવાસુદેવની ધ્વજાના અગ્રભાગને જોયો અને શંખ વગાડ્યો. કૃષ્ણવાસુદેવે તે શ્રવણ કરી પોતાના પશ્ચજન્ય શંખને વગાડ્યો એમ કરી શંખના અવાજો દ્વારા એ મેલાપ કર્યો.

તે વાર પછી કાપિલવાસુદેવ અપરકંકા નગરીએ ગયા અને ઘરો વિગેરે પહોંચી ગયેલા જોયા, પદ્મનાભ રાજા તેમની પાસે આવ્યો અને કૃષ્ણવાસુદેવના આગમનની બીના આમૂલથી જણાવી, તમને પણ એ કૃષ્ણે ન ગણકાર્યા ! કાપિલવાસુદેવે પદ્મનાભ રાજાને હૃદયપારની શિક્ષા ફરમાવી અને તેના સ્થાને પદ્મનાભ રાજાના પુત્રનો અભિષેક કરાવી રાજ્યગાદીએ બેસાડ્યો. પાંચ પાંડવોને દેશનિકાલ.

આ વાંજુ કૃષ્ણવાસુદેવે લવણસમુદ્રના મધ્યભાગે થાહ ગંગાનદીની પાસે આવ્યા ત્યારે પાંચ પાંડવોને કહ્યું કે—તમે ગંગાનદી ઉતરો !, હું લવણસમુદ્રના અધિપતિ સુસ્થિતદેવને મળી આહું છું. કૃષ્ણમહારાજાની આજ્ઞા પામેલા પાંચે પાંડવો ગંગાનદી હતી ત્યાં આવ્યા અને

एक नानी होडी शोधी काढी तेमां वेसी, नदी उतरी सामे कांठे गया. अने कृष्णवासुदेव पोताना मुजाबलथी गंगा महानदी उतरवा समर्थ छे के नहीं ते जोवा माटे पेली नावडी संताडी दीधी. कृष्णवासुदेव सुस्थितदेवने मळी गंगा महानदीए आव्या अने चोतरफ नावडीनी तपास करवा लाग्या परन्तु नावडी मळी नहिं. आथी एक हाथे सारथि घोडा सह रथने ग्रहण कर्यो अने बीजा हाथथी साडी बासठ योजन विस्तारवाळी गंगा महानदी उतरवा लाग्या. अधमार्गे आवतां परसेवो थयो अने शकी गया. आथी विचार आव्या के- अहो पांच पांडवो महाबलवान छे, आवडी मोटी नदी उतरी गया. कोइ पण कारणे पद्मनाभराजाने तेओए हण्यो नही अने नसाडी मूक्यो पण नहीं, आ वसुंते गंगादेवीए कृष्णवासुदेवना परिणाम जाणी ते जग्याए स्थळमूमि करी तेना पर कृष्णवासुदेव थोडीवार शक उतारी आगल नदी उतरी यावत् पांच पांडवोने मळ्या अने तेमना बलना वखाण कर्या त्यारे पोते जणाव्युं के-अमे होडीथी उतर्या हता परन्तु बळ जोवा नावडीने छुपावी तमारी राह जोता अहीं रखा छीए ! आ श्रवण करी क्रोध पामी कपालमां मृकुटी करी कृष्णवासुदेव कहेवा लाग्या के-अहो ! ज्यारे में बे लाख योजनना विस्तारवाळा लवणसमुद्रने उतरी पद्मनाभने हण्यो यावत् नसाडी मूक्यो अने अपरकंका भांगी द्रौपदीने हाथ करी त्यारे तमे म्हारुं माहात्म्य जाण्युं नहीं, हवे तमे जाणथो ! आम बोली लोहदंडथी पांचे पाण्डवोना रथने चूरी नास्यो अने देशनिकालनी आज्ञा करी, जे स्थाने आ आज्ञा फरमावी ते स्थाने रथमर्दन नामनुं तीर्थ थ्युं. कृष्णवासुदेव पोताना स्कंधावारने मळ्या अने ते स्कंधावार सहित द्वारकानगरीए आव्या.

पांडवोए पांडुमथुरा नामनी नवी वसावेली नगरी.

द्रौपदीदेवी सह पांच पांडवो हस्तिनापुर नगरे आव्या अने पांडुराजाने द्रौपदीनी प्राप्तिथी मांडी हृदयपारनी सजानी हकीकत जणावी,

પાંડુરાજાએ ઠપકો આપ્યો અને કુંતીદેવીને આ હકીકત જણાવીને દ્વારકા નગરીએ કૃષ્ણવાસુદેવ પાસે મોકલી. કૃષ્ણવાસુદેવ પાસે જવા કુંતીદેવી હાથી પર બેસી ગયાં. પાંડુરાજાથી આજ્ઞા પામેલી કુંતીદેવી દ્વારકાનગરીના ઉદ્યાનમાં આવી, અને કૌટુંબિક પુરુષોવડે પોતાના આગમનની સ્થિતિ સ્વચ્છતા જાણી. કૃષ્ણવાસુદેવ પૂર્વની જેમ સન્મુખ જઈ મહેલે કુંતીફોઈને લાવ્યા અને આગમનનું કારણ પૂછ્યું. કુંતીફોઈએ આગમનનું કારણ જણાવતાં જણાવ્યું કે હે પુત્ર ! તમે પાંચ પાંડવોને દેશનિકાલની આજ્ઞા કરી છે. તમે તો સમગ્ર દક્ષિણાર્ધ ભરતના સ્વામિ છો તેથી તેઓ ક્યાં જઈને રહે ! કૃષ્ણવાસુદેવે કુંતીફોઈને જવાબ આપતાં જણાવ્યું કે—હે ફોઈ ! વાસુદેવ, બલદેવ અને ચક્રવર્તી વગેરે ઉત્તમ પુરુષોનું વચન મિથ્યા થાય નહીં તેથી દક્ષિણ દિશાના સમુદ્રકાંઠે જાય અને પાંડુમથુરા નામની નવી નગરી વસાવી રહે, તેમ મ્હારી દૃષ્ટિમાં ન આવે તેમ રહે, આમ કરી કુંતીદેવીનો સત્કાર કરી વિદાય કર્યો. હસ્તિનાપુર નગરે કુંતીદેવીએ આવી પાંડુરાજાને સર્વ હકીકત જણાવી અને પાંડુરાજાએ પાંચ પાંડવોને કૃષ્ણવાસુદેવની આજ્ઞા જણાવી, પાંચે પાંડવો એ વાત કબુલ કરી સમુદ્રકાંઠે આવી પાંડુમથુરા નામની નગરી વસાવી તેમાં રહેવા લાગ્યા.

પાંચ પાંડવોએ દ્રૌપદીદેવી સાથે લીધેલી વ્રતજ્યા.

દ્રૌપદીદેવીને એક પુત્ર જન્મ્યો તેનું નામ પાંડુસેન પાડ્યું. એકસમયે ધર્મઘોષ નામના સ્થવિર પાંડુમથુરામાં પધાર્યા. તેમને વાંદવા માટે પર્વતા નીકલી તેમાં પાંચ પાંડવો ગયા અને ધર્મશ્રવણ કરી ધર્મઘોષસ્થવિરને વિનંતિ કરી કે—અમે દ્રૌપદીદેવીને પૂછીએ, તથા શુભરાજ પાંડુસેન કુમારને રાજ્ય પર સ્થાપન કરીએ, ત્યારપછી આપની પાસે દીક્ષા લઈએ, આ સાંમઠી ગુરુ બોલ્યા કે હે દેવાનુપ્રિયો ! યથાશુભમ્ વિલંબ કરશો નહીં ! પાંચે પાંડવોએ મહેલે જઈ દ્રૌપદીદેવીને પૂછ્યું ત્યારે દ્રૌપદીદેવીએ હું પણ તમારી સાથે દીક્ષા લઈશ તેમ

જણાવું, ત્યારપછી પાંડુસેનને રાજ્યામિષેક કરી રાજ્યગાદીએ સ્થાપન કર્યાં. પાંડુસેન રાજાએ જલ્દી દીક્ષામિષેકની તૈયારી કરાવી. એક હજાર પુરુષોથી ઉપાડાય તેવી શિબિકા કરાવી યાવત્ શિબિકામાં બેસાડી ધામધૂમપૂર્વક શ્રીધર્મધોષસ્થવિર પાસે લાવ્યા અને પાંચે પાંડવો દીક્ષા લઈ શ્રમણ થયા. શ્રમણ થઈને ચૌદપૂર્વનો અમ્યાસ કર્યો. ઘણા વર્ષો સુધી છટ્ટ-અટ્ટમ-દશમ-અર્ધમાસક્ષમણ-માસક્ષમણની તપસ્યાઓ કરી આત્માને ભાવતા થકા વિચરે છે, ત્યારપછી તે સ્થવિર મગવંત એકસમય પાંડુમથુરા નગરીના સહસ્રામ્ર-વનઉદ્યાનથી બહાર નીકળી વિચરવા લાગ્યા, તે સમયે શ્રીનેમિનાથપ્રમુ વિચરતા સૌરાષ્ટ્રદેશમાં વિચરે છે તેવું પાંડવમુનિઓએ શ્રવણ કરી શ્રીનેમિનાથપ્રમુને વાંદવા માટે પોતાના ગુરુ ધર્મધોષ સ્થવિરની આજ્ઞા માગી.

પાંચે પાંડવો કેવલજ્ઞાન પામી મોક્ષે સીધાવ્યા.

ગુરુમહારાજની આજ્ઞા પામી યુધિષ્ઠિર આદિ પાંચે પાંડવમુનિવરોએ વિહાર કર્યો અને ગામાનુગામ વિચરતા હસ્તિકરુપ નામના નગરના સહસ્રામ્રવન નામના ઉદ્યાનવિષે આવ્યા. યુધિષ્ઠિરમુનિ સિવાયના ચારે મુનિવરોએ માસસમણના પારણને દિવસે પહેલી પોરસીએ સજ્ઞાયધ્યાન કર્યું અને બીજી પોરસીએ ધ્યાન કર્યું તે પછી યુધિષ્ઠિરમુનિવરની આજ્ઞા પામી મિક્ષા માટે ફરવા લાગ્યા ત્યાં તેઓએ શ્રવણ કર્યું કે શ્રીનેમિનાથપ્રમુ ઉજ્જયંતગિરિના (રૈવતાચલગિરિના) શિલર વિષે જલરહિત એકમાસના અનશનવડે પાંચસો ને છત્રીસ સાયુઓ સહિત મોક્ષે પધાર્યા. આ શ્રવણ કરી ગોચરી ફરતા પાછા ફરી યુધિષ્ઠિરમુનિની સમીપમાં આવી લાવેલા આહારપાણી આલોવી ર્યર્વાવહીયં પ્રતિક્રમી ગોચરી. યુધિષ્ઠિરમુનિને દેસાડી કહ્યું કે-ગોચરી અમે શ્રીનેમિનાથપ્રમુના મોક્ષે સિધાવ્યાના સમાચાર સાંમળતા પહેલાં વહોરેલી છે, તે આપણે હવે પરઠવી દઈ શ્રીશત્રુંજયપર્વત પર ધીમે ધીમે ચઢી મરણની અપેક્ષા રાહ્યા વિના અનશન કરવું શ્રેયસ્કર છે.

આ પ્રમાણે અન્યોઅન્ય નક્કી કરી વિધિપૂર્વક ગોંચરી 'પરઠવી' શ્રીશંત્રુંજયે આવ્યા અને શ્રીશંત્રુંજયે ચઢ્યા, શ્રીશંત્રુંજય પર ચઢીને બે માસનું અનશન કરી કેવલજ્ઞાન-કેવલદર્શન પ્રાપ્ત કરી સિદ્ધિપદને પામ્યાં.

દ્રૌપદીસાધ્વી કાઠ કરી પાંચમા દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થઈ.

દ્રૌપદીદેવીએ સુવ્રતાઆર્યની પાસે દીક્ષા-પ્રવ્રજ્યા લઈ અગિઆર અંગનો અમ્યાસ કર્યો અને એક માસનું અનશન સ્વીકારી આરાધનાપૂર્વક કાલધર્મ પામી પાંચમા દેવલોકમાં-બ્રહ્મલોકમાં દશ સાગરોપમના ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્યવાલા દેવપણે ઉત્પન્ન થઈ. શ્રીજમ્બૂ-સ્વામિએ-શ્રીસુધર્માસ્વામિભગવન્તને પૂછ્યું કે હે પ્રમુ ! તે દ્રુપદદેવ ત્યાંથી જ્યવીને ક્યાં જશે ? મગવાને કહ્યું કે-હે જમ્બૂ ! તે દ્રુપદ-દેવ ત્યાંથી જ્યવી મહાવિદેહક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈ સર્વકર્મનો અંત કરી મોક્ષે જશે.

ઉપનય—તપનો ક્લેશ ધળો કર્યો હોય તો પણ નિયાણાના દોષથી જો તેને દૂષિત કરવામાં આવે તો તે તપ મોક્ષને માટે થતો નથી. તેમ મક્તિરહિતપણે કહવા લુમ્બકાનું સરાવ દાન પાત્રને વિષે આપ્યું તેથી નાગશ્રીને ઘણા મવ મટકવું પડ્યું. આથી નિયાણા વિનાનો તપ કરવો તેમ સુપાત્રદાનમાં ભક્તિ સહિત દાન દેવું તે શ્રેયસ્કર છે.

इति श्रीज्ञातासूत्रना सोलमा अध्ययननो सारांश समाप्तः ॥

॥ ૧૭-શ્રીઅશ્વજ્ઞાન-અધ્યયન સારાંશઃ ॥

પૂર્વાપર-સંબંધાદિ.

સોલ્મા અધ્યયનમાં નિયાણું કરવાથી તેમ નિંદનીયદાન કરવાથી અનર્થની પ્રાપ્તિ થાય છે તે કહ્યું. આ સત્તરમા અધ્યયનમાં
ઇન્દ્રિયોને કાબૂમાં ન રાखનારને અનર્થ પ્રાપ્ત થાય છે તે જણાવે છે—

શ્રીસુધર્માસ્વામિ ગણધરભગવાન્ કહે છે કે-હે જન્મુ ! તે કાલે અને તે સમયે હસ્તિશિર્ષ નામે નગર હતું. ત્યાં કર્નકકેતુ નામનો
રાજા રાજ્ય કરતો હતો, તેમ તે નગરમાં ઘણા-ઘણા દેશાંતર જઈ વેપાર કરનારા અને વહાણના સાધનથી ધંધો કરનારા ધનાઢ્ય
વેપારીઓ હતા. એક વસ્ત નાવવર્ણિકોએ મેગા મલી વિચાર કરી વ્યાપાર માટે વહાણો લઈને લવણસમુદ્ર વિષે ચાલ્યા. કેટલાક ગાડ
ગયા ત્યાં તો ઘણા ઉત્પાતો થવા લાગ્યા, પ્રતિકૂલ વાંયુવહે નાવો આમતેમ ઢોલવા લાગી, મુલ્ય સલાસી આવા સંકટ સમયમાં મુશ્કાવો
અને પોતાનું સમુદ્ર સમ્બન્ધિનું જ્ઞાન પણ તેને વિસ્મરણ થયું. આ સમયે ઘણા (પાવડી ચલાવનારા)-હેલેસાં મારનારા-કૂવાના રક્ષક,
સદના રક્ષક તથા સાંયાત્રિકો મુલ્ય સલાસી પાસે આવ્યા, અને વિચારમગ્ન થયેલા મુલ્ય સલાસી-નિર્યામકને પૂછવા લાગ્યા કે-તમે
શું વિચાર કરો છો ! આ પ્રશ્નના જવાબમાં નિર્યામકે જણાવ્યું કે-હે માગ્યશાઢીઓ ! મારી મતિ સ્વેચ્છા નાશ પામી છે. આ શ્રવણ
કરી સર્વે મયમીત થયેલા ઇન્દ્ર-સ્કંધવિગેરે દેવોની માનતા કરવા લાગ્યા. એક મુદ્દર્તે પછી નિર્યામકની બુદ્ધિ ચાલી અને સમુદ્ર-
શાસ્ત્રના જ્ઞાનને પામ્યો અને કહ્યું કે-આપણે કાલિકદ્વીપની સમીપમાં આવ્યા છીએ તેમ સામે દેસાતો કાલિકદ્વીપ છે.

કાલિકદ્વીપે આગમન.

આ શ્રવણ કરી સર્વે હર્ષિત થયેલા અનુકૂલ વાયુવહે કાલિકદ્વીપ આવ્યા અને વ્રહ્માણને લંગારી નાની હોડીઓવહે કાલિકદ્વીપમાં ઉતર્યા, તે કાલિકદ્વીપમાં ઘણી ઈવી રુપાની સ્થાનો, સોનાની સ્થાનો, રત્નની સ્થાનો અને વજ્રજાતિના રત્નોની સ્થાનો જોઈ તેમ ઉત્તમ લક્ષણવાળા જુદા જુદા રંગવાળા ઘણા ઈવા ઘોડાઓ પણ જોયા. વ્રહ્માણમાંથી ઉતરેલા વેપારીઓ વિગેરેને જોઈ તેમ તેમની મંદથી મય પામતા અથો તે ત્યાંથી નાશી ઘણા શોજન દૂર ગયા, ઈાથી નાવવણિકો પરસ્પર ઈા પ્રમાણે બોલ્યા કે આ અશ્વોવહે આપણને કાંઈ પ્રયોજન નથી. અહિં ઘણી ઈવી રુપા વિગેરેની સ્થાનો છે તેનાથી આપણાં વ્રહ્માણો મરી લેવાં તે કલ્યાણકારી છે તેમ અન્યો અન્ય નક્કી કરી વ્રહ્માણો મરીને દક્ષિણ તરફના અનુકૂલ વાયુવહે ગંભીરપોતવહનપટ્ટન હતું ત્યાં આવ્યા અને ગાડાઓમાં રુપા આદિને મરીને ગાડાઓવહે હસ્તિશીર્ષનગરના ઉદ્યાનમાં આવી ગાડાં છોડ્યાં.

કિમતિ મેટણું લેઈને કનકકેતુ રાજા પાસે ગયા, અને રાજાને મેટણું કર્યું. કનકકેતુ રાજાએ તેઓને પૂછ્યું કે-તમે લવણસમુદ્રમાં વારંવાર પ્રવેશ કરો છો, તો તમે તેમાં કોઈ આશ્ચર્ય જોયું હોય તો કહો ? નાવવણિકોએ કાલિકદ્વીપમાં આશ્ચર્યમૂલ જોયેલા અશ્વોનું વર્ણન કર્યું. તેઓએ કરેલા અર્ધના વર્ણનને શ્રવણ કરી કનકકેતુ રાજાએ તેઓને કહ્યું કે-તમે મારા કૌટુંબિક પુરુષો સાથે ત્યાં જાઓ અને ત્યાંથી ઘોડા લાવો ! નાવવણિકોએ કૌટુંબિક પુરુષો સાથે જવા કબુલ કર્યું. ઈટલે કનકકેતુ રાજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને આ ઘોડા પકડવાની તમામ સામગ્રીપૂર્વક નાવવણિકો સહ કાલિકદ્વીપે જઈ ઘોડા લેઈ આવવા જણાવ્યું. ઈન્દ્રિયોને વશ થયેલા ઘોડાઓનું પસાવવું.

કૌટુંબિક પુરુષો ગાડી ગાડાં તૈયાર કરીને તેમાં શ્રોત્રહન્દ્રિયને પ્રિય લગે તેવાં ઘણાં ઈવાં ત્રાણિત્રો વીણાઓ-વલ્લકીઓ-આમરીઓ-

કચ્છપીઓ અને મંમા વિગેરે, તથા ઘણા એવા કાષ્ઠના પાટીયા વિષે ચિત્તરેલા ચિત્રો, ગુંથેલી માઝાઓ આવી બીજી ઘણી એવી
 ચક્ષુને બહાલી લાગે તેવી વસ્તુઓ, ઘણી એવી કોષ્ઠપુટ વિગેરે દ્રાણ હિન્દ્રિયને પ્રિય લાગે તેવી વસ્તુઓ, ઘણી એવી સ્વાંડ-સાકર-
 ગોઠ વિગેરે-જિબ્હા હિન્દ્રિયને પ્રિય લાગે તેવી વસ્તુઓ અને ઘણા એવા સ્પર્શી મરેલાં વસ્ત્રો, રત્નકમ્બલો, ઓઢવાનાં વસ્ત્રો, મસરુની
 ગાદીઓ ગાદલાં વગેરે સ્પર્શહિન્દ્રિયને અનુકૂલ વસ્તુઓનાં ગાડાં મર્યા, મરેલાં ગાડાંને લેઈને પોતપટ્ટણ આવ્યા અને વહાણો તૈયાર કરી
 બધી વસ્તુઓ વહાણોમાં ભરીને વહાણો મારફતે અનુકૂલ વાયુવહે કાલિકદ્વીપ આવ્યા, દ્વીપના કિનારા નજીક વહાણો નાંગરી હોડીઓ
 મારફતે બધી વસ્તુઓ કિનારે લાવ્યા, અને ઘોડાઓના વેસવાના-સ્થાનોએ યોગ્ય રીતે વસ્તુઓ સ્થાપન કરી, વાજિન્ત્રો વગાડવા
 લાગ્યા. કેટલાક અશ્વો આ વસ્તુઓ વિષે મૂર્છાં રહિત થઈ મય પામતા તે સ્થાનેથી નાશી ગયા, અને કેટલાક અશ્વો આ વસ્તુઓ
 વિર્ષ મૂર્છાં પામ્યા તેમને કૌદુમ્બિક પુરુષોએ કપટથી ગઝામાં-પગમાં પાશવહે બાંધ્યા અર્થાત્ પકડીને બાંધી લીધા. પકડી લીધેલા
 ઘોડાઓને વહાણમાં ચઢાવી વહાણ મારફતે ગંભીરપોતપટ્ટણ બન્દરે આવી હોડીઓ મારફતે ઘોડાઓ અને વસ્તુઓ કિનારે ઉતારી તે
 ઘોડાઓને, વસ્તુઓને લેઈને હસ્તિશીર્ષનગરમાં કનકકેતુ રાજા પાસે આવ્યા અને ઘોડાઓ અર્પણ કર્યા. સુશ થયેલા કનકકેતુ રાજાએ
 સર્વેનુ સન્માન કરી-સત્કાર કરી દાણ માફ કરી જવાની યાવત્ રજા આપી.

ફસાયેલા ઘોડાઓને પડેલા દુઃખો

કનકકેતુ રાજાએ તે ઘોડાઓને શિક્ષા આપવા સારુ અશ્વપાલને બોલાવી આપ્યા, અશ્વપાલે તે ઘોડાઓ અશ્વશાલામાં લેઈ જઈ
 મુલબંધનવેડે, કાનબંધનવેડે, પુંછડાના વાલ બાંધવાવેડે, સરીઓ બાંધવાવેડે, કાંડાં બાંધવાવેડે બાંધ્યા, અને સ્ત્રી કર્યા, ચોકઠા

ચઢાવી, નેતરની સોટીવિઢે અને ચાબકવઢે માર મારી તેમને વિનીત કર્યા, અને કનકકેતુ રાજાને અર્પણ કર્યા. આવી રીતે તે સમયે તે અશ્વો ઘણા ઢુઃસ્ત્રી થયા યાવત્ આણું જીવન બંધન પામ્યા.

કથા-ઉપનયઃ—આસક્તિ નહીં પામી નાશી છૂટેલા ઘોઢાઓ માર સ્વાવાલા ન થયા યાવત્ બંધન પામ્યા વિના યથેચ્છ સુસ્થ મોગવવાલા થયા, તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી-શબ્દ-રસ-રૂપ-ગંધ-સ્પર્શ પઢાર્થો વિષે આસક્ત થતા નથી તે આ લોક વિષે પણ પૂજવા યોગ્ય થાય છે અને સંસારસસુઢ્વેન તરી જઢ મોક્ષનાં અનન્ત સુસ્થો મોગવે છે, જેવી રીતે આસક્તિ પામવાથી ફસાઢ ગયેલા અને તેથી ઢુઃસ્ત્રની પરંપરાને પામી યાવત્ જીવન બંધન પામેલા અશ્વો થયા તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી ઢીક્ષા લીધા પછી શબ્દ-રૂપ-રસ-ગન્ધ-સ્પર્શના વિષયોમાં આસક્ત થાય છે તે આ લોકમાં નિંઢનીય થાય છે અને અનન્ત સંસારમાં ઝ્રમણ કરી ઢુઃસ્થોને પામે છે.

॥ ઢિતિ શ્રી સત્તરમા શ્રીજ્ઞાતાઢ્યયનનો સારાંશઃ સમાપ્તઃ ॥

॥ અઢારમા શ્રી સુંસમાજ્ઞાત-ઢધ્યયનનો સારાંશઃ ॥

ચિલાતિને કાઢી મૂક્યો.

પૂર્વના ૧૭ મા ઢધ્યયનના સારાંશ વિષે ઢન્ઢિયવશવર્તિ થતો અનર્થ અને જિતેન્ઢિયને થતો લામ કહ્યો આ અઢારમા ઢધ્યયનમાં લોમને વશ નહીં થનારને થતો લામ કહે છે.

તે કાલે તે સમયે (મઢાવીર પ્રસુ જ્યારે આ ઢકીકત જણાવી રહ્યા છે તે સમયે) રાજગૃહી નગરી વિષે ઢન્ય નામનો સાર્થવાઢ

छे तेने भद्रावती नामनी भार्या छे अने धन, धनदेव, धनगोप अने धनरक्षित नासे प्रांच पुत्रो अने सुसमा नामनी पुत्री हती, तेस चिलात नामनो दासपुत्र हतो. आ चिलात बाळकाने रमाडवामां कुचळ हतो तेथी सुसमा बालिकाने रमाडतो तेम बीजां घणां छोकरी-छोकरीअने, कुमार-कुमारिकाने रमाडतो हतो. केदलाक समस्त पुढी ते चिलात दासपुत्र छोकरी विगेरेनी कोडीओ लाखना गोळा, मोय, दडा, ढींगलाढींगलीओ, वस्त्रो, आमरणो, अलंकार हरी लेतो अने तेमना उपर आक्रोश करतो, तेमने मारतो, तेमनी मश्करीओ करतो, आथी ते छोकरीओ विगेरे रडवा लाग्या आथी तेमना मातापिताओ धन्यशेठने तेमना नोकर-चिलातना त्रासनी हकीकत कही. धन्यशेठे चिलातने ठपको आपवा छतां चिलात छोकरी विगेरेने त्रास आपतो विरम्यो नहि आथी धन्यशेठे चिलातने काढी मूक्यो.

विजयचोरनुं मृत्यु.

धन्यशेठने त्यांथी काढी मुकायेल चिलात राजगृहीता नाना मोटा त्रजारो विषे अने देवकुलो, डायराओ, पखो, जुगारखाना स्थानो तेमज दारु(मदिरा)ना स्थानो विषे रखडतो-स्वच्छंदी-अंकुशविज्ञानो शत्रेखो मदिरापान-चोरी अने मांस खावामां आसक्त शत्रो यावज जुगार-वेष्ट्या-परस्त्रीमां लंपट शत्रो अर्थात् साते व्यसनवाळो शत्रो.

आ समये राजगृही नगरीथी ओडे दूर अग्निखूणामां सिंहगुफा नामनी चोरपल्ली छे. ते चोरपल्लीमां पांचसो चोरोनो नायक विजय नासे सेनापति हतो, ते अति प्रापिष्ठ हतो. चोरी करवामां बहादूर होवाथी तेने लोको शूरवीर-दृढप्रहार करनार साहसिक अने शब्दवेधी कहेता हता. आ विजयचोर, जारपुरुषो, गदीयाओ, विश्वासघातीओ, जुगारीओ, अने गुन्हेगारेने आश्रय आपतो अर्थात्

તેઓને શરણમૂત થતો હતો, આ વિજયચોર ગામો વિગેરેમાં ઘાઢ પાડતો, ગાયો ચોરતો અને લોકોને કેદ કરતો. આમ અનેક પ્રકારે પ્રજાજનોને કનડતો હતો. ચિલાત લોકોથી પરામવ પામવાથી વિજયચોરને શરણે આવ્યો અને રહ્યો તેમ વિજયચોરની સાથે રહી ધાંહો વિગેરે પાડવા લાગ્યો. ચેલાતની હોંશિયારી જોઈ વિજયચોરે ચેલાતને ઘણી ચોરવિઘાઓ, ચોરમન્ત્રો, ચોરની માયાઓ અને ચોરના છલ્લકપટોમાં પારંગત કર્યો. એક સમયે વિજયચોર કાલઘર્મ પામ્યો. અર્થાત્, મરણ પામ્યો. તેની પાંચસો ચોરોણ મઠ્ઠી બહોળી રિદ્ધિપૂર્વક શ્મશાન યાત્રા કાઢી અને તેનું મૃત્યુકાર્ય કર્યું.

સુંસમાનું અપહરણાદિ.

ઘણી પૃવી વિઘાઓ અને વીરતા ચિલાત પાસે જોઈ ચોરોણ મેળા થઈ વિજયચોરને સ્થાને ચિલાતને સ્થાપ્યો. આથી ચિલાત પાંચસો ચોરોતો અધિપતિ થયો. અધિપતિ બનેલા ચિલાતે પાંચસો ચોરોનું સન્માન—સત્કાર કરી કાંયું કે—રાજગૃહી નગરમાં ધન્ય નામે સાર્થવાહ છે તે ઘણો ઘનવાન છે, ધન્યસાર્થવાહને પાંચ પુત્રો અને રૂપવાન સુંસમા નામની પુત્રી છે. આપણે રાજગૃહી નગરીમાં જઈ ધન્ય સાર્થવાહનું ઘર હુંટીએ અને હુંટમાં—જે ધન, સોનું, વજ્ર આવે તે તમારે બધાંયે લેવું અને મારે સુંસમાપુત્રી મહાળ કરવી. બધાય ચોરોણ આ વાત કબુલ કરી.

ચોર સેનાપતિ ચિલાત પાંચસો ચોરો સહ મંગલનિમિત્તે ભીંજાયેલા ચર્મ પર બેઠો અને દિવસના છેલ્લા પહેરે વસ્ત્રો બાંધી છાતીએ ઢાલો પહેરી, મ્યાનોમાંથી તલવારો કાઢી, પર ધનુષો વિષે પળત્તો ચઢાવી બાણોને મૂકવા માટે માથામાંથી બાણો કાઢ્યા, ચરછી—માલા ઉછાલવા લાગ્યા, તેમ જંઘાએ ઘુઘરીઓ લટકાવી, શીમ્રપણે વાર્જિત્રો વગાડવા લાગ્યા અને સિંહજાદ કરતા સિંહગુફામાંથી નીકળી

રાજગૃહી નગરીથી થોડે દૂરના જંગલમાં સંતાયા. મધ્યરાત્રિના સમયે ય્યારે લોકો નિદ્રામાં હતા ત્યારે પૂર્વદિશાના દરવાજે આવ્યા અને ચેલાત સેનાપતિએ જલની મસકમાંથી થોડું પાણી લઈ આચમન કરી તાઢા ઉઘાડવાની વિદ્વાનું સ્મરણ કર્યું, અને દરવાજાના કમાડ ઉપરા મન્ત્રેલું પાણી છાંટ્યું ઇટલે દરવાજાના કમાડો ઉઘડી ગયાં, હુલ્લા થયેલા દરવાજાથી સર્વેએ નગરીમાં પ્રવેશ કર્યો અને બોલવા લાગ્યાં, — પાંચસો ચોરો સહ ચેલાત સેનાપતી ધન્યસાર્થવાહને ત્યાં ઘાડ પાડવા જાય છે, જેને નવી માતાનું દૂધ પીવું હોય તે બહાર નીકળો !!! એમ બોલતા બોલતા ધન્યસાર્થવાહના ઘરે આવ્યા અને ઘર ઉઘાડી હુંટવા લાગ્યા. આ જોઈ ધન્યસાર્થવાહ પાંચ પુત્રો સહ એક બાજુ સંતાઈ ગયા; ચેલાતે સુંસમાનું હરણ કર્યું, અને પાંચસો ચોરે ધન વિગેરેની હુંટ કરી, રાજગૃહનગરીથી નીકળી ગયા. ધનસાર્થવાહે આ જોઈ નગરરક્ષકોની પાસે જઈ કહ્યું કે—તમે મને સહાય કરો, ધન તમારું અને છોકરી મારી, ચાલો ! લશ્કરસહિત ધન્યસાર્થવાહ પાંચ પુત્રોયુક્ત ઘાડપાડુઓની પાછલ પડ્યા અને શુદ્ધમાં હારી ગયેલા ચોરો ધન વિગેરે છોડી નાશી ગયા. ધન લઈ લશ્કરના માણસો તો ચાલી ગયા, અને ચિલાત સુંસમાને ઉપાડી વઢે ગામ ન આવે તેવા માર્ગે માગતો જોઈ ધન્યસાર્થવાહ પાંચ પુત્રોયુક્ત તેની પાછલ પડ્યો. થાકી ગયેલા ચિલાતે પાછલ આવતા ધન્યસાર્થવાહ આદિને જોઈ સુંસમાવાઢાનું પોતાની તલવારથી મસ્તક કાપી નાશ્યું અને તે મસ્તક લઈને જંગલમાં ચેલાત નાશી ગયો, અને નિર્ભેન અટવીમાં તૃષાથી પરમવ પામેલો દિશા માર્ગ મૂલેલો મરી ગયો.

૧ શ્રી આવશ્યકસૂત્રમાં તેને ‘માર્ગમાં સાધુ મઢ્યા તેમના મુલ્થથી ઉપશમ—સંવર—વિવેક આ પદોને પામીને સાધુના ઠેકાણે કાયોત્સર્ગમાં રહી વ્રણે પદોને આવતો કીર્ટિઓથી આલ્લા શરીરે ચાલણી સમાન થયેલો શુભધ્યાનથી શાક કરી દેવલોકમાં ગયો તેમ જણાવ્યું છે.

ઉપનય—

જે સાધુ સાધ્વી પ્રવજ્યા લેહને—વમનને ફરનારા, અને નાશ પામવાના સ્વભાવવાળા, શરીરની શોભારૂપ માટે આહાર કરે છે, અર્થાત્ સાદ્યલોલુપતા અને વિષયના પિપાસુ થાય છે તે સાધુ સાધ્વી ચિલાત દાસપુત્ર દુઃસ્ત્રી થયો તેમ દુઃસ્ત્રી થાય છે યાવત્ શ્રાવક—શ્રાવિકા—ઓને હીલના કરવા લાયક થઈ દીર્ઘકાલ સંસારમાં મટકે છે.

ધન્યસાર્થવાહ પાંચે પુત્રો સહ ચિલાતની પાછલ દોડતાં થાકી ગયા, આથી પકડવા અસમર્થ થયેલા પાછા ફરતાં હુંસમાપુત્રીનું ધડ જોઈ કુહાડાથી કાપેલા ચંપકના ટુક્કની જેમ મૂમિ પર પડ્યા, અને જ્યારે સાવધાન થયા ત્યારે ઘણા સમય સુધી વિલાપ કરવા લાગ્યા. થાકની સાથે તૃષ્ણા લાગવાથી ચારે દિશાએ જલની તપાસ કરી પણ જલની પ્રાપ્તિ ન થઈ. ધન્યસાર્થવાહે પુત્રોને કંઠું કે—હે પુત્રો ! પાણી વિના નગરીમાં જવા અશક્ત થયેલા આપણે છપ્પ અર્ધ મૃત્યું પામીશું માટે હે પુત્રો ! તમે એમ કરો ! મને જીવિતરહિત કરો અને તમે સર્વે મારા માંસ—રુધિરનો આહાર કરી સ્વસ્થ થઈ અટવી પાર પામી રાજગૃહીમાં જલો અને અર્થ, ધર્મ અને પુણ્યના માગી થજો !

જેષ્ઠપુત્ર—હે પિતાજી ! તમે અમારા પિતા છો, ગુરુ છો, દેવરૂપ છો, કષ્ટથી રક્ષણ કરનારા છો તો હે તાત ! અમે તમને કેમ જીવિતથી દૂર કરીએ ? તથા તમારા માંસ—રુધિરનો આહાર કેમ કરીએ ? તેથી હે પિતા ! તમે મારા જીવિતને દૂર કરો ! તથા મારા માંસ—રુધિરનો આહાર કરી અટવી પાર પામો ! ત્યારે બીજા, ત્રીજા, ચોથા અને પાંચમા પુત્રને ધન્યસાર્થવાહે કંઠું પણ બધાય પુત્રોએ જેષ્ઠપુત્રની જેમ જવાબ આપ્યો.

धन्यसार्थवाहे विचार करी पुत्रोने कहुं के-आ पुत्री सुंसुमा जीवरहित थयेली छे तेनुं मांस आदिनो आहार करी स्वस्थ थइए, पांचे आइओए आ वात अंगीकार करी. अरुणिना काष्ठथी अग्नि उत्पन्न करी मांस पकवी खाधुं अने रुधिरथी स्वस्थ थया छला अटवी उल्लंघी राजगृहनगरे आवी पोताना घेर आव्या. अने सुंसुमा पुत्रीनुं लौकिक कार्य कर्तुं यावत् अनुक्रमे शोक रहित थया.

ते काळे ते समये अमण भगवान् महावीर प्रभु राजगृहनगरनी बहार गुणशीलचैत्यविषे समवसर्या हता तेमनी पासेथी धर्म श्रवण करी धन्यसार्थवाहे प्रव्रज्या लीवी अने अगियार अंगना जाणकार थया तेम एक मासनी संलेखना (अनशन) करी सौधर्म-देवलोकमां उत्पन्न थया, त्यांथी च्यवी महाविदेहक्षेत्रमां जन्म पामी संयम लइ सिद्धिपदने पामशे.

कथानो परमार्थः—

धन्यसार्थवाहे वर्ण-रूप-बल के विषयोने माटे सुंसुमापुत्रीना मांस-रुधिरनो आहार कर्यो न होतो, किन्तु राजगृह नगरने पामवा माटे आहार कर्यो हतो. तेम जे साधु अथवा साध्वी-वमन-पित्त-शुक्र अने रुधिरथी झरता यावत् अवश्य त्याग करवा लायक आ औदारिक शरीरना वर्ण-रूप-बल के विषय माटे आहार करता नथी परंतु एक सिद्धिगति पामवामां सहायभूत थवा माटे आहार करे छे, ते आ भवमां साधु-साध्वी श्रावक अने श्राविकाओथी पूजनीय थाय छे, यावत् मोक्ष पामे छे.

॥ इति अष्टादशाध्यायनस्य सारांशः समाप्तः ॥

॥ ओगणीसमा श्रीपुण्डरीक-अध्ययननो सारांश ॥

पूर्वना अध्ययन विषे संवर न करनारने अनर्थ, अने संवर करनारने लाभ दर्शव्यो, आ अध्ययन विषे चिरकाळ संवर कर्या छता तेनो भंग करे तो पण अनर्थ थाय छे, अने अल्पकाळ पण संवर करे तो तेने लाभ थाय छे ते कहे छे.

पूर्व महाविदेहक्षेत्र विषे सीता नामनी महानदीना उत्तर कांठे सीतामुख नामना वनखंडनी पश्चिमे एक शैलक नामना वखारा पर्वतनी पूर्व दिशाए पुष्कलावती नामना विजयमां पुंडरीकिणी नामनी नगरीमां महापद्म नामे राजा हुतो तेमने पद्मावती नामे राणी अने पुंडरीक-कंडरीक नामना पुत्रो हुता तेमां पुंडरीक युवराज हुतो, पांचसो मुनि साथे परिवरेला धर्मघोष नामना स्थविर पासे पुण्डरीक युवराजने गादी पर बेसाडी महापद्मराजाए दीक्षा लीधी. महापद्म अनगार चौदपूर्वी थइ घणा काल संयम पाळी मोक्षमुखने पाम्या.

ते वार पछी पुंडरीकिणी राजधानी बहार नलिनीवन नामना उद्यान विषे स्थविर मुनि पधार्या तेमने वंदन करवा पुंडरीक राजा गया, कंडरीक पण लोकोना शब्दो श्रवण करी स्थविर पासे गया. पुंडरीक राजा प्रतिबोध पामी आवक थया अने पोताना घेर गया. त्यापछी कंडरीक युवराज उभा थइ यावत् आ प्रमाणे कहेवा लायो के-हे प्रभु ! हुं पुंडरीकराजानी रजा लेइ यावत् दीक्षा ग्रहण करीश ! आ सांभळी स्थविरमुनिए पुंडरीकने कहुं के-तने जेम सुख उपजे तेम कर, कंडरीक स्थविरमुनिने वंदन नमस्कार करी ज्यां पुंडरीक राजा हुता त्यां गयो.

कंडरीक पुंडरीकराजाने विनंति करे छे, अने कंडरीक दीक्षा ले छे.

कंडरीक पुंडरीकराजाने बे हाथ जोडी कहेवा लाया के-हे राजन् ! में स्थविर साधु पासे धर्म श्रवण कर्यो छे, ते धर्म रुच्यो

છે તેથી તમારી આજ્ઞા પ્રાપ્ત્યો છતો પ્રવજ્યા લેવા ઇચ્છું છું !, પુંડરીકરાજા કંઠરીકયુવરાજને કહ્યું કે-હે માઈ ! તું અધુના દીક્ષા ન લઈશ, હું તને મોટા-મોટા રાજ્યાભિષેકવડે આભિષેક કરવાનો છું. તે સાંભળીને કંઠરીકે પુંડરીકની આ વાતનો આદર ન કર્યો અને મૌન રહ્યો. પુંડરીકરાજાએ બે ત્રણવાર કહ્યું કિન્તુ કુંઠરીક મૌન જ રહ્યો. ત્યારે પુંડરીકરાજાએ બીજી ઘણી રીતે સમજાવ્યો છતાં જ્યારે કંઠરીક ન સમજ્યો ત્યારે ઇચ્છા વિના દીક્ષાની સંમતિ આપી. ઉદ્યાનમાં જઈ સ્થવિરમુનિને પુંડરીકરાજાએ કંઠરીકની શિષ્યરૂપ મિશ્રા આપી, કંઠરીક પ્રવજ્યા લઈ અનગાર થયા યાવત અગ્યાર અંગના અમ્યાસી થયા, અને સ્થવિરમુનિની સાથે ગામાનુગમ વિચરવા લાગ્યા.

રોમથી વ્યાસ થયેલા-કંઠરીકમુનિ.

તે ચાર પછી કંઠરીક અનગારને સુકા-લુલા આહારે કરીને શેલકમુનિની જેમ દાહજ્વર ઉત્પન્ન થયો, યાવત વ્યાધિથી વ્યાસ થયેલા ગામાનુગમ વિચરતા સ્થવિરમુનિ સાથે પુંડરીકિણી નગરીના ઉદ્યાન વિષે પધાર્યા. પુંડરીકરાજા વાંદવા માટે આન્યા તેમને ગુરુમંહારાજાએ ધર્મ શ્રવણ કરાવ્યો. પુંડરીકરાજા ધર્મ શ્રવણ કરી, વંદના-નમસ્કાર કરી કંઠરીકમુનિ પાસે વંદના-નમસ્કાર કરવા ગયા. વંદના નમસ્કાર કરી કંઠરીકમુનિનું શરીર જોતાં રોગગ્રસ્ત લાગ્યા. આથી ત્યાંથી ઊઠી પુંડરીકરાજા સ્થવિરમુનિવર પાસે જઈને કંઠરીકમુનિની ચિકિત્સા કરાવવા માટે યાનશાલામાં પધારવા વિનંતિ કરી, પુંડરીકરાજાની વિનંતિ સ્વીકારી સ્થવિરમુનિ સહુ સાધુઓ સાથે યાનશાલાએ પધાર્યા. અહિં પુંડરીકરાજાએ શેલકમુનિની મંદુકરાજાએ જેમ ચિકિત્સા કરાવી હતી તેમ કંઠરીકમુનિની ચિકિત્સા કરાવી તેથી રોગરહિત થયા યાવત શરીર બલવાળા થયા. સ્થવિરમુનિ રાજાને પૂછીને વિહાર કરી ગયા, કિન્તુ રાજ્યના આહાર વિષે

છુબ થયેલા કંડરીકમુનિએ વિહાર ન કર્યો અને ક્રમે ક્રમે વધુ શિથિલાચારવાલા થઈ ગયા. આસક્તિના પ્રતાપે કંડરીકમુનિનું થયેલું પતન, પુંડરીકરાજાએ ગ્રહણ કરેલું સંયમ.

પુંડરીકરાજા—કંડરીકમુનિનો શિથિલાચાર જાણી અન્તેપુરી સહ કંડરીક મુનિ પાસે આવ્યા અને વંદના—નમસ્કાર કરી કહ્યું. હે મુનિવર ! તમે ધન્ય છો ! કૃતાર્થ છો ! પુણ્યવન્ત છો ! તમે મનુષ્યજન્મ—જીવનનું ફલ સારું પ્રાપ્ત કર્યું ! કેમકે રાજ્ય અને અન્તઃપુર ત્યાગ કરી સંયમ ગ્રહણ કર્યું છે, હું અધન્ય છું ! પુણ્યહીન છું ! રાજ્ય અને અંતઃપુર વિષે આસક્ત થયેલો—મૂર્છિત થયેલો છું ! યાવત સંયમ ગ્રહણ કરવાને અશક્ત થયો છું, તમે ભાગ્યશાલી છો ! આમ કહ્યા છતાં કંડરીકમુનિ રાજાની આ વાતનો આદર કરતા નથી પણ મૌન રહે છે. આથી બે ત્રણવાર પુંડરીકરાજાએ કહ્યું ત્યારે લક્ષ્મી મોટા માહના ગૌરવને લેઈ રાજાની રજા લેઈ સ્થવિરમુનિની પાસે વિહાર કરી ગયા, અને ઉગ્ર વિહાર કરતા સ્થવિરમુનિની સાથે વિચરવા લાગ્યા. ત્યાર પછી ચારિત્રના પરિણામથી રહિત થયેલા કંડરીક અનગાર સ્થવિરમુનિની આજ્ઞા લીધા વિના ધીમે ધીમે નીકલી પુંડરીકિણી નગરીના અશોકવનમાં આવી અશોકવૃક્ષની નીચે પૃથ્વીના શિલાતલ વિષે બેઠ્યા અને આર્તધ્યાન કરવા લાગ્યા, તેમની આ સ્થિતિ અશોકવનમાં આવેલી ધાવમાતાએ જોઈને સર્વ વૃત્તાંત પુંડરીકરાજાને જણાવ્યો. પુંડરીકરાજા તૂટ અન્તઃપુરસહિત ત્યાં આવ્યો અને વંદના નમસ્કાર કરી પૂર્વની જેમ તેના વચ્ચાળ કર્યા પણ કંડરીકે તેનો આદર ન કર્યો, ત્યારે પુંડરીકરાજાએ પૂછ્યું કે હે ભગવંત ! તમારે મોગવડે અર્થ છે : કંડરીકે જણાવ્યું કે હા ! મારે મોગ મોગવવાની ઇચ્છા છે. પુંડરીકરાજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવી કંડરીકનો રાજ્યાભિષેક કરાવ્યો અને રાજ્યગાદી વિષે સ્થાપન કર્યો. અને સ્વયં પોતે—પુંડરીકરાજાએ કંડરીકનો સાધુવેષ પહેર્યો અને સ્વયં લૌચ કરી ગુરુમહારાજ પાસે જ્યાં સુધી વ્રત

(સંયમપ્રતિજ્ઞાઓ) ન ગ્રહણ કરું ત્યાંપ્રધી મારે આહાર ન કરવો તેવી પ્રતિજ્ઞા કરી વિહાર કરી ગયા.
કંડરીકની થયેલી દુર્ગતિ.

રાજા થયેલા કંડરીકને રસવાળા પાન મોજન કરવાથી તથા અતિ જાગરણ અને અતિ મોજન કરવાથી આહાર પછી શક્યો નહીં. આથી મધ્યરાત્રિના સમયે તેના શરીરમાં અસહ્ય ગાઢ વેદનાઓ ઉત્પન્ન થઈ યાવત્ દાહજ્વર ઉત્પન્ન થયો, આ સમયે તેની સારવાર કોઈએ ન કરવાથી તેમની ઉપર ખુબ દુધ્યાનિ ચિંતવતો તેમ રાજ્ય-દેશ અન્તઃપુર વિષે તન્મય થયો હતો કાલ કરીને સાતમી નારકીમાં ઉત્ક્રુષ્ઠસ્થિતિએ નારકપણે ઉત્પન્ન થયો.

ઉપનય—

જે સાષ્ટુ અથવા સાઘવી દીક્ષા ગ્રહણ કરીને ફરીથી મનુષ્ય સંવન્ધી કામમોગની ઇચ્છા કરે છે તે કંડરીક રાજાની જેમ સંસારમાં રખડે છે.

પુંડરીક અનગારની થયેલી સદ્ગતિ.

પુંડરીક અનગાર સ્થવિર મુનિ પાસે વિચરતા વિચરતા આવ્યા અને સંયમ પ્રતિજ્ઞાઓ ગ્રહણ કરી, છટ્ટના ઉપવાસના પારણે પ્રથમ પોરિસીએ સ્વાધ્યાય કરી યાવત્ ભિક્ષા માટે ફરતાં ઠંડું-લૂંછું મોજન ન્હોરી લાવી ગુરુને વતાવીને તેમની આજ્ઞા પામી લોહપતા વિના આહાર કર્યો છે, તે વાર પછી રસરહિત સ્વારસવાળા ઠંડા અને લૂંછા પાનમોજનનો આહાર કરવાથી, મધ્યરાત્રિએ ધર્મજાગરિકા જાગતાં આહાર પાચન થયો નહીં. આથી અસહ્ય શરીર વિષે વેદના ઉત્પન્ન થઈ અને શરીરમાં દાહજ્વર ઉત્પન્ન થયો. વળ રહિત થયેલા

પુંડરીકઅળગારે ચારશરણાં અંગીકાર કરી, આલોચના--પ્રતિક્રમણ કરી કાઠ સમયે કાઠ પામી સર્વાર્થસિદ્ધિવિષે દેવપણે ઉત્પન્ન થયા, ત્યાંથી ચ્યવીને મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે સિદ્ધપદને પામશે, યાવત્ સર્વ દુઃખનો અંત કરશે.

ઉપનય—

જે સાધુ અથવા સાધ્વી પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરીને મનુષ્ય સમ્બન્ધી કામમોગમાં આસક્ત ન થાય, યાવત્ તેમાં રાગવાળા ન થાય તે, ઘણા એવા સાધુ-સાધ્વીઓથી તથા શ્રાવક-શ્રાવિકાઓથી આલોકમાં પૂજનીય થાય છે, પરલોકમાં-સંસારનો અન્ત કરી પુંડરીક અન-ગારની જેમ અનન્તસુખને પામે છે.

इति ओगणीसमा श्रीपुंडरीक अध्ययननो सारांश समाप्तः

॥ एवं श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गे प्रथम श्रुतस्कन्धस्य सारांशः समाप्तः ॥

॥ श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गना द्वितीय श्रुतस्कन्धस्य सारांशः ॥

પ્રથમ શ્રુતસ્કંધમાં આત્મપુરુષના હિતશિક્ષાના દૃષ્ટાન્તોથી ધર્મનું રહસ્ય બતાવ્યું, હવે દ્વિતીય શ્રુતસ્કન્ધ વિષે ધર્મકથાઓથી ધર્મીનાં ચરિત્રોનું કથન કરે છે.

તે કાલે તે સમયે રાજગૃહનામનું નગર હતું, અને તેની બહાર ईशानखूणे ગુણશૈલક નામનું ચૈત્ય હતું ત્યાં ઉત્તમ જાતિ અને ઉત્તમ

કુલવાળા-ચૌદપૂર્વી તથા ચાર જ્ઞાનવાળા એવા શ્રી સુધર્માસ્વામિ ગણધર ભગવાન પાંચસો મુનિવરો સહ ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતા પધાર્યા, મેળી થયેલી પર્ષદાને તેઓએ ધર્મ શ્રવણ કરાવ્યો અને ધર્મ શ્રવણ કરી પર્ષદા ગઈ.

તે ચાર પછી તેમના શિષ્ય આર્યજમ્બૂસ્વામિ નામના અનગારે તેમને પ્રશ્ન કર્યો કે-હે ભગવાન ! સિદ્ધિગતિ પામેલાં શ્રીમહાવીર-સ્વામિએ છઠ્ઠા અંગના પહેલા શ્રુતસ્કંધના દ્રષ્ટાન્તો આપે કહ્યા છે, તો હે ભગવાન ! બીજાશ્રુતસ્કંધમાં તેઓએ ધર્મકથાઓનો કયો અર્થ કહ્યો છે ?

હે જમ્બૂ ! જાતિસમ્પન્ન એવા મહાવીરપ્રમુણ આ બીજા શ્રુતસ્કંધવિષે દશવર્ગો(વિભાગો) નીચે પ્રમાણે પ્રરૂપ્યા છે. ૧ ચમરેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ, ૨ વૈરોચનહન્દ્ર(વલીન્દ્ર)ની અગ્રમહિષીઓ ૩ અસુરેન્દ્ર સિવાય દક્ષિણ દિશાના ભવનપતિના જે નવ હન્દ્રો છે તેમની અગ્રમહિષીઓ, ૪ અસુરેન્દ્ર વિના ઉત્તરદિશાના નવ હંદ્રોની અગ્રમહિષીઓ, ૫ દક્ષિણદિશાના વાનમંતર હન્દ્રોની અગ્રમહિષીઓ, ૬ ઉત્તરદિશાના વાનમંતર હન્દ્રોની અગ્રમહિષીઓ, ૭ ચન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ, ૮ સૂર્યની અગ્રમહિષીઓ, ૯ શક્રેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ અને ૧૦ હિશાનેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ આમ દશ વર્ગો પ્રરૂપ્યા છે (અત્ર અગ્રમહિષીઓ દટલે મુલ્ય દેવીઓ જાણવી).

પ્રથમવર્ગ —પ્રથમવર્ગમાં ૧ કાલી, ૨ રાજી, ૩ રજની ૪ વિદ્યુત્ અને ૫ મેઘા એમ પાંચ દેવીઓના પાંચ અધ્યયનો છે. તે હવે અનુક્રમે કહે છે (આ પાંચે ચમરેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ-મુલ્ય દેવીઓ છે.)

કાલીદેવી-૧

તે કાલે તે સમયે રાજગૃહનગરીની બહાર ગુણશીલ ચૈત્યમાં શ્રી મહાવીરસ્વામિ સમવસર્યા, શ્રેણિકમહારાજા પ્રમુ પાસે આવી

પ્રમુને વંદના નમસ્કાર કરી દેશના શ્રવણ કરતા હતા.

તે સમયે ચમરચંચા રાજધાની વિષે કાલાવંતસક નામના મવનમાં કાલ નામના સિંહાસન પર કાલી નામની દેવી બેઠી હતી, તે ચરા હજાર સામાનિકદેવીઓ, ચાર મહાચરિકાકાદેવીઓના પરિવાર સહ ત્રણ પર્વદાઓ (સમાઓ), સાત પ્રકારના લશ્કરના અધિપતિઓ, સોલ હજાર આસ્ત્રશકદેવો તથા બીજા તે મવનમાં રહેલા ઘણા અસુરદેવો અને દેવીઓથી પરિવેરેલી હતી.

તે કાલીદેવીએ શ્રી મહાવીરસ્વામિ ભગવાને રાજગૃહ નગર ગુણશીલ ચૈત્યમાં સમવસરેલા અવધિજ્ઞાનથી જોયા, અને પ્રમુદર્શનથી હર્ષિત થયેલી તે કાલીદેવી સિંહાસનથી ડમી થઈ પાદપીઠથી ઉતરી મોજડીઓ કાઢીને પ્રમુસન્મુલ સાત-આઠ ડગલાં ચાલી, ડાબા ઢીંચણે ડંબો અને જમણા ઢીંચણે મૂમિ પર સ્થાપી, ત્રણ વાર મસ્તક પૃથ્વીતલને અડકાડી કંઈક મસ્તક નમાવે છે. તેમ કડાં અને બાજુબન્ધ વિગેરે અલંકારોથી અલંકૃત મુજાઓવાળી, બે હાથ જોડી ' નમુત્યુણં ' કહી વંદના-નમસ્કાર કરી પૂર્વસન્મુલ સિંહાસન પર બેઠી.

કાલીદેવીનું પ્રમુ પાસે ' આગમન.

તે વાર પછી તે કાલીદેવીને પ્રમુમહાવીરસ્વામિને વંદના નમસ્કાર કરી સેવાનો લાભ લેવા વિચાર થયો, અધ્યવસાય થયો, આથી સૂર્યાભેદવની જેમ આભિયોગિક દેવો પાસે તેણીએ દિવ્યવિમાન તૈયાર કરાવ્યું. એક હજાર યોજનના વિસ્તારવાળા તે વિમાનમાં બેસી પ્રમુ પાસે આવી પોતાનાં નામ ગોત્ર કહેવાપૂર્વક નાટ્યવિધિ દેસાડીને ગઈ અર્થાત્ નાટક કરીને જેવી રીતે આવી હતી તેવી રીતે પાછી ગઈ. કાલિદેવી-સંબન્ધિ શ્રી ગૌતમસ્વામિની પૃચ્છા.

ते वार पछी श्री गौतमस्वामिए श्री महावीर प्रसुने वंदना-नमस्कार करी पूछ्युं के-हे भगवन् ! आ कालीदेवी क्यां गइ : अने तेनी आवी मनोहर ऋद्धि क्यां गइ ?

श्री महावीर प्रसुए उत्तरमां कूटाकारशाळानुं दृष्टान्त पूर्वे कहेला प्रमाणे कह्युं.
ते वार पछी श्री गौतमस्वामिए श्री महावीर भगवानने पूछ्युं के-हे भगवान् ! ऋद्धिवाळी कालीदेवीने ते दिव्यऋद्धि शुं करवाथी मली : देवभवमां ते ऋद्धि शी रीते प्राप्त थइ : तेना उपभोगमां ते ऋद्धि शी रीते तेनी पासे आवी :

कालीदेवीनो पूर्वभव.

प्रसु महावीरस्वामिए उत्तरमां जणाब्जुं के-हे गौतम ! ते काळे ते समये जंबूद्वीपना भरतक्षेत्रने विषे आमलकल्पा नामनी नगरी हती. ते नगरीनी बहार ईशान खूणे आम्रशाळ वन हतुं, अने ते नगरीमां जितयन्तु नामनो राजा हतो. तथा ते नगरी विषे काळ नामनो गाथापति हतो तेने कालश्री नामनी भार्या हती. ते कालश्रीने काली नामनी पुत्री हती. ते काली वयवडे मोटी होवा छतां कुमारी हती, तेना स्तन नितंब सुधी लटकता होवाथी पति श्वाने योग्य पुरुषो तेने जोइने वैराग्य पामता अर्थात् तेने इच्छता नहीं होवाथी ते पति वगरनी रहेली हती.

ते काळे ते समये पुरुषादानीय श्रीपार्श्वनाथ अरिहंत सोल हजार साधुओ अने आडनीश हजार साध्वीओथी परिवरेला आमल-कल्पा नगरीना ईशानखूणमां आवेला आम्रशाळ वन नामना उद्यान विषे समवसर्यां, ते कालीए प्रसु पधार्यानुं श्रवण करी मातापितानी आज्ञा पामी प्रसुनी देशना श्रवण करी आनंद पामीने प्रसुने वंदना-नमस्कार करी कह्युं के हे प्रमो ! हुं मारा पितानी रजा लेइने

પછી હું આપની પાસે પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરું, ત્યારે શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રસુએ કહ્યું કે-હે દેવાનુપ્રિયા ! તને સુખ ઉપજે તેમ કર. તે વાર પછી તે કાલીકુમારિકા હર્ષ પામી પ્રસુને વંદના-નમસ્કાર કરી આમલકલપા નગરી વિષે જ્યાં પોતાના માતાપિતા હતા ત્યાં આવી. કાલીએ લીધેલી દીક્ષા.

કાલી કુમારિકા-માતાપિતાને વિનંતિ કરવા લાગી કે-હે માતાપિતા ! હું પાર્શ્વનાથ અરિહંતની પાસે ધર્મ સાંભળી સંસારના મયથી ઉદ્ધેગ પામી છું, તેમ જન્મ, જરા અને મરણથી મય પામી છું તેથી તમારી અનુજ્ઞા પામીને હું પાર્શ્વનાથ પ્રસુ પાસે પ્રવ્રજ્યા લેવા ઇચ્છું છું. તે સાંભળી માતાપિતાએ કહ્યું-હે દેવાનુપ્રિયા ! જેમ તને સુખ ઉપજે તેમ કર, ધર્મકાર્યમાં વિલંબ ન કર.

ત્યારપછી કાલ ગાથાપતિએ વિપુલ અશન, પાન, શ્વાદિમ અને સ્વાદિમ ભોજન તૈયાર કરાવ્યાં અને-મિત્ર-જ્ઞાતિ-સ્વજન-સંબન્ધી અને પરિજનને આમન્ડ્યા, આમન્ત્રેલા મહેમાનોનો સત્કાર કરી, સમ્બન્ધી અને પરિજનની પાસે કાલીદારિકાને કલશોવંડે સ્નાન કરાવ્યું તેમ સર્વ આમૂષણાદિથી અલંકૃત કરી, એક હજાર પુરુષોથી વહન કરવા યોગ્ય શિબિકા વિષે કાલીપુત્રીને બેસાડી સર્વ પરિવાર સાથે સર્વ ઋદ્ધિર્પૂર્વક વાજિન્ત્રોના નાદોસહિત કાલીને આગ્રશાલને વિષે શ્રી પાર્શ્વનાથપ્રસુ સમીપે લાવ્યા.

કાલ ગાથાપતિ વિગેરેએ શ્રી પાર્શ્વનાથપ્રસુને વિનંતિ કરી કે-હે પ્રભો ! આ અમારી કાલીપુત્રી અમને વહાલી છે, તે સંસારના મયથી ઉદ્ધેગ પામેલી છે, આથી આપની પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરવા ઇચ્છે છે. તેથી અમે આપને આ અમારી કાલીપુત્રીને શિષ્યારૂપ મિશ્ના તરીકે આપીએ છીએ તે આપ ગ્રહણ કરો ! મગવાને કહ્યું કે-હે દેવાનુપ્રિયો ! જેમ તમને સુખ ઉપજે તેમ કરો.

તેવારપછી કાલીકુમારી પ્રસુને વંદના-નમસ્કાર કરીને ઈશાનદિશામાં જઈને પોતાની મેઠે જ આમૂષણ આદિ ઉતારી લેવ કર્યો,

અને પ્રસુ પાસે આવી વિનંતિ કરી કે-હે વિમો ! મને દીક્ષા આપો એમ હું ઇચ્છું છું !

તેવારપછી પ્રસુએ પોતેજ કાલીસાધ્વીને દીક્ષા આપી અને પુષ્પચૂલા આર્યાને શિષ્યા તરીકે સુપરત કરી. પુષ્પચૂલા આર્યાએ તેણીને શિષ્યા કરી, કાલી આર્યા પુષ્પચૂલા આર્યાની સાથે વિચરતી અગીઆર અંગ મળી, છટ્ટ-અટ્ટમ આદિ તપસ્યા કરતી યાવત્ ઇર્યાસમિતિવાળી ગુપ્ત બ્રહ્મચારિણી થઈ.

કાલી આર્યાની જીવનચર્યા.

૧૦. એકદા કાલી આર્યા શરીરબકુસિકા-પટલે સ્નાનાદિકવહે શરીરની શુશ્રૂષા કરવાથી તે શબલચારિત્રી થઈ, તેથી તે વારંવાર હાથ-પગ-મસ્તક-મુલ-સ્તનના આંતરા-કાલના આંતરા અને ગુહ્યસ્થાનના આંતરા ધોવા લાગી. તેમ જ્યાં જ્યાં તે કાયોત્સર્ગ-શબ્દા અને સ્વાધ્યાય કરતી ત્યાં ત્યાં પ્રથમ જલનાં છાંટનાં નાલ્લી પછી વેસતી, સૂતી અને સ્વાધ્યાય વિગેરે કરતી હતી. ગુરુણી પુષ્પચૂલા આર્યાએ કહ્યું-“ હે દેવાનુપ્રિય ! સાધ્વીઓને શરીરવાકુશિકા થવું કલ્પતું નથી, તું જે વારંવાર હાથ-પગ વિગેરે ધોવે છે, પાણી છાંટીને વેસવા વિગેરે કરે છે તેની તું આલોચના કર ! યાવત્ પ્રાયશ્ચિત્ત અંગીકાર કર ! ” આમ હિતશિક્ષા આપી પણ કાલી સાધ્વીએ તેનો આદર ન કર્યો. આથી વારંવાર આ પાપથી રોકવા ટકોર કરી, સાધ્વીઓએ પણ તેને હેલના કરી વારંવાર નિવારવા લાગી. ત્યારે કાલી સાધ્વીએ જુદા ઉપાશ્રયે રહેવાનો વિચાર કર્યો અને જઈને જુદા ઉપાશ્રયે રહી. હવે અહિં ણીને કોઈ ટકોર કરનાર ન હોવાથી વારંવાર હાથ, પગ આદિ ધોવા વિગેરે કરવા લાગી યાવત્ પાસથા-પાસથવિહારી-શુદ્ધ ક્રિયામાં આલસુ-વિહાર કરવામાં આલસુ-કુશીલા-કુશીલવિહારી અને ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તન કરનારી હત્યાદિ દોષોને અનુસરનારી થઈ. આવી રીતે ઘણા વર્ષો સંયમ પાળીને અર્ધમાસના

અનશનવહે શરીરને ક્ષીણ કર્યું, આલોચના પ્રતિક્રમણ કર્યો વિના કાલઘર્મ પામી ચમરચંચારાજધાની વિષે કાલી નામની દેવીપણે ઉત્પન્ન થઈ. હમણાં ઉત્પન્ન થયેલી કાલાવતંસક ભવનમાં રહેનારા અસુરકુમાર દેવ-દેવીઓનું અધિપતિપણું પામી છે તે કાલીદેવીનું આયુષ્ય અઢીપલ્લયોપમ છે, તે ત્યાંથી ચ્યવીને મહાવિદેહક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈ સિદ્ધિપદને પામશે.

॥ इति प्रथमवर्गना प्रथम अध्ययनननो सारांशः ॥

प्रथमवर्गना द्वितीय, तृतीय, चतुर्थ अने पंचमा अध्ययनननो सारांशः

राजी-२

હે જન્મ્યુ ! તે કાલે અને સમયે રાજગૃહ નામનું નગર હતું તે નગરની બહાર ગુણશીલ નામના ચૈત્યવિષે શ્રી મહાવીરસ્વામિ સમવસર્યા, તે સમયે પૂર્વના અધ્યયનમાં કહી ગયા તેમ ચમરચંચાથી રાજી નામની દેવી આવી. અને કાલીની માફક નાટક દેલાડીને ગઈ. ત્યાર બાદ શ્રી ગૌતમસ્વામિએ તે રાજીદેવીની પૂર્વભવની પૃચ્છા કરી. પ્રસુએ કહ્યું કે-હે ગૌતમ ! તે કાલે તે સમયે આમલકપ્પા નગરી હતી, ત્યાં અમ્બશાલવન હતું, જિતશત્રુરાજા હતો, રાજી નામનો ગાથાપતિ હતો, તેને રાજશ્રી નાજની માર્યો અને રાજી નામની પુત્રી હતી. અત્ર પાર્શ્વનાથપ્રમુનું સમવસરણ, રાજીની દીક્ષા, યાવત્ કાલીની જેમ શરીરબાકુશિકા થઈ, યાવત્ કાલીની જેમ કાલ કરી તે દેવગતિમાં ઉત્પન્ન થઈ છે, ત્યાંથી ચ્યવી મહાવિદેહક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈ સિદ્ધિપદે જશે. ત્રીજા અધ્યયન વિષે-આમલકલ્પા નગરી,

રજની ગાથાપતિ, રજનશ્રી માર્યા અને રજની પુત્રી યાવત્ રાજીની જેમ વધો સમ્બન્ધ અહિં કહેવો. ચોથા અધ્યયન વિષે
૫૭ નગરી, વિદ્યુત ગાથાપતિ, વિદ્યુતશ્રી માર્યા અને વિદ્યુત નામની પુત્રી શેષ અધિકાર રાજીની જેમ કહેવો. પાંચમા અધ્યયન વિષે
૫૮ નગરી, મેઘનામનો ગાથાપતિ, મેઘશ્રી નામની માર્યા, મેઘા નામની પુત્રી શેષ અધિકાર તેજ પ્રમાણે જાણવો.

इति बीजा, त्रीजा, चोथा, पांचमा अध्ययननो प्रथमवर्गनो सारांश समाप्तः ।

बीजो वर्ग—हे जम्बू ! बीजा वर्गनां पांच अध्ययनो कहां छे. ते आ प्रमाणे—१ शुंमा, २ निशुंमा, ३ रंमा, ४ निरंमा અને
૫ મદના આ પ્રમાણે પાંચ અધ્યયનો કહ્યાં છે. બલિચંચા નામની રાજધાની વિષે શુંમાવંતંસક નામના મવનમાં શુંમ નામના સિંહાસન
વિષે બેઠેલી શુંમા નામની દેવી હતી હત્યાદિ, કાલીની જેમ નાટ્યવિધિ વિગેરે દેલાડીને ગઈ, અહિં પ્રસુ શ્રીગૌતમસ્વામિના પ્રશ્નોત્તર
પૂર્વની જેમ સમજવા. શ્રાવસ્તિનગરી, કોષ્ઠક ચૈત્ય, જિતશત્રૂરાજા, શુંમનમે ગાથાપતિ, શુંમશ્રી માર્યા અને શુંમા નામની પુત્રી હતી,
શેષ અધિકાર કાલીદેવીની જેમ જાણવો. વિશેષ શુંમાદેવીની સ્થિતિ સાડા ત્રણ પર્યોપમની જાણવી, વાકીના ચાર અધ્યયન વિષે
શ્રાવસ્તિ નગરીના જાણવા વિશેષ ઈકે-પુત્રીનાં નામ સરખાં માતાપિતાનાં નામ જાણવાં.

ત્રીજો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! ત્રીજા વર્ગમાં ચોપન અધ્યયનો કહ્યાં છે, તે કાલે તે સમયે મહાવીરપ્રસુ રાજગૃહ નગરી બહાર ગુણશીલ
ચૈત્ય હતું ત્યાં સમવસર્યા. તે સમયે હલા નામની દેવી ધરણી નામની રાજધાનીમાં ફલાવંતંસક નામના મવનવિષે ફલા નામના સિંહાસન
વિષે બેઠેલી હતી વિગેરે હકીકત કાલીદેવી સમાન યાવત્ નાટ્યવિધિ દેલાડીને પાછી ગઈ. ગૌતમસ્વામિના પૂછવાથી તેનો પૂર્વમવ
શ્રી મહાવીરપ્રસુ કહ્યો કે—હે ગૌતમ ! વાણારસીનગરી બહાર કામ નામનું મહાવન હતું ફલ નામનો ગાથાપતિ, ફલશ્રી નામની તેને

માર્ગો અને ફલા નામની પુત્રી હતી, શેષ હકીકત કાલી સમાન જાણવી, વિશેષ ધરણેન્દ્રની અગ્રમહિષીપણે ઉત્પન્ન થઈ છે. તેની સ્થિતિ અર્ધપલ્લ્યોપમથી કંઈક અધિક છે, બાકીની હકીકત કાલીદેવી પ્રમાણે જાણવી. પણ પ્રમાણે અનુક્રમે ૨, સતેરા ૩, સૌદામિની ૪ ઇન્દ્રા, ૫ ધના અને ૬ વિદ્યુતા આ પાંચ દેવીઓનાં પાંચ અધ્યયન જાણવાં. આ સર્વે ધરણેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ છે. ૫ પ્રમાણે છ અધ્યયનો વેણુદેવની છ અગ્રદેવીઓનાં, યાવત્ ઘોષેન્દ્રની અગ્રદેવીઓનાં છ અધ્યયનો કંઈ પણ ફેરફાર વિના કહેવાં, આ પ્રમાણે દક્ષિણ દિશાના નવ ઇન્દ્રોનાં ચોપન અધ્યયનો થાય છે. આ સર્વે અધિકાર પળ વાળારસી નગરીના કામ મહાવનના ચૈત્ય વિષે જાણવાં.

ચોથો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! ચોથા વર્ગમાં ચોપન અધ્યયનો કહ્યાં છે. તે કાલે તે સમયે મહાવીરસ્વામી પ્રસુ રાજગૃહ નગરીની બહાર ગુણશીલ ચૈત્ય વિષે સમવસર્ગ્યો હતા, તે કાલે તે સમયે ૧ રુચા નામની દેવી રુચાનામની રાજધાની વિષે રુચક નામના સિંહાસન પર બેઠી હતી. વિગેરે સર્વ કાલીદેવીની જેમ જાણવું, વિશેષ ૫ કે-પૂર્વભવમાં ચંપાનામની નગરી, પૂર્ણભદ્ર નામે ચૈત્ય, રુચક નામનો ગાથાપતિ હતો તેને રુચકશ્રી નામની માર્ગ્યો અને રુચા નામની પુત્રી હતી. શેષ અધિકાર પૂર્વની જેમ જાણવો. વિશેષ ૫ કે-મૂતાનન્દ નામના ઇન્દ્રની અગ્રમહિષીપણે ઉત્પન્ન થઈ છે, સ્થિતિ ૫ કે-પલ્લ્યોપમની છે. આ પ્રમાણે ચોથા વર્ગનો-પહેલા અધ્યયનનો નિષેષ કહ્યો, ૫ જ પ્રમાણે અનુક્રમે ૨ સુરુચા, ૩ રુચાંશા, ૪ રુચકાવતી, ૫ રુચકાંતા અને ૬ રુચપ્રમા આ નામની પાંચ દેવીઓનાં પાંચ અધ્યયન કહેવાં, પણ પ્રમાણે કુલ છ છ દેવીઓ યાવત્ નવમા મહાઘોષ સુધી ઉત્તરદિશાના ઇન્દ્રોની કહેતાં ચોપન અધ્યયનો થાય છે.

પાંચમો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! પાંચમા વર્ગનાં બત્રીસ અધ્યયનો જાણ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે-૧ કમલાદેવી-૨ કમલપ્રમા-૩ ઉત્પલા-૪ સુદર્શના-૫ રૂપવતી-૬ બહુરૂપા-૭ સુરૂપા-૮ સુમગા-૯ પૂર્ણ-૧૦ બહુપુત્રિકા-૧૧ ઉત્તમા-૧૨ મારિકા-૧૩ પદ્મા-૧૪

વસુમતી-૧૫ કનકા-૧૬ કનકપ્રભા-૧૭ અવંતસા-૧૮ કેતુમતી-૧૯ વજ્રસેના-૨૦ રતિપ્રભા-૨૧ રોહિણી-૨૨ નવમિકા-૨૩
હ્રી-૨૪ પુષ્પવતી-૨૫ મુજગા-૨૬ મુજગવતી-૨૭ મહાકચ્છા-૨૮ અપરાજિતા-૨૯ સુધોષા-૩૦ વિમલા-૩૧ સુસ્વરા અને ૩૨
સરસ્વતી. આ વત્રીસ દેવીઓનાં વત્રીશ અધ્યયન જાણવાં.

પાંચમા વર્ગ વિષે પ્રથમ અધ્યયન-યાવત્ વત્રીશ અધ્યયન—

તે કાલે તે સમયે રાજગૃહ નગરી વિષે મહાવીરસ્વામિ સમવસર્યા ત્યારે કમલા નામની રાજધાનીમાં કમલા-
વંતસક નામના ભવન વિષે કમલ નામના સિંહાસન પર બેઠી હતી. વેષ અધિકાર કાલીદેવીની સમાન કહેવો. વિશેષ એ કે-પૂર્વભવને
વિષે નાગપુર નામનું નગર હતું તેની બહાર સહસ્રાવ્રવન નામનું ઉદ્યાન હતું અને કમલ નામનો ગાથાપતિ હતો તેને કમલશ્રી નામની
માર્યા અને કમલા નામની પુત્રી હતી. તેણે પાર્શ્વનાથ પ્રસુ પાસે દીક્ષા લીધી વિગેરે સર્વ પૂર્વની જેમ જાણવું. એજ પ્રમાણે બાકીના
એકત્રીસ અધ્યયનો દક્ષિણ દિશાના વાનમંતરના આઠ ઇન્દ્રોનાં કહેવાં, કમલપ્રમા વિગેરે ૩૧ કન્યાઓએ નાગપુરમાં સહસ્રાવ્રવનના
ઉદ્યાનમાં દીક્ષા લીધી, માતાપિતાનાં નામ પુત્રી સુરક્ષા જાળવા અને અર્ધપત્ન્યોપમની સ્થિતિ જાળવી.

છઠ્ઠો વર્ગ—છઠ્ઠો વર્ગ પાંચમા વર્ગ સમાન છે. વિશેષતા એ છે કે-તે સર્વ કન્યાઓ મહાકાલેન્દ્ર વિગેરે ઉત્તરદિશાના આઠ
ઇન્દ્રોની ૩૨ અગ્રમાહિષીઓ થઈ, પૂર્વમવમાં સાકેત નગર વિષે ઉત્પન્ન થઈ હતી, ઉત્તરકુલ ઉદ્યાન વિષે તેણીઓએ દીક્ષા ગ્રહણ કરેલી,
તેમજનાં માતાપિતાનાં નામ તેમના સમાન જાણવાં, શેષ હકીકત પૂર્વવત્ જાણવી.

સાતમો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! શ્રી મહાવીરસ્વામિએ સાતમા વર્ગના ૧ સૂરપ્રભા-૨ આતપા-૩ અર્ચિમાલી અને ૪ પ્રમંકરા એમ ચાર અધ્યયનો કહ્યાં છે. તેમાં પ્રથમ અધ્યયનમાં સૂરપ્રભા નામની દેવી સૂરનામના વિમાન વિષે સૂરપ્રભ નામના સિંહાસન વિષે બેઠી હતી વિગેરે. બાકી સર્વ ઘટાન્ત-કાલીદેવી જેવો જાણવો. વિશેષ એ છે કે-પૂર્વભવમાં અરકલુરી નગરીમાં સૂરપ્રભા નામની પુત્રી હતી તે સૂર્ય નામના ઇન્દ્રની અગ્રમહિષી થઈ, તેની અર્ધ પલ્લોપમ ઉપર પાંચસો વર્ષ અધિક સ્થિતિ કહેલી છે, બાકી સર્વ અધિકાર કાલીદેવી સમાન જાણવો. એજ પ્રમાણે સૂર્ય ઇન્દ્રની ૩ દેવીઓનો અધિકાર જાણવો ત્રણે દેવીઓ અલુપુરો નગરીમાં પૂર્વભવમાં ઉત્પન્ન થયેલી.

આઠમો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! આઠમા વર્ગના ચાર અધ્યયનો કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—૧ ચન્દ્રપ્રભા-૨ દોષીનાભા-૩ અર્ચિમાલી અને ૪ પ્રમંકરા. પ્રથમ અધ્યયનમાં ચન્દ્રપ્રભાદેવી ચન્દ્રપ્રભનામના વિમાનમાં ચંદ્રપ્રભ નામના સિંહાસન ઉપર બેઠી હતી શેષ અધિકાર કાલીદેવી સમાન જાણવો. વિશેષ એ કે-પૂર્વભવમાં મથુરાનામની નગરી હતી તેની બહાર ચન્દ્રાવંતસક ઉદ્યાન હતું તે નગરીમાં ચન્દ્રપ્રભ નામે ગાથાપતિ હતો તેને ચન્દ્રશ્રી ભાર્યા હતી. અને ચન્દ્રપ્રભા નામની પુત્રી હતી તે યાવત્ ચન્દ્રદેવેન્દ્રની અગ્રમહિષી થઈ તેની સ્થિતિ અર્ધપલ્લોપમ ઉપર પચાસ હજાર વર્ષની કહી છે, શેષ અધિકાર કાલીદેવીની સરખો જાણવો.

૯વી રીતે બાકીની ત્રણ દેવીઓ પણ પૂર્વભવમાં મથુરા નગરી વિષે ઉત્પન્ન થયેલી માતા પિતાઓનાં નામ પણ પુત્રીઓને અનુસરતાં જાણવાં અને વર્તમાનભવમાં ચન્દ્રેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ જાણવી, શેષ કાલીદેવી સમાન જાણવું.

નવમો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! નવમા વર્ગના આઠ અધ્યયનો શ્રી મહાવીરસ્વામિએ કહ્યાં છે તે આ પ્રમાણે—૧ પદ્મા ૨ શિવા ૩ સતી

૪ અંબૂ ૫ રોહિણી ૬ નવમિકા ૭ અચલા અને ૮ અપસરા. નવમાવર્ગના પ્રથમ અધ્યયનથી યાવત્ અઠમા અધ્યયનનો સારાંશ—

તે કાલે તે સમયે હે જમ્બૂ ! પદ્માદેવી-સૌધર્મકરુપ નામના પ્રથમ દેવલોકમાં પદ્માવંતસક નામના વિમાનમાં સુધર્મા નામની સમા વિષે પદ્મનામના સિંહાસન પર બેઠી હતી, શેષ અધિકાર કાલીદેવી સરસ્વો જાણવો. એવી રીતે આઠે અધ્યયનો કાલીદેવી સરસ્વાં જાણવાં. વિશેષ એ કે-પૂર્વભવ વિષે વે શ્રાવસ્તિનગરી વિષે, વે હસ્તિનાપુર વિષે, વે કાંપિલ્યપુર વિષે અને વે સાકેતનગર વિષે ઉત્પન્ન થયેલી, આ વધીયેની માતાઓનું નામ વિજયા અને પિતાઓનું નામ પદ્મ હતું, સર્વેશ્રી પાર્શ્વનાથપ્રસુની પાસે દીક્ષા લીધી હતી. યાવત્ શકેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ થઈ છે, તેમની સ્થિતિ નવ પલ્યોપમની કહેલી છે તે સર્વે ચ્યવીને મહાવિદેહક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈ મોક્ષે જશે.

દશમો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! દશમા વર્ગના આઠ અધ્યયનો શ્રીમહાવીરસ્વામિએ કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે—૧ કૃષ્ણા ૨ કૃષ્ણરાજી ૩ રામા ૪ રામરક્ષિતા ૫ વસુ ૬ વસુગુપ્તા ૭ વસુમિત્રા અને ૮ વસુંધરા. દશમાવર્ગના પ્રથમ અધ્યયનથી યાવત્ અષ્ટમ અધ્યયનનો સારાંશ—

તે કાલે તે સમયે હે જમ્બૂ ! રાજગૃહનગરમાં શ્રીમહાવીરસ્વામિ સમવસર્યા ત્યારે કૃષ્ણા નામની દેવી ર્દેશાનકરુપ નામના વીજા દેવ-લોકમાં કૃષ્ણાવંતસકનામના વિમાનમાં સુધર્માનામની સમા વિષે કૃષ્ણ નામના સિંહાસન ઉપર બેઠી હતી, શેષ અધિકાર કાલીદેવી સરસ્વો કહેવો, એ જ પ્રમાણે આઠે અધ્યયનો જાણવા. વિશેષ એ કે-પૂર્વભવમાં વે વાણારસી નગરી વિષે, વે રાજગૃહનગરી વિષે, અને વે કૌશંવી-નગરી વિષે ઉત્પન્ન થઈ હતી, તે સર્વના પિતાઓનું નામ રામ હતું, માતાઓનું નામ ધર્મા હતું, તે આઠેશ્રી પાર્શ્વનાથપ્રસુની પાસે પ્રવ્રજ્યા લીધી હતી અને પ્રસુએ પુષ્પચૂલા આર્યાને શિષ્યા તરીકે અર્પણ કરેલી તેમની સ્થિતિ નવ પલ્યોપમની કહી છે, તેઓ ત્યાંથી ચ્યવી

महाविदेहक्षेत्रमां उत्पन्न भइ दीक्षा लइ सिद्धिगतिने पामशे,

आ प्रमाणे निश्च हे जन्मू ! श्रमण भगवानमहावीरस्वामि के जे धर्मनी आदि करनारा-तीर्थने करनारा यावत् सिद्धिपदने पामेला छे तेमणे कहेलुं छे.

इति श्री द्वितीय श्रुतस्कंध सारांश समाप्तः ।

एवं श्री सौराष्ट्रदेशे कुंडलनगरे प० पू० आचार्यदेव श्रीमच्चन्द्रसागरसूरीश्वरजीनी पवित्र निश्राए विक्रम संवत्सर २००८ वर्षे चातुर्मासस्थितः मुनिश्रीचन्द्रसागरे वि. सं. २००८ वर्षे आषाढकृष्णअमावास्यासोमवासरे श्री ज्ञातार्घर्मकथाज्ञाना प्रथम श्रुतस्कंधना आठमा अव्ययनथी यावत् द्वितीय श्रुतस्कंधसमाप्ति पर्यन्तनो सारांश तारवीने लब्धोः शुभं भवतु ।

श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गे द्वितीयविभागस्य अनुक्रमणिका—

अ०	अध्ययनानि	पृष्ठांकः	अध्ययनानि	पृष्ठांकः
अ०	९ श्री माकन्दीदारकाख्यम्	१६३	अ० १५ श्री नन्दीफलाख्यम्	२००
"	१० श्री चन्द्राख्यम्	१७७	" १६ श्री अपरकक्काख्यम्	२०३
"	११ श्री द्रावद्रवाख्यम्	१७८	" १७ श्री अश्वाख्यम्	२३४
"	१२ श्री उदकाख्यम्	१८०	" १८ श्री सुसुमाख्यम्	२४२
"	१३ श्री दर्दुराख्यम्	१८५	" १९ श्री पुण्डरीकाख्यम्	२४९
"	१४ श्री तेतलिपुत्रज्ञाताध्ययनम्	१९१	" २० श्री द्वितीयश्रुतस्कन्धम्	२५३

शुद्धिपत्रकम्.

पृष्ठ०	पंक्ति	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठ०	पंक्ति	अशुद्धम्	शुद्धम्
१७०-१६		पणियमंड०	पणियमंड	१९०-१६		पक्क०	पक्क
१८०-२७		करेइ	करेह	१९६-१९		वडुति	वडुति
१७४-८		विरुव०	विरुव०	१९६-२०		इत्यर्थः	इत्यर्थः
१७४-१०		स्वरूपे	स्वरूपे	१९७-२४		मुयति, तत्थवि	मुयति, तत्थवि
१७४-१६		रूपक०	रूपक०				
१७४-२४		रूपकार्ध	रूपकार्ध				
१७८-२७		महावाया, मंदावाया	मंदावाया, महावाया				
१८७-१०		‘दिवाइ’	‘दिवाइ’				
१८७-१०		‘वर्हिहि	‘वर्हिहि				
१८९-४		अगणे०	अगणे०	२००-१२		घण्णे	घण्णे
				२००-१६		कंडियं	कुंडियं

शुद्धि-
पत्रकम् ।

पृष्ठ०, पंक्ति	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठ०, पंक्ति	अशुद्धम्	शुद्धम्
२०१-१३०	तय० फल०	तय० पत्त० फल०	२१७-१७	पमाणं	पमाणं
२०४-२८	एगं ते	एगं ते	२२२-१०	हन्मा०	हन्मा०
२०५-२५	चेवे	चेवे	२२७-८	खुला०	खुला०
२०७-१५	गोन्न	गोन्न	२२८-१६	कर्म०	कर्म०
२०९-२६	निसामति	निसामति	२२८-२७	कहु	कहु
२१३-१०	'पुरा, पौराणाण'मित्यत्र यावत्	XXXXX	२३३-७	जाण०	जाण०
	करणादेवं द्रष्टव्यं 'दुष्चिणाणं	XXXXX	२३५-५	महं	महं
	दुष्परकंताणं कडाणं पावाणं	XXXXX	२३७-११	से तेसि	से कणगकेऊ तेसि
	कस्माणं परवगं फलविचि	XXXXX	२३७-२८	सालोवन्ना	सालोवन्ना
	विसेसंति अयमर्थः पुरा-	XX पुरा-			

॥ ९-श्रीमाकन्दीदारकाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ नवमं विव्रियते, अस्य च पूर्वेण सहायमभिसम्बन्धः, पूर्वत्र मायावतोऽनर्थ उक्तः; इह तु भोगेवविरतिमतोनर्थो विरतिमतश्चार्थोऽभिधीयते इत्येवं सम्बद्धं—

जह्णं भंते !, समणेणं जाव संपत्तेणं अट्टमस्स णायज्झयणस अयमट्ठे पणत्ते; नवमस्स णं भंते !, नायज्झयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पणत्ते !, एवं खलु जंबू !, तेणं कालेणं२, चंपा नामं नयरी, पुण्णभदे, तत्थ णं माकंदी नामं सत्थवाहे परिवसति, अट्ठे०; तस्स णं भद्दा नामं भारिया, तीसे णं भद्दाए अत्तया दुवे, सत्थवाहदारया होत्था; तं०-जिणपालिए य, जिणरक्खिए य; तते णं तेसि मागंदियदारगणं, अण्णया कयाई एगयओ इमेयारूवे मिहो कहासमुल्लावे समुपपज्जित्था-एवं खलु अम्हे लवणसमुहं पोयवहणेणं एक्कारस वारा ओगाढा, सवत्थविय णं लद्धडा, कयकज्जा अणहसमग्गा पुण-रवि नियघरं हव्वमागया; तं सेयं खलु अम्हं देवाणुप्पिया !, दुवालसमंपि लवणसमुहं पोतवहणेणं ओगाहित्तए त्तिकट्ठु अण्णमण्णस्सेतमट्ठं पडिसुणेंति२ त्ता, जेणेव अम्मापियरो, तेणेव उवा०; एवं वदासी-एव खलु अम्हे अम्मयाओ !, एक्कारस वारा तं चेव जाव निययं घरं हव्वमागया, तं इच्छामो णं अम्म-याओ !, तुम्हेहिं अब्भणुण्णया समाणा दुवालसमं लवणसमुहं पोयवहणेणं ओगाहित्तए, तते णं ते मागंदियदारए अम्मापियरो एवं वदासी-इमे ते जाया !, अब्बग जाव परिभाएत्तए तं अणुहोह ताव

जाया ! विउले माणुस्सए इड्डीसक्कारसमुदए, किं भै सपच्चवाएणं निरालंबणेणं लवणसमुदोत्तारेणं ?
एवं खलु पुत्ता !, दुवालसमी जत्ता सोवसग्गा यावि भवति, तं मा णं तुब्भे दुवे पुत्ता !, दुवालसमंपि
लवण० जाव ओगाहेह, मा हु तुब्भं सरीरस्स वावत्ती भविस्सति; तते णं मागंदियदारगा अम्मपियरो
दोब्बंपि तच्चंपि एवं वदासी-एवं खलु अम्हे अम्मयाओ !, एक्कारस वारा लवणं ओगाहित्तए, तते णं ते
मागंदीदारए अम्मपियरो जाहे नो संचाएति बहूहिं आघवणाहिं, पणवणाहिं य, आघवित्तए वा,
पन्नवित्तए वा, ताहे अकामा चेव एयमडं अणुजणित्था; तते णं ते मागंदियदारगा अम्मपिज्जहिं अब्भणु-
णया समाणा गणिमं च, धरिमं च, मेजं च, पारिच्छेजं च, जहा अरहणगस्स जाव लवणसमुदं बहूइं
जोअणसयाइं ओगाढा ॥ सूत्रम्-८५ ॥ तते णं तेसि मागंदियदारगाणं अणेगाइं जोयणसयाइं, ओगाढाणं
समाणाणं अणेगाइं उप्पाइयसयातिं पाउब्भूयातिं; तंजहा-अकाले गज्जियं जाव धणियसंइ कालियवाते
तत्थ समुट्ठिए, तते णं सा णावा तेणं कालियवातेणं आहुणिज्जमाणी२, संचालिज्जमाणी२, संखोभिज्जमाणी
२, सलिलतिकव्वेगेहिं आयट्ठिज्जमाणी२, कोट्ठिमंसि करतलाहते विव तेदूसए तत्थेव२; ओवयमाणी य,
उप्पयमाणी य; उप्पयमाणीविव धरणीयलाओ, सिद्धविज्जाहरकन्नगा ओवयमाणीविव गगणतलाओ,
*भट्टविज्जा विज्जाहरकन्नगाविव, पलायमाणीविव महागरुलवेगवित्तासिया, सुयगवरकन्नगा धावमाणी-

विव, महाजणरसियसद्वित्तथा, ठाणभट्टा आसकिसोरी निगुंजमाणीविव, गुरुजणदिट्ठावराहा सुयण-
 कुलकन्नगा दुम्ममाणीविव, वीचीपहारसततालिया गलियलंथणाविव, गगणतलाओ, रोयमाणीविव#
 सलिलगंढिविप्पहरमाणघोरंसुवाएहिं णववहू, उवरतभत्तुया विलवमाणीविव, परचक्करायाभिरोहिया
 परममहवभयाभिहुया महापुरवरी द्वायमाणीविव, कवडच्छोमप्पओगजुत्ता जोगपरिव्वाहया णिसास-
 माणीविव, महाकंतरविणिग्गयपरिस्संता परिणयवया अम्मया सोयमाणीविव; तवचरणखीणपरिभोगा
 चयणकाले देववरवहू संत्तुण्णियकट्टकूवरा, भग्गमेढिमोडियसहस्समाला, सूलाइयंवकपरिमासा, फलहं-
 तरतडतडैतफुटंतसंधिवियलंतलोहकीलिया, सव्वंगवियंभिया, परिसडियरज्जुविसरंतसव्वगत्ता, आमग-
 मल्लगभूया अकयपुणजणमणोरहोविव; चित्तिज्जमाणगुरुई हाहाकयकणधारणावियवाणियगजणकम्म-
 गारविलविया णाणाविहरयणपणियसंपुण्णा बहूहिं पुरिससएहिं रोयमाणेहिं, कंद०, सोय०, तिप्प०,
 विलवमाणेहिं; एगं महं अंतो जलगयं गिरिसिहरमासायइत्ता संभग्गकूवतोरणा, मोडियझयदंडा, वलय-
 सयखंडिया, करकरस्स तत्थेव विदवं उवगया; तते णं तीए णावाए भिज्जमाणीए बहवे पुरिसा विपुलप-
 डियं भंडमायाए अंतो जलंमि णिमज्जावि यावि होत्था ॥ सूत्रम्-८६ ॥ तते णं ते मागंदियदारगा छेया,
 दक्खा, पत्तट्ठा, कुसला, मेहावी, णिउणसिप्पोवगया, बहुसु पोतवहणसंपराएसु कयकरणलद्धविजया,

अमूढा, अमूढहत्था, एगं महं फलगखंडं आसादति; जसिं च णं पदेसंसि से पोयवहणे विवन्ने, तंसिं च णं पदेसंसि एगे महं रयणदीवे णामं दीवे होत्था, अणेगाइं जोअणातिं आयामविकखंभेणं, अणेगाइं जोअणाइं परिक्खेवेणं णाणादुमसंडमंडिउद्देसे सस्सिरीए पासातीए ४, तस्स णं बहुमज्झेदेसभाए, तत्थ णं महं एगे पासायवडेंसए होत्था, अब्भुग्गयमूसियए जाव सस्सिरीभूयरूवे पासातीए ४, तत्थ णं पासायवडेंसए रयणदीवदेवया नामं देवया परिवसति, पावा चंडा रुद्धा साहसिया; तस्स णं पासायवडेंसयस्स चउद्धिसिं चत्तारि वणसंडा किण्हा किण्होभासा; तते णं ते मागंदियदारगा तेणं फलयखंडेणं उवुज्झमाणा २, रयणदीवतेणं संबुढा यावि होत्था, तते णं ते मागंदियदारगा थाहं लभंति २ मुहुत्ततरं आसंति २, फलगखंडं विसज्जंति २, रयणदीवं उत्तरंति २, फलाणं मग्गणगवेसणं करंति २, फलातिं गिण्हंति २, आहारंति २, णालिएराणं मग्गणगवेसणं करंति २, नालिएराइं फोडंति नालिएरतेल्लेणं अणमणस्स गत्ताइं अब्भंगंति २, पोक्खरणीतो ओगाहिंति २, जलमज्जणं करंति २, जाव पच्चुत्तरंति २, पुढविसिलापट्टयंसि निसीयंति २: आसत्था, वीसत्था, सुहासणवरगया चंपानयरिं अम्मपिउआपुच्छणं च लवणसमुद्दोत्तारं च कालियवायसमुत्थणं च पोतवहणविवत्तिं च फलयखंडस्स आसायणं च रयणदीवुत्तारं च अणुचित्तं माणा २, ओहतमणंसंकप्पा जाव झियायेन्ति; तते णं सा रयणदीवदेवया ते मागंदियदारए ओहिणा आभोएति,

असिफलंगवगहत्था सत्तट्टतलप्पमाणं उहुं वेहासं उप्पयति २, ताते उक्खिहाए जाव देवगईए वीइवयमाणी २, जेणेव मांगंदियदारए तेणेव आगच्छति २, आसुरुत्ता मांगंदियदारए खरफरुसनिट्टरवय-
णेहिं एवं वदासी-हं भो मांगंदियदारया !, अप्पत्थियपत्थिया जति णं तुब्भे मए सद्धिं चिउलान्ति
भोगभोगाहं भुंजमाणा विहरह, तो भे अत्थि जीविअं, अहणं तुब्भे मए सद्धिं चिउलान्ति नो विहरह,
तो भे इमेणं नीलुप्पलगवलगुल्लय जाव खुरधारेणं असिणा रत्तगंडमंसुयाहं माउयाहिं उवसोहियाहं
तालफलाणीव सीसाहं एगंते एहेमि; तते णं ते मांगंदियदारगा रयणदीवदेवयाए अंतिए सो० भीया,
करयल० एवं जणं देवाणुप्पिया ! वत्तिस्ससि, तस्स आणाउववायवयणनिहेसे चिट्ठिस्सामो, तते णं सा
रयणदीवदेवया ते मांगंदियदारए गेणहति २, जेणेव पासायवडिसए तेणेव उवागच्छइ २, असुभपोगलाव-
हारं करेति २, सुभपोगलपक्खेवं करेति २ त्ता, पच्छा तेहिं सद्धिं चिउलान्ति भोगभोगाहं भुंजमाणी
विहरति, कल्लाकल्लि च अमयफलान्ति उवणेति ॥ सूत्रम्-८७ ॥

सर्वं सुगमं, नवरं-‘निरालंबणेणं’-निष्कारणेन प्रत्यपायसम्भवे वा त्राणयाऽऽलम्बनीयवस्तुवर्जितेन, ‘कालियावाए
तत्थ’-त्ति-कालिकावातः-प्रतिकूलवायुः, ‘आहुणिज्जमाणी’त्यादि, आधूयमाना कम्पमाना विद्रवमुपगतेति सम्बन्धः,
सञ्चाल्यमाना-स्थानात् स्थानान्तरनयनेन सङ्क्षोभ्यमाना-अधो निमज्जनतः तद्गतलोकक्षोभोत्पादाद्वा सलिलातीक्ष्णवैर-
तिवर्त्यमाना-आक्रम्यमाणा कुट्टिमे करतलेनाहतो यः स तथा स इव, ‘तेदूसए’-चि-कन्दुकः, तत्रैव प्रदेशेऽध्वः पतन्ती

वा-अधो गच्छन्ती उत्पतन्ती वा-ऊर्ध्वं यान्ती तथोत्पतन्तीव धरणीतलात्, सिद्धविद्या विद्याधरकन्यका तथाऽथः पतन्तीव, गगनतलाद् अष्टविद्या विद्याधरकन्यका, तथा-विपलायमानेव-भयाद्भावन्तीव महागरुडवेगवित्रासिता भुजगकन्यका धावन्तीव, महाजनस्य रसितशब्देन वित्रस्ता स्थानत्रष्टाऽश्चकिशोरी, तथा-विगुञ्जन्तीव-अव्यक्तशब्दं कुर्वन्तीव अवनमन्तीव वा, गुरुजनदृष्टापराधा-पित्राद्युपलब्धव्यलीका सुजनकुलकन्यका कुलीनेति भावः, तथा-घूर्णन्तीव-वेदनया थरथरायमाणेव वीचिप्रहारशतताडिता हि स्त्री वेदनया घूर्णतीति वेदनयेव घूर्णयन्तीत्येवमुपमानं द्रष्टव्यं, गलितलम्बनेव-आलम्बनाद् अष्टेव गगनतलाद्-आकाशात् पतितेति गम्यते, यथा क्षीणवन्धनं फलाद्याकाशात् पतति एवं साऽपीति, क्वचित्तु-गलितलम्बना इत्येतावदेव दृश्यते, तत्र लम्बयन्ते इति लम्बनाः-नङ्गरास्ते गलिता यस्य सा तथा, तथा रुदन्तीव, कैः केत्याह-सलिलभिन्ना ये ग्रन्थयस्ते सलिलग्रन्थयः ते च ते, 'विप्पइरमाण'ति-विप्रकिरन्तश्च सलिलं क्षरन्त इति समासः त एव स्थूरा अश्रुपाता-स्तैर्नववधूरुपरतमवृका, तथा विलपन्तीव, कीदृशी केत्याह-परचक्रराजेन-अपरसैन्यनृपतिनाऽभिरोहिता-सर्वतः कृतनिरोद्धा या सा तथा, परममहाभयाभिद्रुता महापुस्वरी, तथा क्षणिकस्थिरत्वसाधर्म्यात् ध्यायन्तीव कीदृशी केत्याह-कपटेन-त्रेधा-द्यन्यथात्वेन यच्छन्न तेन प्रयोगः-परप्रतारणव्यापारः तेन युक्ता या सा, तथा, योगपरित्राजिका-समाधिप्रधानव्रतिनी-विशेषः, तथा निःश्वसन्तीव अधोगमनसाधर्म्यात् तद्गतजननिःश्वाससाधर्म्याद्वा निःश्वसन्तीव कीदृशी केत्याह-महाकान्तारविनिर्गता परिश्रान्ता च या सा तथा परिणतवया-विगतयौवना, 'अम्मय'ति-अम्बा पुत्रजन्मवती, एवंभूता हि स्त्री भ्रमप्रचुरा भवति, ततश्चात्यर्थं निःश्वसितीत्येवं सा विशेषितेति, तथा तद्गतजनविषादयोगात् शोचन्तीव, कीदृशी केवेत्याह-

तपश्चरणं-ब्रह्मचर्यादि तत्फलमपि उपचारात् तपश्चरणं-स्वर्गसम्भवमोगजातं तस्य क्षीणः परिभोगो यस्याः सा तथा,
 व्यवनकाले देववरवधूः, अथवा-‘उत्पपयमाणीविवे’ त्यादाविवशब्दस्यान्यत्र योगादुत्पत्तन्ती नौः, केव ?-सिद्धविद्या-
 विद्याधरकन्यकेवेत्यादि व्याख्येयमिति, तथा सञ्चूर्णितानि काष्ठानि कूबरं च-तुण्डं यस्याः सा तथा, तथा भग्ना मेढी-
 सकलफलकाधारभूतकाष्ठरूपा यस्याः सा तथा, मोदितो-भग्नः सहसा-अकस्मात् सहस्रसङ्ख्यजनाश्रयभूतो वा मालो-
 मालकः उपरितनभागो जनाधारो यस्याः सा तथा, ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः, तथा शूलाचितेव-शूलाप्रोतेव गिरिशृङ्गा-
 रोहणेन निरालम्बनतां गतत्वाच्छूलाचिता वङ्को-वक्रः परिमर्शो-जलधिलजलस्पर्शो-यस्याः सा तथा, ततः कर्मधारयः,
 अथवा-शूलायितः-आचरितशूलारूपः स्कन्दिदतपरिकरत्वात् ; ‘सूलाइत्त’ति-पाठे तु शूलायमानो वङ्कश्च-वक्रः ‘परिमासो’
 त्ति-नौगतकाष्ठविशेषो नाविकप्रसिद्धो यस्यां सा तथा, फलकान्तरेषु-सङ्घटित-फलकविवरेषु तटतटायमानाः-तथाविधध्वनि
 विदधानाः स्फुटन्तो-विघटमानाः सन्धयो-मीलनानि यस्यां सा तथा, विगलन्त्यो लोहकीलिका यस्यां सा तथा, ततः
 कर्मधारयः, तथा सर्वाङ्गैः-सर्वावयवैर्विजृम्भिता-विब्रुतां गता या सा तथा, परिशदित्ता रज्जवः-फलकसङ्घातनदवरिका
 यस्याः सा तथा, अत एव ‘विसरन्त’ति-विशीर्यमाणानि सर्वाणि गात्राणि यस्याः सा तथा, ततः कर्मधारयः;
 आमकमल्लकभूता-अपक्वशरावकल्पा, जलसम्पर्के क्षणेन विलयनात्, तथा अकृतपुण्यजनमनोरथ इव चिन्त्यमाना-कथमि-
 गमेतामापदं निस्तरिष्यतीत्येवं विकल्प्यमाना गुर्वी-गुरुका, आपदः सकाशात् दुःसमुद्धरणीयत्वात्, निष्पुण्यजनेनापि

स्वो मनोरथः कथमयं पूरयिष्यत इत्येवं चिन्त्यमानो दुर्निर्वहत्वाद् गुरुरेव भवन्तीति तेनोपमेति, तथा हाहाकृतेन-
हाहाकारेण कर्णधाराणां-निर्यामकाणां नाविकानां-कैवर्त्तानां वाणिजजनानां कर्मकराणां च प्रतीतानां त्रिलपितं-विलापो
यस्यां सा तथा, नानाविध रत्नैः पण्यैश्च-भाण्डैः सम्पूर्णा या सा तथा, 'रोयमाणेहिं'ति सशब्दमश्रूणि विमुञ्चत्सु,
'कंदमाणेहिं'ति-शोकात् महाध्वनिं मुञ्चत्सु, 'सोयमाणेहिं'-शोचत्सु मनसा खिद्यमानेषु, 'तिप्पमाणेहिं'ति-भयात्
प्रस्वेदलालादि तर्पत्सु, 'विलपत्सु'-आर्त्तं जल्पत्सु एकं महत्, 'अंतो जलगयं'ति-जलान्तर्गतं गिरिशिखरमासाद्य
सम्भयः कूपकः-कूपकस्तम्भो यत्र यत्र सितपटो निबध्यते तोरणानि च यस्यां सा तथा, तथा मोटिता ध्वजदण्डा यस्यां
सा तथा, वलकानां-दीर्घदारुरूपाणां शतानि खण्डानि यस्यां सा तथा, अथवा वलयशतैः-बलयाकारखण्डशतैः खण्डिता
या सा तथा, 'करकर'ति-करकरेतिशब्दं विदधाना तत्रैव जलधौ विद्रवं-विलयमुपगतेति, 'पोयवहणसंपराएसुं'ति-
सम्परायः-सङ्ग्रामः तद्व्यानि भीषणानि पोतवहनकार्याणि तानि तथोच्यन्ते तेषु, देवताविशेषणानि विजयचौरविशेषणत्रदू-
गमनीयानि; 'असिखेडगवगहत्थ'ति-खड्गफलकाभ्यां व्यग्रौ हस्तौ यस्याः सा तथा, 'रत्तगंडमंसुयाइं'ति-
रक्तौ-रञ्जितौ गण्डौ यैस्तानि रक्तगण्डानि तानि इमश्रणि-कर्चकेशाः ययोस्ते रक्तगण्डश्मश्रुके, 'माउयाहिं उवसोहि-
याइं'ति-इह माउयाउ उत्तरौष्ठरोमाणि सम्भाव्यन्ते, अथवा-'माउया'-सख्यो मातरो वा ताभिः उपशोभिते-समारचित-
कैशत्वादिना जनितशोभे उपशोभिते वा-निर्मलीकृते शिरसी-मस्तके छित्तेति वाक्यशेषः, 'जणणं देवानुप्पिए'त्यादि, यं

कञ्चन प्रेक्ष्याणामपि प्रेक्ष्यं देवानुप्रिया वदिष्यति-उपदेक्ष्यति यदुतायमाराध्यः, 'तस्स'ति-तस्यापि आस्तां भवत्याः आज्ञा-
अवश्यं विधेयतया आदेशः उपपातः-सेवावचनं-अनियमपूर्वक आदेश एव निर्देशः-कार्याणि प्रति प्रश्ने कृते यन्नियतार्थ-
मुत्तरमेतेषां समाहारद्वन्द्वः तत्र, अथवा-यद्देवानां प्रिया वदिष्यति, 'तस्स'ति-तत्र आज्ञादिरूपे स्थास्यामः-वर्तिष्याम
इति, 'अमयफलाहं'ति-अमृतोपमफलानि ।

तते णं मा रयणदीवदेवया, सक्कवयणसंदेसेणं सुट्ठिएणं लवणाहिहवणा लवणसमुद्दे तिसत्तखुत्तो
अणुपरियट्ठियव्वेत्ति, जं किंचि तत्थ तणं वा, पत्तं वा, कट्ठं वा, कयवरं वा, असुद्दं पूतियं दुरभिगंघमचोक्खं
तं सव्वं आहुणियर, तिसत्तखुत्तो एगंते एडेयव्वं तिकट्ठु णित्ता; तते णं सा रयणदीवदेवया, ते मागं-
दियदारए; एवं वदासी-एवं खल्लु अहं देवाणुप्पिया !, सक्कं सुट्ठियं तं चेव जाव णित्ता; तं
जाव अहं देवा !, लवणसमुद्दे जाव एडेमि ताव तुब्भे इहेव पासायवडिंसए सुहंसुहेणं अभिरममाणा
चिट्ठह, जति णं तुब्भे एयंसि अंतरंसि उड्विग्गा वा, उस्सुया वा, उप्पुया वा, भवेज्जाह; तो णं तुब्भे
पुरच्छिमिहं वणसंडं गच्छेज्जाह, तत्थ णं दो ऊऊ सया साहीणा तं-पाउसे य वासारत्ते य, " तत्थ उ
कंदलसिलिंधंतो णिउरवरपुष्फपीवरकरो । कुडयज्जुणणीवसुरभिदाणो पाउसउऊगयवरो साहीणो ॥ १ ॥
तत्थ य-सुरगोवमणिविचित्तो दहुरकुलरसियउज्जरवो । बरहिणविंदपरिणद्धिसिहरो वासारत्तो उऊप-
व्वतो साहीणो ॥ २ ॥ " तत्थ णं तुब्भे देवाणुप्पिया !, बहुसु वावीसु य, जाव सरसरपंतियासु बहूसु

आलीघरएसु य, मालीघरएसु य, जाव कुसुमघरएसु य, सुहंसुहेणं अभिरममाणा विहरेज्जाह; जति णं तुब्भे एत्थवि उव्विग्गा वा, उस्सुया वा, उप्पुया वा, भवेज्जाह; तो णं तुब्भे उत्तरिह्लं वणसंडं गच्छेज्जाह, तत्थ णं दो ऊऊ सया साहीणा तं०-सरदो य हेमंतो य,-“ तत्थ उ सणसत्तवणकउओ नीलुप्पलपउम-नल्लिणसिंगो । सारसचक्कायरवितथोसो सरयऊऊगोवती साहीणो ॥ १ ॥ तत्थ य सियकुंदधवलजोणहो कुंसुमितलोद्धवणसंडमंडलतलो । तुसारदगधारपीवरकरो हेमंतऊऊससी सया साहीणो ॥ २ ॥ ” तत्थ णं तुब्भे देवाणुप्पिया !, वावीसु य जाव विहरेज्जाह, जति णं तुब्भे तत्थवि उव्विग्गा वा जाव उस्सुया वा भवेज्जाह, तो णं तुब्भे अवरिह्लं वणसंडं गच्छेज्जाह; तत्थ णं दो ऊऊ साहीणा, तं०-“ वसंते य गिम्हे य, तत्थ उ सहकारचारुहारो किंसुयकणियारासोगमउडो । ऊसिततिलगबउलायवत्तो वसंतउऊणरवती साहीणो ॥ १ ॥ तत्थ य पाडलिसीससल्लो मलियावासंतियधवलवेलो । सीयलसुराभिअनिलमगर-चरिओ गिम्हऊऊसागरो साहीणो ॥ २ ॥ ” तत्थ णं बहुसु जाव विहरेज्जाह, जति णं तुब्भे देवा० ! तत्थवि उव्विग्गा उस्सुया भवेज्जाह, तओ तुब्भे जेणेव पासायवडिंसए तेणेव उवागच्छेज्जाह, ममं पडि-वालेमाणा २ चिट्ठेज्जाह, मा णं तुब्भे दक्खिणिह्लं वणसंडं गच्छेज्जाह, तत्थ णं महं एगे, उग्गविसे, चंड-विसे, घोरविसे, महाविसे, अइकायमहाकाए, जहा तेयनिसग्गे, मसिमहिसामूसाकालए, नयणविसरो-सपुण्णे, अंजणपुंजनियरप्पगासे, रत्तच्छे, जमलजुयलंचलचलंतजीहे धरणियलवेणिभूए, उक्कडफुडकुडि-

लज्जिलकक्खडवियडफडाडोवकरणदच्छे, लोगाहारधम्ममाणधममंतघोसे, अणागलियचंडतिन्वरोसे, समुहिं तुरियं, चवलं धमधमंतदिट्ठीविसे सत्थे य परिवसति; मा णं तुब्भं सरीरगस्स वाचत्ती भविस्सइ; ते मागंदियदारए दोब्बंपि तच्चंपि एवं वदतिर, वेउन्वियसमुग्घाएणं समोहणतिर, ताए उक्किट्ठाए लवणस-मुहं तिसत्तखुत्तो अणुपरियेदुं पयत्ता यावि होत्था ॥ सूत्रम्-८८ ॥

‘सक्कवयणसंदेसेणं’ति-शक्रवचनं चासौ सन्देशश्च-भाषकान्तरेण देशान्तरस्थस्य भणनं शक्रवचनसन्देशः तेन, अशु-चिकं-अपवित्रं, समुद्रस्याशुद्धिमात्रकारकं पत्रादीति प्रक्रमः पूतिकं-जीर्णतया कुथितप्रागं, दुरभिगन्धं-दुष्टगन्धं किमुक्तं भवति ? अचोक्षं अशुद्धं; ‘तिसत्तखुत्तो’ति-त्रिभिर्गुणिताः सप्त त्रिसप्त त्रिसप्त वाराः त्रिसप्तकृत्वः, एकविंशतिवारानित्यर्थः; ‘एयंसि अंतरंसि’ति-एतस्मिन्नवसरे विरहे वा, ‘उन्विगग’ति-उद्विग्नौ उद्वेगवन्तौ, ‘उप्पिच्छ’ति-भीतौ, पाठान्तरेण-उत्प्लुतौ-भीतावेव; ‘उस्सुय’ति उत्सुकौ अस्मत्समागमनं प्रति, ‘तत्थ णं दो उदू’इत्यादि, तत्र-पौरस्त्यं वनखण्डे द्वौ क्रतू-कालविशेषौ सदा स्वाधीनौ-अस्तित्वेन स्वायत्तौ, तज्जन्यानां वनस्पतिविशेषपुष्पादीनां सद्भावात्, तद्यथा-प्रावृष्ट-वर्षारात्रश्च, आपाहआचणौ भाद्रपदाश्वयुजौ चेत्यर्थः, अनयोरेव रूपकालङ्कारेण वर्णनाय गीतिकाद्वयम्, ‘तत्थ उ’इत्यादि, तत्रैव पूर्ववनखण्डे नान्यत्रौदीन्ये पश्चिमे चेत्यर्थः, कन्दलानि च-प्रत्यग्रलताः सिलिन्ध्राश्च-भूमिस्फोटाः, अन्ये त्वाङ्गुः-कन्दलप्रधानाः सिलिन्ध्रा-वृक्षविशेषा ये प्रावृषि पुष्यन्ति, सितकुसुमाश्च भवन्ति त एव कुसुमिताः सन्तो दन्ता यस्य धवलत्वसाधर्म्यात् सः कन्दलसिलिन्ध्रदन्तः, इह च सिलिन्ध्राणां कुसुमितत्वविशेषणं सामर्थ्याद् व्याख्यातं,

कुसुमाभावे तेषां प्रावृषोऽन्यत्रापि कालान्तरे सम्भवादिति, तथा 'निउरो'त्ति-वृक्षविशेषः, तस्य यानि वरपुष्पाणि तान्येव
पीवरः-स्थूरः करो यस्य स तथा, कुटजार्जुननीपा-वृक्षविशेषास्तत् पुष्पाणि कुटजार्जुननीपानि तान्येव सुरभिदानं-
सुगन्धिमदजलं यस्य स तथा, प्रावृट् ऋतुगजवरः प्रावृट् ऋतुगजवरः स्वाधीनः, इह सिलिन्ध्रादिवनस्पतीनां
कालान्तराकृतकुसुमानां सदाकुसुमितानां भावादात्मवशोऽस्तीति भावः ॥ १ ॥ तथा तत्रैव वनखण्डे सुरगोपा-इन्द्रगोप-
काभिधाना रक्तवर्णाः कीटास्त एव मणयः पद्मरागादयः तैर्विचित्रः-कर्वुरो यः स तथा, तथा दर्दुरकुलरसितं-मण्डूकसमूहरटितं
तदेव उज्झररवो-निर्झरशब्दो यत्र स तथा, बर्हिणवृन्देन-शिखण्डिसमूहेन परिणद्धानि शिखराणि ऋतुपक्षे
वृक्षसम्बन्धीनि पर्वतपक्षे कूटानि यत्र स तथा वर्षाशत्रुऋतुरेव पर्वत इति विग्रहः, स्वाधीनः-स्वायत्तस्तद्रम्याणां सर्वदा तत्र
भावादिति ॥ २ ॥ 'वावीसु'इत्यादि प्रथमाध्ययनवत्, 'सरओ हेमंतो य'त्ति-कार्तिकमार्गशीर्षौ पौषमाघौ
चेत्यर्थः इहापि गीतिकाद्वयं-'तत्थ उ'इत्यादि, तत्रैव सनो-वलकप्रधानो वनस्पतिविशेषः सप्तपर्णः-सप्तच्छदस्तयोः पुष्पाणि
सनसप्तपर्णानि तान्येव ककुदं-स्कन्धदेशविशेषो यस्य स तथा, नीलोत्पलपद्मनलिनानि-जलजकुसुमविशेषास्तान्येव शृङ्गे
यस्य स तथा, सारसाश्चक्रवाकाश्च-पक्षिविशेषास्तेषां 'रविचयं'ति-रुतं तदेव घोषो-नर्दितं यस्य स तथा शरदृतुरेवं गोपतिः-
गवैन्द्रःशरदृतुगोपतिः स्वाधीनः ॥ १ ॥ तथैव तत्र वनखण्डे सितानि यानि कुन्दानि-कुन्दाभिधानवनस्पतिकुसुमानि तान्येव
धन्वला ज्योत्स्ना-चन्द्रिका यस्य स तथा, पाठान्तरेण-सितकुन्दविमलजोण्हो'त्ति स्पष्टं, कुसुमितो यो लोघ्रं वनखण्डः
स एव मण्डलतलं-विम्बं यस्य स तथा, तुषारं-हिमं तत्प्रधानाः या उदकधारा-उदकविन्दुप्रवाहास्ता एव पीवराः-

स्थूलाः कराः—किरणा यस्य स तथा, हेमन्तऋतुरेव शशी-चन्द्र इति विग्रहः स्वाधीनः ॥ २ ॥ तथैव 'वसन्ते निम्हे य'त्ति- फाल्गुनचैत्रौ वैशाखज्येष्ठौ चेत्यर्थः, 'तत्थ उ' इत्यादि, गीतिकाद्वयं, तत्र च सहकाराणि-चूतपुष्पाणि तान्येव चारुहरीरो यस्य स तथा, किशुकानि-पलाशस्य कुसुमानि कर्णिकाराणि-कर्णिकारस्य अशोकानि चाशोकस्य तान्येव सुकुटं-किरीटं यस्य स तथा, उब्धितं-उन्नतं तिलकबकुलानि-तिलकबकुलकुसुमानि तान्येवातपत्रं-छत्रं यस्य स तथा, वसन्तऋतुर्नरपतिः स्वाधीनः प्रतीतम् ॥ १ ॥ तत्र च पाटलाशिरीषाणि-पाटलाशिरीषकुसुमानि तान्येव सलिलं यत्र स तथा मल्लिका-विचकिलो वासन्तिका-लताविशेषः तत्कुसुमानि मल्लिकावासन्तिकाणि तान्येव धवला-सिता वेला-जलद्विद्विर्यस्य स तथा, शीतलः सुरभिश्च योऽनिलो-वायुः स एव मकरचरितं यत्र स तथा, इह चानिलशब्दस्य अकारलोपः प्राकृतत्वात् 'अरण्यं अलायं लाउय' मित्यादिवत्, ग्रीष्मऋतुसागरः स्वाधीन इति । 'उग्गविसे' इत्यादि उग्रं दुर्जरस्याद्विषं यस्य स उग्रविषः, एवं सर्वत्र, नवरं चण्डं झगिति व्यापकत्वात्, पाठान्तरे तु- 'भोगविसे' इति तत्र भोगः शरीरं स एव विषं यस्येति, घोरं परम्परया पुरुषसहस्रस्यापि घातकत्वात्, महत् जम्बूद्वीपप्रमाणशरीरस्यापि विपतयाऽऽभवनात्, कायान्-शरीराणि शेषाहीनामतिक्रान्तोऽतिकायः, अत एव महाकायः, 'जहा तेयनिसग्गे' त्ति-शेषविशेषणानि यथा गोशालक-धरिते तथेहाध्येतव्यानीत्यर्थः, तानि चैतानि 'मस्सिमहिस्समूसाकालगे' मपी च महिषश्च मूषा-च-स्वर्णादितापन-भाजनविशेष इति द्वन्द्वः एता इव कालको यः स तथा, 'नयणविसरोसपुण्णो' नयनविशेष-द्विषविशेष रोषेण च पूर्ण इत्यर्थः, 'अंजणपुंजनिगरप्पगासे' कज्जलपुञ्जानां निकर इव प्रकाशते यः स तथा, 'रत्तच्छे जमलजुयलच्चलच्चलं-

तज्जीहे' यमलं-सहवर्त्ति युगलं-द्वयं चञ्चलं च यथा भवत्येवं चलन्त्योः-अतिचपलयोर्जिह्वयोर्यस्य स तथा, 'धरणि तल-
वेणिभूए' धरणी तलस्य वेणीभूतो-वनिताशिरसः केशवन्धविशेष इव यः कृष्णत्वदीर्घत्वश्लक्ष्णत्वपश्चाद्भागत्वादिसाधर्म्यात् स
तथा, 'उक्कडफुडकुडिलजडिलकक्खडविगडफडाडोवकरणदब्धे' उत्कटो बलवताऽन्येनाध्वंसनीयत्वात् स्फुटो-व्यक्तः
प्रयत्नविहितत्वात् कुटिलः-तत्स्वरूपत्वात् जटिलः-स्कन्धदेशे केसरिणामिवाहीनां केसरसद्भावात् कर्कशो-निष्ठुरो बलवन्त्वात्
विकटश्च-विस्तीर्णो यः स्फटाटोपः-फणासंरम्भः तत्करणे दक्षो यः स तथा, 'लोहागरधम्ममाणधमधमेतघोसे'-
लोहाकरे ध्मायमानं-अग्निना ताप्यमानं लोहमिति गम्यते, तस्यैव यद्धमधमायमानो-धमधमेतिवर्णव्यक्तिसिचोत्पादयन्
वोषः-शब्दो यस्य स तथा, 'अणागलियचंडतिब्बरोसे'-अनर्गलितः-अनिवारितोऽनाकलितो वा-अप्रमेयश्चण्डतीव्रः-
अत्यर्थतीव्रो रोषो यस्य स तथेति, 'समुहिं तुरियं चवलं धमंतं'ति शुनो मुखं श्ममुखं तस्यैवाचरणं श्ममुखि-कौलेयकस्यैव
भषणतां त्वरितचपलं-अतिचटुलतया धमन्-शब्दं कुर्वन्नित्यर्थः ।

तए नं ते मागंदि यदारया तओ मुहुत्तंतरस्स पासायवडिंसए सइ वा, रतिं वा, धितिं वा, अलभ-
माणा अणमणं एवं वदासी-एवं खलु देवा० !, रयणदीवदेवया अम्हे एवं वदासी-एवं खलु अहं सक-
वयणसंदेसेणं सुट्टिणं लवणाहिवइणा जाव वावत्ती भविस्सइ, तं सेयं खलु अम्हं देवाणुप्पिया !, पुर-
च्छिमिल्ले वणसंडं गमित्तए, अणमणस्स एयमडं पडिसुणेंतिर, जेणेव पुरच्छिमिल्ले, वणसंडे, तेणेव
उवागच्छंतिर, तत्थ णं वावीसु य जाव अभिरममाणा आलीघरएसु य जाव विहरंति; तते णं ते मागं-

दियदारया तत्थवि सइं वा जाव अलभमाणा, जेणेव उत्तरिल्ले वणसंडे, तेणेव उवा०२, तत्थ णं वावीसु
 य जाव जालीघरएसु य विहरंति; तते णं ते मागंदियदारया तत्थवि सतिं वा जाव अलभ० जेणेव
 पच्चत्थिमिल्ले वणसंडे, तेणेव उवा० २ जाव विहरति; तते णं ते मागंदिय० तत्थवि सतिं वा जाव अलभ०
 अणमणं, एवं वदासी-एवं खलु देवा० !, अम्हे रयणदीवदेवया एवं वयासी-एवं खलु अहं देवाणु-
 प्पिया !, सक्कस्स वयणसंदेसेणं सुट्टिएण लवणाहिवहणा जाव मा णं तुब्भं सरीरगस्स वावत्ती भवि-
 स्सति, तं भवियब्बं एत्थ कारणेणं, तं सेयं खलु अम्हं दक्खिणिहं वणसंडं गमित्तए त्तिकहु अणम-
 णस्स एतमहं पडिसुणेंति२, जेणेव दक्खिणिहं वणसंडे, तेणेव पहरेत्य गमणाए; तते णं गंधे निद्धाति
 से जहा नामए अहिमडेति वा जाव अणिट्ठतराए चेव, तते णं ते मागंदियदारया तेणं असुप्पेणं गंधेणं
 अभिभूया समाणा सएहिं२ उत्तरिल्लेहिं आसातिं पिहेंति२, जेणेव दक्खिणिहं वणसंडे तेणेव उवागया,
 तत्थ णं महं एणं आघातणं पासंति२; अट्ठियरासिसतसंकुलं, भीमदरिसणिज्जं, एणं च तत्थ सूलाइतयं,
 पुरिसं, कलुणातिं विस्सरातिं कट्ठातिं कुब्बमाणं पासंति; भीता जाव संजातभया जेणेव से सूलाति-
 यपुरिसे तेणेव उवागच्छंति२, तं सूलाइयं एवं वदासी-एस णं दे० ! कस्साघयणे तुमं च णं के कओ
 वा, इहं हव्वमागए केण वा इमेयारूवं आवर्तिं पाविए !; तते णं से सूलातियए पुरिसे मागंदियदारए

एवं वदासी-एस णं देवाणु० ? रयणदीवदेवयाए आघयणे अहणं देवाणुप्पिया ! जंबुद्दीवाओ दीवाओ, भारहाओ वासाओ, कागंदीए आसवाणियए, विपुलं पणियमंडमायाए पोतवहणेणं लवणसमुदं ओयाए, तते णं अहं पोयवहणविवत्तीए निब्बुडुभंडसारे एगं फलगखंडं आसाएमि; तते णं अहं उबुज्झमाणे२; रयणदीवतेणं संबूढे, तते णं सा रयणदीवदेवया ममं ओहिणा पासइ२, ममं गेणहइ२, मए सद्धिं विपु-
लातिं भोगभोगातिं सुंजमाणी विहरति; तते णं सा रयणदीवदेवया अणदा कयाई अहालहुसंगंसि अवराहंसि परिकुविया समाणी ममं एतारूवं आवतिं पावेइ, तं ण णज्जति णं देवा० !, तुम्हंपि इमेसि सरीराणं का मण्णे आवती भविस्सइ !, तते णं ते मागंदियदारया तस्स सूलाइयगस्स अंतिए एयमतथं सोच्चा, णिसम्म, बलियतरं भीया जाव संजायभया सूलाइतयं पुरिसं एवं व०-कहणं देवाणु० !, अम्हे रतणदीवदेवयाए हत्थाओ साहत्थि णित्थरिज्जामो !, तते णं से सूलाइयए पुरिसे ते मागंदिय० एवं वदासी-एस णं देवाणु० !, पुरच्छिमिल्ले वणसंडे सेलगस्स जक्खस्स जक्खाययणे सेलए नामं आसरूव-
धारी जक्खे परिवसति, तए णं से सेलए जक्खे चोइसट्टमुद्धिपुणमासिणीसु आगयसमए पत्तसमये महया २ सहेणं एवं वदति-कं तारयामि !, कं पालयामि !; तं गच्छह, णं तुम्हे देवा० !, पुरच्छिमिल्लं वणसंडं सेलगस्स जक्खस्स महरिहं पुप्फचणियं करेइ२, जणुपायवडिया पंजलिउडा विणएणं पज्जुवा-
समाणा चिह्ह, जाहे णं से सेलए जक्खे आगतसमए पत्तसमए एवं वदेज्जा-कं तारयामि !, कं पाल-

यामि ?; ताहे तुब्भे वदह-अम्हे तारयाहि, अम्हे पालयाहि; सेलए भे जक्खे परं रयणदीवदेवयाए
 हत्थाओ साहत्थि गित्थारेज्जा, अण्णहा भे न याणामि इमेसिं सरीरगाणं का मण्णे आवइं भविस्सइ ?
 ॥ सूत्रम् ८९ ॥ तेते णं ते मांगंदिय० तस्स सूलाइयस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा, निसम्म; सिग्घं, चंडं,
 चवलं, तुरियं, चेइयं जेणेव पुरच्छिमिहे वणसंढे, जेणेव पोक्खरिणी, तेणेव उवा०, पोक्खरिणिं गाहंतिर,
 जलमज्जणं करेन्तिर, जाइं तत्थ उत्पलाइं जाव गेण्हंतिर, जेणेव सेलगस्स जक्खस्स जक्खाययणे,
 तेणेव उ०२, आलोए पणामं करंतिर, महरिहं पुक्कवणियं करंतिर, जण्णुपायवडिया, सुस्सूसमाणा, णमं-
 समाणा पज्जुवासंति; तेते णं से सेलए जक्खे आगतसमए पत्तसमए एवं वदासी-कं तारयामि ?;
 कं पालयामि ?; तेते णं ते मांगंदियदारया उट्ठाए उट्ठंति, करयल० एवं व०-अम्हे तारयाहि, अम्हे पाल-
 याहि; तए णं से सेलए जक्खे ते मांगंदिय०, एवं वया०-एवं खलु देवाणुप्पिया !, तुब्भं मए सद्धिं लव-
 णसमुद्दणं मज्झंर, वीइवयमाणेणं सा रयणदीवदेवया पावा, चंडा, रुद्धा, खुद्धा, साहसिया बह्महिं खरएहि
 य, मउएहि य, अणुलोमेहि य, पडिलोमेहि य, सिंगारेहि य, कलुणेहि य, उवसग्गेहि य, उवसग्गं
 करेहिहि; तं जति णं तुब्भे देवा० ! रयणदीवदेवयाए एतमट्ठं आढाह वा, परियाणह वा, अवयेक्खह वा,
 तो भे अहं पिट्ठातो विघुणामि, अहं णं तुब्भे रयणदीवदेवयाए एतमट्ठं णो आढाह, णो परियाणह, णो
 अवेक्खह, तो भे रयणदीवदेवयाहत्थातो साहत्थि गित्थारेमि; तए णं ते मांगंदियदारया सेलगं जक्खं,

एवं वदासी-जणं देवानु० ! वहस्संति तस्स णं उववायवयणणिहंसे चिद्धिस्सामो, तते णं से सेलए जक्खे उत्तरपुरच्छिमं दिसीभागं अवक्खमतिर, वेउव्वियससुग्घाएणं समोहणतिर, संखेज्जातिं जोयणाइं दंडं निस्सरह, दोच्चंपि तच्चंपि वेउव्वियससु० २, एगं महं आसरूवं विउव्वइर, ते मागंदियदारए एवं वदासी-हं भो मागंदिया !, आरुह णं देवानुप्पिया !, मम पिट्ठंस्सि, तते णं ते मागंदिय०, हट्ठ०, सेल-गस्स जक्खस्स पणामं करेतिर, सेलगस्स पिट्ठिं दुख्खं; तते णं से सेलए ते मागंदिय०, दुख्खे जाणित्ता, सत्तट्ठतालप्पमाणमेत्तातिं उड्डं वेहासं उप्पयति, उप्पइत्ता य ताए उक्किट्ठाए, तुरियाए, देवयाए, लवण-समुदं मज्झंमज्जेणं, जेणेव जंबुदीवे दीवे, जेणेव भारहे, जेणेव चंपा नगरी, तेणेव पहरेत्य गमणाए ॥ सूत्रम् १० ॥ तते णं सा रयणदीवदेवया लवणसमुदं तिसत्तखुत्तो अणुपरियद्वति, जं तत्थ तणं वा जाव एड्ढेति, जेणेव पासायवड्डसए तेणेव उवागच्छतिर, ते मागंदिया पासायवड्डिसए अपासमाणी जेणेव पुरच्छिमिह्ले वणसंडे जाव सव्वतो समंता मगगणवेसणं करेतिर, तेसिं मायंदियदारगाणं कच्छइ सुतिं वा ३, अलभमाणी जेणेव उत्तरिह्ले एवं चेव पच्चत्थिमिह्लेवि जाव अपासमाणी ओहिं पउजंति; ते मागंदियदारए सेलएणं सद्धिं लवणसमुदं मज्झंमज्जेणं वीइवयमाणेर, पासतिर, आसुरुत्ता असिखेड्ढं गेणहतिर, सत्तट्ठ जाव उप्पयतिर, ताए उक्किट्ठाए जेणेव मागंदिय० तेणेव उवा० २, एवं व०-हं भो मागं-

दिय० अप्पत्थियपत्थिया किणं तुब्भे जाणह ममं विप्पजहाय सेलएणं जक्खेणं सद्धिं लवणसमुदं मज्झं-
 मज्झेणं, वीतीवयमाणा !; तं एवमवि गए जहं तुब्भे ममं अवयक्खह तो भे अत्थि जीवियं, अहणं
 णावयक्खह तो भे इमेणं नीलुप्पलगवल जाव एडेसि, तते णं ते मागंदियदारया रयणदीवदेवयाए अंतिए
 एयमहुं सो०, णिस०; अभीया, अतत्था, अणुव्विग्गा, अक्खुभिया, असंभंता, रयणदीवदेवयाए एयमहुं
 नो आहंति, नो परि०, णो अवयक्खंति; अणाढायमाणा अपरि०, अणवयक्खमाणा सेलएण जक्खेण
 सद्धिं लवणसमुदं मज्झंमज्झेणं वीतिवयंति; तते णं सा रयणदीवदेवया ते मागंदिया जाहे नो संचाएति,
 बहूहिं पडिलोमेहि य, उवसग्गेहि य, चालित्तए वा, खोभित्तए वा, विपरिणामित्तए वा, लोभित्तए वा,
 ताहे महुरेहि सिंगारेहि य, उवसग्गेहि य, उवसग्गेउं पयत्ता यावि होत्था; हं भो मागं-
 दियदारगा !, जति णं तुब्भेहि देवाणुप्पिया !, मए सद्धिं हसियाणि य, रमियाणि य, ललियाणि य,
 कीलियाणि य, हिंडियाणि य, मोहियाणि य; ताहे णं तुब्भे सव्वान्ति अगणेमाणा ममं विप्पजहाय
 सेलएणं सद्धिं लवणसमुदं मज्झंमज्झेणं वीइवयह; तते णं सा रयणदीवदेवया जिणरक्खियस्स मणं
 ओहिणा आभाएति आभोएत्ता एवं वदासी-णिच्चंडपिय णं अहं जिणपालियस्स अणिट्ठा ५ निच्चं मम
 जिणपालिए अणिट्ठे ५ निच्चंपिय णं अहं जिणरक्खियस्स इट्ठा ५ निच्चंपिय णं ममं जिणरक्खिए इट्ठे ५,
 जति णं ममं जिणपालिए रोयमाणीं, कंदमाणीं, सोयमाणीं, तिप्पमाणीं, विलवमाणीं, णावयक्खति

किण्णं तुमं जिणरक्खिया !, ममं रोयमाणि जाव गावयक्खसि ?; तते णं-“ सा पवरस्यणदीवस्स देवया ओहिणा उ जिणरक्खियस्स मणं । नाऊण वधनिमित्तं उवरि मागंदियदारगाणं दोणहं पि ॥ १ ॥ ” दोसकलिया सललियं पाणाविहचुणवासमीसं (सियं) दिव्वं । घाणमणनिव्वुइकरं सब्वोउयसुरभिकुसु-मबुट्ठिं पमुंचमानी ॥ २ ॥ पाणामणिक्कणगरयणधंदियिक्खिणिजेऊरमेहलभूसणरवेणं । विसाओ विदि-साओ पूरयंती वयणमिणं वेति सा सकलुसा ॥ ३ ॥ होल वसुल गोल णाह दइत पिय रमण कंत सामिय णिग्घण गित्थक्क । छिण णिक्खि अकयलुय सिढिलभाव निहल्ल लुक्ख अकलुण जिणरक्खिय मज्झं हिययरक्खगा ! ॥ ४ ॥ णहु जुल्लसि एक्कियं अणाहं अबंधवं तुज्झ चलणओवायकारियं उज्झिउं महण्णं । गुणसंकर ! अहं तुमे विहूणा ण समत्थावि जीविउं खणं पि ॥ ५ ॥ इमस्स उ अणेगझसमगरविविधसा-वयसयाउलघरस्स । रयणागरस्स मज्झे अप्पाणं वहेमि तुज्झ पुरओ एहि णियत्ताहि जइसि कुविओ खमाहि एक्कावराहं मे ॥ ६ ॥ तुज्झ य विगयघणविमलससिमंडलारसस्सिरीयं सारयनवकमलकुसुद-कुवलयविमलदलनिकरसरिसनिभं । नयणं वयणं पिवासागयाए सद्धा मे पेच्छिउं जे अवलोएहि ता इओ ममं णाह जा ते पेच्छामि वयणकमलं ॥ ७ ॥ एवं सप्पणयसरलमहुरातिं पुणो २ कलुणाइं वय-णातिं जंपमानी सा पावा मग्गओ समण्णेह पावहियया ॥ ८ ॥ ” तते णं से जिणरक्खिए चलमणे तेणेव भूसणरवेणं कणणसुहमणोहरेणं तेहि य सप्पणयसरलमहुरभणिएहिं संजायविउणराए रयणदी-

वरस देवयाए तीसे सुंदरथणजहणवयणकरचरणनयणलावन्नरूवजोव्वणसिरिं च दिव्वं सरभसउवगू-
 हियाइं जातिं विव्वोयविलसियाणि य विहसियसकडक्खदिट्ठिनिस्ससियमलियउवल्लियठियगमणपण-
 यखिजियपासादियाणि य सरमाणे रागमोहियमई अवसे कम्मवसगए अवयक्खति मग्गतो सविलियं,
 तते णं जिणरक्खियं समुप्पन्नकलुणभावं मच्चुगलत्थल्लणोल्लियमइं अवयक्खंतं तहेव जक्खे य सेलए
 जाणिऊण सणियं२ उव्विहति नियगपिट्ठाहि विगयसत्थं, तते णं सा रयणदीवदेवया निस्संसा कलुणं
 जिणरक्खियं सकलुसा सेलगपिट्ठाहि उवयंतं दास ! मओसिति जंपमाणी अप्पत्तं सागरसलिलं गेण्हिय
 बाहाहिं आरसंतं उड्डं उव्विहति, अंवरतले ओवयमाणं च मंडलग्गेण पडिच्छित्ता नीलुप्पलगवलअय-
 सिप्पगांसेण असिंवरें खंडाखंडिं करेति २ तत्थ विलवमाणं तस्स य सरसवहियस्स घेत्तुण अंगमंगतिं
 सरुहिराइं उक्खित्तवल्लिं चउद्धिसिं करेति सा पंजली पहिडा ॥ सूत्रम् ९१ ॥ एवमेव समणाउसो !, जो
 अम्हं निगंगथाण वा २, अंतिए पव्वतिए समाणे पुणरवि माणुस्सए कामभोगे आसायति, पत्थयति,
 पीहेति, अभिलसति; से णं इह भव्वे च्वेव बहूणं समणाणं ४, जाव संसारं अनुपरियद्विस्सति; जहा वा
 से जिणरक्खिए—“ छलओ अवयक्खंतो निरावयक्खो गओ अविग्गेणं । तम्हा पवयणसारं निरावय-
 क्खेण भवियव्वं ॥ १ ॥ भोगे अवयक्खंता पडंति संसारसारं घोरे । भोगेहिं निरवयक्खा तरंति संसा-
 रकंतारं ॥ २ ॥ (सूत्रम् ९२) तते णं सा रयणदीवदेवया जेणेव जिणपालिए तेणेव उवा० बहूहिं अनुलो-

मेहि य, पडिलोमेहि य, खरमहुरासिंगारेहिं कलुणेहि य, उवसंगेहि य, जाहे नो संचाएह, चालित्तए वा,
खोभि०, विप्प०, ताहे संता, तंता, परितंता, निव्विणणा, समाणा जामेव दिंसि पाउ० तामेव दिंसं पडि-
गया, तते णं से सेलए जक्खे जिणपालिएण सद्धिं लवणसमुदं मज्झमज्जेणं वीतीवयति२, जेणेव चंपा-
नयरी, तेणेव उवागच्छति२, चंपाए नयरीए अग्गुज्जाणंसि जिणपालियं पट्ठातो ओयारेति२, एवं व०-एस
णं देवा० !, चंपानयरी दीसति त्तिक्कु जिणपालियं आपुच्छति२, जामेव दिंसि पाउवभूए, तामेव दिंसि
पडिगए ॥ सूत्रम् १३ ॥ तते णं जिलपालिए चंपं अणुपविसति२, जेणेव सए गिहे, जेणेव अम्मापियरो,
तेणेव उवागच्छह२, अम्मापिऊणं रोयमाणे जाव विलवमाणे जिणरक्खियवावत्ति निवेदेति, तते णं
जिणपालिए अम्मापियरो मित्तणाति जाव परियणेणं सद्धिं रोयमाणान्ति बहूहं लोइयाइं मयक्किचाइं
करेति२, कालेणं विगतसोया जाया; तते णं जिणपालियं अन्नया कयाइ सुहासणवरगंतं अम्मापियरो
एवं वदासी-कहणं पुत्ता ! जिणरक्खिए कालगए !, तते णं से जिणपालिए अम्मापिऊणं लवणसमुद्दो-
त्तारं च कालियवायसमुत्थणं पोतवहणविवत्तिं च फलहखंडासातणं च रयणदीवुत्तारं च रयणदीवदेव-
यागिहं च भोगविभूहं च रयणदीवदेवया अप्पाहणं च सूलाइयपुरिसदरिसणं च सेलगजक्खआरुहणं च
रयणदीवदेवयाउवसगं च जिणरक्खियविवत्तिं च लवणसमुदत्तरणं च चंपागमणं च सेलगजक्खआ-
पुच्छणं च जहाभूयमवितहमसंदिद्धं परिकहेति, तते णं जिणपालिए जाव अप्पसोणे जाव विपुलान्ति

भोगभोगाहं सुंजमाणे विहरति ॥ सूत्रम् ९४ ॥ तेषां कालेणं २, समणे०, समोसठे, धम्मं सोचा, पव्व-
 तिए, एक्कारसंगवी, मासिएणं, सोहम्ममे कप्पे, दो सागरोवमे; महाविदेहे सिञ्जिहिति । एवामेव समणा-
 उसो !, जाव माणुस्सए कामभोए णो पुणरवि आसाति, से णं जाव वीतिवतिस्सति, जहा वा से जिण-
 पालिए । एवं खलु जंबू !, समणेणं भगवया नवमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते तिथेमि ॥ सूत्रम्
 ॥ ९५ ॥ नवमं अज्झयणं समत्तं ॥ 'सहं व'त्ति-मुखलक्षणफलबहुलां स्मृतिं वा स्मरणं अतिव्याकुलचित्ततया न
 लभते स्म, रति-चित्तरमणं, 'धिहं व'त्ति-धृतिं चित्तस्वास्थ्यमिति, 'आसयाहं'ति-आस्ये-मुखे, 'पिहंति'त्ति-पिबन्तः-
 स्थगयन्तः, 'आघयणं'ति-वधस्थानं, 'सूलाहयणं'ति-शूलिकाभिन्नं, 'कलुणाहं'ति-करुणाजनकत्वात्, 'कट्ठाहं'ति-
 कष्टं-दुःखं तत्प्रभवत्वात्, 'चिस्सराहं'ति-विरुपशब्दस्वरूपत्वात् वचनानीति गम्यते, 'कूजन्तं'-अव्यक्तं शब्दायमानं,
 'काकंदीए'त्ति-काकन्दीनगरी तद्भवः, 'ओयाए'त्ति-उपायातः-उपागतः, 'अहलहुस्सगंसि'त्ति-यथाप्रकारे लघु-
 स्वरूपे 'उदिहं'त्ति-अमावास्या, 'आगयस्समए'त्ति आसनीभूतोऽवसरो-यस्य स इत्यर्थः, प्राप्तस्तु साक्षादेव, 'हत्थाओ'त्ति-
 हस्ताद् ग्रहणप्रवृत्तात्, 'साहत्थि'त्ति-स्वहस्तेन, 'सिंगारेहि'त्ति-शृङ्गारसोपेतैः कामोत्कोचकैः करुणैस्तथैव, उपसर्गैः-
 उपद्रवैर्वचनचेष्टाविशेषरूपैः, 'अवयक्खहं'-अपेक्षध्वं, 'मए सद्धिं हसियाणि' इत्यादि; इह क्तप्रत्ययो भावे तस्य
 चोपाधिभेदेन भेदस्य विवक्षणाद् बहुवचनं, अन्यथा यद्युवाभ्यां मया सद्धिं हसितं चेत्यादि वाच्यं स्यात्, तथा रतानि च
 अक्षादिभिः ललितानि च ईप्सितानि लीला वा, 'कीलियाणि य'त्ति-जलान्दोलनक्रीडादिभिः हिण्डितानि च वनादिषु

विहृतानि मोहितानि च-निधुवनानि; एतच्च वाक्यं काक्काऽध्येयं, तत उपालम्भः प्रतीयते; 'तए णं सा रयणदीवे'त्यादि-
सूत्रं वाचनान्तरे-रूपकविशेषद्वयभ्रान्तिं करोति, तथाहि-'सा पवररयणदीवस्स देवया ओहिणा उ जिणरविखअस्स
नाऊण वहनिमित्तं उवरिं माहंदिदारगाण दोणहं पि' इत्येकं, 'दोसकलिया सलीलयं नाणाविहचुण्णवास-
मीसियं दिव्वं घाणमणनिव्वुहकरं सव्वोउयसुरहिक्कुसुमवुड्डिकरं पमुंचमाणी' इति द्वितीयं; एवमन्यान्यपि
परिभावनीयानि पदानि, पद्यबन्धं हि विना तुकारादिनिपातानां पादपूरणार्थानां निर्देशो न घटते, अपरिमितानि च छन्दः-
शास्त्राणीति, अर्थस्त्वेवम्-सा देवता जिनरक्षितस्य ज्ञात्वा भावमिति शेषो वधनिमित्तं तस्यैव, वचनमिदं ब्रवीति स्मेति
सम्बन्धः; 'दोसकलिय'ति-द्वेषयुक्ता 'सलीलयं'ति-सलीलं यथा भवतीत्यर्थः, 'चुण्णवास'ति-चूर्णलक्षणा वासाः चूर्ण-
वासाः तैर्मिश्राया सा तथा तां दिव्यां घ्राणमनोनिवृत्तिकरीं सर्वतुकानां सुरभीणां च कुसुमानां या वृष्टिः सा तथा तां प्रमु-
ञ्चन्ती । तथा नानामणिकनकरत्नानां सम्बन्धीनि घण्टिकाश्च किङ्किण्यश्च-क्षुद्रघण्टिका नुपूरो च प्रतीतो मेखला च-रसना
एतल्लक्षणानि यानि भूषणानि तेषां यो स्वस्तेन इति रूपकार्थं, 'दिसाओ विदिसाओ पूरयंती वयणमिणं बेह य'ति
दिशो विदिशश्च पूरयन्ती वचनमिदं वक्ष्यमाणं ब्रवीति सा देवता, 'सकलुस'ति-सह कलुषेण पापेन वर्त्तते या सा तथेति
तृतीयं । हे-हो (हा)ल हे वसुल हे गोल एतानि च पदानि नानादेशापेक्षया पुरुषाद्यामन्त्रणवचनानि गौरवकुत्सादिगर्भाणि
वर्त्तन्ते, हो (हा)ल इति दशवैकालिके होल इति दृश्यते, तथा नाथ !-योगक्षेमकरिन् !, दयित !-वल्लभ !, रक्षित ! इति
वा; प्रिय !-प्रेमकर्त्तः !, रमण-भर्त्तः !, कान्त !-कमनीय ! स्वामिक !-अधिपते !, निर्घृण !-निर्दय !, सखेहाया वियोग-

दुःस्थाया मम परित्यागात्, 'नित्यक्' 'त्ति-अनवसरञ्च अनुरक्तायां ममाकाण्डे' एव त्यागादित्यर्द्धं, 'छिण्ण' 'त्ति-स्त्यान !, कठिन मदीयात्यन्तानुकूलचरिताद्रवीकृतहृदयत्वात् निष्कृप !, मम दुःखिताया अप्रतीकारात्, अकृतज्ञ !, मदीयोपकारस्या-
 नेपेक्षणात् शिथिलभाव !, अकस्माद् मम मोचनात् निर्लज्ज ! प्रतिपन्नत्यागात् ; रुक्ष !, स्नेहकार्यकरणात् ; अकरुण !, हे
 जिनरक्षित मम हृदयरक्षक !-वियोगदुःखेन शतधास्फुटतो हृदयस्य त्रायक पुनर्मम स्वीकरणत इत्यर्थः इति चतुर्थं, 'नहु' 'नेत्र
 युज्यसे-अर्हसि एककामनाथामानन्धवां तत्र चलनोपपातकारिकां-पादसेवाविधायिनीमुज्झितुमधन्यामिति, इह च समानार्थानि-
 कशब्दोपादानेऽपि न पुनरुक्तदोषः सम्भ्रमाभिहितत्वात्, यदाह-“वक्ता हर्षभयादिभिराक्षिप्तमनाः स्तुवंस्तथा निन्दन् । यत्पद-
 मसकृद् ब्रूयात् तत्पुनरुक्तं न दोषाय ॥ १ ॥” इति अर्थ, हे गुणसंकर !-गुणसमुदायरूप !, हं इति अकारलोपदर्शनादहमिति
 वृत्त्यं त्वया विहीना न समर्था जीवितुं क्षणमपीति पञ्चमं । तथा 'हमस्स उ' 'त्ति-अस्य पुनः अनेके ये ज्ञपा-मत्स्या, मकरा-
 ग्राहाः, विविधश्वापदाश्च-जलचरक्षुद्रसत्त्वरूपास्तेषां यानि ज्ञानानि तेषामाकुलगृहं आकीर्णगेहं ज्ञपादीनां वा सदा-नित्यं कुल-
 गृहमिव कुलगृहं यः स तथा तस्येत्यर्द्धं, रत्नाकरस्य-समुद्रस्य मध्ये आत्मानं, 'वहेमि' 'त्ति-हन्मि तव-भवतः पुरतः-अग्रतः
 तथा एहि निवर्त्तस्व, 'जइस्सि' 'त्ति-यदि भवसि कुपितः क्षमस्वैकापराधं त्वं मे इति पष्ठं । 'तुज्झ य' 'त्ति-तव च विगतघनं
 विमलं च यच्छशिमण्डलं तस्येवाकारो यस्य श्रिया च सह यद्वर्त्तते तत्तथा, पाठान्तरेण-विगतघनविमलशशिमण्डलेनोपमा
 यस्य सश्रीकं च यत्तत्तथा; शारदं-शरत्कालसम्भवं यन्मवं-प्रत्यग्रं कमलं च-सूर्यबोध्यं कुमुदं च-चन्द्रबोध्यं कुवलयं च-
 नीलोत्पलं तेषां यो दलनिकरः-दलवृन्दं तत्सदृशे नितरां भात इति-निभे च नयने यत्र तत्तथा, पाठान्तरेण-शारदनव-

कमलकुमुदे च ते विमुकुले च ते विकसिते शेषं तथैव, वदनं-मुखं प्रतीति वाक्यशेषः, पिपासागतायाः-मुखदर्शनजलपानेच्छया आयातायाः तां वा गतायाः-प्राप्तायाः कस्याः ?-मे-मम श्रद्धा-अभिलाषः किं कर्तुं ?-प्रेक्षितुं-अवलोकयितुं जे इति पादपूरणे निपातः, अवलोकय ता इति-ततस्तावदिति वा इतः-अस्यां दिशि मां नाथ जा इति-येन यावदिति वा ते-तत्र प्रेक्षे वदनकमल-मिति रूपकं ॥ ७ ॥ एवं सप्रणयानि-सखेहानीव सरलानि-सुखावगम्याभिधेयानि मधुराणि च-भाषया कोमलानि यानि तानि तथा; तथा करुणानि-करुणोत्पादकत्वात् वचनानि जल्पन्ती सा पापा क्रियया मार्गतः-पृष्ठतः, समन्वेति-समनु-गच्छति पापहृदयेति ॥ ८ ॥ ततोऽसौ जिनरक्षितश्चलमनाः-अभ्युपगमाच्चलितचेताः 'अवयक्त्वह'ति-सम्बन्धः, किंभूतः ?-संज्ञातद्विगुणरागः पूर्वकालापेक्षया, कस्यां ?-रत्नद्वीपदेवतायां, केन कैश्चेत्याह-तेन च-पूर्वोक्तेन भूषणस्वेण कर्णसुखो मनोहरश्च यस्तेन तैश्च पूर्ववर्णितैः सप्रणयसरलमधुरमणितैः, तथा तस्या देवतायाः सुन्दरं यस्तनजघनवदनकरचरणनय-नानां लावण्यं-स्पृहणीयत्वं तच्च रूपं च-शरीरसुन्दरत्वं च यौवनं च-तारुण्यं तेषां या श्रीः-सम्पत् सा तथा तां च दिव्यां-देवसम्बन्धिनीं स्मरन्निति सम्बन्धः, तथा सरभसानि-सहर्षाणि यान्युपगूहितानि-आलिङ्गितानि तानि तथा 'विब्वोयकाः' स्त्रीचेष्टाविशेषाः, विलसितानि च-नेत्रविकारलक्षणाणि च-तानि तथा, विहसितानि च-अर्द्धहसितादीनि, सकटाक्षाः-सापा-ङ्गदर्शनाः, दृष्टयो-विलोकितानि निःश्वसितानि च-कामक्रीडायाः समुद्भवानि भलितानि च-पुरुषाभिलषणीययोषिदङ्गम-र्दनानि च पाठान्तरेण-मणितानि च-रत्नकूजितानि उपललितानि च-क्रीडितविशेषरूपाणि, पाठान्तरेण-ललितानि-ईप्सि-तांनि क्रीडितानि वा स्थितानि च-स्वभवेन उत्सङ्गासनदिषु वा अवस्थानानि गमनानि च-हंसगत्या चङ्क्रमणानि प्रण-

यखेदितानि च-प्रणयरोषणानि प्रसादितानि च-कोपप्रसादनानीति द्वन्द्वस्तानि च स्मरन्-चिन्तयन् रागमोहितमतिः अवश
 आत्मन इति गम्यते, कर्मवशं-कर्मणः पारतन्त्र्यं गतो यः स तथा, पाठान्तरे-कर्मवशात् वेगेन मोहस्य नडितो-विडम्बितो
 यः स कर्मवशवेगनडितः, 'अवहक्खइ'ति-अवेक्षते-निरीक्षते स्म मार्गतः-प्रुष्टोऽवलोकयति तामागच्छन्तीमित्यर्थः,
 'सविलियं'ति-संब्रीडं, सलज्जमित्यर्थः । 'मच्चुगलत्थल्लुणोल्लियमइ'ति-मृत्युना-यमराधसेन 'गलत्थल्ला' हस्तेन गल-
 ग्रहणरूपा तथा नोदिता-स्वदेशगमनवैष्ण्वेन यमपुरीगमनाभिमुखीकृता मतिर्यस्य स तथा, तं अवेक्खमाणं तथैव यक्षस्तु
 शैलको ज्ञात्वा शनैः२ 'उन्निवहइ'ति-उद्विजहाति-ऊर्द्धं क्षिपति, 'तहेव सणियं'-इत्येतत् पदद्वयं वाचनान्तरे-नोपलभ्यते
 निजकपुष्पात् शरीरावयवविशेषात्, विगयसत्थं'ति-विगतस्वास्थ्यं पाठान्तरे-विगतश्रद्धो यक्षः शैलक इति, 'ओवयन्तं'ति-
 अवपतन्तं, 'सरसवहियस्स'ति-सरसं-अभिमानरसोपेतं वधितो-हतो यः स तथा, अंगमंगइ'ति-शरीरावय-
 वान्, 'उक्खिस्सत्तबलि'ति-उत्क्षिप्तः-ऊर्द्धं आकाशे क्षिप्तो न भूमिपट्टादिषु निवेशितो यो बलिः-देवतानामुपहारः स तथा
 तं चतुर्दिशं करोति, सा देवता 'पंजलि'ति-प्रकृताञ्जलिः प्रकृष्टतोपवती, 'एवमेवे'त्यादि, निगमनं; 'आसाय'ति-प्राप्ता-
 नाश्रयति भजते-अप्राप्तान् प्रार्थयते, कद्धिमन्तं याचते, स्पृहयति-अप्रार्थित एव यद्ययं श्रीमान् भोगान् मे ददाति तदा साधु
 भवति इत्येवंरूपां स्पृहां करोति, अभिलषति-दृष्टादृष्टेषु शब्दादिषु भोगेच्छां करोतीत्यर्थः, अत्रार्थे-'छलिउं' गाहा-छलितो-
 व्यसितोऽनर्थं प्राप्तः 'अत्र माह्वन्'-पञ्चाङ्गागमवलोकयन् जिनरक्षित इति प्रस्तुतमेव 'निरवयक्खो'-निरवकाङ्क्षः पञ्चाङ्गा-
 गमनवेक्षणमागस्तन्निस्पृह इत्यर्थो गतः-स्वस्थानं प्राप्तोऽविघ्नेन-अन्तरायाभावेन जिनपालित इति वक्ष्यमाणं; एष दृष्टान्ता-

नुवादो, दार्ष्टान्तिकस्त्वेवं-यस्मादेवं तस्मात् 'प्रवचनसारे'-चारित्रे लब्धे सतीति गम्यते, 'निरवकाङ्क्षेण'-परित्यक्तभोगान् प्रति निरपेक्षेण-अनभिलाषवता भवितव्यमिति, 'भोगे' गाहा चारित्रं प्रतिपद्यापि भोगानवकाङ्क्षन्तः पतन्ति संसारसागरे घोरं जिनरक्षितवत्, इतरे तु तरन्ति जिनपालितवत् समुद्रमिति ॥ २ ॥ शेषं सूत्रसिद्धं ॥ इह विशेषोपनयमेवं वर्णयन्ति व्याख्या-तारः-“जह रयणदीवदेवी तह एत्थं अविरइ महापावा । जह लाहत्थी वणिग्या तह सुहकासा इहं जीवा ॥ १ ॥ जह तेहिं भीएहिं दिट्ठो आवायमंडले पुरिसो । संसारदुक्खभीया पासंति तहेव धम्मकहं ॥ २ ॥ जह तेण तेसि कहिया देवी दुक्खाण कारणं घोरं । तत्तो चिय नित्थारो सेलगजक्खाओ नन्नत्तो ॥ ३ ॥ तह धम्मकही भव्वाण साहए दिट्ठअविरइसहावो । सयलदुहेउभूओ विसया विरयंति जीवाणं ॥ ४ ॥ सत्ताणं दुहत्ताणं सरणं चरणं जिणिदपन्नत्तं । आणंदरूक्खनिव्वाणसाहणं तहय देसेइ ॥ ५ ॥ जह तेसिं तरियन्वो रुदसमुदो तहेव संसारो । जह तेसिं सगिहगमणं निव्वाणगमो तहा एत्थं ॥ ६ ॥ जह सेलगपिट्ठाओ भट्ठो देवीइ मोहियमइओ । सावयसहस्सपउरंमि सायरे पाविओ निहणं ॥ ७ ॥ तह अविरइइ नडिओ

सा० १ यथा रत्नद्वीपदेवी तथात्राविरतिर्महापापा । यथा लाभार्थिनौ वणिजौ तथा सुखकामा इह जीवाः ॥ १ ॥ यथा ताभ्यां मीताभ्या दृष्ट आघातमण्डले पुरुषः । संसारदुःखमीताः पश्यन्ति तथैव धर्मकथकं ॥ २ ॥ यथा तेन ताभ्यां कथिता दुःखानां घोरं कारणं देवी । तत एव शैलकय-क्षात् निस्तारो नान्यस्मात् ॥ ३ ॥ तथा धर्मकथको भव्येभ्यः कथयेत् दृष्टमविरतिस्वभावम् । सकलदुःखहेतुभूतं विषयेभ्यो विरमयन्ति जीवान् ॥ ४ ॥ सत्त्वानां दुःखार्त्तानां शरणं चरणं जिनेन्द्रप्रज्ञसं । आनन्दरूपनिर्वाणसाधन तथैव दर्शयति ॥ ५ ॥ यथा ताभ्यां तरणीयो रुद्रः समुद्रस्तथैव संसारः । यथा तयोः स्वगृहगमन निर्वाणगमनं तथाऽत्र ॥ ६ ॥ यथा शैलकपट्टघातं भ्रष्टो देवीमोहितमतिकः । श्वापदसहस्रप्रचुरे सागरे प्राप्तो निधनम् ॥ ७ ॥

चरणबुओ दुक्खसावयाइणो । निवड्हइ अपारसंसारसागरे दारुणसरूवे ॥ ८ ॥ जह देवीए अक्खाहो पत्तो सट्ठाण जीविय-
सुहाइ । तह चरणट्ठिओ साहू अक्खाहो जाइ निव्वानं ॥ ९ ॥ समाप्तमिदं नवमज्ञाताध्ययनविवरणम् ॥

॥ १०-श्रीचन्द्राख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ दशमं विव्रियते, अस्य चायं पूर्वेषा सह सम्बन्धः-अनन्तराध्ययनेऽविरतिवशवर्त्यवशवर्त्तिनोरनर्थेतराबुक्तौ, इह तु
गुणहानिवृद्धिलक्षणावनर्थाथौ प्रमाद्यप्रमादिनोरभिधीयेते इत्येवं सम्बद्धमिदम्—

जति णं भंते !, समणेणं० णवमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते, दसमस्स के अट्ठे० ?; एवं खलु
जंबू !, तेणं कालेणं २, रायगिहे नगरे सामी समोसहे, गोयमसामी एवं वदासी-कहणं भंते !, जीवा वड्ढुति
वा हायन्ति वा ? गो० !, से जहा नामए बहुलपक्खस्स पाडिबयाचंदे पुणिमाचंदं पणिहाय हीणो; वण्णेणं
हीणे, सोम्मयाए हीणे, निद्धयाए हीणे, कंतीए; एवं दित्तीए, जुत्तीए, छायाए, पभाए, ओयाए, लेस्साए,
मंडलेणं; तयाणंतरं च णं बीयाचंदे पाडिबयं चंदं पणिहाय हीणतराए वण्णेणं जाव मंडलेणं, तयाणंतरं च

सा० १ तथाऽविरत्या नटितश्रणच्युतो दुःखधापदाकीर्णो । निपतत्यपारसंसारसागरे दारुणस्वरूपे ॥ ८ ॥ यथा देव्याऽक्षोभः प्राप्तः स्वस्थानं
जोवितसुखानि च । तथा चरणस्थितः साधुरक्षोभो याति निर्वाणम् ॥ ९ ॥

णं ततिआचंदे चितियाचंदं पणिहाय हीणतराए वण्णेणं जाव, मंडलेणं, एवं खलु एएणं कमेणं परिहायमाणे
२, जाव अमावस्साचंदे चाउदसिचंदं पणिहाय नट्टे वण्णेणं जाव नट्टे मंडलेणं; एवामेव समणाउसो ! जो
अमहं निगंगथो वा, निगंगथी वा जाव पव्वइए समाणे हीणे खंतीए, एवं सुत्तीए, गुत्तीए, अज्जेवेणं,
मद्धेवेणं, लाघवेणं, सच्चेणं, तवेणं, चियाए, अकिंचणयाए, बंभचेरवासेणं, तयाणंतरं च णं हीणे हीणतराए,
खंतीए जाव हीणतराए बंभचेरवासेणं; एवं खलु एएणं कमेणं परिहायमाणे २, णट्टे खंतीए जाव णट्टे
बंभचेरवासेणं, से जहा वा सुक्कपक्खस्स पाडिवयाचंदे अमावासाए चंदं पणिहाय अहिए वण्णेणं जाव
अहिए मंडलेणं, तयाणंतरं च णं बिइयाचंदे पणिहाय अहिययराए वण्णेणं जाव अहियतराए
मंडलेणं; एवं खलु एएणं कमेणं परिवुड्डमाणे २, जाव पुण्णिमाचंदे चाउदसि चंदं पणिहाय पडिपुणं
वण्णेणं जाव पडिपुणे मंडलेणं; एवामेव समणाउसो !, जाव पव्वतिए समाणे अहिए, खंतीए, जाव बंभ-
चेरवासेणं, तयाणंतरं च णं अहिययराए खंतीए जाव बंभचेरवासेणं एवं खलु एएणं कमेणं परिवेड्डमाणे २,
जाव पडिपुत्ते बंभचेरवासेणं; एवं खलु जीवा वडुति वा, हायंति वा एवं खलु जंबू !, समणेणं भगवता महा-
वीरेणं दसमस्स णायज्झयणस्स अयमट्टे पणत्ते तिबेमि ॥ सूत्रम्-९६ ॥ दसमं णायज्झयणं समत्तं ॥ १० ॥

सर्वं सुगमम्, नवरं जीवानां द्रव्यतोऽनन्तत्वेन ग्रदेशतश्च प्रत्येकमसङ्ख्ययातप्रदेशत्वेनावस्थितप्रमाणत्वात् वर्द्धन्ते गुणैः
हीयन्ते च तैरेव । अनन्तरनिर्देशत्वेन हानिमेव तावदाह-‘से जहे’त्यादि, ‘पणिहाए’त्ति-प्रणिधायापेक्ष्य, ‘वर्णेन’-

शुक्लतालक्षणेन, 'सौम्यतया'—सुखदर्शनीयतया, 'स्निग्धतया'—अरुक्षतया, 'कान्त्या'—कमनीयतया, 'दीप्त्या'—दीपनेन, वस्तुप्रकाशनेनेत्यर्थः; 'जुत्तीय'—युक्त्या आकाशसंयोगेन, खण्डेन हि मण्डलेनाल्पतरमाकाशं युज्यते न पुनर्यावत्सम्पूर्णं, 'छायया'—जलादौ प्रतिबिम्बलक्षणया शोभया वा, 'प्रभया'—उद्गमनसमये यद् द्युतिस्फुरणं तया, 'ओयाए'—ति—ओजसा दाहापनयनादिस्वकार्यकरणशक्त्या, 'लेद्यया'—किरणरूपतया, 'मण्डलेन'—वृत्ततया; क्षान्त्यादिगुणहानिश्च कुशीलसंसर्गात् सदगुरुणामपर्युपासनात् प्रतिदिनं प्रमादपदासेवनात्, तथाविधचारित्रावरणकर्मोदयाच्च भवतीति; गुणवृद्धिस्त्वेतद्विपर्ययादिति, एवं च हीयमानानां जीवानां न वाञ्छितस्य निर्वणिमुखस्यावाप्तिरित्येनर्थः; आह च—'चंदोर्ध्वं कालपक्वे परिहाई पए पए पमायपरो । तह उघरविग्घरनिरंगणोवि न य इच्छियं लहइ ॥ १ ॥' 'ति गुणैर्ध्वमानानां तु वाञ्छिताः र्थावाप्तेरर्थ इति, विशेषयोजना पुनरेवम्—'जहं चंदो तह साहू राहुवरोहो जहा तह पमाओ । वण्णाई गुणगणो जह तहा खमाई समणधम्मो ॥ २ ॥ पुण्णोवि पइदिणं जह हायंतो सवहा ससी नस्से । तह पुण्णचरित्तोऽविहु कुसीलसंसग्गिमाईहि ॥ ३ ॥ जणियपमाओ साहू हायंतो पइदिणं खमाईहि । जायइ नहुचरित्तो तत्तो दुक्खाइ पावेइ ॥ ४ ॥ तथा—'हीणगुणो-

त्यर्थः अ । सा० १ चन्द्र इव कृष्णपक्षे परिहीयते पदे पदे प्रमादपरः । तथा उद्ग्रहविष्टनिराजनोऽपि द्रव्यतो नेप्सितं लभते ॥ १ ॥ यथा चन्द्रस्तथा साधुः राहूपरोक्षो यथा तथा प्रमादः । वर्णादिर्गुणगणो यथा तथा क्षमादिः श्रमणधर्मः ॥ २ ॥ पूर्णोऽपि प्रतिदिनं यथा हीयमानः सर्वथा नश्यति शशी । तथा पूर्णचारित्र्योऽपि कुशीलमसर्गादिभिः ॥ ३ ॥ जातप्रमादः साधुः प्रतिदिनं हीयमानः क्षमादिभिः । जायते नष्टचारित्र्यः ततो दुःखानि प्राप्नोति ॥ ४ ॥

विहं होउं सुहगुरुजोगादजणियसंवेगो । पुण्णसरूवो जायइ विवड्डमाणो ससहरोव ॥ ५ ॥ समाप्तामिदं दशमश्रीचन्द्राख्यज्ञाता-
ध्ययनं विवरणम् ॥ ५ ॥

॥ ११-श्रीदावद्रवाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथैकादशमं विव्रियते-अस्य पूर्व्वेण सहायं सम्बन्धः-पूर्व्वत्र च प्रमाद्यप्रमादिनोर्गुणहानिवृद्धिलक्षणावनवार्थावुक्तौ, इह
तु मार्गाराधनविराधनाभ्यां तावुच्येते इतिसम्बद्धमिदम्—

जति णं भंते !, दसमस्स नायज्झणस्स अयमट्ठे एक्कारसमस्स के अट्ठे !, एवं खल्ल जंत्तू !, तेणं
कालेणं २, रायणिहे गोयमे एवं वदासी-कह णं भंते !, जीवा आराहगा वा, विराहगा वा भवंति !;
गो० !, से जहा णामए एगंसि समुदकूलंसि दावदवा नामं रुक्खा पणत्ता, किण्हा जाव निउरुंभूया
पत्तिया, पुप्फिया, फलिया, हरियगरेरिज्जमाणा सिरीए अतीव उवसोभेमाणा २, चिट्ठति; जया णं दीवि-
च्चगा ईसिं पुरेवाया, पच्छावाया, महावाया, मंदावाया वायंति, तदा णं बहवे दावदवा रुक्खा पत्तिया

सा० १ हीनगुणोऽपि भूत्वा शुभेगुरुर्योगादिजनितसवेगः । पूर्णस्वरूपो जायते विवर्धमानः शशधर इव ॥ ५ ॥

જાવ ચિદંતિ, અપ્પેગતિયા દાંવદવા રુક્ષા જુના પરિસહિયપંદુપત્તપુષ્પફલા સુક્કરુક્ષ્ણો વિવ
 મિલાયમાણા ૨, ચિદંતિ; એવામેવ સમણાડસો !, જે અમ્હં નિગંથો વા, નિગંથી વા જાવ પવ્વતિતે
 સમાણે બહૂં સમણાં ૪, સમ્મં સહતિ જાવ અહિયાસેતિ; બહૂં અણ્ણાડત્થિયાણં, બહૂં ગિહત્થાણં નો
 સમ્મં સહતિ, જાવ નો અહિયાસેતિ એસ નં મં એ પુરિસે દેસવિરાહ એ પણ્ણત્તે સમણાડસો ! ! જયા નં
 સામુદ્દગા ર્હિંસિં પુરેવાયા પચ્છાવાયા, મંદાવાયા મહાવાતા વાયંતિ, તંદા નં બહેવે દાવદવા રુક્ષા જુણા
 જોડા જાવ મિલાયમાણા ૨, ચિદંતિ, અપ્પેગદ્દયા દાવદવા રુક્ષા પત્તિયા પુણ્ણિયા જાવ ઉવસોભેમાણા ૨,
 ચિદંતિ; એવામેવ સમણાડસો !, જો અમ્હં નિગંથો વા, નિગંથી વા પવ્વતિ એ સમાણે બહૂં અણ્ણાડત્થિ-
 યાણં બહૂં ગિહત્થાણં સમ્મં સહતિ, બહૂં સમણાં ૪, નો સમ્મં સહતિ; એસ નં મં એ પુરિસે દેસારાહ એ
 પન્નત્તે સમણાડસો ! ! જયા નં નો દીવિચ્છગા નો સામુદ્દગા ર્હિંસિં પુરેવાયા પચ્છાવાયા જાવ મહાવાયા તત્તે
 નં સન્ને દાવદવા રુક્ષા જુણા જોડા એવામેવ સમણાડસો ! જાવ પવ્વતિ એ સમાણે બહૂં સમણાં ૨
 બહૂં અન્નડત્થિયગિહત્થાણં નો સમ્મં સહતિ, એસ નં મં એ પુરિસે સન્નેવિરાહ એ પણ્ણત્તે સમણાડસો !,
 જયા નં દીવિચ્છગાવિ સામુદ્દગાવિ ર્હિંસિં પુરેવાયા પચ્છાવાયા જાવ વાયંતિ તદા નં સન્ને દાવદવા રુક્ષા
 પત્તિયા જાવ ચિદંતિ; એવામેવ સમણાડસો !, જે અમ્હં પવ્વતિ એ સમાણે બહૂં સમણાં બહૂં અન્નડત્થિ-
 યગિહત્થાણં સમ્મં સહતિ, એસ નં મં એ પુરિસે સન્નેવિરાહ એ પં !, એવં સ્વલ્લુ ગો !, જીવા આરાહગા

वा विराहगा वा भवन्ति; एवं खलु जंबू !, समणेण भगवया एकारसमस्स अयमेड्डे पणत्ते त्तिवेमि ॥ सूत्रम्-१७ ॥ एकारसमं नायज्झयणं समत्तं ॥

सर्व सुगमं, नवरं आराधका ज्ञानादिमोक्षमार्गस्य विराधका अपि तस्यैव 'जया ण'मित्यादि; 'दीविच्चगा'-द्वैष्ट्या द्वीपसम्भवा ईषत् पुरोवाताः-मनाक्-सखेहवाता इत्यर्थः, पूर्वदिक्सम्बन्धिनी वा, पथ्या वाता-वनस्पतीनां सामान्येन हिता वायवः पश्चाद्वाता वा मन्दाः-शनैः सञ्चारिणः महावाताः-उद्दंडवाता वान्ति, तदा 'अप्पेगइय'त्ति-अप्येके केचनापि स्तोका इत्यर्थः; 'जुण्ण'त्ति-जीर्णा इव जीर्णाः, क्षोडः-पत्रादिशाटनं, तद्योगात्तेऽपि क्षोडाः, अत एव परिशिष्टानि कानि-चिच्च पाण्डूनि पत्राणि पुष्पफलानि च येषां ते तथा शुष्कवृक्षक इव म्लायन्तस्तिष्ठन्ति इत्येव दृष्टान्तो, योजना त्वस्यैवं 'एवामेवे'त्यादि, 'अण्णउत्थियाणं'ति-अन्ययूथिकानां-तीर्थान्तरियाणां, कापिलादीनामित्यर्थः; दुर्वचनादीनुपसर्गान् नो सम्यक् सहते इति, 'एस ण'ति-य एवंभूतः एष पुरुषो देशविराधको ज्ञानादिमोक्षमार्गस्य, इयमत्र विकल्पचतुष्टयेऽपि भावना-यथा दावद्रव्यवृक्षसमूहः स्वभावतो द्वीपवायुभिः बहुतरदेशैः स्वसम्पदः समृद्धिमनुभवति देशेन चासमृद्धिः १, समुद्रवायुभिश्च देशैरसमृद्धिं देशेन च समृद्धिम् २, उभयेषां च वायूनामभावे समुद्र्यभावम् ३, उभयसद्भावे च सर्वतः समृद्धिम् ४; एवं क्रमेण साधुः कुतीर्थिकगृहस्थानां दुर्वचनादीन्यसहमानः क्षान्तिप्रधानस्य ज्ञानादिमोक्षमार्गस्य देशतो विराधनां करोति, श्रमणादीनां बहुमानविषयाणां दुर्वचनादिक्षमणेन बहुतरदेशानामाराधनात् १, श्रमणादिदुर्वचनानां त्वसहने कुती-

१-० या महावीरेण अ । २ शनैः २स० अ ।

थिकादीनां सहने देशानां विराधनेन देशत एवाराधनां करोति २, उभयेपामसहमानो विराधनायां सर्वथा तस्य वर्त्तते ३,
 सहमानश्च सर्वथाऽऽराधनायामिति ४, इह पुनर्विशेषयोजनामेवं वर्णयन्ति—“ जहं दावदवतरुणमेवं साहू जहेव दीविच्चा ।
 वाया तह समणाइयसपक्खवयणाहं दुसहाइं ॥ १ ॥ जहं सासुदयवाया तहऽण्णत्तिथाइक्खुवयणाहं । कुसुमाइसंपया जहं
 सिवमगगाराहणा तह उ ॥ २ ॥ जहं कुसुमाइविणासो सिवमगगविंराहणा तहा नेया । जहं दीववाउजोगे बहु इड्डी ईसि य
 अणिड्डी ॥ ३ ॥ तह साहम्मियवयणाण सहमाणाराहणा भवे बहुया । इयराणमसहणे पुण सिवमगगविंराहणा थोवा ॥ ४ ॥
 जह जलहि वाउजोगे थोविड्डी बहुयरा यऽणिड्डी य । तह परपक्खक्खमणे आराहणमीसि बहुययरं ॥ ५ ॥ जह उभयवाउ-
 विरहे सद्वा तरुसंपया विणट्ठत्ति । अनिमित्तोभयमच्छरूवे विंराहणा तह य ॥ ६ ॥ जहं उभयवाउजोगे सबसमिड्डी वणस्स
 संजाया । तह उभयवयणसहणे सिवमगगाराहणा तुत्ता ॥ ७ ॥ ता पुब्बसमणधम्माराहणचित्तो सया महासत्तो । सबेणवि
 कीरंतं सहेज सबेपि पडिक्कलं ॥ ८ ॥ ” इति ॥ एकादशज्ञातविवरणं समाप्तं ॥ ११ ॥

सा० १ यथा दावद्वत्तरुवनमेव साधवः यथैव द्वीपगाः । वातास्तथा श्रमणादिकसपक्षवचनानि दुःसहानि ॥ १ ॥ यथा समुद्रवातास्तथाऽन्यतीर्थि-
 कादिकदुःकवचनानि । कुसुमादिसंपत् यथा शिवमार्गाराधना तथैव ॥ २ ॥ यथा कुसुमादिविनाशः शिवमार्गविराधना तथा ज्ञेया । यथा द्वीपवायुयोगे बहुः
 ऋद्धिरीषच्चाटि ॥ ३ ॥ तथा साधार्थिकवचनानां सहमानानामाराधना भवेद्वहुका । इतरेपामसहने पुनः शिवमार्गविराधना स्तोका ॥ ४ ॥ यथा जलधिवायु-
 योगे स्तोकिर्द्धिर्बहुतकराऽनाद्धिश्च । तथा परपक्षमणे आराधनेष्वत् बहुकतरा (विराधना) ॥ ५ ॥ यथोभयवायुविरहे सर्वा तरुसंपत् विनष्टेति । अनिमित्तो-
 भयमत्सररूपेह विराधना तथा च ॥ ६ ॥ यथोभयवायुयोगे सर्वा समृद्धिर्वनस्य संजाता । तथोभयवचनसहने शिवमार्गाराधनोक्ता ॥ ७ ॥ तत् पूर्णश्रमण-
 धर्मााराधनाचित्तः सदा महासत्त्वः । सर्वेणापि क्रियमाण सहैत सर्वमपि प्रतिकूलं ॥ ८ ॥

॥ १२-श्रीउदकाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अधुना द्वादशं विव्रियते, अस्य चैवं सम्बन्धः-अनन्तरज्ञाते चारित्रधर्मस्य विराधकत्वमाराधकत्वं चोक्तमिह तु चारित्राराधकत्वं प्रकृतिमलीमसानामपि भव्यानां सद्गुरुपरिकर्मणातो भवतीत्युदकोदाहरणेनाभिधीयते, इत्येवं सम्बद्धमिदम्-

जति णं भंते !, समणेणं जाव संपत्तेणं एक्कारसमस्स नायज्झयणस्स, अयमं बारसमस्स णं नायज्झयणस्स के अट्ठे पं० ?; एवं खलु जंबू !, तेणं कालेणं २, चंपा नाम नयरी, पुण्णभेद्दे, जितसत्तू राया, धारिणी देवी, अदीणसत्तू नामं कुमारे जुवराया यावि होत्था, सुबुद्धी अमच्चे जाव रत्तधुराचिंतएः समणो-वासए; तीसे णं चंपाए णयरीए, बहिया उत्तरपुरच्छिमेणं एगे परिहोदए यावि होत्था, मेयवसामंसहहिर-पूयपडलपोच्चडे, मयगकलेवरसंछण्णे, अमणुण्णे वण्णेणं जाव फासेणं; से जहा नामए अहिमंडेति वा, गोमंडेति वा जाव मयकुहियविणट्ठकिमिणवावणण्डुरभिगंधे किमिजालाउले संसत्ते असुहविगयवी भन्थ-दरिसणिज्जे, भवेयारूवे सिया ?; णो इणट्ठे समट्ठे, एत्तो अणिट्ठतराए चेव जाव गंधेणं पणत्ते ॥ सूत्रम्-१८॥ तते णं से जितसत्तू राया, अण्णंदा कदाइ एहाए कयबलिकम्मे जाव अप्पमहग्घाभरणालं कियसरीरे बहूहिं राईसर जाव सत्थवाहपभितिहिं सट्ठि भोयणवेलाए सुहासणवरगए विपुलं असणं ४ जाव विहरति,

जिमितभुत्तुत्तरायए जाव सुहभूते तंसि विपुलंसि असण ४, जाव जायविम्हए, ते बहवे ईसर जाव
पभितीए एवं वयासी-अहो णं देवा० !, इमे मणुणे असण ४, वणणेणं उववेए जाव फासेणं उववेते
अस्सायणिजे, विस्सायणिजे, पीणणिजे, दीवणिजे, दप्पणिजे, मयणिजे, बिहणिजे, सविदियगाय
पल्हायणिजे; तते णं ते बहवे ईसर जाव पभियओ जितसत्तुं एवं व०-तहेव णं सामी !, जणं तुब्भे
वदह ! अहो णं इमे मणुणे असणं ४, वणणेणं उववेए जाव पल्हायणिजे; तते णं जितसत्तुं सुबुद्धिं अमच्चं
एवं व०-अहो णं सुबुद्धी !, इमे मणुणे असणं ४, जाव पल्हायणिजे; तए णं सुबुद्धी जितसत्तुंसेयमट्ठं
नो आढाइ जाव तुसिणीए संचिद्धति, तते णं जितसत्तुणा सुबुद्धी दोच्चंपि तच्चंपि एवं वुत्ते समाणे जितसत्तुं
रायं एवं वदासी-नो खलु सामी !, अहं एयंसि मणुणंसि असण ४ केइ विम्हए, एवं खलु सामी !,
सुब्भिसद्दावि पुग्गला दुब्भिसद्दाए परिणमंति, दुब्भिसद्दावि पोग्गला सुब्भिसद्दाए परिणमंति; सुख-
वावि पोग्गला दुखवत्ताए परिणमंति, दुखवावि पोग्गला सुखवत्ताए परिणमंति; सुद्धिभंगंघावि पोग्गला
दुद्धिभंगंघत्ताए परिणमंति, दुद्धिभंगंघावि पोग्गला सुद्धिभंगंघत्ताए परिणमंति; सुरसावि पोग्गला दुर-
सत्ताए परिणमंति, दुरसावि पोग्गला सुरसत्ताए परिणमंति; सुहफासावि पोग्गला दुहफासत्ताए परिण-
मंति, दुहफासावि पोग्गला सुहफासत्ताए परिणमंति; पओगवीससापरिणयावि य णं सामी !, पोग्गला
पण्णत्ता; तते णं से जितसत्तुं सुबुद्धिस्स अमच्चस्स एवमातिक्खमाणस्स ४, एयमट्ठं नो आढाति, नो

परियाणई, तुसिणीए, संचिट्टइ; तए णं से जितसत्तू अणणा कदाई पहाइ आसखंधवरगते महया भड-
चंडंगरहआसवाहणियाए निज्जायमाणे तस्स फरिहोदगस्स अदूरसामंतेण वीतीवयइ। तते णं जितसत्तू
तस्स फरिहोदगस्स असुभेणं गंधेणं अभिभूते समाणे सएणं उत्तरिज्जेणं आसगं पिहेइ, एगंतं अवक्कमतिं,
ते बहवे ईसर जाव पभित्तिओ एवं वदासी-अहो णं देवाणुपिया इमे फरिहोदए ! अमणुणे वण्णेणं ४,
से जहा नामए अहिमडेति वा जाव अमणामतराए चेव; तए णं ते बहवे राईसरपभिइ जाव एवं व०-
तहेव णं तं सामी !, जं णं तुब्भे एवं वयइ, अहो णं इमे फरिहोदए अमणुणे वण्णेणं ४, से जहा णामए
अहिमडे इ वा जाव अमणामतराए चेव, तए णं से जियसत्तू सुबुद्धिं अमच्चं एवं वदासी-अहो णं सुबुद्धी !
इमे फरिहोदए अमणुणे वण्णेणं, से जहा नामए अहिमडेइ वा जाव अमणामतराए चेव, तए णं सुबुद्धी
अमच्चं जाव तुसिणीए, संचिट्टइ; तए णं से जियसत्तू राया सुबुद्धिं अमच्चं दोच्चं पि तच्चं पि एवं व०-अहो णं
तं चेव, तए णं से सुबुद्धी अमच्चं जियसत्तुणा रत्ता दोच्चं पि तच्चं पि एवं बुत्ते समाणे एवं व०-नो खलु
सामी !, अमहं एयंसि फरिहोदगंसि केइ विमहए, एवं खलु सामी ! सुब्भिसद्दावि पोगगला दुब्भिसद्-
त्ताए परिणमंति, तं चेव जाव पओगवीससापरिणयावि य णं सामी !, पोगगला पणत्ता, तते णं जित-
सत्तू सुबुद्धिं एवं चेव, मा णं तुमं देवाणु० !, अप्पाणं च परं च तदुभयं वा बहूहि य असब्भावुब्भावणाहि

मिच्छताभिनिवेसेण य बुग्गाहेमाणे बुग्पाएमाणे विहराहि, तते णं सुबुद्धिस्स इमेयारूवे अब्भत्थिए ५,
 समुपपज्जित्था-अहो णं जितसत्तु संते तच्चे तहिए अवितहे सम्भूते जिणपणत्ते भावे णो उवलभति,
 तं सेयं खलु मम जितसत्तुस्स रण्णो संताणं तच्चाणं तहियाणं अवितहाणं सम्भूताणं जिणपणत्ताणं
 भावाणं अभिगमणद्वयाए एयमट्ठं उवाइणावेत्तए, एवं संपेहेति २, पच्चतिएहिं पुरिसेहिं सद्धि अंतरा-
 वणाओ नवए घडयपडए पगेणहति २, संझाकालसमयंसि पविरलमणुस्संसि णिसंतपडिनिसंतंसि जेणेव
 फ़रिहोदए तेणेव उवागए २, तं फ़रिहोदयं गेणहवेति २, नवएसु घडएसु गालावेति २, नवएसु घडएसु
 पक्खिवावेति २, लंछियमुद्धिते करावेति २, सत्तरत्तं परिक्खसावेति २, दोच्चंवि नवएसु घडएसु गालावेति,
 नवएसु घडएसु पक्खिवावेति २, सज्जक्खारं पक्खिवावेइ^x लंछियमुद्धिते कारवेति २, सत्तरत्तं परिक्खसा-
 वेति २, तच्चं पि णवएसु घडएसु जाव संवसावेति, एवं खलु एणं उवाएणं अंतरा गलावेमाणे अंतरा
 पक्खिवावेमाणे अंतराय विपरिवंसावेमाणे २, सत्त २, रातिंदिया विपरिक्खसावेति; तते णं से फ़रिहोदए
 सत्तमसत्तयंसि परिणममाणंसि उदगरयणे जाए यावि होत्था, अच्छे, पत्थे, जच्चे, तणुए फ़लिह-
 वण्णाभे वण्णेणं उववेत्ते ४, आसायणिज्जे जाव सव्विदियगायपत्हायणिज्जे; तते णं सुबुद्धी अमच्चे
 जेणेव से उदगरयणे तेणेव उवा० २, करयलंसि^x आसादेति २, तं उदगरयणं वण्णेणं उववेयं ४, आसा-

यणिजे जाव सव्विदियगायपल्हायणिहज्जं जाणित्ता, हट्ठतुट्ठे बहूहिं उदगसंभारणिज्जहिं संभारेति २,
जितसत्तुस्स रण्णो पाणियघरियं सदावेति २; एवं व०-तुमं च णं देवाणुप्पिया ! इमं उदगरयणं गेणहाहि
जितसत्तुस्स रत्तो भोयणवेलाए उवणेज्जासि; तते णं से पाणियघरिए सुबुद्धियस्स एतमट्ठं पडिसुणेंति २,
तं उदगरयणं गिण्हाति २, जितसत्तुस्स रण्णो भोयणवेलाए उवट्ठवेति; तते णं से जितसत्तू राया तं विपुलं
असण ४, आसाएमाणे जाव विहरह; जिमियसुत्तुराययावि य णं जाव परमसुइभूए तंसि उदगरयणे
जायविम्हए, ते बहवे राईसर जाव एवं व०-अहो णं देवाणु० !, इमं उदगरयणे अच्छे जाव सव्विदिय-
गायपल्हायणिजे, तते णं बहवे राईसर जाव एवं व०-तहेव णं सामी !, जणं तुंभे वदह जाव एवं चेव
पल्हायणिजे, तते णं जितसत्तू राया पाणियघरियं सदावेति २, एवं व०-एस णं तुंभे देवा० ! उदगरयणे
कओ आसादिते !, तते णं से पाणियघरिए जितसत्तुं एवं वदासी-एस णं सामी ! मए उदगरयणे सुबुद्धिस्स
अंतियाओ आसादिते, तते णं जितसत्तू सुबुद्धिं अमच्चं सदावेति २, एवं व०-अहो णं सुबुद्धी केणं कारणेणं
अहं तव अणिट्ठे ५, जेणं तुमं मम कल्लकल्लि भोयणवेलाए इमं उदगरयणं न उवट्ठवेसि !, तए णं तुमे
देवा० ! उदगरयणे कओ उवल्ले १, तते णं सुबुद्धी जितसत्तुं एवं व०-एस णं सामी !, से फरिहोदए, तते
णं से जितसत्तू सुबुद्धिं एवं व०-केणं कारणेणं सुबुद्धी !, एस से फरिहोदए !, तते णं सुबुद्धी जितसत्तुं

एवं व०-एवं खलु सामी !, तुम्हे तथा मम एवमातिक्खमाणस्स ४, एतमट्ठं नो सदहह, तते णं मम इमे-
 यारूवे अब्भत्थिते ६, अहो णं जितसत्तू संते जाव भावे नो सदहति, नो पत्तियति, नो रोएति, तं सेयं खलु
 ममं जियसत्तुस्स रत्तो संताणं जाव सब्भूत्ताणं जिणपन्नत्ताणं भावाणं अभिगमणट्ठयाए एतमट्ठं उवाइणा-
 वेत्तए, एवं संपेहेमि २, तं चेव जाव पाणियघरियं सदावेमि २, एवं वदामि-तुमं णं देवाणु० !, उदगरतणं
 जितसत्तुस्स रत्तो भोगणवेलाए उवणेहि, तं एएणं कारणेणं सामी !, एस से फरिहोदए । तते णं जितसत्तू
 राया सुबुद्धिस्स अमच्चस्स एवमातिक्खमाणस्स ४, एतमट्ठं नो सदहति ३, असदहमाणे ३, अब्भित-
 रट्ठाणिज्जे पुरिसे सदावेति २, एवं वदासी-गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया !, अंतरावणाओ नवघडए पडए
 य गेणहह जाव उदगसंहारणिज्जेहिं दन्वेहिं संभारेह, तेऽवि तहेव संभारेति २, जितसत्तुस्स उवर्णेति; तते
 णं जितसत्तू राया तं उदगरयणं करयलंसि आसाएति, आसातणिज्जं जाव सच्चिदियगायपल्हायणिज्जं
 जाणित्ता सुबुद्धिं अमच्चं सदावेति २, एवं व०-सुबुद्धी !, एए णं तुमे संता तच्चा जाव सब्भूया भावा कतो
 उवलद्धा !, तते णं सुबुद्धी जितसत्तुं एवं वदासी-एए णं सामी ! मए संता जाव भावा जिणवयणातो
 उवलद्धा, तते णं जितसत्तू सुबुद्धिं एवं व०-तं इच्छामि णं देवाणु० !, तव अंतिए जिणवयणं निसामेत्तए,
 तते णं सुबुद्धी जितसत्तूस्स विचित्तं केवलपन्नत्तं चाउज्जामं धम्मं परिकहेह, तमाइक्खति जहा जीवा
 बज्झंति जाव पंच अणुब्बयार्ति, तते णं जितसत्तू सुबुद्धिस्स अंतिए धम्मं सोच्चा णिसम्म हट्ठं सुबुद्धिं

अमच्चं एवं व०-सदहामि णं देवाणुप्पिया !, निगगंथं पावयणं ३, जाव से जहेयं तुब्भै वयह; तं इच्छामि
णं तव अंतिए पंचाणुव्वइयं सत्तसिक्खावइयं जाव उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए, अहासुहं देवा० ! मा
पडिबधं०, तए णं से जियसत्तू सुबुद्धिस्स अमच्चस्स अंतिए पंचाणुव्वइयं जाव दुवालसविहं सावयधम्मं
पडिवज्जइ, तते णं जितसत्तू समणोवासए अभिगयजीवाजीवे जाव पडिलाभेमाणे विहरति । तेणं कालेणं
२, थेरागमणं, जियसत्तू राया सुबुद्धी य निगगच्छति; सुबुद्धी धम्मं सोच्चा जं णवरं जियसत्तुं आपुच्छामि
जाव पव्वयामि, अहासुहं देवा० !, तते णं सुबुद्धी जेणेव जितसत्तू तेणेव उवा० २ एवं व०-एवं खलु
सामी !, मए थेराणं अंतिए धम्मं निसन्ते सेऽविय धम्मं इच्छियपडिच्छिए ३; तए णं अहं सामी !,
संसारभउव्विगगे भीए जाव इच्छामि णं तुब्भेहिं अब्भणुन्नाए स० जाव पव्वइत्तए, तते णं जितसत्तू
सुबुद्धिं एवं व०-अच्छासु ताव देवाणु० ! कतिवय्यातिं वासाइं उरालातिं जाव सुंजमाणा ततो पच्छा
एगयओ थेराणं अंतिए मुंडे भवित्ता जाव पव्वइस्सामो, तते णं सुबुद्धी जितसत्तूस्स एयमट्ठं पडिसुणेति,
तते णं तस्स जितसत्तूस्स सुबुद्धीणा सद्धिं विपुलाइं माणुस्स० पच्चणुब्भवमाणस्स दुवालस वासाइं वीतिक्कं-
ताइं तेणं कालेणं २, थेरागमणं, तते णं जितसत्तू धम्मं सोच्चा एवं जं नवरं देवा० !, सुबुद्धिं आमंतेमि
जेट्ठपुत्तं रज्जे ठवेमि; तए णं तुब्भं जाव पव्वयामि, अहासुहं, तते णं जितसत्तू जेणेव सए गिहे तेणेव
उवा० २, सुबुद्धिं सदावेति ३, एवं वयासी-एवं खलु मए थेराणं जाव पव्वज्जामि, तुमं णं किं करेसि ?

तते णं सुबुद्धी जितसत्तुं एवं व०-जाव 'के० अन्ने आहारे' वा जाव पव्वयामि, तं जति णं देवा० जाव पव्वयह गच्छह णं देवाणु० ! जेट्ठपुत्तं च कुडुबे ठावेहि २, सीयं दुरुहित्ताणं ममं अंतिए सीया जाव पाउवभवेति; तते णं सुबुद्धीए सीया जाव पाउवभवइ, तते णं जितसत्तू कोडुबियपुरिसे सहावेति २, एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० !, अदीणसत्तुस्स कुमारस्स रायाभिसेयं उवट्ठवेह जाव अभिसिचंति जाव पव्वतिए । तते णं जितसत्तू एक्कारस अंगाइं अहिज्जति, बहूणि वासाणि परियाओ मासियाए सिद्धे; तते णं सुबुद्धी एक्कारस अंगाइं अ० बहूणि वासाणि जाव सिद्धे । एवं खलु जंबू !, समणेण भगवया महावीरेण बारसमस्स अयमट्ठे पणत्ते तिबेमि ॥ सूत्रम्—१९ ॥ बारसमं नाअज्झयणं समत्तं ॥

सर्वं सुगमं नवरं, 'फरिहोदए'ति-परिखायाः-खातवलयस्योदकं परिखोदकं, चापीति समुच्चये, ततश्चंपादिकोऽर्थोऽभूद् एवं 'परिखोदकं चाभूदित्येवं, चः समुच्चये इति, 'मेये'त्यादि, अत्र मेदःप्रभृतीनां पटलेन-समूहेन, 'पोच्चडं'—विलीनं मृतकानां यथा वा द्विपदादीनां कडेवरैः संछन्नं यत्तत्तथा, अद्यादिकडेवरविशेषणयाह-मृतं-जीवविमुक्तमात्रं सद्यत् कुथितं-ईपतदुर्गन्धमित्यर्थः, तथा विनष्टं-उच्छन्नत्वादिविकारवत्; 'किमिणं'ति-कतिपयकृमिवत् व्यापन्नं च-शकुन्यादिभक्षणाद्धी-भत्सतां गतं सद्यदुरभिगन्धं-तीव्रतरदुष्टगन्धं तत्तथा, 'सुब्भिसदावि'ति-शुभशब्दा अपि, 'दुब्भिसदत्ताए'ति-दुष्टशब्दतया, 'पओगवीससापरिणय'ति-प्रयोगेण-जीवव्यापारेण, विश्रसया च-स्वभावेन परिणताः-अवस्थान्तरमापन्ना ये ते तथा, 'आसखंधवरगाए'ति अश्व एव स्कन्धः-पुद्गलप्रचयरूपो वरः-प्रधानोऽश्वस्कन्धवरोऽथवा स्कन्धप्रदेशप्रत्यासत्तेः पृष्ठमपि

स्कन्ध इति व्यपदिष्टमिति, 'असम्भावुःभावणाहिं'ति-असतां भावानां-वस्तुनां वस्तुधर्मिणां वा या उद्भावना-उत्क्षेप-
णानि तास्तथा तामिर्मिथ्यात्वाभिनिवेशेन च-विपर्ययाभिमानेन व्युद्ग्राहयन्-विविधत्वेनाधिक्येन च ग्राहयन् व्युत्पादयन्-
अव्युत्पन्नमिति व्युत्पन्नं कुर्वन् 'सन्ते' इत्यादि, सतो-विद्यमानान्, 'तच्चे'ति-तत्त्वरूपानैदं पर्यसमन्वितानित्यर्थः; अत एव
तथ्यान्-सत्यान्, एतदेव व्यतिरेकेणोच्यते-अवितथान् न वितथानित्यर्थः, किमुक्तं भवति ?-सद्भूतान् सता प्रकारेण
भूतान्-यातान् सद्भूतान् एकार्थी वैते शब्दाः; 'अभिगमणद्वयाए'-अवगमलक्षणाय अर्थायेत्यर्थः, 'एतमद्वं'ति-एवं
(तं)-पुद्गलानामपरापरिणामलक्षणमर्थ 'उवाङ्णावित्तए'ति-उपादापयितुं ग्राहयितुमित्यर्थः; 'अंतरावणाड'-
त्ति-परिखोदकमार्गान्तरालवर्तिनो दृष्टाव कुम्भकारसम्बन्धिन इत्यर्थः, 'सज्जखारं'ति-सद्यो भस्म; 'अच्छे'त्यादि,
अच्छं-निर्मलं, पथ्यं-आरोग्यकरं जात्यं-प्रधानमिति भावः, तनुकं-लघु सुजरमिति हृदयं, 'उदगसंभारणिज्जेहिं'ति-
उदकवासकैः-वालकमुस्तादिभिः संभारयति-संभृतं करोति । इहाध्ययने यद्यपि सूत्रेणोपनयो न दर्शितः तथाऽप्येवं
द्रष्टव्यः-“मिच्छत्तमोहियमणा पावपसत्तावि पाणिणो विगुणा । फरिहोदगं व गुणिणो हवंति वरगुरुपसायाओ ॥ १ ॥”ति
समाप्तमिदं द्वादशज्ञाताध्ययनविवरणम् ॥

सा०-१ मिथ्यात्वमोहितमनसः पापप्रसक्ता अपि प्राणिनो विगुणाः । परिखोदकमिव गुणिनो भवन्ति वरगुरुप्रसादात् ॥ १ ॥

॥ १३-श्री ददुराख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ त्रयोदशं व्याख्यायते, अस्य च पूर्वेण सहायं सम्बन्धः,—अनन्तराध्ययने संसर्गविशेषाद् गुणोत्कर्ष उक्तः; इह तु संसर्गविशेषाभावाद् गुणापकर्ष उच्यते, इत्येवं सम्बद्धमिदम्—

जति णं भंते !, समणेणं० बारसमस्स अयमट्ठे पणत्ते, तेरसमस्स णं भंते !, नाय० के० अट्ठे पन्नत्ते !; एवं खलु जंबू !, तेणं कालेणं २, रायगिहे, गुणसिलए चेतिए, समोसरणं, परिसा निग्गया; तेणं कालेणं २, सोहम्मे कप्पे, ददुरवरडंसए विमाणे, सभाए सुहम्माए, ददुरंसि सीहासणंसि, ददुरे देवे, चउहिं सामा-
णियसाहस्सीहिं, चउहिं अग्गमहिस्सीहिं सपरिसाहिं, एवं जहा सुरियाभो भाव दिव्वान्ति भोगभोगाइं
सुंजमाणो विहरइ; इमं च णं केवलकप्पं जंबुदीवं २, विपुलेणं ओहिणा आभोएमाणे २, जाव नट्ठविहिं
उवदंसित्ता पडिगते जहा सुरियाभे । भंतेति भगवं गोयमे, समणं भगवं महावीरं वंदइ, नमंसति २;
एवं व०-अहो णं भंते !, ददुरे देवे महिड्डिए २, ददुरस्स णं भंते ! देवस्स सा दिव्वा देविड्डी ३, कहिं
गया० ?; गो० ! सरीरं गया सरीरं अणुपचिट्ठा कूडागारदिट्ठो, ददुरेणं भंते ! देवेणं सा दिव्वा देविड्डी ३
किंण्णा लद्धा जाव अभिसमन्नागया !, एवं खलु गो० ! इहेव जंबुदीवे २, भारहे वासे, रायगिहे, गुण-

सिलए चेतिए, सेणिए राया; तत्थ णं रायगिहे णंदे णामं मणियारसेट्ठी, अहुं दित्ते; तेणं कालेणं २, अहं गोयमा !, समोसहुं, परिसा णिगया; सेणिए राया निगए, तते णं से नंदे मणियारसेट्ठी इमीसे कहाए लद्धे समणे पहाए पायचारेणं जाव पज्जुवासति, णंदे धम्मं सोच्चा समणोवासए जाते; तते णं अहं रायगिहाओ पडिनिक्खन्ते, बहिया जणवयविहारं विहरामि; तते णं से णंदे मणियारसेट्ठी अन्नया कदाइ असाहुदंसणेण, य, अपज्जुवासणाए य, अणुसासणाए य, असुस्सुसणाए य, सम्मत्तपज्जेविहिं परिहाय-माणेहिं २, मिच्छत्तपज्जेविहिं परिवड्डमाणेहिं २, मिच्छत्तं विप्पडिवन्ने जाए यावि होत्था; तते णं नंदे मणि-यारसेट्ठी अन्नता गिम्हकालसमयंसि जेढ्ढामूलंसि मासंसि अट्टमभत्तं परिगेण्हति २, पोसहसालाए जाव विहरति; तते णं णंदस्स अट्टमभत्तंसि परिणममाणंसि तण्हाए, छुहाए य अभिभूतस्स समाणस्स इमेयारूवे अब्भत्थिते ५-धन्ना णं ते जाव ईसरपभितओ जेसिं णं रायगिहस्स बहिया, बहूओ बावीतो, पोक्खर-णीओ जाव सरसरपंतिथाओ, जत्थ णं बहुजणो पहाति य, पियति य, पाणिं च संवहति; तं सेयं खलु ममं कल्लं पाउ० सेणियं आपुच्छत्ता, रायगिहस्स बहिया उत्तरपुरच्छिमे विसिभाए, वेभारपव्वयस्स अदूर-सामंते, वत्थुपाढगरोइत्तंसि भूमिभागंसि जाव णंदं पोक्खरणिं खणावेत्तए त्तिकहुं, एवं संपेहेति २, कल्लं पा० जाव पोसहं पारेति २, पहाते कयवलिकम्मं मित्तणाइ जाव संपरिवुडे महत्थ जाव पाहुडं रायारिहं गेण्हति २, जेणेव सेणिए राया तेणेव उवा० २, जाव पाहुडं उवट्ठेवति २, एवं व०-इच्छामि णं सामी ! तुवभेहिं अ-

८ भणुन्नाए समाणे रायगिहस्स बहिया जाव खणावेत्तए, अहासुहं देवाणुप्पिया !; तते णं णंदे सेणिएणं रक्षा
 अब्भणुण्णाते समाणे हट्ठं रायगिहं मज्झमज्जेणं निगगच्छति २, वत्थुपाढयोइयंसि भूमिभागंसि णंदं
 पोक्खरणिं खणाविउं पयत्ते यावि होत्था, तते णं सा णंदा पोक्खरणी अणुपुब्बेणं खणमाणा २, पोक्ख-
 रणी जाया यावि होत्था; चाउक्खेणा समतीरा, अणुपुब्बसुज्जायवप्पसीयलजला, संछण्णपत्तविससुणाला,
 बहुप्पलपउमकुसुदनलिणसुभगसोगंधियपुंडरीयमहापुंडरीयसयपत्तसहस्सपत्तपफुल्लकैसरोववेया परिहत्थ-
 भमंतमच्छप्पयअणेगसउणगणमिहुणवियरियसदुदुन्नइयमहुरसरनाइया पासाईया ४ । तते णं से णंदे
 मणियारसेट्ठी णंदाए पोक्खरणीए चउदिसि चत्तारि वणसंडे रोवावेति । तए णं ते वणसंडा अणुपुब्बेणं
 सारक्खिखल्लमाणा संगोविज्जमाणा य संवड्डियमाणा य से वणसंडा जाया किण्हा जाव निकुहंभसूया
 पत्तिया पुप्फिया जाव उवसोभमाणा २, चिहंति । तते णं नंदे पुरंच्छिमिह्ले वणसंडे एगं महं चित्तसंभं
 करावेति, अणेगखंभसयसंनिचिट्ठं पा०, तत्थ णं बहूणि किण्हाणि य जाव सुक्खिलाणि य, कट्टकम्माणि य,
 पोत्थकम्माणि चित्तं लिप्पं गंधिमवेढिमपूरिमसंधातिमं उवदंसिज्जमाणां २, चिहंति; तत्थ णं बहूणि
 आसणाणि य, सयणाणि य अत्थुयपच्चत्थुयां चिहंति; तत्थ णं बहूवे णडा य णट्ठा य जाव दिन्नभइ-
 भत्तवेयणा तालायरकम्मं करेमाणा विहरंति, रायगिहविणिगगओ य जत्थ बहू जणो तेसु पुब्बन्नत्थेसु
 आसणसयणेसु संनिसन्नो य, संतुयट्ठो य, सुणमाणो य, पेच्छमाणो य, सोहेमाणो य सुहंसुहेणं विहरइ;

तते णं णंदे दाहिणिह्ले वणसंडे एगं महं महाणससालं करावेति अणेगखंभ० जाव रूवं तत्थ णं बहवे पुरिसा दिन्नभइभत्तवेयणा विपुलं असण ४ उवक्खडंति बहूणं समणमाहणअतिहीक्खिणवणीमगाणं परिभाएमाणा २, विहरंति, तते णं णंदे मणियारसेट्ठी पच्चत्थिमिल्ले वणसंडे एगं महं तेगिच्छियसालं करेति, अणेगखंभसय० जाव रूवं, तत्थ णं बहवे वेज्जा य वेज्जपुत्ता य जाणुया य जाणुयपुत्ता य कुसला य कुसुलपुत्ता य दिन्नभइभत्तवेयणा बहूणं वाहियाणं गिलाणाण य रोगियाण य दुब्बलाण य तेहच्छं करेमाणा विहरंति, अणे य एत्थ बहवे पुरिसा दिन्न तेसिं बहूणं वाहियाण य रोगि० गिला० दुब्बला० ओसहभेसज्जभत्तपाणेणं पडियारकम्मं करेमाणा विहरंति तते णं णंदे उत्तरिल्ले वणसंडे एगं महं अलं कारिसभं करेति, अणेगखंभसत० जावपडिरूवं, तत्थं णं बहवे अलंकारियपुरिसा दिन्नभइभत्त० बहूणं समणाण य अणाहाण य गिलाणाण य रोगि० दुब्ब० अलंकारियकम्मं करेमाणा २, विहरंति । तते णं तीए णंदाए पोक्खरणीए बहवे सणाहा य, अणाहा य, पंथिया य, पहिया य, करोडिया, कारिया०, तणहार०, पत्त० कट्ट०; अप्पेगतिया पहायंति, अप्पेगतिया पाणिंयं पिंयंति, अप्पेगतिया पाणिंयं संवहंति, अप्पे० विसज्जितसेय जल्लमलपरिस्समनिद्वल्लुप्पिवासा सुहंसुहेणं विहरंति । राय- गिहविणिग्गओवि जत्थ बहुजणो किं ते जलरमणविहमज्जणकयल्लियाघरयकुसुमसत्थरयअणेण सउणगणरुयरिभित्तसंकुलेसु सुहंसुहेणं अभिरममाणो २ विहरति । तते णं णंदाए पोक्खरिणीए

बहुजणो ण्हायमाणो पाणिं च संवहमाणो य अन्नमन्नं एवं वदासी-घण्णे णं देवा० !, णंदे मणियार-
सेट्ठी कयत्थे जाव जम्मजीवियफले जस्स णं इमेयारूवा णंदा पोक्खरणी चाउक्कोणा जाव पडिरूवा,
जस्स णं पुरत्थिमिल्ले तं चेव सव्वं चउसुवि वणसंडेसु जाव रायगिहविणिग्गओ जत्थ बहुजणो आसणेसु
य सयणेसु य सन्निसन्नो य संतुयट्ठो य पेच्छमाणो य साहेमाणो य सुहंसुहेणं विहरति, तं धन्ने कयत्थे
कयपुत्ते कयाणं० लोया ! सुलद्धे माणुस्सए जम्मजीवियफले नंदस्स मणियारस्स, तते णं रायगिहे संघाडग
जाव बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमातिक्खति ४, धन्ने णं देवाणुप्पिया !, णंदे मणियारं सो चेव गमओ जाव
सुहंसुहेणं विहरति । तते णं से णंदे मणियारं बहुजणस्स अंतिए एतमट्ठं सोच्चा०, हट्ठ २ धाराहयकलंबगंपिव
समूससियरोमकूवे परं सायासोक्खमणुभवमाणे विहरति ॥ सूत्रम्-१०० ॥

सर्वं सुगमं, नवरं 'एवं सुरियाभे'ति-यथा राजप्रश्रुते स्वरिकाभो देवो वर्णितः, एवं अयमपि वर्णनीयः; कियता वर्ण-
केनेत्याह-'जावदिब्बाह'इत्यादि, स चायं वर्णकः-"तिहि परिमाहि, सत्तहि अणिएहि, सत्तहि अणियाहवहहि" इत्यादि;
'इमं च णं केवलकप्पं'ति इमं च केवलः-परिपूर्णः, स चासौ कल्पश्च-स्वकार्यकरणसमर्थ इति केवलकल्पः, केवल एव
वा केवलकल्पः, तं 'आभोएमाणे'-इह यावत्करणादिदं दृश्यं,-'पासइ समणं भगवं महावीर'मित्यादि; 'कूडागारदि-
ट्ठंते'ति एवं चासौ 'से केणट्ठेण भंते ! एवं बुच्चइ सरीरं अणुपविट्ठा !, गोयमा ! से जहा नामए कूडागारसाला सिया
दुहओ बहिरन्तश्च गुत्ता लिता' सावरणत्वेन गोमयाद्युपलेपनेन च उभयतो गुप्तत्वमेवाह-गुप्ता-बहिः प्राकारावृता गुत्तु-

वारा-अन्तर्गुप्तैत्यर्थः, अथवा-गुप्ता गुप्तद्वारा केषांचित् स्थगितत्वात् केषांचित्चास्थगितत्वादिति; 'निवाया'-
वायोरप्रवेशात्, 'निवायगंभीरा'-किल महद् गृहं निवातं प्रायो न भवतीत्यत आह-निवातगम्भीरा निवातविशालेत्यर्थः;
'तीसे णं कूडागारसालाए अदूरसामंते एत्थ णं महं एगे जणसमूहे चिट्ठइ, तए णं से जणसमूहे एगं महं अब्भवइलयं वा,
वासवइलयं वा, महावायं वा एज्जमाणं पासइ, पासित्ता तं कूडागारसालं अंतो अनुपविसित्ताणं चिट्ठइ; से तेण्हणं गोयमा !
एवं बुच्चइ सरीरं गया सरीरं अनुपविट्ठ'त्ति, 'असाधुदर्शनेने'ति-साधूनामदर्शनेनात एव, 'अपर्युपासनया'-
असेवनया, 'अननुशासनया'-शिक्षाया अभावेन, 'अशुश्रूषणया'-श्रवणेच्छाया अभावेन, 'सम्यक्त्वपर्यवै'-सम्य-
क्त्वरूपपरिणामविशेषैरेवं, मिथ्यात्वपर्यवैरपि मिथ्यात्वं विशेषेण प्रतिपन्नो निप्रतिपन्नः, काष्ठकर्माणि-दारुमयपुत्रिकादि-
निर्मापणानि एवं सर्वत्र, नवरं; पुस्तं-वस्त्रं, चित्रं लेप्यं च प्रसिद्धं, ग्रन्थिमानि-यानि सूत्रेण ग्रथयन्ते मालावत्, वेष्टिमानि-
यानि वेष्टनतो निष्पाद्यन्ते, पुष्पमालालम्बूसकृत्, पूरिमाणि-यानि पूरणतो भवन्ति, कनकादिप्रतिमावत्; सङ्घातिमानि-
सङ्घातिनिष्पाद्यानि रथादिवत्, उपदर्श्यमानानि लोकैरन्योऽन्यमित्यर्थः; 'तालायरकम्मं'ति-प्रेक्षणकर्मविशेषः, 'तेगि-
च्छियसालं'-ति-चिकित्साशालं अरोगशालां, वैद्याः-भिषग्वराः, आयुर्वेदपाठकाः, वैद्यपुत्राः-तत्पुत्रा एव; 'जाणुय'त्ति-
ज्ञायकाः शास्त्रानध्यायिनोऽपि शास्त्रज्ञप्रवृत्तिदर्शनेन रोगस्वरूपतः चिकित्सावेदिनः, कुशलाः-स्वचित्तर्काचिकित्सादिप्रवीणाः;
'वाहियाणं'ति-व्याधितानां विशिष्टविचित्रपीडावतां शोकादिविप्लुतचित्तानामित्यर्थः अथवा-विशिष्टा आधिर्यस्मात् स व्याधिः-
स्थिररोगः कुष्ठादिस्तद्वतां ग्लानानां-क्षीणहर्षणामशक्तानामित्यर्थः, रोगितानां-सजातज्वरकुष्ठादिरोगणामाशुषातिरोगणां

वा, 'ओसह'मित्यादि, औषधं-एकद्रव्यरूपं, भैषजं-द्रव्यसंयोगरूपं; अथवा-औषधं-एकानेकद्रव्यरूपं भैषजं तु-पथ्यं, भक्तं तु-भोजनमात्रं, प्रतिचारकर्म-प्रतिचारकत्वं, 'अलंकारियसहं'ति-नापितकर्मशालां, 'विसज्जिए'त्यादि, विसृष्टस्वे-दजल्लमलपरिश्रमनिद्राधुत्पिपासाः, तत्र जल्लोऽस्थिरो मालिन्यहेतुर्मलस्तु स एव कठिनीभूत इति, 'रायगिहे'त्यादि, राज-गृहविनिर्गतोऽपि चात्र बहुजनः, 'किं ते'ति-किं तद् यत्करोति?, उच्यते-जलरमणैः-जलक्रीडाभिः विविधमञ्जनैः-बहुप्र-कारस्नानैः कदलीनां च लतानां च गृहकैः कुसुमस्रस्तरैः अनेकशकुनिगणरुतैश्च रिभितैः-स्वरघोलनावद्भिर्मधुरैरित्यर्थः, सङ्कुलानि यानि तानि तेषु पुष्करणीवनखण्डलक्षणेपु पञ्चसु वस्तुष्विति प्रक्रमः, 'संतुयट्ठो य'ति-शयितः, 'साहेमा-णो य'ति प्रतिपादयन्, 'गमय'ति पूर्वोक्तः पाठः, 'सायासोक्खं'ति सातात्-सातवेदनीयोदयात् सौख्यं-सुखं ॥ १०० ॥

तते णं तस्स नंदस्स मणियारसेट्ठिस्स अन्नया कयाई सरीरंगंसि सोलस रोयायंका पाउब्भूया, तं०-
 "सासे कासे जरे दाहे, कुच्छिसूले भगंदरे ६ । अरिसा अजीरए दिट्ठिसुद्धसूले अगारए ॥ १ ॥ अच्छि-
 वेयणा कन्नवेयणा कंहु दउदरे कोठे १६ । " तते णं से णंदे मणियारसेट्ठी सोलसहिं रोयायंकेहिं अभिभूते
 समाने कोडुंबियपुरिसे सदावेति २, एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० । रायगिहे सिंघाडग जाव पहेसु
 महया सदेणं उग्घोसेमाणा २, एवं व०-एवं खलु देवाणु० !, णंदस्स मणियारसेट्ठिस्स सरीरंगंसि सोलस
 रोयायंका पाउब्भूता, तं०-'सासे जाव कोठे' तं जो णं इच्छति देवाणुप्पिया !, वेज्जो वा, वेज्जपुत्तो वा,
 जाणुओ वा २, कुसलो वा २, नंदस्स मणियारस्स तेसिं च णं सोलसण्हं रोयायंकाणं एगमवि रोयायंकं

उवसामेत्तए तस्स णं दे० । मणियारे विउलं अत्थसंपदाणं दलयति, त्तिक्कु दोच्चपि तच्चपि घोसणं घोसेह
२, पच्चप्पिणह, तेवि तहेव पच्चप्पिणंति; तते णं रायगिहे इमेयारूवं घोसणं सोच्चा णिसम्म बहवे वेज्जा
य, वेज्जपुत्ता य जाव कुसलपुत्ता य, सत्थकोसहत्थगया य, कोसगपायहत्थगया य, सिलियाहत्थगया य,
गुलिया० य ओसहभेसज्जहत्थगया य सएहिं २, निहेहिंतो निक्खमंति २, रायगिहं मज्झमज्झेणं जेणेव
णंदस्स मणियारसेट्ठिस्स गिहे तेणेव उवा० २, णंदस्स सरीरं पासंति, तेसिं रोयायंकाणं णियाणं पुच्छंति,
णंदस्स मणियार० बहूहिं उव्वलणेहि य, उवट्ठणेहि य, सिणेहपाणेहि य, वमणेहि य, विरेयणेहि य,
सेयणेहि य, अवदहणेहि य, अवणहाणेहि य, अणुवासणेहि य, वत्थिक्कमेहि य, निरुहेहि य, सिरावेहेहि
य, तच्छणाहि, य, पच्छणाहि य, सिरावेहेहि य, तप्पणाहि य, पुढवाएहि य, छल्लीहि य, वल्लीहि य,
मूलेहि य, कंदेहि य, पत्तेहि य, पुप्फेहि य, फलेहि य, बीएहि य, सिलियाहि य, गुलियाहि य, ओस-
हेहि य, भेसज्जेहि य, इच्छंति तेसिं सोलसण्हं रोयायंकाणं एगमवि रोयायंकां उवसामित्तए, नो चेव णं
संचाएति उवसामेत्तए, तते णं ते बहवे वेज्जा य ६ जाहे नो संचाएति, तेसिं सोलसण्हं रोगाणं एगमवि-
रोगा० उव० ताहे संता तंता जाव पडिगया । तते णं नंदे तेहिं सोलसेहिं रोयायंकेहिं अभिभूते समाने
णंदापोक्खरणीए सुच्छिण ४ तिरिक्खजोणिएहिं निबद्धाउते बद्धपएसिए अट्ठदुहद्ववसट्ठे कालमासे कालं
किच्चा नंदाए पोक्खरणीए दहुरीए कुच्छिसि दहुरत्ताए उववन्ने । तए णं णंदे दहुरे गवभाओ विणिम्मसुक्के

समाणे उम्मुक्कयालभावे चिन्नायपरिणयमित्ते लोव्वणगमणुपत्ते नंदाए पोक्खरणीए अभिरममाणे २ विहरति, तते णं णंदाए पोक्खरणीए बहू जणे प्हायमाणो य पियइ य पाणिंयं च संवहमाणो अन्नमन्नस्स एवमातिक्खति ४ धन्ने णं देवाणुप्पिया ! णंदे मणियारे जस्स णं इमेयारूवा णंदा पुक्खरणी चाउक्कोणा जाव पडिरूवा जस्स णं पुरत्थिमिल्ले वणसंडे चित्तसभा अगणेखंभं० तहेव चत्तारि सहाओ जाव जम्मजी-वियफले, तते णं तस्स दहुरस्स तं अभिक्खणं २ बहुजणस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म इमेयारूवे अब्भत्थिए ६-से कहिं मन्ने माए इमेयारूवे संधे णिसंतपुव्वे त्तिकहु सुभेणं परिणामेणं जाव जाइसरणे समुप्पन्ने, पुव्वजातिं सम्मं समागच्छति, तते णं तस्स दहुरस्स इमेयारूवे अब्भत्थिए ५-एवं खलु अहं इहेव रायगिहे नगरे णंदे णामं मणियारे अट्ठु । तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं मं समोसंडे, तए णं समणस्स भगवओ० अंतिए पंचाणुव्वइए सत्तसिक्खावइए जाव पडिवन्ने, तए णं अहं अन्नया कयाई असाहुदंसणेण य जाव मिच्छत्तं विप्पडिवन्ने, तए णं अहं अन्नया कयाई गिम्हे कालसमयंसि जाव उपसंपज्जिता णं विहरामि, एवं जहेव चिंता आपुच्छणा नंदापुक्खं० वणसंडा सहाओ तं चेव सव्वं जाव नंदाए पु० दहुरत्ताए उववन्ने, तं अहो णं अहं अहन्ने अपुन्ने अकयपुन्ने निगंगंथाओ पावयणाओ नट्ठे भट्ठे परिव्वभट्ठे तं सेयं खलु ममं समयमेव पुव्वपडिवन्नातिं पंचाणुव्वयातिं० उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए, एवं संपेहेति २ पुव्वपडिवन्नातिं पंचाणुव्वयाइं० आरुहेति २ इमेयारूवं अभिगहं अभिगिण्हति-कप्पइ मे

जावजीवं छट्टछट्टेणं अणि० अत्पणं भावेमाणस्स विहरित्तए, छट्टस्सविय णं पारणगंसि कप्पह मे णंदाए पोक्खरणीए परिपेरंतसु फासुएणं पहाणोदएणं उम्मदणोलोलियाहि य विट्ति कप्पेमाणस्स विहरित्तए, इमेयारूवं अभिगहं अभिगेण्हति, जावल्लीवाए छट्टछट्टेणं जाव विहरति; तेणं कालेणं २, अहं गो० १, गुणसिलए समोसडे, परिसा निगया; तए णं नंदाए पुक्खरिणीए बहुजणो पहाय० ३ अन्नमन्नं०, जाव समणे ३ इहेव गुणसिलए०, तं गच्छामो णं देवाणु० समणं भगवं० वंदामो जाव पज्जुवासामो एयं मे इह भवे परभवे य हियाए जाव अणुगामियत्ताए भविस्सइ, तए णं तस्स दहुरस्स बहुजणस्स अंतिए एयमहुं सोच्चा निसम्म० अयमेयारूवे अवभत्थिए ५ समुप्पज्जित्था-एवं खलु समणे० तं गच्छामि णं वंदामि०, एवं संपेहेति २, णंदाओ पुक्खरणीओ सणियं २, उत्तरइ; जेणेव रायमग्गे तेणेव उवा० २, ताए उच्छिट्ठाए ५, दहुरणइए वीतिवयमाणे जेणेव ममं अंतिए तेणेव पहारेत्थ गमणाए, इमं च णं सेणिए राया भंभसारं एहाए कयकोउय० जाव सव्वालंकारविभूसिए, हत्थिखंधवरगए, सकोरंटमल्लदामेणं, छत्तेणं०, सेयवरचामरा०, हयगयरह०, महया भडचडगर०, चाउरंणिणीए सेणाए सद्धि संपरिबुडे, मम पायवंदते हव्वमागच्छति; तते णं से दहुरे सेणियस्स रत्तो एगेणं आसकिसोरएणं वामपाएणं अक्कंते समणे अंत- निग्घातिए कते यावि होत्था, तते णं से दहुरे अत्थामे अबले अवीरिए अपुरिसकारपरक्कमे आधारणि-

जमि तिकट्टु एंगंतमवक्कमति० करयलपरिगगहियं० नमोऽस्तु णं जाव संपत्ताणं, नमोऽस्तु णं मम धम्मायरियस्स जाव संपाविउकामस्स पुब्बिपिय णं माए समणस्स भगवतो महावीरस्स अंतिए थूलए पाणातिवाए पच्चक्खाए जाव थूलए परिगगे पच्चक्खाए, तं हयाणिंपि तस्सेव अंतिए सव्वं पाणातिवायं पच्चक्खामि जाव सव्वं परि० पच्च० जावजीवं सव्वं असण ४, पच्च० जावजीवं जंपिय इमं सरीरं इट्ठं कंतं जाव मा ऊसंतु एयंपि णं चरिमेहिं ऊसासेहिं वोसिरामि त्तिकट्टु, तए णं से ददुदुरे कालमासे कालं किच्चा जाव सोहम्मे कप्पे, ददुरवडिंसए विमाणे, उववायसभाए, ददुरदेवत्ताए उववन्ने; एवं खल्ल गो० !, ददुरेणं सा दिव्वा देविट्ठी लद्धा ३ । ददुरस्स णं भंते ! देवस्स केवतिकालं ठिई पणत्ता !, गो० !, चत्तारि पलिओवमाइं ठिती पं०, से णं ददुरे देवे० महाविदेहे वासे सिज्झिहिति, बुज्झि० जाव अंतं करेहिइ य । एवं खल्ल समणेणं भग० महावीरेणं तेरसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते त्तिबमि ॥ सूत्रम्-१०१ ॥ तेरसमं नायज्झयणं समत्तं ॥ १३ ॥

‘सासे’त्यादि श्लोकः प्रतीतार्थः, नवरं ‘अजीरए’त्ति-आहारापरिणतिः, ‘दिट्ठीमुद्धसूले’त्ति-दृष्टिशूलं-नेत्रशूलं, मुद्धशूलं-मस्तकशूलं, ‘अकारए’त्ति-भक्तद्वेषः, ‘अच्छिचेयणे’त्यादि, श्लोकातिरिक्तं, ‘कंडु’त्ति-खर्जुः, ‘दउदरे’त्ति-दकोदरं-जलोदरमित्यर्थः, ‘सत्थकोसे’त्यादि, शस्त्रकोशः-क्षुरनखरदनादिभाजनं स हस्ते गतः-स्थितो येषां ते तथा, एवं सर्वत्र, नवरं शिलिकाः-किराततिक्तकादितृणरूपाः प्रततपाषाणरूपा वा शस्त्रतीक्ष्णीकरणार्थाः, तथा गुटिका-द्रव्यसंयोगनि-

ष्पादितगोलिकाः ओषधमेषजे तथैव 'उन्वलयणेही'त्यादि, उद्वेलनानि-देहोपलेपनविशेषाः यानि देहाद्वस्तामर्शनेनापनीयमानानि मलादिकमादायोद्वलतीति उद्वर्तनानि-तान्येव विशेषस्तु लोकरूढिसमवसेय इति, स्नेहपानानि-द्रव्यविशेषकघृतादिपानानि वमनानि च प्रसिद्धानि विरेचनानि-अधोविरेकाः स्वेदनानि-सप्तधान्यकादिभिः अवदहनानि-दम्भनानि अपस्नानानि-स्नेहापनयनहेतुद्रव्यसंस्कृतजलेन स्नानानि अनुवासनाः-चर्मयन्त्रप्रयोगेणापानेन जठरे तैलविशेषप्रवेशनानि बस्तिकर्माणि-चर्मवेष्टनप्रयोगेण शिरःप्रभृतीनां स्नेहपूरणानि गुदे वा वत्स्यादिक्षेपणानि निरुहा-अनुवासना एव केवलं द्रव्यकृतो विशेषः शिरोवेधा-नाडीवेधनानि रुधिरमोक्षणानीत्यर्थः तक्षणानि-त्वचः क्षुरग्रादिना तनूकरणानि प्रक्षणानि-ह्रस्वानि त्वचो विदारणानि शिरोबस्तयः-शिरसि बद्धस्य चर्मकोशस्य संस्कृततैलापूरलक्षणाः, प्रागुक्तानि बस्तिकर्माणि सामान्यानि अनुवासनानिरुहशिरोबस्तयस्तु तदुभेदाः, तर्पणानि-स्नेहद्रव्यविशेषैर्बृंहणानि, पुटपाकाः-कुष्ठिकानां कणिकावेष्टितानामग्निना पचनानि, अथवा-पुटपाकाः-पाकाविशेषनिष्पन्ना औषधविशेषाः, छल्लयो-रोहिणीप्रभृतयः, वल्लयो-गुह्यचीप्रभृतयः, कन्दादीनि प्रसिद्धानि एतैरिच्छन्ति एकमपि रोगमुपशमयितुमिति, 'निबद्धाउ'त्ति-प्रकृतिस्थित्यनुभागबन्धापेक्षया, 'बन्धपएसि'त्ति-प्रदेशबन्धापेक्षयेति, 'अंतनिग्धाइ'त्ति-निर्घातितान्तः, 'सर्वं पाणाह्वायं पञ्चक्खामि' इत्यनेन यद्यपि सर्वग्रहणं तथापि तिरश्चां देशविरतिरेव, इहार्थे गाथे-“तिरियाणं चारित्तं निवारियं अह य तो पुणो तेसि । सुव्वइ बहुयाणंपि हु महव्वया-रोहणं समए ॥१॥ न महव्वयसब्भावेवि चरणपरिणामसम्भवो तेसि । न बहुगुणाणंपि जओ केवलसंभूहपरिणामो ॥२॥” इति

सा० १ तिरश्चां चारित्तं निवारित्तं अथ च तदा पुनस्तेषां श्रूयते बहूनामपि महाव्रतारोपणं समये ॥ १ ॥ न महाव्रतसंज्ञावैडपि चरणपरिणामसंभवस्तेषां । बहुगुणानामपि न यतः केवलसंभूतिपरिणामः ॥ २ ॥

इह यद्यपि सूत्रे उपनयो नोक्तः तथाऽप्येवं द्रष्टव्यः—“संपन्नगुणोवि जओ सुसाहुसंसगिन्नज्जिओ पायं । पावइ गुणंपरि-
हाणीं ददुरजीवोव मणियरो ॥ १ ॥”ति, अथवा—तित्थयसंवदणत्थं चलिओ भावेण पावइ संगं । जह ददुरदेवेणं पत्तं वेसा
णियसुरचं ॥ २ ॥” ति समाप्तमिदं त्रयोदशज्ञाताध्ययनविवरणम् ॥ १३ ॥

॥ १४-श्रीतेतल्लिपुत्रज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ चतुर्दशज्ञातं विव्रियते—अस्य चायं पूर्वेण सहाभिसम्बन्धः—पूर्वस्मिन् सतां गुणानां सामर्थ्यभावे हानिरुक्ता, इह तु
तथाविधसामग्रीसङ्गावे गुणसम्पदुपजायते इत्यभिधीयते, इत्थेवं सम्बद्धमिदम्—

जति णं भंते । तेरसमस्स ना० अयमट्ठे पणत्ते, वोदसमस्स के अट्ठे पन्नत्ते !; एवं खल्ल जंबू !, तेणं
कालेणं २, तेयलिपुरं नाम नगरं, पमयवणे उज्जाणे, कणगरेहे राया, तस्स णं कणगरहस्स पउमावती
देवी, तस्स णं कणगरहस्स तेयलिपुत्ते णामं अमच्चे, सामदंड०; तत्थ णं तेयलिपुरे कलादे नामं मूसियार-
दारए होत्था, अट्ठे जांव अपरिभूते, तस्स णं भद्दा नामं भारिया, तस्स णं कलायस्य मूसियारदारयस्य

सा० १ संपन्नगुणोऽपि यतः सुमाधुसंसर्गवर्जितः प्रायः । प्राप्नोति गुणपरिहाणि ददुरजीव इव मणिकारः ॥ १ ॥ तीर्थंकरवन्दनार्थं चलितो भावेन
प्राप्नोति स्वर्गम् । यथा ददुरदेवेन प्राप्त वैमानिकसुरत्वम् ॥ १ ॥

धूया भद्वाए अत्तया पोहिला नामं दारिया होत्था, रूवेण जोव्वणेण य लावन्नेण उक्किह्वा२, तते णं पोहिला दारिया, अन्नदा कदाह् पहाता सव्वालंकरविभूसिया चेडियाचक्कवालसंपरिबुडा उप्पि पासायवरगया आगा सतलगंसि कणगमएणं तिदूसएणं कीलमाणी २ विहरति, इमं च णं तेयलिपत्ते अमच्चे ण्हाए आसखंधव-
रगए महया भडचडगर आसवाहणियाए णिज्जायमाणे कलायस्स मूसियारदारगस्स गिहस्स अदूरसामंतेण वीतिवयति, तते णं से तेयलिपुत्ते मूसियारदारगगिहस्स अदूरसामंतेण वीतीवयमाणे २, पोहिलं दारियं उप्पि पासायवरगयं आगासतलगंसि कणगतिदूसएणं कीलमाणी पासति २, पोहिलए दारियाए रूवे य ३ जाव अज्झोववन्ने कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति२, एवं व०-एस णं देवा० !, कस्स दारिया किं नामधेज्जा १, तते णं कोडुंबियपुरिसे तेयलिपुत्तं एवं वदासी-एस णं सामी !, कलायस्स मूसियारदारयस्स धूता, भद्वाए अत्तया, पोहिला नामं दारिया रूवेण य जाव सरीरा; तते णं से तेयलिपुत्ते आसवाहणियाओ पडिनि-
यत्ते समाणे अंभितरट्ठाणिज्जे पुरिसे सद्दावेति२, एवं व०-गच्छह णे तुम्हे देवाणुप्पिया ! कलादस्स मूसियार० धूयं भद्वाए अत्तयं पोहिलं दारियं मम भारियत्ताए वरेह, तते णं ते अंभंतरट्ठाणिज्जा पुरिसा तेतलिणा एवं बुत्ता समाणा हट्ठ० करय० तहत्ति जेणेव कालयस्स मूसि० गिहे तेणेव उवागया, तते णं से कलाए मूसियारदारते पुरिसे एज्जमाणे पासति२, हट्ठुहे आसणाओ अब्भुद्धेति २, सत्तट्ठपदाति अणु-
गच्छति २, आसणेणं उवणिमंतेति २, आसत्थे वीसत्थे सुहासणवरगए एवं व०-संदिसंतु णं देवाणु० !,

किमागमणपओयणं !; तते णं ते अढिभतरट्ठाणिज्जा पुरिसा कलायमूसियं एवं व०-अमहे णं देवाण० !,
 तव धूयं भद्दाए अत्तयं पोद्विलं दारियं तेयलिपुत्तस्स भारियत्ताए वरेमो, तं जति णं जाणसि देवाण०
 जुत्तं वा पत्तं वा सलाहणिज्जं वा सरिसो वा संजोगो ता दिज्जउ णं पोद्विला दारिया तेयलिपुत्तस्स,
 ता भण देवाणु० !, किं दलामो सुक्कं !, तते णं कलाए मूसियारदारए ते अढिभतरट्ठाणिज्जे पुरिसे एवं
 वदासी-एस चेव णं दे० !, मम सुंके जन्नं तेतलिपुत्ते मम दारियानिमित्तं अणुगगहं करेति, ते ठाणिज्जे
 पुरिसे विपुलेणं असण४, पुफ्फवत्थ जाव मल्लालंकारेणं सक्कारेइ स० २, पडिविसंजेइ; तए णं कलायस्सवि
 मूसि० गिहाओ पडिनि० २, जेणेव तेयलिपुत्ते अ० तेणेव एवा०, तेयलिपु० एयमट्ठं निवेयंति; तते णं
 कलादे मूसियदारए अन्नया कयाइं सोहणंसि तिहिनक्खत्तमुहुत्तंसि पोद्विलं दारियं पहायं सव्वालंकारभू-
 सियं सीयं डुरुहइरत्ता मित्तणाइसंपरिवुडे सातो गिहातो पडिनिक्खमति २, सव्विबड्डीए तेयलीपुरं मज्झ-
 मज्झेणं जेणेव तेतलिस्स गिहे तेणेव उवा०, पोद्विलं दारियं तेतलिपुत्तस्स सयमेव भारियत्ताए दलयति;
 तते णं तेतलिपुत्ते पोद्विलं दारियं भारियत्ताए उवणीयं पासति२, पोद्विलाए सद्धि पट्टयं डुरुहति २,
 सेतापीतएहिं कलसेहिं अप्पाणं मज्जावेति २, अग्निगहोमं करेति २, पाणिगगहणं करेति २, पोद्विलाए
 भारियाए मित्तणाति जाव परिजणं विपुलेणं असणपाणत्तातिमसातिमेणं पुफ्फ जाव पडिविसंजेति; तते

णं से तेतलिपुत्ते पोद्विलाए भारियाए अणुरत्ते अविरत्ते उरालाहं जाव विहरति ॥ सूत्रम्-१०२ ॥ तते णं से कणगरहे राया रज्जे य रट्ठे य बले य वाहणे य कोसे य कोट्ठागारे य अत्तेउरे य मुच्छित्ते ४, जाते २, पुत्ते विर्यंगेति, अप्पेगइयाणं हत्थंगुलियाओ छिदति, अप्पेगइयाणं हत्थंगुट्टए छिदति, एवं पायंगुलियाओ पायंगुट्टएवि कन्नसक्कुलीएवि नासापुडाहं फालेति, अंगमंगानि विर्यंगेति; तते णं तीसे पउमावतीए देवीए अन्नया पुव्वरत्ताव० अयमेयारूवे अबत्थिए समुप्पज्जित्था ४-एवं खलु कणगरहे राया रज्जे य जाव पुत्ते विर्यंगेति जाव अंगमंगाहं विर्यंगेति, तं जति अहं दारयं पयायामि सेयं खलु ममं तं दारणं कणगरहस्स रहस्सिसयं चेव सारक्खमाणीए संगोवेमाणीए विहरित्तिए, त्तिक्कु एवं संपेहेति २, तेयलिपुत्तं अमच्चं सदावेति २, एवं व०-एवं खलु देवा० !, कणगरहे राया रज्जे य जाव विर्यंगेति तं जति णं अहं देवाणु० !, दारणं पयायामि; तते णं तुमं कणगरहस्स रहस्सिसयं चेव अणुपुव्वेणं सारक्खमाणे संगोवेमाणे संबहेहि, तते णं से दारए उम्मुक्खबालभावे जोव्वणगमणुप्पत्ते तव य मम य भिक्खाभायणे भविस्सति, तते णं से तेयलिपुत्ते पउमावतीए एयमट्ठं पडिसुणेति २ पडिगए, तते णं पउमावतीय देवीए पोद्विलाय अमच्चीए सयमेव गव्वं गेणहति सयमेव परिचहति, तते णं सा पउमावती नवण्हं मासाणं जाव पियंदसणं सुरुवं दारणं पयाया, जं रयणिं च णं पउमावती दारयं पयाया तं रयणिं च णं पोद्विलावि अमच्ची नवण्हं मासाणं विणिहायमावन्नं

दारियं पयाया, तते णं सा पउमावती देवी अम्मधाईं सद्दावेति २, एवं व०-गच्छह-णं तुमे अम्मो !
 तेयलिगिहे तेयलिपु० रहस्सियं चैव सद्दावेह; तते णं सा अम्मधाईं तहत्ति पडिसुणेति २, अंतेउरस्स
 अवदारेणं निग्गच्छति २, जेणेव तेयलिस्स गिहे जेणेव तेयलिपुत्ते तेणेव उवा० २, करयल जाव एवं
 वदासी-एवं खलु देवा० !, पउमावती देवी सद्दावेति; तते णं तेयलिपुत्ते अम्मधातीए अंतिए एयमट्ठं
 सोच्चा हट्ठ २, अम्मधातीए सद्धिं सातो गिहाओ निग्गच्छति २, अंतेउरस्स अवदारेणं रहस्सियं चैव अणु-
 पविससति २, जेणेव पउमावती तेणेव उवाग० करयल० एवं व०-संदिंसंतु णं देवाणुप्पिया ! जं मए कायब्बं ?,
 तते णं पउमावती तेयलीपुत्तं एवं व०-एवं खलु कणगरहे राया जाव वियंगेति अहं च णं देवा० ! दारगं
 पयाया तं तुमं णं देवाणु० !, तं दारगं गेणहाहि जाव तव मम य भिक्खाभायणे भविस्सति त्तिकट्ठु तेय-
 लिपुत्तं दलयति; तते णं तेयलिपुत्ते पउमावतीए हत्थातो दारगं गेणहति, उत्तरिज्जेणं पिहेति २, अंतेउरस्स
 रहस्सियं अवदारेणं निग्गच्छति २, जेणेव सए गिहे जेणेव पोद्धिला भारिया तेणेव उवा० २, पोद्धिलं एवं
 व०-एवं खलु देवाणु० !, कणगरहे राया रज्जे य जाव वियंगेति अयं च णं दारए कणगरहस्स पुत्ते पउमा-
 वईए अत्तए तेणं तुमं देवा० !, इमं दारगं कणगरहस्स रहस्सियं चैव अणुपुब्बेणं सारक्खाहि य, संगोवेहि
 य, संबुद्धिहि य; तते णं एस दारए उम्मुक्कवालभावे तव य मम य पउमावतीए य आहारं भविस्सति
 त्तिकट्ठु पोद्धिलाए पासे निक्खिवंति पोद्धिलाओ पासाओ तं विणिहायमावन्नियं दारियं गेणहति २, उत्तरि-

ज्जेणं पिहेति२, अंतेउरस्स अवहारेणं अणुपविसति २, जेणेव पडमावती देवी तेणेव उवा०२, पडमावतीए देवीए पासे ठावेति२, जाव पडिनिगते । तते णं तीसे पडमावतीए अंगपडियारियाओ पडमावहं देविं विणिहायमावन्नियं च दारियं पयायं पासंति २ त्ता, जेणेव कणगरहे राया तेणेव० २ त्ता करयल०, एवं व०-एवं खलु सामी !, पडमावती देवी मइल्लियं दारियं पयाया, तते णं कणगरहे रायां तीसे मइल्लियाए दारियाए नीहरणं करेति बहूणि लोइयाइं मयकिचाइं० कालेणं विगयसोए जाते; तते णं से तेतलिपुत्ते कल्ले कोडुंबियपुरिसे सहावेति २ एवं व०-खिप्पामेव चारगसो० जाव ठितिपडियं जम्हा णं अमहं एस दारए कणगरहस्स रज्जे जाए तं होउ णं दारए नाभेणं कणगज्झए जाव भोगसमत्थे जाते ॥ सूत्रम्-१०३ ॥

तते णं सा पोद्विला अन्नया कयाई तेतलिपुत्तस्स अणिट्ठा ५, जाया यावि होत्था नेच्छइ य तेयलिपुत्ते पोद्विलाए नामगोत्तमवि सवणयाए, किं पुण दरिसणं वा परिभोगं वा ? तते णं तीसे पोद्विलाए अन्नया कयाई पुब्बरत्त इमेयारूवे ५ जाव समुप्पज्जित्था-एवं खलु अहं तेतलिस्स पुड्वि इट्ठा ५, आसि इयाणिं अणिट्ठा ५ जाया, नेच्छइ य तेयलिपुत्ते मम नामं जाव परिभोगं वा ओहयमणसंकप्पा जाव झियायति; तए णं तेतलिपुत्ते पोद्विलं ओहयमणसंकप्पं जाव झियायमाणं पासति २, एवं व-मा णं तुमं दे० !, ओह-यमणसं० तुमं णं मम महाणसंसि विपुलं असण ४, उवक्खडावेहि २, बहूणं समणमाहण जाव वणीम-गाणं देयमाणी य दवावेमाणी य विहराहि, तते णं सा पोद्विला तेयलिपुत्तेणं एवं बुत्ता समाणा हट्ठ०

तेयलिपुत्तस्स एयमट्ठं पडिसुणेति२, कल्लाकल्लं महाणसंसि चिपुलं असण४, जाव दवावेमाणी विहरति
 ॥ सूत्रम्-१०४ ॥ तेणं कालेणं२, सुव्वयाओ नामं अज्जाओ ईरियासमिताओ जाव गुत्तबंभयारिणीओ बहु-
 स्सुयाओ बहुपरिवाराओ पुव्वानुपुब्बि जेणामेव तेयलिपुरे नयरे तेणेव उवा० २, अहापडिख्वं उग्गहं
 उग्गिणहंति२, संजमेण तवसा अप्पाणं भावेमाणीओ विहरति; तते णं तासि सुव्वयाणं अज्जाणं एगे
 संघाडए पढमाए पोरसीए सज्झायं करेति जाव अडमाणीओ तेतलिस्स गिहं अणुपविट्ठाओ, तते णं सा
 पोट्टिला ताओ अज्जाओ एज्जमाणीओ पासति२ हट्ठ० आसणाओ अब्भुट्ठेति२, वंदति नमंसति२, चिपुलं
 असण४, पडिलाभेति२, एवं व०-एवं खल्ल अहं अज्जाओ !, तेयलिपुत्तस्स पुब्बि इट्ठा ५, आसी इयाणिं
 अणिट्ठा ५, जाव दंसणं वा परिभोगं वा०; तं तुब्भे णं अज्जातो सिक्खियाओ बहुनायाओ बहुपट्टियाओ
 बट्ठणि गामागर जाव आहिंढह बट्ठणं राईसर जाव गिहातिं अणुपविसह तं अत्थि याइं भे अज्जाओ !,
 केइ कहंचि चुन्नजोए वा, मंतजोगे वा, कम्मणजोए वा, हियउड्ढावणे वा, काउड्ढावणे वा, आभिओगिणए
 वा, वसीकरणे वा, कोउयकम्मे वा, भूइ०, मूले, कंदे, छल्ली, वल्ली, सिलिया वा, गुलिया वा, ओसहे वा,
 भेसजे वा, उवलद्धपुव्वे जेणाहं तेयलिपुत्तस्स पुणरवि इट्ठा ५ भवेज्जामि, तते णं ताओ अज्जाओ पोट्टि-
 लाए एवं वुत्ताओ समाणीओ दोवि कत्ते ठाईति २, पोट्टिलं एवं वदासी-अम्हे णं देवा० ! समणीओ

निगङ्गीओ जाव गुत्तवंभचारिणीओ नो खलु कप्पइ अम्हं एयप्पयारं कन्नेहि वि णिसामेत्तए, किमंग पुण उवदिसित्तए वा आयरित्तए? वा !, अमहे णं तव देवा० ! विचित्तं केवलपन्नत्तं धम्मं पडिकहिज्जामो; तते णं सा पोडिला ताओ अज्जाओ एवं व०-इच्छामि णं अज्जाओ !, तुम्हं अंतिए केवलपन्नत्तं धम्मं निसामित्तए; तते णं ताओ अज्जाओ पोडिलाए विचित्तं धम्मं परिकहेत्ति, तते णं सा पोडिला धम्मं सोच्चा निसम्म हट्ठ०, एवं व०-सहहामि णं अज्जाओ !, निगङ्गं पावयणं जाव से जहेयं तुब्भे वयह, इच्छामि णं अहं तुब्भं अंतिए पंचाणुव्वयाहं जाव धम्मं पडिवज्जित्तए, अहासुहं; तए णं सा पोडिला तासिं अज्जाणं अंतिए पंचाणुव्वइयं जाव धम्मं पडिवज्जइ, ताओ अज्जाओ वंदति, नमंसति२, पडिवि-सज्जेति; तए णं सा पोडिला समणोवासिया जाया जाव पडिलाभेमाणी विहरइ ॥ सूत्रम्-१०५ ॥

सर्वं सुगमं, नवरं 'कलाए'ति-कलादो नाम्ना मूषिकारदारक इति पितृव्यपदेशेनेति 'अडिंभतरठाणिज्जे'ति-आभ्य-न्तरानांशानित्यर्थः; 'चियंगेइ'ति-व्यङ्ग्यति विगतकर्णनाशाहस्ताद्यङ्गान् करोतीत्यर्थः; 'विइंतेति'ति-विकृततन्तति छिन-त्तीत्यर्थः; 'संरक्खमाणीय'ति-संरक्षन्त्याः आपदः सङ्गोपयन्त्याः प्रच्छादनतः; 'भिकखाभायणे'ति-भिक्षाभाजनमिव तीत्यर्थः; 'संरक्खमाणीय'ति-संरक्षन्त्याः आपदः सङ्गोपयन्त्याः प्रच्छादनतः; 'पढमाए पोरुसीए सज्झाय'मित्यादौ यावत्करणादिदं द्रष्टव्यं-भिक्षाभाजनं तदस्माकं भिक्षोरिव निर्वाहकारणमित्यर्थः; 'पढमाए पोरुसीए सज्झाय'मित्यादौ यावत्करणादिदं द्रष्टव्यं- 'बीयाए पोरिसीए ज्ञाणं झियायइ, तईयाए पोरिसीए अतुरियमचवलमसंभंते सुहपोत्तियं पडिलेहेइ, भायणवत्थाणि पडिलेहेइ, भायणाणि पमज्जइ, भायणाणि उग्गाहेइ२, जेणेव सुवयाओ अज्जाओ तेणेव उवागच्छन्ति२, सुवयाओ अज्जाओ वंदन्ति, नमं-

सन्ति२, एवं वयासी इच्छामो णं तुब्भेहिं अब्भणुक्काए तेयलिपुरे नयरे उच्चनीयमज्झिमाइं कुलाइं घरसमुयाणस्स भिक्खायरियाए अडित्तए, अहासुहं देवाणुप्पिया !, मा पडिबंथं, तए णं ताओ अज्जायओ सुव्वयाहिं अज्जाहिं अब्भणुण्णायाओ समाणीओ सुव्वयाणं अज्जाणं अंतियाओ पडिस्सयाओ पडिनिक्खमिंति अतुरियमचवलमसंताए गतीए जुगंतरपलोयणाए दिट्ठीए पुरओ रियं सोहेमाणीओ तेयलिपुरे नयरे उच्चनीयमज्झिमाइं कुलाइं घरसमुयाणस्स भिक्खायरियं अडमाणीउ'त्ति गुहेषु समुदानं-भिक्षा गृहसमुदानं तस्मै गृहसमुदानाय भिक्षाचर्या-भिक्षानिमित्तं विचरणं अटन्त्यः-कुर्वाणाः, 'अत्थि याइं भे'त्ति आइंति-देशभाषायां भेत्ति-भवतीनां, 'जुण्णजोए'त्ति-द्रव्यचूर्णानां योगः स्तम्भनादिकर्मकारी, 'कम्मणजोए'त्ति-कुष्ठादिरोगहेतुः, 'कम्ममाजोए'त्ति-काम्ययोगः-कमनीयताहेतुः, 'हियउड्डावणे'त्ति-हृदयोद्घापनं चित्ताकर्षणहेतुः, 'काउड्डावणे'त्ति-कार्याकर्षणहेतुः, 'आभिओगिए'त्ति-पराभिभवनेहेतुः, 'वसीकरणे'त्ति-वश्यताहेतुः, 'कोउयकम्मे'त्ति-सौभाग्यनिमित्तं स्वपनादि; 'भूइकम्मे'त्ति मन्त्राभिसंस्कृतभूतिदानं ॥ १०५ ॥

तेते णं तीसे पोडिलाए अन्नया कयाइ पुव्वरत्तावरत्तकालस० कुडुंबजागरियं० अयमेयारूवे अब्भ-
 स्थिते० एवं खल्ल अहं तेतलि० पुर्व्व इडा^५, आसि इयाणिं अणिडा^५ जाव परिभोगं वा तं सेयं खल्ल
 मम सुव्वयाणं अज्जाणं अंतिए पव्वतित्तए, एवं संपेहेतिर कल्लं पाउ० जेणेव तेतल्लिपुत्ते तेणेव उवा०२
 करयलपरि० एवं व०-एवं खल्ल देवाणुप्पिया !, मए सुव्वयाणं अज्जाणं अंतिए धम्मे णिसंते जाव अब्भ-

पुत्राया पञ्चइत्तए, तते णं तेयलिपुत्ते पोडिलं एवं व०-खलु तुमं देवाणुप्पिए ! मुंडो पञ्चइया समानी कालमासे कालं किच्चा अन्नतरेसु देवलोएसु देवत्ताए उववज्जिहिसि, तं जति णं तुमं देवा०, ममं ताओ देवलोयाओ आगम्म केवलपन्नत्ते धम्मे बोहिहि तोऽहं विसज्जेमि, अहं णं तुमं ममं ण संबोहेसि तो ते ण विसज्जेमि; तते णं सा पोडिला तेयलिपुत्तस्स एयमहं पडिसुणेति, तते णं तेयलिपुत्ते विपुलं असणे४, उवक्खडावेति२, मित्तणातिजावआमंतेइ२ जाव सम्माणेइ२ पोडिलं पहायं जाव पुरिससहस्सवाहणीयं सिअं दुरुहिता मित्तणाति जाव परिवुडे सन्विड्डिए जाव रवेणं तेतलीपुत्तस्स मज्झमज्जेणं जेणेव सुव्वयाणं उवस्सए तेणेव उवा० सीयाओ पच्चोरुहति २ पोडिलं पुरतो कट्ठु जेणेव सुव्वया अज्जा तेणेव उवागच्छति२, वंदति-नमंसति२, एवं व०-एवं खलु देवा० !, मम पोडिला भारिया इहा ५ एसं णं संसारभउव्विग्गा जाव पञ्चवत्तिए पडिच्छंतु णं देवा० ! सिस्सिणिभिक्खं दलयामि, अहासुहं मा० प०, तते णं सा पोडिला सुव्वयाहिं अज्जाहिं एवं वुत्ता समाणा हट्ठ० उत्तरपुर० सयमेव आभरणमल्लालंकारं ओसुयति२ सयमेव पंचसुट्ठियं लोयं करेइ२, जेणेव सुव्वयाओ अज्जाओ तेणेव उवागच्छइ२, वंदति-नमंसति२, एवं व०-आलित्ते णं भंते !, लोए एवं जहा देवाणंदा जाव एक्कारस अंगाहं बहूणि वासाणि सामन्नपरियागं पाउणइ२, मासियाए संलेहणाए अत्ताणं झोसेत्ता सट्ठिं भत्ताहं अण० आलोहयपडि० समाहिं पत्ता

कालमासे कालं किञ्चा अन्नतरं सु देवलोएसु देवदत्ताए उववन्ना ॥ सूत्रम्-१०६ ॥ तते णं से कणगरहे राया
 अन्नया कयाई कालधम्मणा संजुत्ते यावि होत्था, तते णं राईसर जाव णीहरणं करेति २ अन्नमन्नं एवं
 व०-एवं खलु देवाणु० ! कणगरहे राया रज्जे य जाव पुत्ते विर्यंगित्था, अम्हे णं देवा० ! रायाहीणा राया-
 हिट्ठिया रायाहीणकज्जा अयं च णं तेतली अमच्चे कणगरहस्स रन्नो सव्वट्ठाणेषु सव्वभूमियासु लद्धपच्चए
 दिन्नविचारं सव्वकज्जवद्वावए यावि होत्था, तं सेयं खलु अमहं तेतलिपुत्तं अमच्चं कुमारं जातित्तए त्तिकहु
 अन्नमन्नस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति २, जेणेव तेयलिपुत्ते अमच्चे तेणेव उवा० २, तेयलिपुत्तं एवं व०-एवं खलु
 देवाणु० !, कणगरहे राया रज्जे य रट्ठे य जाव विर्यंगेह, अम्हे य णं देवाणु० ! रायाहीणा जाव रायाहीण-
 कज्जा, तुमं च णं देवा० ! कणगरहस्स रन्नो सव्वट्ठाणेषु जाव रज्जधुराच्चित्तए, तं जहं णं देवाणु० ! अत्थि
 केह कुमारं रायलक्खणसंपन्ने अभिसेयारिहे तणं तुमं अमहं दलाहि, जा णं अम्हे महया २ रायाभिसे-
 एणं अभिसिंचामो, तए णं तेतलिपुत्ते तेसिं ईसर० एतमट्ठं पडिसुणेति २, कणगज्जयं कुमारं पहायं जाव
 सस्सिरीयं करेह २ ता, तेसिं ईसर जाव उवणेति २, एवं व०-एस णं देवा० !, कणगरहस्स रन्नो पुत्ते
 पउमावतीए देवीए अत्तए कणगज्जए नामं कुमारं अभिसेयारिहे रायलक्खणसंपन्ने मए कणगरहस्स रन्नो
 रहसियं संवट्ठिए, एयं णं तुम्हे महया २ रायाभिसेणं अभिसिंचह, सव्वं च तेसिं उट्ठाणपरियावणियं
 परिकहेह । तते णं ते ईसर० कणगज्जयं कुमारं महया २ अभिसिंचंति । तते णं से कणगज्जए कुमारं

राया जाए महया हिमवंतमलय० वणओ जाव रज्जं पसासेमाणे विहरइ । तते णं सा पउमावती देवी कणगज्झयं रायं सदावेति २ एवं व०-एस णं पुत्ता ! तव० रज्जे जाव अंतेउरे य० तुमं च तेतलिपुत्तस्स पहावेणं, तं तुमं णं तेतलिपुत्तं अमच्चं आढाहि, परिजाणाहि, सक्कारेहि, सम्माणेहि इंतं अब्भुट्ठेहि ठियं पज्जुवासाहि वच्चंतं पडिसंसाहेहि अद्धासणेणं उवणिमंतेहि भोगं च से अणुवट्ठेहि, तते णं से कणगज्झए पउमावतीए तहत्ति पडि० जाव भोगं च से वट्ठेति ॥ सूत्रम्-१०७ ॥

‘रायाहीणा’इत्यादि, राजाधीनाः राज्ञो दूरेऽपि वर्तमाना राजवशवर्तिन इत्यर्थः, राजाधिष्ठितास्तेन स्वयमध्यासिताः, राजाधीनानि-राजायत्तानि कार्याणि येषां ते वयं राजाधीनकार्याः, ‘सब्बं च से उट्ठाणपरियावणियं’ति-सर्वं च से-तस्य उत्थानं च-उत्पत्तिं परियापनिका च-कालान्तरं यावत् स्थितिरित्युत्थानपरियापनिकं तत्परिकथयतीति, ‘वयंतं पडिसंसाहेहि’ति विनयप्रस्तावात् व्रजन्तं प्रतिसंसाधय-अनुव्रज, अथवा वदन्तं प्रति संस्थापय-साधूक्तं साध्वित्येवं प्रशंसां कुर्वित्यर्थः, भोगं-वर्त्तनं ॥ १०७ ॥

तते णं से पोडिले देवे तेतलिपुत्तं अभिक्खणं२, केवलपन्नत्ते धम्मं संबोहेति, नो चैव णं से तेतलिपुत्ते संबुज्झति, तते णं तस्स पोडिलदेवस्स इमेयारूवे अब्भत्थिते५, एवं खलु कणगज्झए राया तेयलिपुत्तं आढाति जाव भोगं च संबट्ठेति, तते णं से तेतली अभिक्खणं२, संबोहिज्जमाणेवि धम्मं नो संबुज्झति, तं सेयं खलु कणगज्झयं तेतलिपुत्तातो विप्परिणामेत्तए त्तिकट्ठु एवं संपेहेति२त्ता, कणगज्झयं तेत-

लिपुत्तातो विष्परिणामेइ । तते णं तेतलिपुत्ते कळ्ळं ण्हते जाव पायच्छित्ते आसखंधवरगए बहूहिं पुरिसेहिं
 संपरिवुद्धे सातो गिहातो निगगच्छति२, जेणेव कणगज्झए राया तेणेव प्हारेत्थ गमणाए, तते णं तेतलि-
 पुत्तं अमच्चं जे जहा बहवे राईसरतलवर जाव पभिगओ पासंति ते तेहेव आढायंति, परिजाणंति,
 अब्भुद्धंति२, अंजलिपरिगहं करेंति, इट्ठाहिं कंताहिं जाव वग्गूहिं आलवेमाणा य, संलवेमाणा य, पुरतो य,
 पिट्ठतो य, पासतो य, मग्गतो य, समणुगच्छंति, तते णं से तेतलिपुत्ते जेणेव कणगज्झए तेणेव उवा-
 गच्छति, तते णं कणगज्झए तेतलिपुत्तं एल्लमाणं पासति२, नो आढाति, नो परियाणाति, नो अब्भुद्धंति;
 अणाढायमाणे ३, परम्ममुहे संचिद्धति; तते णं तेतलिपुत्ते कणगज्झयस्स रओ अंजलिं करेइ, तते णं से
 कणगज्झए राया अणाढायमाणे, तुसिणीए, परम्ममुहे संचिद्धति; तते णं तेतलिपुत्ते कणगज्झयं विष्परिणयं
 जाणिता भीते जाव संजातभए, एवं व०-रुद्धे णं ममं कणगज्झए राया हीणे णं मम कणगज्झए राया
 अवज्झाए णं कणगज्झए, तं ण नजइ णं मम केणइ कुमारेण मारेहिति च्चिकट्ठु भीते तत्थे य जाव सणियं
 २, पच्चोसद्धोति२, तमेव आसखंधं दुरुहेति२, तेतलिपुरं मज्झमज्झेणं जेणेव सए गिहे तेणेव प्हारेत्थ
 गमणाए; तते णं तेयलिपुत्तं जे जहा ईसर जाव पासंति ते तहा नो आढायंति, नो परिजाणंति, नो
 अब्भुद्धंति, नो अंजलि०, इट्ठाहिं जाव णो संलवंति नो पुरओ य, पिट्ठओ य, पासओ य, (मग्गतो य),
 समणुगच्छंति; तते णं तेतलिपुत्ते जेणेव सए गिहे तेणेव उवागच्छति, जावि य से तत्थ बाहिरिया परिसा

भवति, तं०-दासेति वा, पेसेति वा, भाइल्लएति वा, सावि य णं नो आढाइ २, जाविय से अहिंभतरिया
परिसा भवति, तंजहा-पियाइ वा, माताति वा, जाव सुणहाति वा, साविय णं वा नो आढाइ ३; तते णं
से तेतलिपुत्ते जेणेव वासघरे जेणेव सए सयणिल्ले तेणेव उवागच्छति २, सयणिल्लंसि णिसीयति २, एवं
व०-एवं खलु अहं सयातो गिहातो निगगच्छामि, तं चेव जाव अहिंभतरिया परिसा नो आढाति, नो
परियाणाति, नो अब्भुड्ढेति, तं सेयं खलु मम अप्पाणं जीवियातो ववरोवित्तए त्तिक्कु एवं संपेहेति २,
तालउडं विसं आसगंसि पक्खिवति, से य विसे णो संकमति; तते णं से तेतलिपुत्ते नीलुप्पल जाव असि
खंधे ओहरति, तत्थवि य से धारा ओपल्ला; तते णं से तेतलिपुत्ते जेणेव असो गवणिया तेणेव उवागच्छति २,
पासगं गीवाए बंधति २, रुक्खं दुरुहति २, पासं रुक्खे बंधति २, अप्पाणं सुयति, तत्थवि य से रज्जू छिन्ना;
तते णं से तेतलिपुत्ते महतिमहालयं सिलं गीवाए बंधति २, अत्थाहमतारमपोरिसियंसि उदगंसि अप्पाणं
सुयति, तत्थवि य से अगणिकाए विज्झाए; तते णं से तेतली एवं व०-सद्धेयं खलु, भो समणा वयंति सद्धेयं
खलु, भो माहणा वयंति सद्धेयं खलु, भो समणा माहणा वयंति; अहं एगो असद्धेयं वयामि, एवं खलु
अहं सह पुत्तेहिं अपुत्ते को मेदं सहहिस्सति १, सह मित्तेहिं अमित्ते को मेदं सहहिस्सति १, एवं अत्थेणं
दारेणं दासेहिं परिजणेणं, एवं खलु तेयलिपुत्ते णं अ० कणगज्झएणं रत्ता अवज्झाएणं समाणेणं तेयलि-
पुत्ते तालपुडगे विसे आसगंसि पक्खित्ते सेविय णो कमति को मेयं सहहिस्सति १, तेतलिपुत्ते नीलुप्पल

जाव खंधंसि ओहरिए तत्थविय से धारा ओपल्ला को मेदं सदहिस्सति ? तेतलिपुत्तस्स पासगं गीवाए बंधेत्ता
 जाव रज्जू छिन्ना को मेदं सदहिस्सति ? तेतलिपुत्ते महासिलयं जाव बंधित्ता अत्थाह जाव उदगंसि
 अप्पा मुक्के तत्थविय णं थाहे जाए को मेयं सदहिस्सति ? तेतलिपुत्ते सुक्कंसि तणक्कडे, अग्गी विज्झाए,
 को मेदं सदहिस्सति ? ओहतमणसंकप्पे जाव झियाह । तते णं से पोडिले देवे पोडिलारूवं विउव्वतिर,
 तेतलिपुत्तस्स अदूरसामंते ठिच्चा एवं व०-हं भो । तेतलिपुत्ता !, पुरतो पवाए, पिट्टओ हत्थिभयं दुहओ
 अचक्खुफासे मज्झे सराणि वरिसयंति, गामे पलित्ते, रत्ने झियाति, रत्ने पलित्ते गामे झियाति; आउसो !,
 तेतलिपुत्ता !, कओ वयामो !; तते णं से तेतलिपुत्ते पोडिलं एवं वयासी-भीयस्स खल्ल भो !, पव्वज्जा
 सरणं, उक्कट्टियस्स सद्देसगमणं, छुहियस्स अन्नं, तिसियस्स पाणं, आउरस्स भेसज्जं माहयस्स रहस्सं,
 अभिजुत्तस्स पच्चयकरणं, अद्धाणपरिसंतस्स वाहणगमणं, तरिउकामस्स पवहणं; किच्चं परं अभिओजि-
 तुकामस्स सहायकिच्चं खंतस्स दंतस्स जित्तिदियस्स एत्तो एगमवि ण भवति, तते णं से पोडिले देवे
 तेयलिपुत्तं अमच्चं एवं व०-सुहु णं तुमं तेतलिपुत्ता ! एयमट्ठं आयाणिहि त्तिक्कहु दोच्चंपि एवं वयइर, जामेव
 दिसं पाउअभूए तामेव विस्सि पडिगए ॥ सूत्रम्-१०८ ॥ तते णं तस्स तेयलिपुत्तस्स सुभेणं परिणामेणं
 जाइसरणे समुत्पन्ने, तते णं तस्स तेयलिपुत्तस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिते ५, समु०-एवं खल्ल अहं इहेव
 जंबुदीवेर, महाविदेहे वासे पोक्खलावतीविजये पोंडरीगिणीते रायहाणीए महापउमे नामं राया होत्था;

तत्ते णं अहं थेराणं अंतिए मुंढे भवित्ता जाव चोदस पुब्बवार्ति०, बहूणि वासाणि सामन्नपरियाए०, मांसि-
याए०, संलेहणाए, महासुक्के कल्पे देवे; तत्ते णं अहं ताओ देवलोयाओ आउक्खएणं इहेव तेयलिपुरे तेय-
लिस्स अमच्चस्स भद्दाए भारियाए दारगत्ताए पच्चायाते; तं सेयं खलु मम पुब्बदिट्ठाइं महव्वयाइं सयमेव
उवसंपज्जित्ताणं विहरित्ताए, एवं संपेहेति२ सयमेव महव्वयाइं आरुहेति२, जेणेव पमयवणे उज्जाणे तेणेव
उवा०२, असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलापट्ठयंसि सुहनिसन्नस्स अनुचित्तमाणस्स पुब्बाहीयाति
सामाहयमातियाइं चोदसपुब्बाइं सयमेव अभिसमन्नागयाइं, तत्ते णं तस्स तेयलिपुत्तस्स अणगारस्स-
सुभेणं परिणामेणं जाव तयावरणिज्जाणं कम्माणं खओवसमेणं कम्मरयविकरणकरं अपुब्बकरणं पविट्ठस्स
केवलवरणाणदंसणे समुप्पन्ने ॥ सूत्रम्-१०९ ॥ तए णं तेतलिपुरे नगरे अहासन्निहिहिं वाणमंतरेहिं देवेहिं
देवीहि य देवदुंदुभीओ समाहयाओ दसद्धवन्ने कुसुमे निवाइए, दिब्बे गीयगंधव्वनिनाए कए यावि
होत्था, तत्ते णं से कणगज्झए राया इमीसे कहाए लद्धे, एवं व०-एवं खलु तेतलिं मए अवज्झाते मुंढे
भवित्ता पव्वतित्ते तं गच्छामि णं तेयलिपुत्तं अणगारं वंदामि-नमंसांमि २, एयमंढं विणएणं सुज्जो२,
खामेमि; एवं संपेहेति२, एहाए चाउरंगिणीए सेणाए जेणेव पमयवणे उज्जाणे जेणेव तेतलिपुत्ते अणगारे
तेणेव उवागच्छति२, तेतलिपुत्तं अणगारं वंदति-नमंसति२, एयमंढं च विणएणं सुज्जो२ खामेइ नचांसन्ने
जाव पज्जुवासइ; तत्ते णं से तेयलिपुत्ते अणगारे कणगज्झयस्स रत्तो तीसे य महइ० धम्मं परिकहेइ,

तते णं से कणगज्झए राया तेतलिपुत्तस्स केवलस्स अंतिए धम्मं सोच्चा णिसम्म पंचाणुव्वइयं सत्तसिक्खा-
वइयं सावगधम्मं पडिक्खइर, समणोवासए जाते जाव अहिगयजीवाजीवे । तते णं तेतलिपुत्ते केवली
बहूणि वासाणि केवलपरियागं पाउणित्ता जाव सिद्धे । एवं खलु जंबू ! भगवया समणेणं महावीरेणं
चोइसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते, त्तिबेमि ॥ सूत्रम्-११० ॥ चउदसमं अज्झयणं संमत्तं ॥ १४ ॥

‘रुद्धे ण’मित्यादौ, हीनोऽयं मम प्रीत्येति गम्यते, अपध्यातो-दुष्टचिन्तावान् ममेति-ममोपरि कनकध्वजः, पाठान्तरेण
दुष्यतोऽहं-दुष्टचिन्ताविषयीकृतोऽहं कनकध्वजेन राज्ञा, तत्-तस्मान् ज्ञायते केनापि कुमारेण-विरूपमारणप्रकारेण मारयिष्य-
तीति ‘स्वंधंसि उवहरह’ इति-स्कन्धे उपहरति विनाशयतीति, ‘धारा ओपल्ल’त्ति-अपदीर्णा कुण्ठीभूतेत्यर्थः; ‘अन्थाहं’ति-
अस्तं-निरस्तमविद्यमानमधस्तलं प्रतिष्ठानं यस्य तदस्ताधं स्ताधो वा-प्रतिष्ठानं तदभावादस्ताधं, अतारं यस्य तरणं
नास्ति पुरुषः परिमाणं यस्य तत्पौरुषेयं तन्निषेधादपौरुषेयं ततः पदत्रयस्य कर्मधारयो, मकारौ च प्राकृतत्वात्; अतस्तत्र,
‘सद्धेय’मित्यादि, श्रद्धेयं श्रमणा वदन्ति आत्मपरलोकपुण्यपापादिकर्मर्थात्, अतीन्द्रियस्यापि तस्य प्रमाणावाधितत्वेन
श्रद्धानगोचरत्वात्, अहं पुनरेकोऽश्रद्धेयं वदामि पुत्रादिपरिवारयुक्तस्यात्यर्थं राजसम्मतस्य च अपुत्रादित्वमराजसम्मतत्वं
च विषखड्गपाशकजलाग्निभिरहिंस्यत्वं चात्मनः प्रतिपादयतो मम युक्तिबाधितत्वेन जनप्रतीतेरविषयत्वेनाश्रद्धेयत्वादिति
प्रस्तुतसूत्रभावेना, ‘तए ण’मित्यादि, हं भो !, इत्यामन्त्रणे, पुरतः-अग्रतः, प्रपातो-गर्त्तः पृष्ठतो-हस्तिभयं, ‘दुहओ’त्ति-
उभयतः अचक्षुःस्पर्शः-अन्धकारं मध्ये-मध्यभागे यत्र वयमास्महे तत्र शरा-बाणा निपतन्ति, ततश्च सर्वतो भयं वर्त्तते इत्यर्थः;

तथा ग्राभः प्रदीप्तोऽग्निना ज्वलति, अरण्यं तु ध्मायतेऽनुपशान्तदाहं वर्त्तते, अथवा-ध्यायतीदृ ध्यायति, अग्रेरविद्यमानेन जागर्तो-
वेत्यर्थः; अथवा-अरण्यं प्रदीप्तं ग्राभो ध्मायते न विध्ययति, एवं सर्वस्यापि मयानकत्वात् स्थानान्तरस्य चागावादाद्युष्मं-
स्तेतलिपुत्र !, 'कड'चि-कड व्रजान्नः ?, भीतैर्गन्तव्यमस्माभिरिवान्येनापि भवतीति प्रश्नः, उत्तरं च भीतस्य प्रव्रज्या शरणं
भवतीति गम्यते, यथोत्कण्ठितादीनां स्वदेशगमनादीनि, तत्र 'छुद्दिग्यस्स'चि-नुमुक्षितस्य मायिनो-यंचकस्य रहस्यं-गुप्तत्वं
शरणमिति सर्वत्र गमनीयं, अभियुक्तस्य-सम्पादितदूषणस्य अत्ययकरणं-दूषणयोहेन प्रतीत्युत्पादनं अध्वानं अरियतो (अध्व-
परिश्रान्तस्य)-गन्तुमशक्तस्य बाहूनगमनं-शकटाद्यारोहणं तरीतुकामस्य नद्यादिकं प्लवनं-तरणं कृत्यं-कार्यं यस्य तत् प्लव-
नकृत्यं-तरकाण्डं परमभियोजुकामस्य-अभिभवितुकामस्य सहायकृत्यं-मित्रादिकृतं सहायकर्ममेति, अथ कथं भीतस्य प्रव्रज्या
शरणं भवति, अत उच्यते-'खत्ते'त्यादि, शान्तस्य क्रोधनिग्रहेण, दान्तस्येन्द्रियनोद्विन्दयदेन, जितेन्द्रियस्य विषयेषु रागादि-
निरोद्धुः, 'एत्तो'चि-एतेभ्योऽनन्तरोदितेभ्योऽग्रतः प्रपातादिभ्यो भयेभ्यः एकमपि भयं न भवति, प्रव्रजितस्य सामायिकपरि-
णत्या शरीरादिषु निरमिष्वङ्गत्वात् मरणादिभयाभावादिति, एवं देवेनामात्यः स्वत्वाचा भीतस्य प्रव्रज्या श्रेयसीत्यभ्युपगमं कार-
यित्वा एवमुक्तः; 'सुहु'इत्यादि, अयमर्थो-भीतस्य प्रव्रज्या शरणमिति, यदि प्रतिज्ञायते तदा सुहु ते मतं, मयाभिभूतस्त्वमि-
दानीमसीति एतमर्थमाजानीहि-अनुष्ठानद्वारेणावबुध्यस्व प्रव्रज्यां विधेहीतियावत् । इह च यद्यपि सूत्रे उपनयो नोक्तः तथा-
प्येवं द्रष्टव्यः, -जाव न दुक्त्वं पत्ता माणब्भंसं च पाणिणो पायं । ताव न धम्मं गेण्हंति भावजो तेयलीसुउव ॥ १ ॥

समाप्तमिदं चतुर्दशज्ञाताध्ययनविचरणम् ॥ १४ ॥

सा ८-प्राणिनः प्रायेण तावन्न धर्मं गृह्णन्ति भावतः, यावद्दुःखं न प्राप्ता मानभ्रंशं च तेतलिसुतवत् ॥ १ ॥

॥ १५-श्रीनन्दीफलाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अधुना पञ्चदशं विव्रियते, अस्य चैवं पूर्वेण सह सम्बन्धः—पूर्वस्मिन्नपमानाद्विषयत्यागः प्रतिपादितः, इह तु जिनोपदेशात्, तत्र च सत्यर्थप्राप्तिस्तदभावे त्वनर्थप्राप्तिरभिधीयत इत्येवंसम्बद्धमिदम्—

जति णं भंते !, चोहसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते, पन्नरसमस्स के अट्ठे पन्नत्ते ?; एवं खलु जंबु !, तेणं कालेणं, चंपा नाम नयरी होत्था, पुन्नभेहे चेहए, जियसत्तू राया; तत्थ णं चंपाए नयरीए धण्णे णामं सत्थवाहे होत्था, अट्ठे जाव अपरिभूए; तीसे णं चंपाए नयरीए उत्तरपुरच्छिमे विसिभाए अहिच्छत्ता नाम नयरी होत्था, रिद्धत्थिमियसमिद्धा वन्नओ; तत्थ णं अहिच्छत्ताए नयरीए कणगकेउ नामं राया होत्था, महया वन्नओ, तस्स धण्णस्स सत्थवाहस्स अन्नदा कदाह पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि इमे-याख्वे अबभत्थिंते चित्तिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पल्लित्था—सेयं खलु मम विपुलं पणियभंडमायाए अहिच्छत्तं नगरं वाणिज्जाए गमित्तए, एवं संपेहेतिर, गणिमं च ४ चउव्विहं भंडं गेण्हइर, सगडी-सागडं सज्जेइर, सगडीसागडं भरेतिर, कोडुंयियपुरिसे सद्दवेतिर, एवं व०—गच्छह णं तुब्भे देवा० ! चंपाए नगरीए सिंघाडण जाव पहेसुं एवं खलु देवाणु० ! धण्णे सत्थवाहे विपुले पणिय० इच्छति, अहिच्छत्तं नगरं वाणिज्जाए गमित्तते, तं जो णं देवाणु० !, चरए वा चीरिण वा, चम्मखंडिण वा, भिच्छुंहे वा पंडुरगे वा, गोतमे वा, गोवतीते वा, गिहिधम्ममे वा, गिहिधम्मचिंतए वा, अचिरुद्धविरुद्धुसावगरत्तपड-

निगङ्गथप्पभित्तिपासंडत्थे वा, गिहत्थे वा, तस्स णं धण्णेणं सद्धिं अहिच्छत्तं नगरिं गच्छह; तस्स णं धण्णे अच्छत्तगस्स छत्तगं दलाह अणुवाहणस्स उवाहणाउ दलयह, अकुडियस्स कंडियं दलयह, अपत्थय-
-णस्स पत्थयणं दलयह, अपक्खेवगस्स पक्खेवं दलयह, अंतराडविय से पडियस्स वा भग्गलुग्गसा-
हेज्जं दलयति, सुहंसुहेण य णं अहिच्छत्तं संपावेति त्तिकट्टु दोच्चंपि तच्चंपि घोसेह२, मम एयमाणत्तियं
पच्चप्पिणह; तते णं ते कोडुंबियपुरिसा जाव एवं व०-हंदि सुणंतु भगवंतो चंपानगरीवत्थव्वा बहवे
चरगाय जाव पच्चप्पिणंति, तते णं से कोडुंबियघोसणं सुच्चा चंपाए णयरीए बहवे चरगाय जाव गिहत्थाय
जेणेव धण्णे सत्थवाहे तेणेव उवागच्छन्ति, तते णं धण्णे तेसिं चरगाण य जाव गिहत्थाण य अच्छत्तगस्सं
छत्तं दलयह जाव पत्थयणं दलाति, गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया !, चंपाए नयरीए बहिया अग्गुज्जाणंसि
ममं पडिवाल्लेमाणा चिट्ठह, तते णं चरगा य० धण्णेणं सत्थवाहेणं एवं बुत्ता समाणा जाव चिट्ठति, तते णं
धण्णे सत्थवाहे सोहणंसि तिहिकरणनक्खत्तंसि विपुलं असणं ४ उवक्खडावेह२ ता, मित्तनाई आमंतेति२,
भोयणं भोयावेति२, आपुच्छति२, संगडीसागडं जोयावेति२, चंपानगरीओ निगंछति; णाहिविप्पणिट्ठेहिं
अद्धाणेहिं वसमाणे२ सुहेहिं वसहिपायरासेहिं अंगं जणवयं मज्झंमज्जेणं जेणेव देसगं तेणेव उवाग-
च्छति२, संगडीसागडं मोयावेति२, सत्थणिवेसं करेति२, कोडुंबियपुरिसे सद्दावेतिं; एवं व-तुब्भे णं देवा०

मम सत्थनिवेसंसि महया२, सदेणं उग्घोसेमाणा२, एवं वदह-एवं खलु देवाणु० ! इमीसे आगामियाए
छिन्नावायाए दीहमद्धाए अडवीए बहुमज्झदेसभाए बहेवे णंदिफला नामं रुक्खा पन्नत्ता, किण्हा जाव
पत्तिया, पुप्फिया, फलिया, हरियरेरिज्जमाणा सिरीए अईव अतीव उवसोभेमाणा चिद्धंति, मणुण्णा वन्नणं ४
जाव मणुन्ना फासेणं मणुन्ना छायाए, तं जो णं देवाणुप्पिया ! तेसि नंदिफलाणं रुक्खाणं मूलाणि वा कंद०
तय० पत्त० पुप्फ० फल० बीयाणि वा हरियाणि वा आहारेति छायाए वा वीसमति, तस्स णं आवाए भए
भवति, ततो पच्छा परिणममाणा२, अकाले चेव जीवियातो ववरोवेति, तं मा णं देवाणुप्पिया ! केइ तेसि
नंदिफलाणं मूलाणि वा जाव छायाए वा वीसमउ, मा णं सेऽवि अकाले चेव जीवियातो ववरोचिज्जिस्सति;
तुब्भे णं देवाणु० ! अन्नेसि रुक्खाणं मूलाणि य जाव हरियाणि य आहारेण छायासु वीसमहत्ति घोसणं
घोसेह जाव पच्चप्पिणंति, तते णं धण्णे सत्थवाहे सगडीसागडं जोएति२, जेणेव नंदिफला रुक्खा तेणेव
उवागच्छति२, तेसि नंदिफलाणं अदूरसामंते सत्थणिवेसं करेति२, दोच्चपि तच्चपि कोडुंयियपुरिसे सहा-
वेति२, एवं व०-तुब्भे णं देवाणु० !, मम सत्थनिवेसंसि महता सदेणं उग्घोसेमाणा२, एवं वयह-एए णं
देवाणु० ! ते णंदिफला किण्हा जाव मणुन्ना छायाए तं जो णं देवाणु० ! एएसिं णंदिफलाणं रुक्खाणं
मूलाणि वा कंद० पुप्फ० तय० फल० जाव अकाले चेव जीवियाओ ववरोवेति, तं मा णं तुब्भे जाव दूर
दूरेणं परिहरमाणा वीसमह, मा णं अकाले जीवितानो ववरोचिस्संति, अन्नेसि रुक्खाणं मूलाणि य जाव

वीरसमूहं चि क्रुधु घोषणं पचपिपंति, तत्थ णं अत्थेगइया पुरिसा धणस्स सत्थवाहस्स एयमडं सदहंति जाव रोयंति, एयमडं सदहसाणा तेसि नंदिफलाणं दूरं दूरेण परिहरमाणा३, अन्नोसि रुक्खाणं मूलाणि य जाव वीरसंति, तेसि णं आवाए नो भदए भवति, ततो पच्छा परिणममाणा३, सुहरूवत्ताए ५ सुज्जो२, परिणसंति; एवामेव समणाउल्लो ! जो अमहं निगंथो वा२ जाव पंचसु कामगुणेषु नो सज्जेति, नो रज्जेति; से णं इह भवे केव बहूणं समणाणं ४ अचणिज्जे परलोए नो आगच्छति जाव वीतीवतिस्सति; तत्थ णं जे से अप्पेगतिया पुरिसा धणस्स एयमडं नो सदहंति३, धणस्स एतमडं असदहमाणा३, जेणेव ते नंदिफला तेणेव उवागच्छंति२, तेसि नंदिफलाणं मूलाणि य जाव वीरसंति, तेसि णं आवाए भदए भवति, ततो पच्छा परिणममाणा जाव चवरोवेंति, एवामेव समणाउसो ! जो अमहं निगंथो वा पव्वतिए पंचसु कामगुणेषु सज्जेति३ जाव अणुपरियद्विस्सति जहा व ते पुरिसा, तते णं से धणो सगडीसागडं जोयावेति२ जेणेव अहिच्छत्ता नगरी तेणेव उवागच्छति२, अहिच्छत्ताए पयरीए वहिया अगुल्लोणे सत्थनिवेसं करेति२, सगडीसागडं मोयावेइ; तए णं से धणो सत्थवाहे महत्थं३, रायरिहं पाहुडं गेणहइ२, बहुपुरिसेहिं सद्धिं संपरिवुडे अहिच्छत्तं नयरं मडमंज्जेणं अणुप्पविसइ, जेणेव कणगकेऊ राया तेणेव उवागच्छति, करयल जाव वद्धावेइ, तं महत्थं३, पाहुडं उवणेइ; तए णं से कणगकेऊ राया हट्टुडं धणस्स सत्थवाहस्स तं महत्थं३, जाव पडिच्छइ२, धणं सत्थवाहं सकारेइ, सम्माणेइ२, उस्सुकं वियरति २, पडिबिस-

ज्वेहः भंडविणिमयं करेइ२, पडिभंडं गेणहति२, सुहंसुहेणं जेणेव वंपानयरी तेणेव उवागच्छति२, मित्त-
नाति० अभिसमन्नागते विपुलाइं माणुस्सगाइं जाव विहरति; तेणं कालेणं २ थेरागमणं धम्मं
सोच्चा, जेदुपुत्तं कुंडुबे ठवेत्ता पव्वइए एक्कारस सामाइयान्ति अंगान्ति बहूणि वासाणि जाव मासियाए सं०
अन्नतरेसु देवलोएसु देवत्ताए उववन्ने, महाविदेहे वासे सिज्झिहिति जाव अंतं करेति । एवं खल्ल जंबू !,
समणेणं भगवया महावीरेणं पन्नरसस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते त्ति वेमि ॥ सूत्रम्-१११ ॥
पन्नरसमं नायज्झयणं समत्तं ।

सर्वं सुगमं नवरं 'चरए वे' त्यादि, तत्र चरको-धाटिभिक्षाचरः, चीरिक्को-रथ्यापतितचीवरपरिधानः, चीरोपकरण
इत्यन्ये; चर्मखण्डकः-चर्मपरिधानः, चर्मोपकरण इति चान्ये; भिक्षाण्डो-भिक्षाभोजी सुगतज्ञासनस्य इत्यन्ये, पाण्डुरागः-शैवः,
गौतमः-लघुतराक्षमालाचर्चितविचित्रपादपतनादिशिक्षाकलापवद्गुपभकोपायतः कणभिक्षाग्राही गोत्रतिकः-गोश्रयानुकारी,
उक्तं च-"गोत्रीहिं समं निगमपवेसठाणासणाइ पकरेति भुंजंति । जहा गावी तिरिक्खवासं विभावता ॥१॥ गृहिधर्मा-गृहस्थ-
धर्म एव श्रेयानित्यभिसन्धाय तद्यथोक्तकारी धर्मचिन्तको-धर्मसंहितापरिज्ञानवान् समासदः अविरुद्धो-वैनयिकः, उक्तं च-
"अविरुद्धो विणयकारी देवाहणं पराए भत्तीए । जह वेसियायणसुओ एवं अन्नेवि नायवा ॥ २ ॥" विरुद्धो-अक्रियावादी

सा० १ गोमिः सम प्रवेशनिर्गमस्थानासनादि प्रकुर्वन्ति । भुजन्ति यथा गावस्तिर्यग्वासं विभावयन्तः ॥ १ ॥

२ अविरुद्धो विनयकारी देवादीना परया गवत्या । यथा वैश्यायनसुत एवमन्येऽपि ज्ञातव्याः ॥ २ ॥

परलोकानभ्युपगमात् सर्ववादिभ्यो विरुद्धः, एवं वृद्धः-तापस प्रथममुत्पन्नत्वात् प्रायो वृद्धकाले च दीक्षाप्रतिपत्तेः श्रावको-
ब्राह्मणः, अन्ये तु वृद्धश्रावक इति व्याचक्षते, स च ब्राह्मण एव, रक्तपटः-परिव्राजको निर्ग्रन्थः-साधु प्रभृतिग्रहणात् कापि-
लादिपरिग्रह इति, 'पत्थयणं'ति पथ्यदनं-शम्बलं 'पन्त्रिखवं' ति अर्द्धपथे द्रुटितशम्बलस्य शम्बलपूर्णं द्रव्यं प्रक्षेपकः,
'पण्डियस्स' ति वाहनात्पतितस्य रोगे वा पतितस्य, 'भगगरुगरस्स' ति वाहनात् स्खलनाद्वा पतने भग्नस्य रुग्णस्य
च जीर्णतां गतस्येत्यर्थः, 'हंदि'ति-आमन्त्रणे, 'नाइविगिण्डेहिं अद्धाणेहिं'ति-नातिविप्रकृष्टेषु-नातिदीर्घैष्वन्वसु-
प्रयाणकसांगेषु वसन् शुभैरनुकूलैः 'वसतिप्रातराशौः'-आवासस्थानैः प्रातर्भोजनकालैश्चेत्यर्थः, 'देसगं'ति-देशान्ते ।
इहोपनयः सूत्राभिहित एव, विशेषतः पुनरेवं तं प्रतिपादयन्ति-"चंपा इव मणुयगती धणोव भयवं जिणो दएक्करसो ।
अहिच्छत्तानयरिसमं इह निव्वाणं मुणेरव्वं ॥ १ ॥ घोसणया इव तित्थंकरस्स सिवमगगदेसणमहग्घं । चरगाइणोव इत्थं सिव-
सुहकामा जिया बहवे ॥ २ ॥ नंदिफलाह व्व इहं सिवपहपडिच्चणगाण विसया उ । तवमक्खणाओ मरणं जह तह विसएहिं
संसारो ॥ ३ ॥ तव्वज्जणेण जह इट्टपुरगसो विसयवज्जणेण तहा । परमानंदनिबंघणसिचपुरगमणं मुणेरव्वं ॥ ४ ॥
समासमिदं पञ्चदशज्ञातविवरणम् ॥ १५ ॥

सा० चम्पेवं मनुष्यगतिर्धन इव भगवान् जिणो दयैकरसः अहिच्छत्तानगरोसमभिह निर्वणिं ज्ञातव्य ॥ १ ॥ घोषणमिव तीर्थंकरस्य शिवमार्गदेशन-
मनश्च । चरकादिवदत्र शिवसुखकामा जीवा बहवः ॥ २ ॥ नन्दीफलानीवेह शिवपथप्रतिपत्तानां विषयाः । तद्भ्रूषणात् मरणं यथा तथेह विषयैः संसारः
॥ ३-॥ तद्वर्जनेनेष्टपुरगसो यथा विषयवर्जनेन तथा । परमानन्दनिबन्धनशिवपुरगमनं ज्ञातव्यं ॥ ४ ॥

॥ १६-श्रीअपरकङ्काख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ षोडशं व्याख्यायते, अस्य च पूर्वेण सहायमभिसम्बन्धः-पूर्वत्र विषयाभिष्वङ्गस्यानर्थफलतोक्ता, इह तु तद्विषय-
निदानस्य सोच्यते इत्येवंसम्बद्धमिदम्—

जति णं भंते ! स० भ० म० पन्नरसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे प० सोलसमस्स णं णायज्झयणस्स
णं सम० भग० महा० के अट्ठे पण्णत्ते !, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ चंपा नाम नयरी होत्था, तीसे णं
चंपाए नयरीए बहिया उत्तरपुरच्छिमे दिसिभाए सुभूमिभागे उज्जाणे होत्था, तत्थ णं चंपाए नयरीए तओ
माहणा भातरो परिवसंति, तंजहा-सोमे, सोमदत्ते, सोमभूती; अड्डा जाव रिउव्वेद ४ जाव सुपरिनिट्ठिया,
तेसि णं माहणाणं तओ भारियातो होत्था, तं०-नागसिरी, भूयसिरी, जक्खसिरी; सुकुमाल जाव तेसि णं
माहणाणं इट्ठाओ चिपुले माणुस्सए जाव विहरंति । तते णं तेसि माहणाणं अन्नया कयाई एगयओ
समुवागयाणं जाव इमेयारूवे मिहो कहासमुल्लावे समुप्पज्जित्था, एवं खलु देवाणुप्पिया ! अम्हं इमे विपुले
घणे जाव सावतेज्जे अलाहि जाव आसत्तमाओ कुलवंसाओ पकामं दाउं पकामं भोत्तुं पकामं परिभाए०
तं सेयं खलु अम्हं देवाणु० अन्नमन्नस्स गिहेसु कल्लाकल्लिं विपुलं असणं ४ उवक्खवेउं २ परिभुंजमाणानं
विहरित्तए, अन्नमन्नस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति, कल्लाकल्लिं अन्नमन्नस्स गिहेसु विपुलं असण ४ उवक्खवेउंवेति

२ परिभुञ्जमाणा विहरन्ति, तत्ते णं तीसे नागसिरिए माहणीए अन्नदा भोयणवारए जाते यावि होत्था, तत्ते णं सा नागसिरी विपुलं असणं ४, उक्खवेडेति २; एगं महं सालतियं तिचालाउअं बहुसंभारसंजुत्तं णेहावगाढं उक्खवेडवेति, एगं बिंदुयं करयलंसि आसाएइ तं खारं कहुयं अक्खज्जं अभोज्जं विसम्भूयं जाणिता एवं व०-धिरत्थु णं मम नागसिरीए अहन्नाए अमुत्ताए दूभगाए दूभगसत्ताए दूभगणिञ्जोलियाए जीए णं मए सालइए बहुसंभारसंभिए नेहायगाढे उक्खवेडिए सुवहुदब्बक्खएणं, नेहक्खए य कए, तं जति णं ममं जाउयाओ जाणिससंति, तो णं मम खिसिससंति, तं जाव ताव ममं जाउयाओ ण जाणंति ताव ममं सेयं एयं सालतियं तिचालाउ बहुसंभारणेहकयं एगंते गोवेत्तए, अन्नं सालइयं महुरालाउयं जाव नेहावगाढं उक्खवेडेत्तए, एवं संधेहेति २ तं सालतियं जाव गोवेइ, अन्नं सालतियं महुरालाउयं उक्खवेइ, तेसि माहणाणं पहायाणं जाव सुहासणवरगयाणं तं विपुलं असण ४, परिवेसेति; तत्ते णं ते माहणा जिमित्तमुत्तरागया समाणा आयंता चोक्खा परमसुइभूया सकम्मसंपउत्ता जाया यावि होत्था, तत्ते णं ताओ माहणीओ पहायाओ जाव विभूसियाओ तं विपुलं असण ४, आहारेंति २; जेणेव सयाइं २ नेहाइं तेणेव उवा० २ सकम्मसंपउत्तातो जायातो सूत्रम्-११२ ॥ तेणं कालेणं २, धम्मघोसा नाम थेरा जाव बहुपरिवारा, जेणेव चंपा नामं नगरी, जेणेव सुभूमिभागे उज्जाणे, तेणेव उवा० २ अहापडिख्वं जाव विहरंति, परिसा निग्गया, धम्मो कहिओ, परिसा पडिगया; तए णं

तेसिं धम्मघोसाणं थेराणं अंतेवासी धम्मरूई नाम अणगारे ओराळे जाव तेउलेस्से मांसं मासेणं खम-
 माणे विहरति, तते णं से धम्मरूई अणगारे मासखमणपारणंगंसि पढमाए पोरिसीए सज्झायं करेइ,
 २ बीयाए पोरिसीए एवं जहा गौयमसामी तहेव उग्गाहेति २ तहेव धम्मघोसं थेरं आपुच्छइ जाव चंपाए
 नयरीए उच्चनीयमल्लिमकुलाइं जाव अडमाणे, जेणेव नागसिरीए माहणीए गिहे तेणेव अणुपविट्ठे; तते णं
 सा नागसिरी माहणी धम्मरूईं एज्जमाणं पासति २ त्ता, तस्स सालइयस्स तित्तकडुयस्स बहु० णेहा०
 निसिरणट्टयाए हट्टुट्टा उट्टेति २ जेणेव भत्तघरे तेणेव उवा० २ तं सालतियं तित्तकडुयं च बहुनेहं धम्म-
 रूइस्स अणगारस्स पडिगहंसि सव्वमेव निसिरइ, तते णं से धम्मरूई अणगारे अहापज्जत्तमिति कट्टु
 णागसिरीए माहणीए गिहातो पडिनिक्खमति २ चंपाए नगरीए मज्झंमज्जेणं पडिनिक्खमति २, जेणेव
 सुभूमिभागे उज्जाणे तेणेव उवागच्छति २ धम्मघोसस्स अदूरसामंते अन्नपाणं पडिदंसेइ २, अन्नपाणं
 करयलंसि पडिदंसेति; तते णं ते धम्मघोसा थेरा तस्स सालइतस्स नेहावगाढस्स गंधेणं अभिभूया
 समाणा, ततो सालइयातो नेहावगाढाओ एगं विंदुगं गहाय करयलंसि आसादेति तित्तगं खारं कडुयं
 अखज्जं अभोज्जं विसभूयं जाणिता धम्मरूईं अणगारं एवं वदासी-जति णं तुमं देवाणु० ! एयं सालइयं
 जाव नेहावगाढं आहारेसि तो णं तुमं अकाले च्चेव जीवितातो ववरोविज्जसि, तं मा णं तुमं देवाणु० ! इमं
 सालतियं जाव आहारेसि, मा णं तुमं अकाले च्चेव जीविताओ ववरोविज्जसि, तं गच्छ णं तुमं देवाणु० !

इमं सालतिथं एगंतमणावाए अचित्ते थंडिले परिट्ठवेहि २, अन्नं फासुयं एसणिज्जं असण ४, पडिगाहेत्ता
आहारं आहारेहि; तते णं से धम्मरूई अणगारे धम्मघोसेणं थेरेणं एवं वुत्ते समाणे धम्मघोसस्स थेरस्स
अंतियाओ पडिनिक्खमति २, सुभूमिभागउज्जाणाओ अदूरसामंते थंडिल्लं पडिलेहेति २; ततो सालइयातो
एगं बिंदुगं गहेइ २, थंडिलंसि निसिरति; तते णं तस्स सालतियस्स तित्तकडुयस्स बहुनेहावगाढस्स
गंधेणं बहूणि पिपीलिगासहस्साणि पाउ० जा जहा य णं पिपीलिका आहारेति सा तहा अकाले चैव
जीवितातो ववरोविज्जति, तते णं तस्स धम्मरूइस्स अणगारस्स इमेयारूवे अब्भत्थिए ५-जइ ताव इमस्सं
सालतियस्स जाव एगंमि बिंदुगंमि पक्खित्तंमि अणेगातिं पिपीलिकासहस्साइं ववरोविज्जंति, तं जति णं
अहं एयं सालइयं थंडिल्लंसि सव्वं निसिरामि, तते णं बहूणं पाणाणं ४ वहकरणं भविस्सति; तं सेयं खलु
ममेयं सालइयं जाव गाढं समयमेव आहारेत्तए, मम चैव एएणं सरीरेणं णिज्जाउ त्तिकडु एवं संपेहेति २,
सुहपोत्तिं २, पडिलेहेति २, ससीसोवरियं कायं पमज्जेति २, तं सालइयं तित्तकडुयं बहुनेहावगाढं बिल-
मिव पन्नगभूतेणं अप्पाणेणं सव्वं सरीरकोट्टंसि पक्खिवति; तते णं तस्स धम्मरूइस्स तं सालइयं जाव
नेहावगाढं आहारियस्स समाणस्स सुहुत्तंत्तरेणं परिणममाणंसि सरीरगंसि वेयणा पाउब्भूता उज्जला जाव
दुरहियासा, तते णं से धम्मरूची अणगारे अथामे अबले अबीरिए अपुरिसकारपरक्कमे आधारणिज्जमि-
त्तिकडु आयारभंडगं एगं ते ठवेइ २ थंडिल्लं पडिलेहेति २ दब्भसंधारगं संधारेइ २ दब्भसंधारगं दुहरूति २

पुरतथाभिमुहे संपलियंकनिसन्ने करयलपरिगगहिंयं एवं व०-नमोऽत्थु णं अरहंताणं जाव संपत्ताणं, णमो-
 ऽत्थु णं धम्मघोसाणं थेराणं मम धम्मायरियाणं धम्मोवएसगाणं, पुट्ठिचपि णं मए धम्मघोसाणं थेराणं
 अंतिए सन्वे पाणातिवाए पच्चक्खवाए जावज्जीवाए जाव परिगगहे; इयाणिपि णं अहं तेसिं चैव भगवंताणं
 अंतियं सन्वं पाणाति० पच्चक्खवामि जाव परिगगहं पच्चक्खवामि जावजीवाए, जहा खंदओ जाव चरिमेहिं
 उस्सासेहिं वोसिरामित्तिकट्टु आलोइयपडिक्कंते समाहिपत्ते कालगए, तते णं ते धम्मघोसा थेरा धम्मरुइं
 अणगारं चिरं गयं जाणित्ता समणे निगंगंथे सदावेंति२ एवं व०, एवं खलु देवाणु० ! धम्मरुइस्स अणगारस्स
 मासखमणपारणगंसि सालइयस्स जाव गाढस्स णिसिरणट्टयाए बहिया निगते चिराति तं गच्छह णं तुब्भे
 देवाणु० ! धम्मरुइस्स अणगारस्स सन्वतो समंता मग्गणगवेसणं करेह, तते णं ते समणा निगंगंथा जाव
 पडिसुणेंति२ धम्मघोसाणं थेराणं अंतियाओ पडिनिकखमंति२, धम्मरुइस्स अणगारस्स सन्वओ समंता
 मग्गणगवेसणं करेमाणा जेणेव थंडिल्लं तेणेव उवागच्छंति२, धम्मरुइस्स अणगारस्स सरीरं निप्पाणं
 निच्चेट्ठं जीवविप्पजडं पासंति२, हा हा अहो अकज्जमित्तिकट्टु धम्मरुइस्स अणगारस्स परिनिब्बाणवत्तियं
 काउस्सगं करेंति, धम्मरुइस्स आयागभंडगं गेणहंति२, जेणेव धम्मघोसा थेरा तेणेव उवागच्छंति२,
 गमणागमणं पडिक्कमंति२, एवं व०-एवं खलु अम्हे तुब्भं अंतियाओ पडिनिकखमामो२ सुभूमिभागस्स
 उ० परिपेरंतेणं धम्मरुइस्स अणगारस्स सन्वं जाव करेमाणे जेणेव थंडिल्ले तेणेव उवा०२ जाव इहं

हृव्वमागया, तं कालगए णं भंते ! धम्मरुई अणगारे इमे से आथारभंडए, तते णं ते धम्मघोसा थेरा पुव्वगए उवओणं गच्छंति२, समणे निगंथे निगंथीओ य सदावेत्ति२ एवं व०-एवं खलु अज्जो ! मम अंतेवासी धम्मरुची नाम अणगारे पगइभइए जाव विणीए मासंमासेणं अणिविखत्तेणं तवोक्कम्मेणं जाव नागसिरीए माहणीए गिहे अणुपविट्ठे, तए णं सा नागसिरी माहणी जाव निस्सिरइ, तए णं से धम्मरुई अणगारे अहापज्जत्तमितिकहु जाव कालं अणवकंखेमाणे विहरति, से णं धम्मरुई अणगारे बहूणि वासाणि सामन्नपरियाणं पाउणिता आलोइयपडिक्कंते समाहिपत्ते कालमासे कालं किचा उट्ठु सोहम्म जाव सन्वट्टसिद्धे महाविमाणे देवत्ताए उववत्ते, तत्थ णं अजहणमणुक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोव-माइं ठिती पन्नत्ता, तत्थ धम्मरुइस्सवि देवस्स तेत्तीसं सागरोवमाइं ठिती पणत्ता, से णं धम्मरुई देवे ताओ देवलोगाओ जाव महाविदेहे वासे सिद्धिहिति ॥ सूत्रम्-११३ ॥ तं धिरत्थु णं अज्जो ! नागसिरीए माहणीए अधन्नाए अपुन्नाए जाव णिबोलियाए जाए णं तहारूवे साहू धम्मरुई अणगारे मासखमण-पारणगंसि सालइएणं जाव गाढेणं अकाले चेवे जीवितातो ववरोविए, तते णं ते समणा निगंथा धम्म-घोसाणं थेराणं अंतिए एतमट्ठं सोच्चा णिसम्म चंपाए सिंघाडगतिगजाव बहुजणस्स एवमातिक्खंति-धिरत्थु णं देवा० ! नागसिरीए माहणीए जाव णिबोलियाए जाए णं तहारूवे साहू साहूरूवे सालतिएणं जीवियाओ ववरोवेइ, तए णं तेसिं समणाणं अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमा-

तिक्खति एवं भासति-धिरत्थु णं नागसिरीए माहणीए जाव जीवियाओ ववरोविते, तते णं ते माहणा
 चंपाए नयरीए बहुजणस्स अंतिए एतमट्ठं सोच्चा निसम्म आसुरुत्ता जाव मिसिमिसेमाणा जेणेव नाग-
 सिरी माहणी तेणेव उवागच्छंति२, नागसिरी माहणी एवं ववासी-हं भो ! नागसिरी ! अपत्थियपत्थिए
 दुरंतपंतलक्खणे हीणपुण्णचाउइसे धिरत्थु णं तव अधन्नाए अपुन्नाए जाव णिंबोलियाते जाए णं तुमे तहा-
 रूवे साहू साहुरूवे मासखमणपारणंगंसि सालतिएणं जाव ववरोविते, उच्चावएहिं अक्कोसणाहिं अक्कोसंति,
 उच्चावयाहिं उद्धंसणाहिं उद्धंसंति, उच्चावयाहिं णिंबत्थणाहिं णिंबत्थंति उच्चावयाहिं णिच्छेडणाहिं
 निच्छेडेंति तज्जेति तालेंति तज्जेत्ता तालेत्ता सयातो गिहातो निच्छुभंति; तते णं सा नागसिरी सयातो
 गिहातो निच्छूढा समाणी चंपाए नगरीए सिंघाडगतिचउक्कचच्चरचउम्मुह० बहुजणेणं हीलिज्जमाणी
 खिसिज्जमाणी निंदिज्जमाणी गरहिज्जमाणी तज्जिज्जमाणी पव्वहिज्जमाणी धिक्कारिज्जमाणी थुक्कारिज्जमाणी
 कत्थइ ठाणं वा निलयं वा अलभमाणी २ दंडीखंडनिवसणा खंडमल्लयखंडघडगहत्थगया फुट्टहडाहडसीसा
 मच्छियाचडगरेणं अज्जिमाणमग्गा गेहंगेहेणं देहंबलियाए विट्ति कप्पेमाणी विहरति, तते णं तीसे नाग-
 सिरीए माहणीए तवभवंसि चेव सोलस रोयायंका पाउब्भूया, तंजहा-“सासे कासे जेणिस्सूले जाव कोढे,”
 तए णं सा नागसिरी माहणी सोलसहिं रोयायंकेहिं अभिभूता समाणी अट्टदुहट्टवसट्ठा कालमासे कालं
 किच्चा, लट्ठीए पुढवीए उक्कोसेणं बावीससागरोवमट्ठितीएसु नरएसु नेरइयत्ताते उववन्ना; सा णं तओऽणं-

तरंसि उव्वट्ठिता मच्छेसु उव्ववन्ना, तत्थ णं सत्थवज्झा दाहवक्कंतिए कालमासे कालं किच्चा अहेसत्तमीए पुढवीए उक्कोसाए तित्तीसंसागरोवमट्ठितीएसु नेरइएसु उव्ववन्ना, सा णं ततोऽणंतरं उव्वट्ठिता दोच्चंपि मच्छेसु उव्ववज्जति, तत्थविय णं सत्थवज्झा दाहवक्कंतीए दोच्चंपि अहे सत्तमीए पुढवीए उक्कोसं तेत्तीस-सागरोवमट्ठितीएसु नेरइएसु उव्ववज्जति, सा णं तओहिंतो जाव उव्वट्ठिता तच्चंपि मच्छेसु उव्ववन्ना, तत्थविय णं सत्थवज्झा जाव कालं किच्चा दोच्चंपि छट्ठीए पुढवीए उक्कोसेणं तओऽणंतरं उव्वट्ठिता नरएसु एवं जहा गोसाले तहा नेयव्वं जाव रयणप्पभाए सत्तसु उव्ववन्ना, ततो उव्वट्ठिता जाव इमाइं खहयरविहाणाइं जाव अदुत्तरं च णं खरबायरपुढविकाहयत्ताते तेसु अणेगसतसहस्स खुत्तो ॥सूत्रम्-११४॥

सर्वं सुगमं, नवरं 'साल्लहयं'ति-शारदिकं सारेण वा-रसेन चितं-युक्तं सारचितं, 'तित्ताल्लाउयं'ति-कटुकतुम्बकं 'बहुसंभारसंजुत्तं'-बहुभिः सम्भाराद्रव्यैः-उपरि प्रक्षेपद्रव्यैस्त्वगेलाप्रभृतिभिः संयुक्तं यत्तत्तथा 'स्नेहावगाढं'-स्नेहव्याप्तं 'दूभगसत्ताए'ति-दूभगः सत्त्वः-प्राणी यस्याः सा तथा, 'दूभगनिबोलियाए'ति-निम्बगुलिकेव-निम्बफलमिव अत्य-नादेयत्वसाधर्म्यात् दूभगाणां मध्ये निम्बगुलिका दुर्भगनिम्बगुलिका, अथवा-दुर्भगाणां मध्ये निबोलिता-निमज्जिता-दुर्भ-गनिबोलिता, 'जाउयाउ'ति-देवराणां जाया भार्या इत्यर्थः; 'चिलमिबे'त्यादि, बिले इव-रन्ध्रे इव पन्नंगभूतेन-सर्पकल्पेन आत्मना करणभूतेन सर्वं तदलाबु शरीरकोष्ठकं प्रक्षिपति, यथा किल बिले सर्प आत्मानं प्रक्षिपति पार्श्वान् असंस्पृशन् एवमसौ वदनकन्दरपार्श्वान् असंस्पृशन् आहारेण तदसञ्चारणतस्तदलाबु जठरबिले प्रवेशितवानिति भाव 'गमणागमणाए

पडिक्कमंति'ति-गमनागमनं-ईयापिथिकी, 'उच्चावयार्हि'ति-असमञ्जसाभिः, 'अक्कोसणाहिं'ति-मृताऽसि त्वमित्यादिभि-
 र्वचनैः, 'उद्धंसणार्हि'ति-दुष्कुलीनेत्यादिभिः कुलाद्यभिमानपातनार्थैः, 'निच्छुहणार्हि'ति-निःसरास्मद्गेहादित्यादिभिः,
 'निच्छोडणार्हि'ति-त्यजास्मदीयं वस्त्रादीत्यादिभिः, 'तज्जेति'ति-ज्ञास्यसि पापे ! इत्यादिभणनतः, 'तार्हिति'ति-
 चपेटादिभिः, हील्यमाना-जात्याद्युद्धद्वन्द्वेन, खिंस्यमाना-परोक्षकुत्सनेन, निन्द्यमाना-मनसा जनेन, गर्ह्यमाणा-तत्समक्षमेव
 तर्ज्यमाना-अङ्गुलीचालनेन ज्ञास्यसि पापे इत्यादिभणनतः प्रव्यध्यमाना-यष्ट्यादिताडनेन धिक्क्रियमाणा-धिक्शब्दविषयी-
 क्रियमाणा, एवं थूत्क्रियमाणा, दण्डी-कृतसन्धानं जीर्णवस्त्रं तस्य खण्डं निवसनं-परिधानं यस्याः सा तथा, खण्डमल्लकं-
 खण्डशरावं भिक्षामाजनं खण्डघटकश्च-पानीयभाजनं ते हस्तयोगते यस्याः सा तथा, 'फुट्टं'ति-स्फुटितया स्फुटितकेश-
 सञ्चयत्वेन विकीर्णकेशं, 'हडाहडं'ति अत्यर्थं-'शीर्षं' शिरो यस्याः सा तथा, मक्षिकाचटकरेण-मक्षिकासमुदायेन अन्वीय-
 मानमार्गा-अनुगम्यमानमार्गा मलाविलं हि वस्तु मक्षिकाभिर्वेष्ट्यते एवेति, देह बलिमित्येतस्याख्यानं देहबलिका तथा,
 अनुस्वारो नैपातिकः, 'सत्थवज्झ'ति-शस्त्रवध्या जातेति गम्यते, 'दाहवक्कंति'ति-दाहव्युत्क्रान्त्या-दाहोत्पत्त्या
 'खहयरविहाणाइं जाव अदुत्तरं चे'त्यत्र गोशालकाध्ययनसमानं सूत्रं तत एव दृश्यं, बहुत्वानु न लिखितं ॥११४॥

सा णं तओऽणंतरं उव्वट्ठिता इहेव जंबुदीवे दीवे भारहे वासे चंपाए नयरीए सागरदत्तस्स सत्थवा-
 हस्स भद्दाए भारियाए कुच्छिंसि दारियत्ताए पच्चायाया, तते णं सा भद्दा सत्थवाही णवण्हं मासाणं
 दारियं पयाया सुकुमालकोमलियं गयतालुयसमाणं तीसे दारियाए निव्वत्ते बारसाहियाए अम्मपियरो

इमं एतारूवं गोत्रगुणनिष्कृन्नं नामधेजं करेति-जम्हा णं अम्हं एसा दारिया सुकुमाला गयतालुयसमाणा तं होउ णं अम्हं इमीसे दारियाए नामधेजे सुकुमालिया, तते णं तीसे दारियाए अम्मापितरो नामधेजं करेति सूमालियत्ति, तए णं सा सूमालिया दा० पंचघाईपरिगहिद्या तंजहा-खीरघाईए जाव गिरिकंदर-मल्लीणा इव चंपकलया निव्वाए निव्वाघायंसि जाव परिवड्डइ, तते णं सा सूमालिया दारिया उम्मुक्कबाल-भावा जाव रूवेण य जोव्वणेण य लावणेण य उक्किडा उक्किट्टसरीरा जाता यावि होत्था ॥ सूत्रम्-११५ ॥

तत्थ णं चंपाए नयरीए जिणदत्ते नाम सत्थवाहे अड्डे०, तस्स णं जिणदत्तस्स भद्दा भारिया सूमाला इडा जाव माणुस्सए कामभोए पच्चणुं भवमाणा विहरति, तस्स णं जिणदत्तस्स पुत्ते भद्दाए भारियाए अत्तए सागरए नामं दारए सुकुमाले जाव सुरूवे, तते णं से जिणदत्ते सत्थवाहे अन्नदा कदाई सातो गिहातो पडिनिक्खमति२, सागरदत्तस्स गिहस्स अदूरसामंतेणं वीतीवयइ इमं च णं सूमालिया दारिया प्हाया केडियासंघपरिवुडा उप्पि आगासतलगंसि कणगतेदूसएणं कीलमाणी२ विहरति, तते णं से जिणदत्ते सत्थवाहे सूमालियं दारियं पासति२, सूमालियाए दारियाए रूवे य ३ जायविम्हए कोडुबियपुरिसे सदा-वेति२, एवं व०-एस णं देवा० ! कस्स दारिया १, किं वा णामधेजं से १, तते णं ते कोडुबियपुरिसा जिण-दत्तेण सत्थवाहेणं एवं बुत्ता समाणा हट्ट करयल जाव एवं वयासी-एस णं देवाणु० ! सागरदत्तस्स सत्थ-वाहस्स धूया, भद्दाए अत्तया, सूमालिया नाम दारिया, सुकुमालपाणिपाया जाव उक्किडा; तते णं से जिण-

दत्ते सत्थवाहे तेसिं कोडुंबियाणं अंतिए एयमडं सोच्चा जेणेव सए गिहे तेणेव उवा० २ ण्हाए जाव मित्त-
 नाइपरिबुद्धे चंपाए जेणेव सागरदत्तस्स गिहे तेणेव उवागच्छइ, तए णं सागरदत्ते सत्थवाहे जिणदत्तं सत्थ-
 वाहं एल्लमाणं पासइ, एल्लमाणं पासइत्ता, आसणाओ अब्भुद्धेइ २ त्ता, आसणेणं उवणिमंतेति २, आसत्थं
 वीसत्थं सुहासणवरगयं एवं वयासी-भण देवाणुप्पिया ! किमागमणपओयणं !, तते णं से जिणदत्ते
 सत्थवाहे सागरदत्तं सत्थवाहं एवं वयासी-एवं खलु अहं देवा० !, तव धूयं, भद्दाए अत्तियं, सूमालियं,
 सागरस्स आरियत्ताए वरेमि, जति णं जाणाह देवा० ! जुत्तं वा पत्तं वा सलाहणिज्जं वा सरिसो वा
 संजोगो ता दिज्जउ णं सूमालिया सागरस्स, तते णं देवा० ! किं दलयामो सुकं सूमालियाए !, तए णं से
 सागरदत्ते तं जिणदत्तं एवं वयासी-एवं खलु देवा० ! सूमालिया दारिया मम एगा एगजाया इट्ठा जाव
 किमंग पुण पासण्याए तं नो खलु अहं इच्छामि सूमालियाए दारियाए खणमवि विष्पओगं, तं जति णं
 देवाणुप्पिया ! सागरदारए मम घरजामाउए भवति, तो णं अहं सागरस्स दारगस्स सूमालियं दलयामि;
 तते णं से जिणदत्ते सत्थवाहे सागरदत्तेणं सत्थवाहेणं एवं बुत्ते समाणे जेणेव सए गिहे तेणेव उवाग-
 च्छइ २ सागरदारगं सद्दवेति २ एवं व०-एवं खलु पुत्ता ! सागरदत्ते स० मम एवं वयासी-एवं खलु देवा० !
 सूमालिया दारिया इट्ठा तं चेव तं जति णं सागरदारए मम घरजामाउए भवइ, ता दलयामि; तते णं से
 सागरए दारए जिणदत्तेणं सत्थवाहेणं एवं बुत्ते समाणे तुसिणीए, तते णं जिणदत्ते स० अन्नदा कदाइ

सोहणंसि तिहिकरणे विउलं असण ४ उवक्खडावेति २, मित्तणाई आमंतेइ जाव सम्माणित्ता सागरं दारगं
पहायं जाव सव्वालंकारविभूसियं करेइ २ पुरिससहस्रवाहिणिं सीयं दुरुहावेति २, मित्तणाइ जाव संप-
रिबुद्धे सव्विड्डीए सातो गिहाओ निगच्छति २ चंपानयरिं मज्झमज्जेणं जेणेव सागरदत्तस्स गिहे तेणेव
उवागच्छति २, सीयाओ पच्चोरुहति २, सागरगं दारगं सागरदत्तस्स सत्थं उवणेति; तते णं सागरदत्ते
सत्थवाहे विपुलं असण ४ उवक्खडावेइ २ जाव सम्माणेत्ता सागरगं दारगं सूमालियाए दारियाए सद्धिं
पट्ठयं दुरुहावेइ २ सेयापीतएहिं कलसेहिं मज्जावेति २, होमं करावेति २, सागरं दारयं सूमालियाए दारियाए
पाणिं गेण्हाविति ॥ सूत्रम् ११६ ॥ तते णं सागरदारए सूमालियाए दारि० इमं एयारूवं पाणिफासं पडि-
संवेदेति से जहा नाम ए असिपत्ते इ वा जाव मुम्मुरे इ वा इतो अणिट्ठतराए चेव पाणिफासं पडि-
संवेदेति, तते णं से सागरए अकामए अवसव्वसे तं मुहुत्तमित्तं संचिद्धति, तते णं से सागरदत्ते
सत्थवाहे सागरस्स दारगस्स अम्मापियरो मित्तणाइ विउलं असण ४ पुप्फवत्थ जाव सम्माणेत्ता
पडिविसज्जति, तते णं सागरए दारए सूमालियाए सद्धिं जेणेव वासघरे तेणेव उवा० २ सूमालियाए
दारियाए सद्धिं तलिंगंसि निवज्जइ, तते णं ते सागरए दा० इमं एयारूवं अंगफासं
पडिसंवेदेति, से जहा नामए असिपत्तेइ वा जाव अमणामयराणं चेव अंगफासं पच्चणुभवमाणे
विहरति, तते णं से सागरए अंगफासं अवसव्वसे मुहुत्तमित्तं संचिद्धति, तते णं से

सागरदारए सूमालियं दारियं सुहपसुत्तं जाणित्ता सूमालियाए दारियाए पासाउ उट्ठेति२, जेणेव सए सय-
 णिज्जे तेणेव उवा० २ सयणीयंसि निवज्जइ, तते णं सूमालिया दारिया तओ सुहुत्तंतरस्स पडिबुद्धा
 समानी पत्तिवया पइमणुरत्ता पत्तिं पासे अपस्समाणी तलिमाउ उट्ठेति२ जेणेव से सयणिज्जे तेणेव
 उवागच्छति२ सागरस्स पासे णुवज्जइ, तते णं से सागरदारए सूमालियाए दारि० दुब्बं पि इमं एयारूवं
 अंगफासं पडिसंवेदेति जाव अकामए अवसव्वसे सुहुत्तमित्तं संचिद्धति, तते णं से सागरदारए सूमालियं
 दारियं सुहपसुत्तं जाणित्ता सयणिज्जाओ उट्ठेइ२ वासघरस्स दारं विहाहेति२ मारामुक्के विव काए जामेव
 विसिं पाउवभूए तामेव दिसिं पडिगए ॥ सूत्रम्-११७॥ तते णं सूमालिया दारिया ततो सुहुत्तंतरस्स पडिबुद्धा
 पत्तिवया जाव अपासमाणी सयणिज्जाओ उट्ठेति सागरस्स दा० सव्वतो संमत्ता मगगणगेवसणं करेमाणी
 २ वासघरस्स दारं विहाडियं पासइ २ एवं व०-गए से सागरे त्तिकहु ओहयमसंकप्पा जाव क्षियायइ, तते
 णं सा भद्दा सत्थवाही कल्लं पाउ० दासचेडियं सद्देवेति २ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवाणुप्पिए ! बहुव-
 रस्स सुहसोहणियं उवणेहि, तते णं सा दासचेडी भद्दाए एवं वुत्ता समाणी एयमट्ठं तहत्ति पडिसुणंति,
 सुहथोवणियं गेण्हति २ जेणेव वासघरे तेणेव उवागच्छति २ सूमालियं दारियं जाव क्षियायमाणि
 पासति२ एवं व०-किन्नं तुमं देवाणु० ! ओहयमणसंकप्पा जाव क्षियाहिसिं १, तते णं सा सूमालिया दारिया
 तं दासचेडियं एवं व० एवं खल्ल देवा० ! सागरए दारए मम सुहपसुत्तं जाणित्ता मम पासाओ उट्ठेति २

वासघरदुवारं अवगुण्डति जाव पडिगए, तते णं ततो अहं सुहुत्तंतरस्स जाव विहाडियं पासामि, गंए णं से सागरए त्तिकहु ओहयमण जाव झियायामि, तते णं सा दासचेडी सूमालियाए दारि० एयमहुं सोच्चा जेणेव सागरदत्ते तेणेव उवागच्छइ २ ता सागरदत्तस्स एयमहुं निवेएइ, तते मं से सागरदत्ते दासचेडीए अंतिए एयमहुं सोच्चा निसम्म आसुरुत्ते जेणेव जिणदत्तसत्थवाहगिहे तेणेव उवा० २ जिणद० एवं व०-किण्णं देवाणुप्पिया ! एवं जुत्तं वा, पत्तं वा, कुलाणुरूवं वा, कुलसरिसं वा, जन्नं सागरदारए सूमालियं दारियं अदिट्ठदोसं पइवयं विप्पजहाय इहमागओ बहूहिं खिज्जणियाहि य रुंणियाहि य उवालभति, तए णं जिणदत्ते सागरदत्तस्स एयमहुं सोच्चा जेणेव सागरए दारए तेणेव उवा० २ सागरयं दारयं एवं व०-दुहु णं पुत्ता ! तुमे कयं सागरदत्तस्स गिहाओ इहं हवमागते, तेणं तं गच्छह णं तुमं पुत्ता ! एवमवि गते सागरदत्तस्स गिहे, तते णं से सागरए जिणदत्तं एवं व०-अवि यार्ति अहं ताओ ! गिरिपडणं वा, तरुपडणं वा, मरुप्पवायं वा, जलप्पवेसं वा, विसभक्खणं वा, वेहाणसं वा, सत्थोवाडणं वा, गिद्धापिठं वा, पव्वज्जं वा, विदेसगमणं वा, अब्भुवगच्छिज्जामि नो खलु अहं सागरदत्तस्स गिहं गच्छिज्जा, तते णं से सागरदत्ते सत्थवाहे कुहुंतरिए सागरस्स एयमहुं निसामति २ लज्जिए विलीए विट्ठे जिणदत्तस्स गिहातो पडिनिक्खमइ जेणेव सए गिहे तेणेव उवा० २ सुकुमालियं दारियं सदावेइ २, अंके निवेसेइ २, एवं व०-किण्णं तव पुत्ता ! सागरएणं

दारएणं सुक्का १, अहं णं तुमं तस्स दाहामि जस्स णं तुमं इट्ठा जाव मणामा भविस्ससिस्ति सुमालियं दारियं
 तमहिं इट्ठाहिं वग्गुहिं समासासेइ २ पड्विसिजेइ १ तए णं से सागरदत्ते सत्थं ० अन्नया उरिप आगासत-
 लांसि सुहनिसणणे रायमगं ओलोएमाणे २ चिट्ठति, तते णं से सागरदत्ते एणं महं दमगपुरिसं पासइ
 दंडिखंडनिवसणं खंडगमल्लघडगहत्थगं मच्छियासहस्सेहिं जाव अज्झिमाणंमगं तते णं से सागरदत्ते
 कोडुंबियपुरिसे सदावेति २ एवं व०-तुब्भे णं देवा० ! एयं दमगपुरिसं चित्ठेणं असण ४ पलोभेहि २, गिहं
 अणुप्पवेसेह २, खंडगमल्लगं खंडघडगं ते एगंते एवेह २, अलंकारियकम्मं कारेह २, एहायं कयबलि० जाव
 संवालंकारविभूसियं करेह २ मणुणं असण ४ भोयावेह २ मम अंतियं उवणेह; तए णं कोडुंबियपुरिसा
 जाव पडिसुणेंति २ जेणेव से दमगपुरिसे तेणेव उवा० २ ता तं दमगं असणं उवणपलोभेंति २ ता सयं
 गिहं अणुपवेसिंति २ तं खंडगमल्लगं खंडगघडगं च तस्स दमगपुरिस्स एगंते एडंति, तते णं से दमगे तं
 खंडमल्लगंसि खंडघडगंसि य एगंते एडिजमाणंसि महया २ सदेणं आरसति, तए णं से सागरदत्ते तस्स
 दमगपुरिस्स तं महया २ आरसियसदं सोच्चा निसम्म कोडुंबियपुरिसे एवं व०-क्किणं देवाणु० ! एस
 दमगपुरिसे महया २ सदेणं आरसति १, तते णं ते कोडुंबियपुरिसा एवं व०-एस णं सामी ! तंसि खंडमल्ल-
 गंसि खंडघडगंसि एगंते एडिजमाणंसि महया २ सदेणं आरसइ, तते णं से सागरदत्ते सत्थं ० ते कोडुं-
 बियपुरिसे एवं व०-मा णं तुब्भे देवा० ! एयस्स दमगस्स तं खंड जाव एडेह पासे ठवेह जहा णं पत्तियं

भवति, तेवि तहेव ठविति; तए णं ते कोडुंविद्यपुरिसा तस्स दमगस्स अलंकारियकम्मं करेति २ सयंपा-
गसहस्सपणेहिं तिच्छेहिं अब्भंगेति अब्भंगिए समणे सुरभिगंधुव्वट्टणेणं गायं उव्वट्ठिति २ उसिणो-
दगगंधोदएणं सीतोदगेणं पहाणेति, पम्हलसुकुमालगंधकासाईए गायाइं ल्हंति २ हंसलक्खणं पट्टसाङ्गं
परिहंति २, सब्वालंकारविभूसियं करेति २, विउलं असण ४ भोयावेंति २ सागरदत्तस्स उव्वणेन्ति, तए
णं सागरदत्ते सूमालियं दारियं पहायं जाव सब्वालंकारभूसियं करित्ता तं दमगपुरिसं एवं व०-एस णं
देवा० मम धूया इट्ठा एयं णं अहं तव भारियत्ताए दलामि भदियाए भदतो भविज्जासि, तते णं से दम-
गपुरिसे सागरदत्तस्स एयमट्ठं पडिसुणेति २ सूमालियाए दारियाए सट्ठि वासघरं अणुपविसति सूमा-
लियाए दा० सट्ठि तलिंगंसि निवज्जइ, तते णं से दमगपुरिसे सूमालियाए इमं एयारूवं अंगफासं पडि-
संवेदेति, सेसं जहा सागरस्स जाव सयणिज्जाओ अब्भुट्ठेति २ वासघराओ निगगच्छति २, खंडमल्लगं
खंडघटं च गहाय मारासुक्के विव काए जामेव दिसं पाउब्भूए तामेव दिसं पडिगए, तते णं सा सूमा-
लिया जाव गए णं से दमगपुरिसे त्तिकट्टु ओहयमण जाव झियायति ॥ सूत्रम्-११८॥ तते णं सा भद्दा कल्लं
पाउ० दासचेडिं सदावेति २ एवं वयासी जाव सागरदत्तस्स एयमट्ठं निवेदेति, तते णं से सागरदत्ते तहेव
संभते समणे जेणेव वासहरे तेणेव उवा० २ सूमालियं दारियं अंके निवेसेति २ एवं व-अहो णं तुमं पुत्ता !

पुरापोराणेणं जाव पच्चणुब्भवमाणी विहरसि तं मा णं तुमं पुत्ता ! ओहयमण जाव झियाहि तुमं णं पुत्ता,
 मम महाणसंसि विपुलं असणं ४ जहा पुट्टिला जाव परिभाएमाणी विहराहि; तते णं सा सूमालिय
 दारिया एयमट्टं पडिसुणेति २ महाणसंसि विपुलं असण जाव दलमाणी विहरइ । तेणं कालेणं २ गोवा-
 लियाओ अज्जाओ बहुस्सुयाओ एवं जहेव तेयलिणाए सुव्वयाओ तहेव समोसड्डाओ तहेव संघाडओ
 जाव अणुपविट्ठे तहेव जाव सूमालिया पडिलाभित्ता एवं वदासी-एवं खलु अज्जाओ ! अहं सागरस्स
 अणिट्ठा जाव अमणामा नेच्छइ णं सागरए मम नामं वा जाव परिभोगं वा, जस्स २ विय णं दिज्जामि
 तस्स २ विय णं अणिट्ठा जाव अमणामा भवामि, तुब्भे य णं अज्जाओ ! बहुनायाओ एवं जहा पुट्टिला
 जाव उवल्लेहे जे णं अहं सागरस्स दार० इट्ठा कंता जाव भवेज्जामि, अज्जाओ तहेव भणंति तहेव साविया
 जाया तहेव चिंता तहेव सागरदत्तं सत्थवाहं आपुच्छति जाव गोवालियाणं अंतिए पव्वइया तते, णं सा
 सूमालिया अज्जा जाया ईरियासमिया जावं बंभयारिणी बहूहिं चउत्थछट्टम जाव विहरति, तते णं सा
 सूमालिया अज्जा अन्नया कयाइ जेणेव गोवालियाओ अज्जाओ तेणेव उवा० २ वंदति नमंसति २ एवं
 व०-इच्छामि णं अज्जाओ ! तुब्भेहिं अब्भणुन्नाया समाणी चंपाओ बाहिं सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स
 अदूरसामंते छट्ठं छट्ठेणं अणिकिखत्तेणं तवोकम्मेणं सूराभिमुही आयावेमाणी विहरित्तए, तते णं ताओ

गोवालियाओ अज्जाओ सूमालियं एवं व०-अम्हे णं अज्जे ! सम्मणीओ निगंथीओ ईरियासमियाओ जाव
गुत्तवं भचारिणीओ नो खल्ल अम्हं कप्पति वहिया गामस्स जाव सणिवेसस्स वा छट्ठं २ जाव विहरि-
त्तए, कप्पति णं अम्हं अंतो उवस्सयस्स वतिपरिक्खित्तस्स संघाडिब्रह्मियाए णं समतलपतियाए आया-
वित्तए, तत्ते णं सा सूमालिया गोवालिया एयमट्ठं नो सदहति, नो पत्तियह, नो रोएति, एयमट्ठं अ० ३
सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स अदूरसामंते छट्ठं जाव विहरति ॥ सूत्रम्-११९ ॥

सुकुमालककोमलिकां-अत्यर्थं सुकुमारां, गजतालुसमानां, गजतालुकं ह्यत्यर्थं सुकुमालं भवतीति, 'जुत्तं वा' इत्यादि
युक्तं-सङ्गतं, 'पत्तं'ति प्राप्तं प्राप्तकालं पात्रं वा गुणानामेष पुत्रः, श्लाघनीयं वा सदृशो वा संयोगो वित्राह्ययोरिति,
'से जहा नामए असिपत्तेइ वा' इत्यत्र यावत्कारणादिदं द्रष्टव्यं । 'करपत्तेइ वा, खुरपत्तेइ वा, कलंवचीरिगापत्तेइ वा,
सत्तिअगेति वा, कोतगेति वा, तोमरगेति वा, भिडिमालगेइ वा, ख्वचिकलावएति वा, विच्छुयडंकेइ वा, कविकच्छइ वा, इंगा-
लेइति वा, मुम्मुरेति वा, अचीइ वा, जालेइ वा, अलाएति वा, सुद्धागणीइ वा; भवेतारूवे !, नो इण्ठे समट्ठे, एत्तो अणिट्ठ-
तराए चेव, अकंततराए चेव, अप्पियतराए चेव, अमणुन्नतराए चेव, तत्रासिपत्रं-खड्गः, करपत्रं-क्रकचं,
धुरपत्रं-खुरः, कदम्बचीरिकादीनि लोकरूढ्याऽवसेयानि, वृश्चिकडङ्कः-वृश्चिकण्टकः, कपिकच्छु-खज्जुकारी वनस्पतिविशेषः,
अङ्गारो-विज्वालोऽग्निकणः, मुम्मुरः-अग्निकणमिश्रं भस्म, अर्विः-इन्धनप्रतिबद्धा ज्वाला तु-इन्धनच्छिन्ना अलातं-
उलमुकं, शुद्धाग्निः-अयस्मिण्डान्तर्गतोऽग्निरिति 'अकामए'ति अकामको-निरभिलाषः, 'अवस्सवसे'ति अपस्ववशः,

अपगतात्मन्त्रत्व इत्यर्थः, 'तलियंसि निवज्जह' 'ति तल्ये-शयनीये निषद्यते-शेते ' पङ्कवय 'ति पति-भर्तारं व्रत-
 यति-तमेवाभिगच्छामीत्येवं नियमं करोतीति पतिव्रता, पतिमनुक्ता-भर्तारं प्रति रागवतीति, 'मारासुकेविष काए' सि
 मार्यन्ते प्राणिनो यस्यां शालायां सा मारा-शूना तस्या मुक्तो यः स मारासुक्तो माराद्वा-मरणान्मारकपुरुषाद्वा मुक्तो-
 विच्छुटितः काको-वायसः, 'बहुवरस्स' 'ति वधूश्च वरश्च बहुवरं तस्य, 'कुलाणुरूवं' 'ति कुलोचितं वणिजां वाणिज्य-
 मिव 'कुलसरिसं' 'ति श्रीमद्वणिजां रत्नवाणिज्यमिव 'अदिट्ठदोसवडियं' 'ति न दृष्टे-उपलभ्यस्वरूपे दोये-दूयणे
 पतिता-समापन्ना अहृदोषपतिता तां, 'खिज्जणियाहिं' 'ति खेदक्रियाभिः रुष्टनकादिभिः-रुदितक्रियाभिः, 'मरुप्प-
 वायं व' 'ति निर्जलदेशप्रपातं 'सत्थोवाडणं' 'ति शस्त्रेणावपाटनं-विदारणमात्मन इत्यर्थः, 'गिद्धपट्टं' 'ति गुघ्रस्पृष्टं-
 गुघ्रैः स्पर्शनं कडेवराणां मध्ये निपत्य गुघ्रैरात्मनो भक्षणमित्यर्थः, 'अब्भुवेज्जामि' 'ति अभ्युपैमि, 'पुरा पोरानाण'
 मित्यत्र यावत्करणादेवं द्रष्टव्यं 'दुच्चिणाणं दुप्परकंताणं कडाणं पावाणं कम्माणं पावगं फलवित्तिविवेसं' 'ति अयमर्थः-
 'पुरा पोरानाण' मित्यत्र यावत्करणादेवं द्रष्टव्यं 'दुच्चिणाणं दुप्परकंताणं कडाणं पावाणं कम्माणं पावगं फलवित्तिविवेसं' 'ति
 अयमर्थः-पुरा-पूर्वमेवेषु, पुराणानां-अतीतकालभावितानां तथा दुश्चीर्णं-दुश्चरितं मृषावादनपारदार्यादि तद्वेतुकानि कर्माण्यपि
 दुश्चीर्णाणि व्यपदिश्यन्ते अतस्तेषामेव दुष्पराक्रान्तानां नवरं दुष्पराक्रान्तं-प्राणिघातादत्तापहारादिकृतानां प्रकृत्यादिभेदेन,
 पुराशब्दस्येह सम्यन्धः, पापानां-अपुण्यरूपाणां, 'कर्मणां' ज्ञानावरणादीनां, पापकं-अशुभं 'फलवृत्तिविशेषं' उदय-
 वर्त्तनभेदं, 'प्रत्यनुभवन्ती' -वैदयन्ती, 'विहरसि' -वर्त्तसे, 'कप्पइ णं अम्महं' इत्यादि 'अम्महं' 'ति अस्माकं मते

प्रव्रजिताया इति गम्यते, अन्तः-मध्ये 'उपाश्रयस्य' वसतेवृत्तिपरिक्षिप्तस्य परेषामनालोक्वत इत्यर्थः, 'संघाटी' निर्ग्रन्थि-
काप्रच्छदविशेषः सा बद्धा-निवेशिता काये इति गम्यते यया सा संघाटीवद्विका तस्याः, णमित्यलङ्कारे समतले द्वयोरपि
भुवि विन्यस्तत्वात् पदे-पादौ यस्याः सा समतलपदिका तस्याः 'आतापयितुं' आतापनां कर्तुं कल्पते इति योगः ॥११९॥

तत्थ णं चंपाए ललिया नाम गोढी परिवसति, नरवइदिण्णवि(प)यारा अम्मापिहनिययनिप्पिवासा
वेसविहारकयनिकेया नाणाविहअविणयप्पहाणा अड्डा जाव अपरिभूया, तत्थ णं चंपाए देवदत्ता नामं
गणिया होत्था, सुकुमाला जहा अंडणाए; तते णं तीसे ललियाए गोढीए अन्नया पंच गोढिल्लगपुरिसा देव-
दत्ताए गणियाए सद्धिं सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स उज्जाणसिरिं पच्चणुभवमाणा विहरंति, तत्थ णं एगे
गोढिल्लगपुरिसे देवदत्तं गणियं उच्छंणे धरति, एगे पिड्डओ आयवत्तं धरेइ, एगे पुक्कप्परयं रएइ, एगे पाए
रएइ, एगे चामरुक्खेवं करेइ; तते णं सा सूमालिया अज्जा देवदत्तं गणियं तेहिं पंचहिं गोढिल्लपुरिसेहिं सद्धिं
उरालाई माणुस्सगाई भोगभोगाईं भुंजमाणीं पासति २ इमेयारूवे संकप्पे समुप्पज्जित्था-अहो णं इमा
इत्थिया पुरा पोरणाणं कम्माणं जाव विहरइ, तं जति णं केइ इमस्स सुचरियस्स तवनियमंबंभचेरवास-
स्स कल्लाणे फलवित्ति विसेसे अत्थ तो णं अहमवि अणमिस्सेणं भवग्गहणेणं इमेयारूवाइ उरालाईं जाव
विहरिज्जामि त्तिकहु नियाणं करेति २ आयावणभूमिओ पच्चोरुहति ॥ सूत्रम्-१२० ॥ तते णं सा सूमालिया
अज्जा सरीरवउसा जाया यावि होत्था, अभिक्खणं २ हत्थे धोवेइ, पाए धोवेइ, सुहं धोवेइ, थपां-

तराहं धोवेइ, कक्खंतराहं धोवेइ, गोड्झंतराहं धोवेइ; जत्थ णं ठाणं वा सेज्जं वा निसीहिं वा चेएति तत्थवि
य णं पुब्बामेव उदएणं अब्भुक्खइत्ता ततो पक्खं ठाणं वा ३ चेएति, तते णं तातो गोवालियाओ अज्जाओ
सूमालियं अज्जं एवं व०-एवं खलु देवा० ! अज्जे अम्हे समणीओ निगंथीओ ईरियासमियाओ जाव बंभ-
चेरधारिणीओ, नो खलु कप्पति अम्हं सरीरबाउसियाए होत्तए, तुमं च णं अज्जे ! सरीरबाउसिया अभि-
क्खणं २ हत्थे धोवसि जाव चेदेसि, तं तुमं णं देवाणुप्पिए ! तस्स ठाणस्स आलोएहि जाव पडिक्खहि,
तते णं सूमालिया गोवालियाणं अज्जाणं एयमट्ठं नो आढाइनो परिजाणति अणाढायमाणी अपरिजाणमाणी
विहरति, तए णं ताओ अज्जाओ सूमालियं अज्जं अभिक्खणं २ अभिहीलंति जाव परिभवंति, अभि-
क्खणं २ एयमट्ठं निवारेंति, तते णं तीए सूमालियाए समणीहिं निगंथीहिं हील्लिजमाणीए जाव वारिज-
माणीए इमेयारूवे अबभत्थिए जाव समुप्पज्जित्था, जया णं अहं अगारवासमज्झे वसामि तथा णं अहं
अप्पवसा, जया णं अहं मुंडे भवित्ता पव्वइया तथा णं अहं परवसा, पुड्डिक्क च णं ममं समणीओ आढा-
यंति २ इयाणि नो आदंति २ तं सेयं खलु मम कल्लं पाउ० गोवालियाणं अंतियाओ पडिनिक्खमिस्सा
पाडिएक्कं उवस्सगं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए त्तिकट्ठु, एवं संपेहेति २ कल्लं पा० गोवालियाणं अज्जाणं अंति-
याओ पडिनिक्खमति २ ता पाडिएक्कं उवस्सगं उवसंपज्जित्ता णं विहरति, तते णं सा सूमालिया अज्जा
अणोहट्ठिया अनिवारिया सच्छंदमई अभिक्खणं २, हत्थे धोवेइ जाव चेएति; तत्थविग्गं पासत्था पास-

तथविहारी, ओसण्णा ओसण्णविहारी, कुसीला २ संसत्ता २ बह्वणि चालाणि सामणपरियागं पाउणति, अद्धमासियाए संलेहणाए तस्स ठाणस्स अणालोहय अपडिक्कता कालमासे कालं किच्चा ईसाणे कप्पे अणयंस्सि विमाणंस्सि देवगणियत्ताए उववण्णा, तत्थेगलियाणं देवीणं नव पलिओवमाइं ठिती पणत्ता, तत्थणं सुमालियाए देवीए नव पलिओवमाइं ठिती पन्नत्ता ॥ सूत्रम्-२१ ॥

‘ललिय’ति क्रीडाप्रधाना, ‘गोट्टि’ति जनसमुदायविशेषः, ‘नरवइदिन्नपथार’ति-नुपानुज्ञातकामचारा ‘अम्मा-पिइनिघगनिप्पवास’ति मात्रादिनिरपेक्षा ‘वेसविहारकयनिकेयं’ति वेस्याविहारेषु-वेस्यामन्दिरेषु कृतो निकेतो-निवासो यया सा तथा, ‘नाणाविहअविणयप्पहाणा’ कण्ठ्यं ‘पुक्कपूरयं रएइ’ति पुष्पशेखरं करोति, ‘पाए रएइ’ पादावलक्तादिना रञ्जयति, पाठान्तरे-‘रावेइ’ति घृतजलाभ्यामाद्रयति, ‘सरीरबाउस्सियं’ति वकुशः-शवलचरित्रः स च शरीरत उपकरणतश्चेत्युक्तं शरीरबकुशा-तद्विभूषानुवर्तिनीति, ‘ठाणं’ति कायोत्सर्गस्थानं निपदनस्थानं वा ‘शर्या’-त्वग्वर्त्तनं, ‘नेबेधिकी’-स्वाध्यायभूमिं चेतयति-करोति, ‘आलोएहि जावे’त्यत्र यावत्करणत् ‘निन्दाहि गरिहाहि पडिक्कमाहि विउ-डाहि विसोहेहि अकरणयाए अब्भुडेहि अहारिहं तवोकम्मं पायच्छित्तं पडिवज्जाहि’ति दृश्यमिति, तत्रालोचनं-गुरोर्निवेदनं निन्दनं-पश्चात्तापो गर्हणं-गुरुसमक्षं निन्दनमेव प्रतिक्रमणं-मिथ्यादुष्कृतदानलक्षणं अकृत्यान्वितं वा वित्रोटनं-अनुबन्ध-च्छेदनं विशोधनं-व्रतानां पुनर्नवीकरणं शेषं कण्ठ्यमिति, ‘पडिएक्कं’ति-पृथक्, ‘अणोहट्टिय’ति-अविद्यमानोऽपघट्टको-

यहच्छयां प्रवर्त्तमानायाः हस्तग्राहादिना निवर्त्तको यस्या सा तथा, तथा नास्ति निवारको-मैवं कार्यरित्येवं निषेधको यस्याः सा तथा ॥ १२०-१२१ ॥

तेणं कालेणं २ इहेव जंबुद्वीवे भारहे वासे पंचालेसु जणवएसु कंपिल्लपुरे नामं नगरे होत्था, वन्नओ, तत्थ णं दुवए नामं राया होत्था, वन्नओ; तस्स णं चुलणी देवी घट्टज्जुणे कुमारं जुवराया, तए णं सा सुमालिया देवी ताओ देवलोयाओ आउक्खएणं जाव चइत्ता इहेव जंबुद्वीवे २ भारहे वासे पंचालेसु जणवएसु कंपिल्लपुरे नयरे दुपयस्स रण्णो चुलणीए देवीए कुळिंछसि दारियत्ताए पच्चायाया, तते णं सा चुलणी देवी नवण्हं मासाणं जाव दारियं पयाया, तते णं तीसे दारियाए निव्वत्तबारसाहियाए इमं एया-रूवं० नामं० जम्हा णं एस दारिया दुवयस्स रण्णो धूया चुलणीए देवीए अत्तिया तं होउ णं अम्हं इमीसे दारियाए नामधिजे दोवई, तए णं तीसे अम्मापियरो इमं एयरूवं गुणं गुणनिष्फन्नं नामधेज्जं करिति दोवती, तते णं सा दोवई दारिया पंचधाइपरिगहिया जाव गिरिकंदरमल्लीण इव चंपगलया निवायनि-व्वाघायंसि सुहंसुहेणं परिवड्डुह । तते णं सा दोवई रायवरकन्ना उम्मुक्कवालभावा जाव उक्किट्टसरीरा जाया यावि होत्था, तते णं तं दोवति रायवरकन्नं अण्णया कयाई अंतेउरियाओ णहायं जाव विभूसियं करेति २ दुवयस्स रण्णो पायवंदिउं पेसंति, तते णं सा दोवती राय० जेणेव दुवए राया तेणेव उवाग-च्छइ २ दुवयस्स रण्णो पायगगहणं करेति, तए णं से दुवए राया दोवति दारियं अंके निवेसेइ २ दोवईए

रायवरकन्नाए रूवेण य जौव्वणेण य लावणेण य जायविम्हए दोव्हं रायवरकन्नं एवं व०-जस्स णं अहं पुत्ता ! रायस्स वा जुवरायस्स वा भारियत्ताए सयमेव दलहस्सामि, तत्थ णं तुमं सुहिया वा दुक्खिया वा भविज्जासि, तत्ते णं ममं जावजीवाए हिययडाहे भविससह, तं णं अहं तव पुत्ता ! अज्जायाए सयंचरं विरयामि, अज्जायाए णं तुमं दिण्णं सयंचरा जेणं तुमं सयमेव रायं वा जुवरायं वा वरेहिसि से णं तव भत्तारे भविससह त्तिकहु ताहिं इट्ठाहिं जाव आसासेह २ पडिविसजेह ॥ सूत्रम्-१२२ ॥ तत्ते णं से दुवए राया दूयं सहावेति २ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवा० ! चारवइं नगरिं तत्थ णं तुमं कण्हं वसुदेवं समुह-विजयपामोक्खे दस दसारे, बलदेवपामुक्खे पंच महावीरे, उग्गसेणपामोक्खे सोलस रायसहस्से, पज्जुण-पामुक्खाओ अज्जुडाओ कुमारकोडीओ, संबपामोक्खाओ सट्ठि दुदंतसाहस्सीओ, वीरसेणपामुक्खाओ इक्कवीसं वीरपुरिससाहस्सीओ, महसेणपामोक्खाओ छप्पन्नं बलवगसाहस्सीओ, अत्ते य बह्वे राईसरतल-वरमाडंबियकोडुंबियइभसिट्ठिसेणावइसत्थवाहपभिओ करयलपरिगहियं दसनहं सिरसावत्तं अंजलिं मत्थए कहु जएणं विजएणं वद्धावेहि २ एवं वयाहि-एवं खलु देवाणुप्पिया ! कंपिछपुरे नयरे दुवयस्स रण्णो धूयाए चुल्लणीए देवीए अत्तयाए धट्टज्जुणकुमारस्स भणिणीए दोवइए रायवरकणाए सयंचरं भविस्सह, तं णं तुवमे देवा० ! दुवयं रायं अणुगिण्हेमाणा अकालपरिहीणं चेव कंपिछपुरे नयरे समोसरह; तए णं से दूए करयल जाव कहु दुवयस्स रण्णो एयमट्ठं पडिसुणेंति २ जेणेव सए गिहे तेणेव उवागच्छह २

कोडुंबियपुरिसे सहावेइ २ एवं व०-खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! चाउग्घंटं आसरहं जुत्तामेव उवट्टवेह
 जाव उवट्टवेति, तए णं से दूए णहाते जाव अलंकार० सरीरे चाउग्घंटं आसरहं डुरुहइ २, बट्टहिं पुरिसेहिं
 सन्नद्ध जाव गहियाऽऽउहपहरणेहिं सिद्धिं संपरिवुळे कंप्पिल्लपुरं नगरं मज्झंमज्झेणं निगगच्छति, पंचाल-
 जणवयस्स मज्झंमज्झेणं जेणेव देसपंपते तेणेव उवागच्छइ, सुरट्टाजणवयस्स मज्झंमज्झेणं जेणेव बार-
 वती नगरी तेणेव उवागच्छइ २, बारवइं नगरिं मज्झंमज्झेणं अणुपविसइ २, जेणेव कण्हस्स वासुदेवस्स
 बाहिरिया उवट्टाणसाला तेणेव उवागच्छइ २ त्ता, चाउग्घंटं आसरहं ठवेइ २, रहाओ पच्चोरुहति २, मणुस्स-
 वग्गुरापरिक्खित्ते पायचारविहारचारेणं जेणेव कणहे वासुदेवे तेणेव उवा० २, कण्हं वासुदेवं समुद्विजय-
 पासुक्खे य दस दसारे जाव बलवगसाहस्सीओ करयल तं चेव जाव समोसरह । तते णं से कणहे वासु-
 देवे तस्स दूयस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म हट्ठ जाव हियए तं दूयं सक्कारेइ सम्माणेइ २ पडिविस-
 ज्जेइ । तए णं से कणहे वासुदेवे कोडुंबियपुरिसं सहावेइ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवाणुप्पिया ! सभाए
 सुहम्ममाए सासुदाइयं भेरिं तालेहि, तए णं से कोडुंबियपुरिसे करयल जाव कण्हस्स वासुदेवस्स एयमट्ठं
 पडिसुणेंति २, जेणेव सभाए सुहम्ममाए सासुदाइया भेरी तेणेव उवागच्छइ २, सासुदाइयं भेरिं महया २,
 सदेणं तालेइ; तए णं ताए सासुदाइयाए भेरीए तालियाए समानीए समुद्विजयपामोक्खा दस दसारा
 जाव महसेणपासुक्खाओ छप्पणं बलवगसाहस्सीओ णहाया जाव विभूसिया जहा विभवइड्डिसक्कार-

ससुदणं अप्येगइया जाव पायविहारचारेणं जेणेव कणहे वासुदेवे तेणेव उवागच्छंति २ करयल जाव कणहे वासुदेवं जएणं विजएणं बद्धावैति, तए णं से कणहे वासुदेवे कोडुविद्यपुरिसे सदावैति २ एवं व० खिप्पामेव भो ! देवाणुप्पिया ! अभिसेक्कं हत्थिरयणं पडिकप्पेह हयगय जाव पच्चप्पिणंति, तते णं से कणहे वासुदेवे जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवाग० २ ससुत्तजालाकुलाभिरामे जाव अंजणगिरिक्खड्सन्निभं गयवइं नरवईं दुरुद्धे, तते णं से कणहे वासुदेवे ससुद्विजयपासुक्खेहिं दसहिं दसारेहिं जाव अणंगसेणा- पासुक्खेहिं, अणेगाहिं गणियासाहस्सीहिं सद्धिं संपुरिबुडे सविट्ठीए जाव रवेणं चारवइनयरिं मज्झं- मज्झेणं निगगच्छइ २ सुरद्धाजणवयस्स मज्झंमज्झेणं जेणेव देसप्पंते तेणेव उवागच्छइ २, पंचालजण- वयस्स मज्झंमज्झेणं जेणेव कंपिल्लपुरे नयरे तेणेव पहारेत्थगमणाए । तए णं से दुवए राया दोचं दूयं सदावेइ २ एवं व०-गच्छ णं तुमं देवाणुप्पिया ! हत्थिणाउरं नगरं तत्थ णं तुमं पंडुरायं सपुत्तयं छुहि- द्विल्लं, भीमसेणं, अज्जुणं, नउलं, सहदेवं, दुल्लोहणं भाइसयसमगं गंगेयं विदुरं दोणं जयइहं सउणीं कीवं आसत्थामं करयल जाव कट्टु तहेव समोसरह, तए णं से दूए एवं व०-जहा वासुदेवे नवरं भेरी नत्थि जाव जेणेव कंपिल्लपुरे नयरे तेणेव पहारेत्थ गमणाए २ । एएणेव कमेणं तच्चं दूयं चंपानयरिं तत्थ णं तुमं कणहे अंगरायं सेल्लं नंदिरायं करयल तहेव जाव समोसरह । चउत्थं दूयं सुत्तिमइं नयरिं तत्थ णं तुमं सिसुपालं दमघोससुयं पंचभाइसयसंपरिबुडं करयल तहेव जाव समोसरह । पंचमगं दूयं हत्थीसीसनयरं

तत्थ णं तुमं दमदंतं रायं करयल. तहेव जाव समोसरह । छट्ठं दूयं महुरं नयरिं तत्थ णं तुमं धरं रायं
करयल जाव समोसरह । सत्तमं दूयं रायणिहं नगरं. तत्थ णं तुमं सहदेवं जरासिधुसुयं करयल जाव
समोसरह । अट्ठमं दूयं कोडिणं नयरं तत्थ णं तुमं रूपिं भेसगसुयं करयल तहेव जाव समोसरह ।
नवमं दूयं विराडनयरं तत्थ णं तुमं कियगं भाउसयसमगं करयल जाव समोसरह । दसमं दूयं अबसे-
सेसु य गामागरनगरेसु अणेगाइं रायसहस्साइं जाव समोसरह । तए णं से दूए तहेव निगच्छइ जेणेव
गामागर जाव समोसरह । तए णं ताइं अणेगाइं रायसहस्साइं तस्स दूयस्स अंतिए एयमठ्ठं सोळा निसम्म
हट्ठं तं दूयं सक्कारेति २, सम्माणेति २, पडिविसज्जिति; तए णं ते वासुदेवपामुक्खा बहवे रायसहस्सा
पत्तेयं २ ण्हाया सक्कद्धहत्थिखंधवरगया ह्यगयरह० महया भडचडगररहपहकर० सएहि २ नगरेहिं तो
अभिनिगच्छंति २ जेणेव पंचाले जणवए तेणेव पहरेतथ गमणाए ॥ सूत्रम्-१२३ ॥ तए णं से दुवए राया
कोडुबियपुरिसे सदावेइ २ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवाणु० ! कपिल्लपुरे नयरे बहिया गंगाए महानदीए
अदूरसामंते एगं महं सयंवरमंडवं करेह अणेगखंभसयसन्निविट्ठं लीलट्टियसालभंजिआणं जाव पच्चप्पिणंति,
तए णं से दुवए राया कोडुबियपुरिसे सदावेइ २ एवं वयासी-खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! वासुदेव-
पामुक्खाणं बहूणं रायसहस्साणं आवासे करेह, तेवि करेत्ता पच्चप्पिणंति; तए णं दुवए वासुदेवपासु
क्खाणं बहूणं रायसहस्साणं आगमं जाणेत्ता पत्तेयं २ हत्थिखंधजावपरिवुडे अगधं च पल्लं च गहाय

सन्विद्धि कं पिह्यपुराओ निगच्छह २ जेणेव ते वासुदेवपासुक्खा बहवे रायसहस्सा तेणेव उवागच्छह २, तां वासुदेवपासुक्खां अग्धेण य पज्जेण य सक्कारेति सम्माणेह २ तेसिं वासुदेवपासुक्खाणं पत्तेयं २, आवासे वियरति, तए णं ते वासुदेवपासोक्खा जेणेव सया २ आवासा तेणेव उवा० २ हत्थिखंधाहिंतो पच्चोरुहंति २ पत्तेयं खंधावारनिवेसं करेति २ सए २ आवासे अणुपविसंति २, सएसु २, आवासेसु आसणेसु य सयणेसु य सन्निसन्ना य संतुयद्वा य बहूहिं गंधव्वेहि य नाडएहि य उवगिज्जमाणा य उवणच्चिज्जमाणा य विहरंति, तते णं से दुवए राया कं पिह्यपुरं नगरं अणुपविसति २ विउलं असण ४ उवक्खडावेह २ कोडुंबियपुरिसे सदावेह २ एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया ! विउलं असणं ४ सुरं च मज्जं च संसं च सीधुं च पसणं च सुबहुप्फवत्थगंधमल्लालंकारं च वासुदेवपासोक्खाणं रायसहस्साणं आवासेसु साहरह, तेवि साहरंति, तते णं ते वासुदेवपासुक्खा तं विपुलं असणं ४ जाव पसन्नं च आसाएमाणा ४ विहरंति, जिमियसुत्तरागयाविय णं समाणा आयंता जाव सुहासणवरगया बहूहिं गंधव्वेहिं जाव विहरंति, तते णं से दुवए राया पुब्बावरणहकालसमयंसि कोडुंबियपुरिसे सदावेह २ ता, एवं व०-गच्छह णं तुम्हे देवाणुप्पिया ! कं पिह्यपुरे संघाडग जाव पहे वासुदेवपासुक्खाण य रायसहस्साणं आवासेसु हत्थिखंधवरगया महया २, सदेणं जाव उग्घोसेमाणा २, एवं वदह-एवं खलु देवाणु० कल्लं पाउ० दुवयस्स रण्णो धूयाए चुलणीए देवीए अत्तयाए धुट्ठज्जुणस्स भगिणीए दोवईए रायवरकणाए सयंवेरे भविस्सइ,

तं तुब्भे णं देवां० ! दुवयं रायाणं अणुगिण्हमाणां गहाया जाव विभूसिया हत्थिखंधवरगया संकोरंटं०
 सेयवरचामर० हयंगयरंहं० मंहया भंडवरगरेणं जावं परिक्खित्ता जेणेव संयवरमंडवे तेणेव उवा० २
 पत्तेयं नामकेसु आसणेसु निसीयह २ दोवइं रायकणं पडिवाल्लेमाणा २ चिद्धह, घोसणं घोसेह २ मम
 एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह, तए णं ते कीडुबिया तहेव जावं पच्चप्पिणंति, तए णं से दुवए राया कीडुबिय-
 पुरिसे सदा० २ एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवाणु० ! संयवरमंडपं आसियसंमज्जिओवलित्तं सुगंधवरगंधियं
 पंचवण्णपुष्पजोवयारकलियं कालांगरुपंवरकुंदुरुक्कतुरुक्काव गंधवट्ठिभूयं मंचाहमंचकलियं करेह २
 वासुदेवपासुक्खाणं बहूणं रायसंहस्साणं पत्तेयं २ नामकाइं आसणाइं अत्थुयपच्चत्थुयाइं एह २ एयमाण-
 त्तियं पच्चप्पिणह, तेवि जाव पच्चप्पिणंति, तते णं ते वासुदेवपासुक्खा बहवे रायसहस्सा कल्लं पाउ०
 गहाया जाव विभूसिया हत्थिखंधवरगया संकोरंटं० सेयवरचामरसोहिं हयंगयं जाव परिवुडां सन्विद्धीए
 जाव रवेणं जेणेव संयधरे तेणेव उवा० २ अणुपविसंति २ पत्तेयं २ नामकेसु निसीयंति दोवइं रायवर-
 कणं पडिवाल्लेमाणा चिद्धंति, तए णं से पंडुए राया कल्लं पहाए जाव विभूसिए हत्थिखंधवरगए संकोरंटं०
 हयंगयं० कपिल्लपुरं मज्झमंज्जेणं निगच्छंति जेणेव संयवरामंडवे जेणेव वासुदेवपासुक्खा बहवे राय-
 संहस्सा तेणेव उवा० २ तेसिं वासुदेवपासुक्खाणं करयल० वद्धावेत्ता कणहस्स वासुदेवस्स सेयवरचामरं
 गहायं उववीयमाणे चिद्धंति ॥ सूत्रम्-१२४ ॥ तए णं सा दोवइं रायवरकंन्ना जेणेव मज्जणधरे तेणेव उवा-

गच्छह २ पहाया कयवलिकम्मा कयकोउयमंगलपायच्छिता खुद्धपाविसाहं अंगल्लाहं वत्थाहं पवर परिहिया मज्जणघराओ पडिनिक्खमह २ जेणेव तेणेव उवागच्छह २ जिणघरं अणुपविसह २ जिणपडिमाणं आलोए पम्माणं करेह २ लोमहत्थयं परामुसह एवं जहा सूरियाओ जिणपडिमाओ अवेह २ तहेव भाणियव्वं जाव धूवं डहह २ वामं जाणुं अञ्चेति दाहिणं जाणुं धरणियलंसि णिवेसेति २ तिक्खुत्तो मुद्धाणं धरणियलंसि नमेह २ ईसि पच्छुणमति करयल जाव कहु एवं वयासी-नमोस्सुणं अरिहंताणं भगवंताणं जाव खंपत्ताणं वंदह नमंसह २ जिणघराओ पडिनिक्खमति २ जेणेव अंतेउरे तेणेव उवागच्छह ॥ सूत्रम्-१२५ ॥

‘अज्जयाए’ति अद्यप्रभृति, ‘अग्घं च’ति अर्घं पुष्पादीनि पूजाद्रव्याणि, ‘पज्जं च’ति पादहितं पाद्यं-पादप्रक्षालन-स्नेहनोद्वर्त्तनादि, मद्यसीधुप्रसन्नाख्याः सुरामेदा एव, ‘जिणपडिमाणं अच्चणं करेह’ति एकस्यां वाचनायामेतावदेव दृश्यते, वाचनान्तरे तु ‘ण्हाया जाव सव्वालंकारविभूसिया मज्जणघराओ पडिनिक्खमह २ जेणामेव जिणघरे तेणामेव उवागच्छति २ जिणघरं अणुपविसह २ जिणपडिमाणं आलोए पणामं करेह २ लोमहत्थयं परामुसह २ एवं जहा सूरियाओ जिणपडिमाओ अञ्चेति तहेव भाणियव्वं जाव धूवं डहह’ति इह यावत्करणात् अर्थत् इदं दृश्यं-लोमहस्तकेन जिनप्रतिमाः प्रमाणि सुरभिणा गन्धोदकेन स्त्रपयति गोशीर्षचन्दनेनानुलिम्पति वस्त्राणि निवासयति, ततः पुष्पाणां मालयानां-ग्रथिताना-मित्यर्थः, गन्धानां चूर्णानां वस्त्राणामाभरणानां चारोपणं करोति स्म, मालाकलापावलम्बनं पुष्पप्रकरं तन्दुर्लैर्दर्पणाद्यष्टमङ्ग-

लालेखनं च करोति, 'वामं जाणुं अञ्चेइ'ति उत्क्षिपतीत्यर्थः, दाहिणं जाणुं धरणीतलंसि निहट्टु-निहत्य स्थापयित्वेत्यर्थः, 'तिक्खुत्तो सुद्धाणं धरणीतलंसि निवेसेइ-निवेशयतीत्यर्थः, 'ईसिं पच्चुन्नमति २ करतलपरिगगहियं अंजलिं मत्थए कहु एवं वयासी-नमोत्थु णं अरहंताणं जाव संपत्ताणं वंदति नमंसति २ जिणघराओ पड्डि-निक्खमइ'ति तत्र वन्दते चैत्यवन्दनविधिना प्रसिद्धेन नमस्यति पश्चात् प्रणिधानादियोगेनेति वृद्धाः, न च द्रौपद्याः प्रणिपातदण्डकमात्रं चैत्यवन्दनमभिहितं सूत्रे इति सूत्रमात्रप्रामाण्यादन्यस्यापि श्रावकादेस्तावदेव तदिति मन्तव्यं, चरितानुवादरूपत्वादस्य, न च चरितानुवादचवनानि विधिनिषेधसाधकानि भवन्ति, अन्यथा सूत्रिकाभादिदेवक्तव्यतायां बहूनां शास्त्रादिवस्तूनामर्चनं श्रूयते इति तदपि विधेयं स्यात्, किञ्च-अविरतानां प्रणिपातदण्डकमात्रमपि चैत्यवन्दनं सम्भाव्यते, यतो वन्दते नमस्यतीति पदद्वयस्य वृद्धान्तरव्याख्यानेमेवमुपदर्शितं जीवाभिगमवृत्तिकृता-“विरतिमतामेव प्रसिद्ध-चैत्यवन्दनविधिर्भवति, अन्येषां तथाऽभ्युपगमपुरस्सरकायोत्सर्गासिद्धेः, ततो वन्दते सामान्येन नमस्करोति आशयवृद्धेः प्रीत्युत्थानरूपनमस्कारेणे'ति किञ्च-“समणेण सावण्यं हवह जम्हा । अंतो अहो निसिस्स य तम्हा आवस्सयं नाम ॥ १ ॥” तथा “जणं समणो वा समणी वा सावओ वा साविया वा तच्चित्ते तह्से तम्मणे उभओ कालं आवस्सए विट्ठति तन्नं लोउत्तरिए भावावस्सए” [श्रमणेन श्रावकेण चावश्यं कर्तव्यं भवति यस्मात् । अन्तरहो निशायाश्च तस्मादावश्यकं नाम ॥ १ ॥ यत् श्रमणो वा श्रमणी वा श्रावको वा श्राविका वा तच्चित्तः तन्मनाः तह्सेइयः उभयस्मिन् काले आवश्यकाय तिष्ठति तत् लोकोत्तरिकं भावावश्यकं] इत्यादेरनुयोगद्वारवचनात्, तथा 'सम्यग्दर्शन-

सम्पन्नः प्रवचनभक्तिमान् षड्विधावश्यकनिरतः षट्स्थानयुक्तश्च श्रावको भवती 'त्युमास्वातिवाचकवचनाच्च श्रावकस्य षड्विधावश्यकस्य सिद्धावावश्यकान्तर्गतं प्रसिद्धं चैत्यवन्दनं सिद्धमेव भवतीति ॥ १२५ ॥

तते णं से दोवइं रायवरकन्नं अंतेउरियाओ संव्वालंकारविभूसियं करेति किं ते ? वरपायंपत्तणेउरा जावं चेडियाचक्कवालमयहरगविंदपरिक्खत्ता अंतेउराओ पडिणिकल्लमति २ जेणेव बाहिरिया उवट्ठाण-
साला जेणेव चाउग्घंटे आसंरहे तेणेव उवा० २ किडुवियाए लेहियाए सद्धिं चाउग्घंटे आसंरहं दूरूहति,
तते णं से घट्टज्जुणे कुमारे दोवतीए कण्णाए सारत्थं करेति, तते णं सा दोवती रायवरकण्णा कपिल्लपुरं
नयंरं मज्झिमज्जेणं जेणेव संयंवरमंडवें तेणेव उवा० २ रहं ठवेति रहाओ पबोहति २ किडुवियाए
लेहियाए य सद्धिं संयंवरं मंडपं अणुपविसति करयल तेसिं वासुदेवपामुक्खाणं बहूणं रायवरसहस्साणं
पणामं करेति, तते णं सा दोवती रायवर० एणं महं सिरिदामगंडं किं ते ? पाडलमल्लियंचपय जाव सत्त-
च्छयाईहिं गंधद्विणिं सुयंतं परमसुहंफासं दरिसणिज्जं गिणहति, तते णं सा किडुविया जाव सुख्वा जाव
वामहत्थेणं चिल्ललगदप्पणं गहेज्जणं सल्लियं दप्पणंसंकतविंबं संदंसिए य से दाहिणेणं हत्थेणं दरिसिए
पंवररायसीहे फुडविसयविसुद्धरिभिगंभीरमहुरभणिया सा तेसिं सन्वेसिं पत्थिवाणं अम्मापिऊणं वंस-
सत्तसामंत्थगोत्तविक्कतिकंतिबहुविहआगममाहप्पस्वजोव्वणगुणलावणकुलसीलजाणिया कित्तणं करेइ,
पढमं ताव वणिहपुंगवाणं दसदसारवीरपुरिसाणं तेलोक्कवलवगाणं सत्तुसंयसहस्समाणायमहंगाणं भव-

सिद्धिपवरपुंडरीयाणं चिल्ललंगाणं बल्लवीरियरूवजोव्वणगुणलावन्नकित्तिया कित्तणं करेति, ततो पुणो
उगगसेणमार्इणं जायवाणं, भणति य-सोहगंगरूवकल्लिए वरेहि वरपुरिसगंधहत्थीणं । जो हु ते होइ
हिययदइओ, तते णं सा दोवई रायवरकन्नगा बहूणं रायवरसहस्साणं मज्झमज्जेणं संमतिच्छमाणी २
पुन्वकयणियाणेणं चोइल्लमाणी २ जेणेव पंच पंडवा तेणेव उवा० २ ते पंचपंडवे तेणं दसद्धवणेणं
कुसुमदाणेणं आवेढियपरिवेढियं करेति २ तां एवं वयांसी-एए णं मए पंच पंडवा वरिया, तते णं तेसिं
वासुदेवपामोक्खाणं बहूणि रायसहस्साणि महया २ सदेणं उग्गोसेमाणा २ एवं वयंति-सुवरियं खल्ल
भो ! दोवइए रायवरकन्नाए २ त्तिकट्टु सयंवरमंडवाओ पडिनिक्खमंति २, जेणेव सया २ आवासा तेणेव
उवा०, तते णं थट्टुज्जुणे कुमारे पंच पंडवे दोवति रायवरकणं चाउग्घटं आसरहं दूरूहति २ ता
कंपिछपुरं मज्झमज्जेणं जाव सयं भवणं अणुपविसति, तते णं दुवए राया पंच पंडवे दोवइ रायवरकणं
पट्टयं दुरूहेति २ सेयापीएहिं कलसेहिं मज्जावेति २ अग्गिहोमं कारवेति पंचण्हं पंडवाणं दोवतीए य
पाणिगहणं करावेइ, तते णं से दुवए राया दोवतीए रायवरकणयाए इमं एयांरूवं पीतिदाणं दलयती,
तंजहा-अट्ट हिरणकोडीओ जाव अट्ट पेसणकारीओ दासचेडीओ, अणं च चिपुलं धणकणग जाव
दलयति तते णं से दुवए राया ताइं वासुदेवपामोक्खाइं चिपुलेणं असण ४ वत्थगंध जाव पडिचिसज्जेति
॥सूत्रम्-१२६॥ तते णं से पंडू राया तेसिं वासुदेवपामोक्खाणं बहूणं रा० करयल एवं व०-एवं खल्ल देवा० !

हत्थिणाउरे नथरे पंचणहं पंडवाणं दोवतीए य देवीए कछाणकरे अविस्सति तं तुब्भे णं देवा० ! अमं
अणुगिण्हमाणा अकालपरिहीणं समोसरह, तते णं वासुदेवपामोक्त्वा पत्तेयं २ जाव पहारेत्थ गमणाए ।
तते णं से पंडुराया कोडुंबियपुरिसे सदा० एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० ! हत्थिणाउरे पंचणहं पंडवाणं
पंच पासायवडिंसए कारेह अबुगयभूसिय वणणओ जाव पडिरूवे, तते णं ते कोडुंबियपुरिसा पडि-
सुणेंति जाव करावेंति, तते णं से पंडुए पंचहिं पंडवेहिं दोवईए देवीए सद्धिं हयगयसंपरिवुडे कंपिछ-
पुराओ पडिनिक्खमइ २ जेणेव हत्थिणाउरे तेणेव उवागए, तते णं से पंडुराया तेसिं वासुदेवपामो-
क्त्वाणं आगमणं जाणित्ता कोडुंबि० सदावेइ २ एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवाणुपिया ! हत्थिणाउरस्स
नयरस्स बहिया वासुदेवपामोक्त्वाणं बहूणं रायसहस्साणं आवासे कारेह अणेगखंभसय तहेव जाव
पच्चप्पिणंति, तते णं ते वासुदेवपामोक्त्वा बहवे रायसहस्सा जेणेव हत्थिणाउरे तेणेव उवागच्छति, तते
णं से पंडुराया तेसिं वासुदेवपामोक्त्वाणं आगमणं जाणित्ता हट्टुट्टे एहाए कयबलि० जहा दुपए जाव
जहारिहं आवासे दलयति, तते णं ते वासुदेवपा० बहवे रायसहस्सा जेणेव सयाइं २ आवासाइं तेणेव
उवा० तहेव जाव विहरंति, तते णं से पंडुराया हत्थिणाउरं णयरं अणुपविसति २ कोडुंबिय० सदावेति २
एवं व०-तुब्भे णं देवा० ! विउलं असण ४ तहेव जाव उवणेंति, तते णं ते वासुदेवपामोक्त्वा बहवे राया

॥ १ एतदन्तर्गतः पाठः अ प्रती नास्ति । १ उवा० २, ता त० अ ।

णहाया कयबलिकम्मा तं विपुलं असणं ४ तहेव जाव विहरंति, तते णं से पंडुराया पंच पंडवे दोवतिं व
 देविं पट्ठयं दुरुहेति २ सीयापीएहिं कलसेहिं ण्हावेति २ कल्लणकारं करेति २ ते वासुदेवपामोक्खे बहवे
 रायसहस्से विपुलेणं असण ४ पुप्फवत्थेणं सक्कारेति सम्माणेति जाव पडविसज्जेति, तते णं ताहं वासु-
 देवपामोक्खाइं बहुहिं जाव पडिगयातिं ॥ सूत्रम्-१२७॥ तते णं ते पंच पंडवा दोवतीए देवीए सद्धि अंतो
 अंतेउरपरियाल सद्धिं कल्लाकहिं वारंवारं ओरालातिं भोगभोगाइं जाव विहरति, तते णं से पंडू राया
 अनया कयाई पंचहिं पंडवेहिं कौतीए देवीए दोवतीए देवीए य सद्धि अंतो अंतेउरपरियाल सद्धि संपरि-
 बुडे सीहासणवरगते यावि विहरति, इमं च णं कच्छुल्लणारए दंसणेणं अइभइए विणीए अंतो २ य कलु-
 सहियए मज्झत्थोवत्थिए य अल्लीणसोमपियदंसणे सुखे अमइलसगलपरिहिए कालमियचम्मउत्तरासंग-
 रइयवत्थे दण्डकमण्डलुहत्थे जडामउडदित्तिसिए जन्नोवइयगणेत्तियसुंजमेहलवागलधरे हत्थकयकच्छ-
 भीए पियगंधवे धरणिगोयरप्पहाणे संवरणावरणओवयणउत्पयणिलेसणीसु य संकामणिअभिओग-
 पणत्तिगमणीथंभणीसु य बहुसु विज्जाहरीसु विज्जासु विस्सुयजसे इट्ठे रामस्स य केसवस्स य पज्जुन्न-
 पईवसंबअनिरुद्धणिसउममुयसारणगयसुमुहदुम्मुहातीण जायवाणं अब्बुट्ठाण कुमारकोडीणं हिययदइए
 संथवए कलहजुद्धकोलाहलप्पिए भंडणाभिलासी बहुसु य समरसयसंपराएसु दंसणए समंतओ कलह-
 सदक्खिणं अणुगवेसमाणे असमाहिकरे दसारवरवीरपुरिसतिलोक्कबलवगाणं आमंतेऊण तं भगवतीं एक्क-

मणिं गगनगम्य दच्छं उपपद्मो गगनमभिलक्ष्यतो गामंगिरनगरखेडकब्बडमडबदोणमुहपट्टणसंवाहसह-
स्समंडियं थिमियमेइणीतलं वसुहं ओलोइंतो रम्मं हत्थिणाउरं उवागए पंडुराय भवणं सि अइवेणेण समो-
वंइए, तते णं से पंडुराया कच्छुल्लनारयं एज्जमाणं पासति २ पंचहिं पंडवेहिं कुंतीए य देवीए सद्धि आस-
णांतो अब्बुहेति २ कच्छुल्लनारयं सत्तट्ठपयाइ पच्चुगंगच्छइ २ तिकखुंतो आयाहिणपयाहिणं करेति २
बंदति णमंसति महरिहेणं आसणेणं उवणिमंतेति, तते णं से कच्छुल्लनारए उदगपरिफोसियाए दग्धोवरि-
पच्चत्थुयाए भिसियाए गिसीयति २ पंडुरायं रज्जे जाव अंतोउरे य कुसलोदंतं पुच्छइ, तते णं से पंडुराया
कोतीदेवी पंच य पंडवा कच्छुल्लनारयं आहंति जाव पज्जुवासंति, तए णं सा दोवइ कच्छुल्लनारयं असं-
जयं अविरयं अपडिहयपच्चक्खायपावकम्मंतिकहु नो आहाति नो परियाणइ नो अब्बुहेति नो पज्जु-
वासति ॥ सूत्रम्-१२८ ॥ तते णं तस्स कच्छुल्लनारयस्स इमेयारूवे अब्बुत्थिए चित्तिए पत्थिए मणोणए
संकप्पे संमुपपज्जित्था अहो णं दोवती देवी रूवेणं जाव लावणेण य पंचहिं पंडवेहिं अणुबद्धा समाणी
ममं णो आहाति जाव नो पज्जुवासइ तं सेयं खल्ल मम दोवतीए देवीए विप्पियं करित्तएत्तिकहु एवं
संपेहेति २ पंडुरायं आपुच्छइ २ उपपयंणि विज्जं आवाहेति २ ताए उक्किहाए जाव विज्जाहरगइए लवण-
संमुहं मज्झमज्जेणं पुरत्थाभिमुहे वीइवतिउं पयत्ते यावि होत्था । तेणं कालेणं तेणं समएणं धायइसंडे
दीवे पुरत्थिमज्झदाहिणं भुरहवासे अवरकंका णाम रायहाणी होत्था; तते णं अमरकंकाए रायहाणीए पंड-

मणांसे णामं राया होत्था महया हिमवंतं यणओ, तस्स णं पउमनाभस्स रत्तो सत्त देवीसंयाति
ओरोहे होत्था, तस्स णं पउमनाभस्स रणो सुनाभे नामं पुत्ते जुवरायायावि होत्था, तते णं से पउम-
णांसे राया अंतो अंतोरसि ओरोहंसपरिबुद्धे सिंहासणवरंगए विहरति, तए णं से कच्छुल्लणारए जेणेव
अमरकंका रायहाणी जेणेव पउमनाहस्स भवणे तेणेव उवागच्छति २ पउमनाभस्य रत्तो भवणंसि झत्ति
वेगेणं समोवहए, तते णं से पउमनाभे राया कच्छुल्लनारयं एज्जमाणं पासति २ आसणांतो अब्भुद्धेति २
अंग्वेणं जाव आसणेणं उव्वणिमंतेति, तए णं से कच्छुल्लनारए उवयपरिफोसियाए ववभोवरिपंचत्थुयाते
भिसियाए निसीयह जाव कुसलोदंतं आपुच्छह, तते णं से पउमनाभे राया णिअगओरोहे जायविमहए
कच्छुल्लणारयं एवं व०-तुब्भं देवाणुप्पिया ! बट्टणि गामाणि जाव गेहाति अणुपविससि, तं अत्थि-
याहं तं कहिंचि देवाणुप्पिया ! एरिसए ओरोहे दिट्ठपुब्बे जारिसए णं मम ओरोहे !, तते णं से कच्छु-
ल्लनारए पउमनाभेणं रत्ता एवं पुत्ते समाणे ईसिं विहसियं करेह २ एवं व०-सरिसे णं तुमं पउम-
णाभा ! तस्स अगडदहुरस्स, के णं देवाणुप्पिया से अंगडदहुरे !, एवं जहा मल्लिणाए एवं खल्ल देवा० !
जंजूबीवे २ भांसे वासे हत्थिणाउर दुपयस्स रणो धूया चूलणीए देवीए अत्तया पंडुस्स सुण्हा पंचणहं
पंडवाणं भारिया दोवती देवी खुवेण य जाव उक्किट्ठसरीरा दोवईए णं देवीए छिन्नससवि पायंगुट्ठयस्स अयं
तव ओरोहे सतिमंमि कलं ण अंगघतित्तिक्कहु, पउमणांभं आपुच्छति २ जाव पडिगए २, तते णं से पउम-

नाभे राया कच्छुल्लनारयस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म दोवतीए देवीए रूवे य २ सुच्छिए ४ दोवईए अज्झोववन्ने जेणेव पोसहसाला तेणेव उव० २ पोसहसालं जाव पुव्वसंगतियं देवं एवं व०-एवं खलु देवा० ! जंबुदीवे २ भारहे वासे हत्थिणाउरे जाव सरीरा तं इच्छामि णं देवा० ! दोवतीं देवीं इहमाणियं, तते णं पुव्वसंगतिए देवे पउमनाभं एवं व०-नो खलु देवा० ! एयं भूयं वा भव्वं वा भविस्सं वा जणं दोवती देवी पंच पंडवे मोत्तूण अन्नेणं पुरिसेणं सिद्धि ओरालातिं जाव विहरिस्सति, तहाविय णं अहं तव पियट्ठतयाए दोवतीं देविं इहं हव्वमाणेमि त्तिकट्ठु पउमणाभं आपुच्छइ २ ताए उक्किट्ठाए जाव लवणसमुदं मज्झमज्जेणं जेणेव हत्थिणाउरे णयेरे तेणेव पहरेत्य गमणाए । तेणं कालेणं २ हत्थिणाउरे जुहिट्ठिल्ले राया दोवतीए सिद्धि उप्पि आगासतलंसि सुहपसुत्ते यावि होत्था, तए णं से पुव्वसंगतिए देवे जेणेव जुहिट्ठिल्ले राया जेणेव दोवती देवी तेणेव उवाग० २ दोवतीए देवीए ओसोवणियं दलयइ २ दोवतिं देविं गिणहइ २ ताए उक्किट्ठाए जाव जेणेव अमरकंका जेणेव पउमणाभस्स भवणे तेणेव उवा० २ पउमणाभस्स भवणंसि असोगवणियाए दोवतिं देवीं ठावेइ २ ओसोवणिं अवहरति २ जेणेव पउमणाभे तेनेव उ० २ एवं व०-एस णं देवा० ! मए हत्थिणाउराओ दोवती इह हव्वमाणीया तव असोगवणियाए चिट्ठति, अतो परं तुमं जाणसि त्तिकट्ठु जामेव दिसि पाउभूए तामेव दिसि पडिगए । तते णं सा दोवई देवी ततो सुहुत्तंतरस्स पडिबुद्धा समाणी तं भवणं असोगवणियं च अपच्चभिजाणमाणी एवं व०-नो

खलु अमंहं एसे सए भवणे णो खलु एसा अमंहं सगा असोगवणिग्या, तं ण गज्जति णं अहं केणई देवेण
 वा दाणवेण वा किंपुरिसेण वा किन्नरेण वा महोरगेण वा गंधव्वेण वा अन्नस्स रण्णो असोगवणिग्यं साह-
 रिय त्तिकहु ओहयमणसंकर्या जाव क्षियायति, तते णं से पउमणाभे राया एहाए जाव सव्वालंकारभूसिए
 अंतैउपरियालसंपरिबुद्धे जेणेव असोगवणिग्या जेणेव दोवती देवी तेणेव उवा० २ दोवतीं देवीं ओहय०
 जाव क्षियायमाणीं पासति २ ता एवं व०-किणं तुमं देवा० ! ओहय जाव क्षियाहि !, एवं खलु तुमं
 देवा० ! मम पुव्वसंगतिएणं देवेणं जंबुदीवाओ २ भारहाओ वासाओ हत्थिणापुराओ नयराओ जुहि-
 ढिल्लस्स रण्णो भवणाओ साहरिया तं मा णं तुमं देवा० ! ओहय० जाव क्षियाहि, तुमं मए सद्धिं विपु-
 लाइं भोगभोगां जाव विहराहि, तते णं सा दोवती देवी पउमणाभं एवं व०-एवं खलु देवा० ! जंबुदीवे
 २ भारहे वासे बारवतिए णयरीए कण्हे णामं वासुदेवे ममप्पियभाउए परिवसति, तं जति णं से छण्हं
 मासाणं ममं कूवं नो हव्मागच्छइ तते णं अहं देवा० ! जं तुमं वदसि तस्स आणाओवायवयणणिहसे
 चिद्धिस्सामि, तते णं से पउमे दोवतीए एयमट्टं पडिखुणत्ता २ दोवतिं देविं कण्णंतेउरे ठवेति, तते णं सा
 दोवती देवी छट्ठंछट्ठेणं अनिक्खित्तेणं आयंबिलपरिगगहिएणं तवोकम्ममेणं अप्पाणं भावेमाणीं विहरति
 ॥सूत्रम्-१२९॥ तते णं से जुहुद्धिल्ले राया तओ सुहुत्तंतरस्स पडिबुद्धे समणे दोवतिं देविं पासे अपासमाणो
 सयणिज्जाओ उट्ठइ २ ता दोवतीए देवीए सव्वओ समंता मग्गणवेसणं करेइ २ ता दोवतीए देवीए

कथं सुहं वा खुहं वा पवति वा अलभमाणे जेनेव पंडुराया तेणेव उद्यो० २ ता पंडुरायं एवं व०-एवं
 खलु ताओ ! मम आगासतलगसि पसुत्तस्स पासातो दोवती देवी ण णज्जति केणह देवेण वा दाणवेण
 वा किन्नरेण वा महोरगेण वा गंधब्बेण वा हिया वा पीया वा अवक्खित्ता वा !, इच्छामि णं ताओ !
 दोवतीए देवीए संबतो समंता मग्गणगवेसणं कयं, तते णं से पंडुराया कोडुबियपुरिसे सहावेह २ एवं व०-
 गच्छं हं तुभे देवां० ! हत्थिणाउरे नयरे सिंघाडगंतियचउक्कचरमहापहपेहसु महया २ सहेणं उग्घोसे-
 माणी २ एवं व०-एवं खलु देवां० ! जुहिद्विल्लस्स रणो आगासतलगंसि सुहंपसुत्तस्स पासातो दोवती देवी
 णं णज्जति केणह देवेण वा दाणवेण वा किंपुरिसेण वा किन्नरेण वा महोरगेण वा गंधब्बेण वा हिया वा
 नीया वा अवक्खित्ता वा, ते जो णं देवाणुपिया ! दोवतीए देवीए सुति वा जाव पवति वा परिकहेति
 तस्स णं पंडुराया चिउलं अत्थसंपयाणं दाणं दलयति त्तिकट्टु घोसणं घोसावेह २ एयमाणंतिंयं पच्चप्पिणह,
 तते णं ते कोडुबियपुरिसा जाव पच्चप्पिणंति तते णं से पंडू राया दोवतीए देवीए कथति सुहं वा जाव
 अलभमाणे कोती देवीं सहावेति २ एवं व०-गच्छं हं तुमं देवाणु० ! वारवति णयरि कणस्स वासुदेवस्स
 णयमट्ठं णिवेदेहि, कण्हे णं परं वासुदेवे दोवतीए मग्गणगवेसेणं करेज्जा, अन्नहा न नल्लह दोवतीए देवीए
 सुतीं वा खुतीं वा पवतीं वा उवल्लेमेज्जा, तते णं सा कोती देवी पंडुरणा एवं बुत्ता समाणी जाव
 पडिसुणेह २ ण्हाया कयबलिकमां हत्थिखवरगया हत्थिणाउरं मज्झमज्जेणं णिगच्छेह २ कुरु-

जणवयं मज्झिमज्झेणं जेणेव सुरट्ठजणवए, जेणेव बारवतीणयरी, जेणेव अणुज्जाणे, तेणेव उवा० २ हत्थि-
खंधाओ पच्चोरुहति २ कोडुबियपुरिसे सदा० २ एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० ! जेणेव बारवई णयरिं
बारवतिं णयरिं अणुपविसहर, कण्हं वासुदेवं करयल एवं वयह-एवं खलु सामी ! तुब्भं पिउच्छा कौंती
देवी हत्थिणाउराओ नयराओ इह हव्वमागया तुब्भं दंसणं कंखति, तते णं ते कोडुबियपुरिसा जावं
कहेति, तते णं कणहे वासुदेवे कोडुबियपुरिसाणं अंतिए सोचा णिसम्मं हत्थिखंधवरगए हयगय बार-
वतीए य मज्झिमज्झेणं जेणेव कौंती देवी तेणेव उ० २, हत्थिखंधातो पच्चोरुहति २, कौंतीए देवीए पाय-
ग्गहणं करेति २, कौंतीए देवीए संद्धिं हत्थिखंधं तुरुहति २, बारवतीए णयरीए मज्झिमज्झेणं जेणेव सए
गिहे तेणेव उवा० २, सयं गिहं अणुपविसति । तते णं से कणहे वासुदेवे कौंती देविं ण्हायं कयबलिकम्मं
जिमियसुत्ततरागयं जाव सुहासणवरगयं एवं व०-संदिसउ णं पिउच्छा ! किमागमणपओयणं ? तते णं
सा कौंती देवी कण्हं वासुदेवं एवं व०-एवं खलु पुत्ता ! हत्थिणाउरे णयरे जुहिट्टिल्लस्स आगासतले सुह-
पसुत्तस्स दोवती देवी पासाओ ण गज्जति केणइ अवहिया जाव अवक्खित्ता वा, तं इच्छामि णं पुत्ता !
दोवतीए देवीए मग्गणगवेसणं कयं, तते णं से कणहे वासुदेवे कौंती पिउच्छि एवं व०-जं णवरं पिउच्छा !
दोवतीए देवीए कत्थइ सुइं वा जाव लभामि तो णं अहं पायालाओ वा भवणाओ वा अद्भ्रमहाओ वा

समंतओ दोवतिं साहत्थि उवणेमि तिकट्टु कौतीं पिउत्थि सक्कारेति सम्माणेति जाव पडिविसज्जेति, तते
णं सा कौती देवी कण्हेणं वासुदेवेणं पडिविसज्जिया समाणी जामेव दिसिं पाउ० तामेव दिसिं पडि० ।
तते णं से कण्हे वासुदेवे कोडुबियपुरिसे सदा० २ एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० ! बारवतिं एवं जहा
पंडू तहा घोसणं घोसावेति जाव पच्चप्पिणंति, पंडुस्स जहा, तते णं से कण्हे वासुदेवे अन्नया अंतो अंते-
उरगए ओरोहे जाव विहरति, इमं च णं कच्छुल्लए जाव समोवइए जाव णिसीइत्ता कण्हं वासुदेवं
कुसलोदंतं पुच्छइ, तते णं से कण्हे वासुदेवे कच्छुल्लं एवं व०-तुमं णं देवा० ! बहूणि गामा जाव अणु-
पविससि, तं अत्थि याइं ते कर्हिंवि दोवतीए देवीए सुती वा जाव उवलद्धा?, तते णं से कच्छुल्ले कण्हं
वासुदेवं एवं व०-एवं खलु देवा० ! अन्नया धायतीसंढे दीवे पुरत्थिमद्धं दाहिणड्डुभरहवासं अवरकंकाराय-
हाणिं गए, तत्थ णं मए पउमनाभस्स रत्तो भवणंसि दोवती देवी जारिसिया दिट्ठपुब्बा यावि होत्था,
तते णं कण्हे वासुदेवे कच्छुल्लं एवं व०-तुब्भं चेव णं देवाणु० ! एवं पुब्बकम्मं, तते णं से कच्छुल्लनारए
कण्हेणं वासुदेवेणं एवं बुत्ते समणे उप्पयणिं विज्जं आवाहेति २, जामेव दिसिं पाउब्भूए तामेव दिसिं
पडिगए, तते णं से कण्हे वासुदेवे दूयं सदावेइ २, एवं व०-गच्छह णं तुमं देवा० ! हत्थिणाउरं पंडुस्स
रत्तो एयमट्ठं निवेदेहि-एवं खलु देवाणु० ! धायइसंढे दीवे पुरच्छिमद्धे अवरकंकाए रायहाणीए पउमणाभ-
भवणंसि दोवतीए देवीए पउत्ती उवलद्धा, तं गच्छंतु पंच पंडवा चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं संपुरिवुडा

पुरत्थिमवेयालीए ममं पडिवालेमाणा चिहंतु, तते णं से दूए जाव भणति, पडिवालेमाणा चिह्ह, तेवि
 जाव चिहंतति, तते णं से कणहे वासुदेवे कोडुंभियपुरिसे सदावेह २ त्ता, एवं व०-गच्छह णं तुम्मे देवा० !
 सन्नाहिंयं भेरिं ताडेह, तेवि तालेंति, तते णं तीसे सण्णाहियाए भेरीए संह सोचा समुहविजयपामोक्खा
 दसदसारा जाव छप्पणं बलवयसाहस्सीओ सन्नद्धबद्ध जाव गहियाउहपहरणा अप्पेगतिया हयगया
 गयगया जाव वग्गुरापरिक्खत्ता जेणेव सभा सुधम्मा जेणेव कणहे वासुदेवं तेणेवं २, करयल जाव
 बद्धावेंति, तते णं कणहे वासुदेवे हत्थिखंधवरगए सकोरेटमल्लदामेणं छत्तेणं० सेयवर० हयगय० महया
 अडचडगरपहकरेणं बारवती णयरी मज्झमज्जेणं णिगगच्छति, जेणेव पुरत्थिमवेयाली तेणेव उवा० २,
 पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं एगयओ मिलइ २, खंधावारणिवेसं करेति २, पोसहसालं अणुपविसति २, सुट्टियं
 देवं मणसि करेमाणे २, चिह्हति, तते णं कणहस्स वासुदेवस्स अट्टमभत्तंसि परिणममाणंसि सुट्टिओ
 आगतो, भण देवा० ! जं मए कायव्वं, तते णं से कणहे वासुदेवे सुट्टियं एवं व०-एवं खलु देवा० ! दोवती
 देवी जाव पउमनाभस्स भवणंसि साहरिया तणं तुमं देवा० ! मम पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं अप्पच्छस्स
 छण्हं रहाणं लवणसमुदे मगं वियरेहि, जणं अहं अमरकंकारायहाणीं दोवतीए कूवं गच्छामि, तते णं
 से सुट्टिए देवे कण्हं वासुदेवं एवं वयासी-किण्हं देवा० ! जहा चेव पउमणाभस्स रत्तो पुव्वसंगतिएणं

देवेणं दोवती जाव संहरिया तहा चेव दोवतिं देविं धायतीसडाओ दीवाओ भारहाओ जाव हत्थिणापुरं
साहरांमि, उदाहु पउमणांभं रायं संपुरबलवाहणं लवणसमुदे पक्खिवाभिं, तते णं कणहे वासुदेवे
सुट्ठियं देवं एवं व०-मा णं तुमं देवा० ! जाव साहराहि तुमं णं देवा० ! लवणसमुदे अप्पच्छस्स छण्हं
रहाणं मगं वियराहि, सयमेव णं अहं दोवतीए कूवं गच्छामि, तए णं से सुट्ठिए देवे कण्हं वासुदेवं एवं
वयांसी-एवं होउ, पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं अप्पच्छस्स छण्हं रहाणं लवणसमुदे मगं वितरति, तते णं से
कणहे वासुदेवे चाउरंगिणीसेणं पडिविसजेति २, पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं अप्पच्छे छहिं रहेहिं लवणसमुदं
मउझंमउझेणं वीतीवयति २, जेणेव अमरकंका रायहाणी जेणेव अमरकंकाए अंगुल्लाणे तेणेव उवागच्छइ २,
रहं ठवेइ २, दारुयं सारहिं सदावेति एवं व०-गच्छह णं तुमं देवा० ! अमरकंकारायहाणीं अनुपविसाहि २,
पउमणांभस्सं रणो वामेणं पाएणं पायपीढं अक्कमितां कुंतगेणं लेहं पणामेहि तिवलियं भिउडिं णिडाले
साहट्टु आसुरुते रुढे कुद्धे कुविए चंडिकिए एवं व०-हं भो पउमणाहा ! अपत्थियपत्थिया दुरंतपंतलक्खणा
हीणंपुन्नचाउइसा सिरीहिरिधीपरिवल्लिया अज्ज ग भवसिं किन्नं तुमं ण याणासि कण्हस्स वासुदेवस्स
भगिणिं दोवतिं देविं इहं हव्वं आणमाणे, तं एयमवि गए पच्चप्पिणाहिं णं तुमं दोवतिं देविं कण्हस्स वासु-
देवस्स अहव णं जुद्धसल्ले णिगगच्छाहि, एस णं कणहे वासुदेवे पंचहिं पंडवेहिं अप्पच्छे दोवतीदेवीए कूवं
हव्वमांगए, तते णं से दारुए सारही कणहेणं वासुदेवेणं एवं वुत्ते समाने हट्टुदे जाव पडिसुणेइ २, अमरकंका-

रायहाणिं अनुपविसति २, जेणेव पउमनाहे तेणेव उवा० २, करयल जाव वद्धावेत्ता एवं व०-एस णं सामी !
 मम धिणयपडिविती इमा अद्या मम सामिस्स समुहाणत्ति त्तिकट्ठ आसुरुत्ते वामपाएणं पायपीढं अनुक्कममि
 २, कौत्तग्गेणं लेहं पणाममि २ ता, जाव कूवं हन्वमागए, तते णं से पउमणाभे दारुणेणं सारहिणा एवं
 वुत्ते समाणे आसुरुत्ते तिवल्लिं भिउड्डिं निडाले साहट्ठु एवं व०-णो अप्पिणामि णं अहं देवा० ! कणहस्स
 वासुदेवस्स दोवत्ति, एस णं अहं संयमेव जुञ्झसज्जो णिगच्छामि त्तिकट्ठ दारुयं सारहिं एवं व०-केवलं
 भो ! रायसत्थेसु दूये अवज्झे त्तिकट्ठ असक्कारिय असम्माणिय अवहारेणं णिच्छुभावेत्ति, तते णं से दारुए
 सारही पउमणाभेणं असक्कारिय जाव णिच्छूढे समाणे जेणेव कणहे वासुदेवे तेणेव उ० २, करयल० कणहं
 जाव एवं व०-एवं खलु अहं सामी ! तुब्भं वयणेणं जाव णिच्छुभावेत्ति, तते णं से पउमणाभे बलवाउयं
 सद्दावेत्ति २ एवं व०-खिप्पामेव भो देवाणु० ! आभिसेक्कं हत्थिरयणं पडिकप्पेह, तयाणंतरं च णं छेया-
 यरियउवदेसमइविकप्पणाविगप्पेहिं जाव उवणेत्ति, तते णं से पउमनाहे सन्नद्ध० अभिसेयं० दूरुहति २,
 हयगंय जेणेव कणहे वासुदेवे तेणेव पहरेत्य गमणाए, तते णं से कणहे वासुदेवे पउमणाभं रायाणं
 एज्जमाणं पासति २, ते पंच पंडवे एवं व०-हं भो दारगा ! किन्नं तुब्भे पउमनाभेणं सद्धिं जुञ्झहिह
 उयाहु पेच्छहिह ? तते णं ते पंच पंडवा कणहं वासुदेवं एवं व०-अम्हे णं सामी ! जुञ्झामो तुब्भे
 पेच्छह, तते णं पंच पंडवे सण्णद्ध जाव पहरणा रहे दूरुहंति २ जेणेव पउमनाभे राया तेणेव उ० २, एवं

व०-अम्हे पउमणाभे वा राय त्तिकहु पउमनाभेणं सद्धिं संपलग्गा यावि होत्था, तते णं से पउमनाभे राया ते पंच पंडवे खिप्पामेव हयमहियपवरविबडियचिन्धद्धयपडागा जाव दिसोदिसिं पडिसेहेतित्ति, तते णं ते पंच पंडवा पउमनाभेणं रत्ता हयमहियपवरविबडिय जाव पडिसेहिया समाणा अत्थामा जाव अधारणिज्जत्तिकहु जेणेव कण्हे वासुदेवे तेणेव उवा०, तते णं से कण्हे वासुदेवे ते पंच पंडवे एवं व०-कहणं तुभंमे देवाणु० ! पउमणाभेण रत्ता सद्धिं संपलग्गा !, तते णं ते पंच पंडवा कण्हे वासुदेवं एवं व०-एवं खलु देवा० ! अम्हे तुभंमेहिं अब्भणुत्ताया समाणा सबद्ध० रेहे दुरुहामो २, जेणेव पउमनाभे जाव पडिसेहेतित्ति, तते णं से कण्हे वासुदेवे तं पंच पंडवे एवं व०-जति णं तुभंमे देवा० ! एवं वयंता अम्हे णो पउमनाभे राय त्तिकहु पउमनाभेणं सद्धिं संपलग्गता तो णं तुभं णो पउमणाहे हयमहियपवर जाव पडिसेहंते, तं पेच्छह णं तुभंमे देवा० ! अहं नो पउमणाभे राय त्तिकहु पउमनाभेणं रत्ता सद्धिं जुज्झामि रहं दुरुहति २ जेणेव पउमनाभे राया तेणेव उवाग० २ सेयं गोखीरहारधवलं तणसोल्लियसिंदुवारकुंदं दुसन्निगासं निययबलस्स हरिसजणं रिउसेणविणासकरं पंचवणं संखं परामुसति २, मुहवायपूरियं करेति; तते णं तस्स पउमणाहस्स तेणं संखसदेणं बलतिभाए हते जाव पडिसेहिए, तते णं से कण्हे वासुदेवे धणुं परामुसति वेढो धणुं पूरेति २, धणुसदं करेति; तते णं तस्स पउमनाभस्स दोच्चे बलतिभाए तेणं धणुसदेणं हयमहिय जाव पडिसेहिए, तते णं से पउमणाभे राया तिभागबलावसेसे अत्थामे अबले

अवीरिए अपुरिसक्कारपरक्कमे आधारणिज्ज त्तिकहु त्तिकहु सिग्घं तुरियं जेणेव अमरकंका तेणेव उ० २, अमरकंका
 रायहाणिं अणुपविसति २, दारारिं पिहेति २, रोहसज्जे चिह्वति; तते णं से कणहे वासुदेवे जेणेव अमरकंका
 तेणेव उ० २ रहं ठवेति २, रहातो पच्चोरुहति २, वेउव्वियसमुघाएणं समोहणति; एणं महं णरसीहरूवं
 विउव्वति २, महया २, सदेणं पाददहरियं करेति; तते णं से कणहेणं वासुदेवेणं महया २, सदेणं पाददह-
 रएणं कएणं समाणेणं अमरकंका रायहाणीं संभग्गपागारगोपुराट्ठालयचरियतोरणपल्हत्थियपवरभवण-
 सिरिघरा सरस्सरस्स धरणियेले सच्चिवइया, तते णं से पउमणाभे राया अमरकंका रायहाणिं संभग्ग
 जाव पासित्ता भीए दोवतिं देविं सरणं उवेति, तते णं सा दोवई देवी पउमनाभं रायं एवं व०-किरणं
 तुमं देवा० ! न जाणसि कणहस्स वासुदेवस्स उत्तमपुरिसस्स विप्पियं करेमाणे ममं इह हव्वमाणेसि, ते
 एवमवि गए गच्छह णं तुमं देवा० ! णहाए उल्लपडसाडए अवचूलगवत्थणियत्थे अंतेउरपरियालसंपरिवुडे
 अग्गाइं वराइं रयणाइं गहाय ममं पुरतो काउं कणहं वासुदेवं करयलपायपडिए सरणं उवेहि, पणिवइय-
 वच्छला णं देवाणुप्पिया ! उत्तमपुरिसा, तते णं से पउमनाभे दोवतीए देवीए एयमट्ठं पडिसुणेति २, णहाए
 जाव सरणं उवेति २, करयल० एवं व०-दिट्ठा णं देवाणुप्पियाणं इट्ठी जाव परक्कमे तं खांमेमि णं देवाणु-
 प्पिया ! जाव खमंतु णं जाव णाहं सुज्जो २ एवंकरणयाए त्तिकहु पंजलिवुडे पायवडिए कणहस्स वासुदेवस्स
 दोवतिं देविं साहत्थि उवणेति, तते णं से कणहे वासुदेवे पउमणाभं एवं व०-हं भो पउमणाभा !

अपत्तिथयपत्तिथया ४ क्षिणं तुभं ण जाणसि मच्च अग्निणि दोवतीं देवीं इह हव्वमाणमाणे तं एवमवि
गए णत्तिथे ते ममाहिंती इयाणिं भयमत्तिथि तिक्कहु पडमणाभं पडिचिसिजेति, दोवतिं देविं गिणहति २, रहं
दुरुहेति २, जेणेव पंच पंडवे तेणेव उवा० २, पंचपहं पंडवाणं दोवतिं देविं साहत्तिथि उवणेति; तते णं से
कणेह पंचहि पंडवेहि सद्धिं अप्पच्छे छहिं रहेहिं लवणसमुदं मज्झमज्जेणं जेणेव जंबुदीवे २, जेणेव
भारहे वासे तेणेव पहारेत्थ गमणाए ॥ सूत्रम्-१३० ॥

‘सारथ्यं’ति सारथ्यं सारथिकर्म, ‘तए णं सा किडुाविए’त्यादौ यावत्करणादेवं दृश्यं-‘सामावियहंसा चोदहजणस्स
उत्सुयकरं विचित्तमणिरयणंबद्धच्छरुहं’ति, तत्र क्रीडापिका-क्रीडनंघात्री ‘सामावियहंसा’ति साङ्काविकः-अकैतवकृतो घर्षो-
घर्षणं यस्य स तथा तं दर्पणमिति योगः, ‘चोदहजणस्स ऊत्सुयकरे’ति तरुणलोकस्य औत्सुक्यकरं-प्रेक्षणलम्पटत्वकरं
‘वित्तमणिरयणंबद्धच्छरुहं’ति विचित्रमणिरत्नैर्बद्धः छरुको-मुष्टिग्रहस्थानं यस्य स तथा तं ‘चित्छरुगं’-दीप्यमानं
दर्पम्-आदर्शम्, ‘दर्पणसंकंतबिंबसंदंसिए य से’ति-दर्पणे सङ्कान्तानि यानि राज्ञां बिम्बानि-प्रतिबिम्बानि तैः संद-
र्शिताः-उपलम्भिता ये ते तथा तांश्च से-तस्या दक्षिणहस्तेन दर्शयति स्म द्रोपद्या इति प्रक्रमः प्रवरराजसिंहान्, स्फुटमर्थतो
विशदं वर्णतः विशुद्धं शब्दार्थदोषरहितं रिभितं-स्वरघोलनाप्रकारोपेतं गम्भीरं-मेघशब्दवत् मधुरं-कर्णसुखकरं भणितं-भाषितं
यस्याः क्रीडापिकायाः सा तथा तां, मातापितरौ वंशं-हरिवंशादिकं सत्त्वं-आपत्स्ववैकृत्यकरमध्यवसानकरं च सामर्थ्यं-बलं,
गोत्रं-गौतमगोत्रादि, विक्रान्ति-विक्रमं, कान्ति-प्रभां, पाठान्तरेण कीर्त्तिं वा-प्रख्यातिं बहुविधागमं-नानाविधशास्त्रवि-

शीरदमित्यर्थः; माहात्म्यं-महानुभावतां, कुलं-वंशस्यावान्तरमेदं शीलं च-स्वभावं जानाति यासां तथा कीर्त्तनं करोति स्मेति,
 वृष्णिपुङ्गवानां-यदुपुङ्गवानां दशाराणां-समुद्रविजयादीनां दशारस्य वा-वासुदेवस्य ये वरा वीराश्च पुरुषास्ते
 तथा ते च ते त्रैलोक्येऽपि बलवन्तश्चेति विग्रहस्ततस्तेषां, शत्रुशतसहस्राणां-रिपुलक्षाणां मानमवमुदन्ति ये ते तथा तेषां
 तथा भविष्यतीति भवा-भाविनी सा सिद्धिर्येषां ते भवसिद्धिकास्तेषां मध्ये वरपुण्डरीकाणीव वरपुण्डरीकाणि ये ते तथा तेषां
 'चिह्नगाणं'ति-दीप्यमानानां तेजसा तथा बलं-शरीरं, वीर्यं-जीवग्रभवं, रूपं-शरीरसौन्दर्यं, यौवनं-तारुण्यं, गुणान्-सौन्दर्या-
 दीन्, लावण्यं च-स्पृहणीयतां कीर्त्तयति या सा तथा, क्रीडापिका कीर्त्तनं करोति स्म, पूर्वोक्तमपि-किञ्चिद्विशेषाभिधाना-
 याभिहितमिति न दुष्टं, 'समइच्छमाणी'ति समतिक्रामन्ती, 'दसद्वचणेणं'तीह श्रीदामगण्डेन पूर्वगृहीतेनेति सम्बन्धनीयं
 'कल्लाणकारे'ति-कल्याणकरणं मङ्गलकरणमित्यर्थः; 'इमं च णं'ति इतश्च 'कण्छुल्लानारए'ति-एतन्नामा तापसः, इह
 क्वचिद्यावत्करणादिदं दृश्यं, 'दंसणेणं अइ भद्दए' भद्रदर्शनं इत्यर्थः, 'विणीए अंतो अंतो य कलुसहियए' अन्तरान्तरा
 दुष्टचित्तः केलीप्रियत्वादित्यर्थः, 'मज्झत्थउवत्थिए य' माध्यस्थ्यं-समतामभ्युपगतो व्रतग्रहणत इति मात्रः, 'अल्लीण-
 सोमपियदंसणे सुरूवे' आलीनानां-आश्रितानां सौम्यं-अरौद्रं प्रियं च दर्शनं यस्य स तथा 'अमइलसगलपरिहिए'
 अमलिनं सकलं-अखण्डं शकलं वा खण्डं वल्कवास इति गम्यते परिहितं-निवसितं येन स तथा, 'कालमियचम्मउत्तरा-
 संगरइयवत्थे' कालमुगचर्म उत्तरासङ्गेन रचितं वक्षसि येन स तथा 'दंडकमंडलुहत्थे जडामउडदित्तसिरए'
 जम्नोदहयगणेत्तियमंजमेहलावागलधरे' गणेत्रिका-रुद्राश्वकृतं कलाचिकाभरणं मुञ्जमेखला-मुञ्जमयः कटीदवरकः

बलकलं-तरुत्वक्, 'हृत्थकयकच्छभीए'-कच्छपिका तदुपकरणविशेषः, 'पियगंधव्वे'-भीतप्रियः, 'धरणिगोयरपहाणे'-
आकाशगामित्वात्, 'संचरणावरणउवयणिलेसणीसु य संकामणिअभिओगपणत्तिगमणीथंभणीसु य बहुसु विजाहरीसु विजासु
विस्सुयजसे' इह सञ्चरण्यादिविद्यानामर्थः शब्दानुसारतो वाच्यः, 'विज्जाहरिसु'त्ति-विद्याधरसम्बन्धिनीषु विश्रुतमन्त्राः-
ख्यातकीर्तिः, 'इट्ठे रामस्स केसवस्स य पज्जुअपईवसंबअनिरुद्धनिसहउम्मयसारणगयसुसुहुहुम्मसुहार्इणं
जायवाणं अद्धडाणं कुमारकोडीणं हिययदइए' वल्लभ इत्यर्थः, 'संथवे' एतेषां संस्तावकः, 'कलहजुद्धकोलाह-
लपिए' कलहो-चाग्युद्धं युद्धं तु-आयुधयुद्धं कोलाहलो-बहुजनमहाव्वनिः, 'भंडणाभिलासी'-भंडनं पिष्टातकादिभिः
'बहुसु य समरसंपराएसु'-समरसङ्ग्रामेष्वित्यर्थः, 'दंसणए समंतओ कलहं सदक्खिणं' सदानमित्यर्थः,
'अणुगवेसमाणे असमाहिकरे दसारवरवीरपुरिसतेलोकबलवगणं आमंतेऊणं तं भगवतिं एकमणिं
गमणत्थं उप्पइओ गगणतलमभिलंघयंतो गामगरनगरखेडकब्बडमंडबदोणसुहपट्टणसंबाहसहस्समंडियं
थिमियमेहणीयं णिअभरजनपदं वसुहं ओलोयंतो रम्मं हत्थिणपुरं उवागए' 'असंजयअविरयअप्पडिहय-
पच्चक्खायपावकम्ममेत्तिकट्टु' असंयतः संयमरहितत्वात् अविरतो विशेषतस्तपस्यरतत्वात् न प्रतिहतानि-न प्रतिषेधितानि
अतीतकालकृतानि निन्दनतः न प्रत्याख्यातानि च भविष्यत्कालभावीनि पापकर्मणि-प्राणातिपातादिक्रिया येन अथवा
न प्रतिहतानि सागरोपमकोटीकोट्यन्तःप्रवेशनेन सम्यक्त्वलाभतः न च प्रत्याख्यातानि सागरोपमकोटीकोट्याः सङ्ख्यात-
सागरोपमैर्नूनताकरणेन सर्वविरतिलाभतः पापकर्मणि-ज्ञानावरणादीनि येन स तथेति पदत्रयस्य कर्मधारयः, 'कूवं' ति-

कृजकं व्यावर्तकबलमिति भावः, 'सुहं व 'त्ति-श्रूयते इति श्रुतिः-शब्दः तां, 'सुतिं व 'त्ति श्रुतिः छीत्कारादि-
 शब्दविशेष एव तां प्रयुक्ति-वार्त्ता, वार्त्तापर्यायाश्चैते इति, 'हिया व 'त्ति-हृता प्रदेशान्तरे स्थापिता, 'नीता' नेत्रा
 स्वस्थानं प्रापिता 'आक्षिपिता' आकृष्टेवेति, 'इमा अणो'त्यादि, इयमन्या अपरा मदीयस्वाभिः सम्बन्धिनी
 विनयप्रतिपत्तिरिति वर्त्तते, 'ससुहाणत्ति त्तिक्कट्टु' स्वश्रुतेन स्वकीयवदनेन भणिता आक्षिपिः-आदेशः स्वमुखाक्षिपि-
 रितिकृत्वा-एवमभिधाय, 'आसुरुत्ते 'त्ति क्रुद्धः, 'बलवाउए 'त्ति-बलव्यापृतः सैन्यव्यापारवान्, 'अभिसेक्क 'न्ति-
 अभिषेकमर्हतीत्याभिषेक्यं मूर्द्धाभिषिक्तमित्यर्थः, 'छेयायरियउवएसमहविगणपणाविगणपेहि' 'ति-छेको-निपुणो य
 आचार्यः-कलाचार्यः तस्योपदेशात्-तत्पूर्विकाया मतेः-बुद्धेर्याः कल्पनाः-विकल्पाः कल्पिमेदास्ते तथा तैरिति,
 इह यावत्करणादिदं दृश्यं 'सुनिउणेहि' 'ति-सुनिपुणैर्नरैः, 'उज्जलनेवत्थहव्वपरिवच्छिद्यं' 'ति उज्जलनेपथ्येन-
 निर्मलवेणेण 'हव्व 'न्ति-शीघ्रं परिक्षिप्तः-परिगृहीतः परिवृतो यः स तथा तं 'सुसज्जं'-सुष्ठु प्रगुणं, 'वम्मिय-
 सन्नद्धबद्धकवचियउप्पीलियकच्छवच्छबद्धगेवज्जगलयवरभूसणविरायंतं'-वर्मणि निधुक्ता वार्त्तिकास्तैः सन्नद्धः-
 कृतसन्नाहो यः स वार्त्तिकसन्नद्धः बद्धं कवचं-सन्नाहविशेषो यस्य स बद्धकवचः, स एव बद्धकवचिकः, अथवा वर्मितः
 सन्नद्धः बद्धस्त्वन्नाणबन्धनात् कवचितश्च यः स तथा, भेदश्चैतेषां लोकतोऽवसेयः, एकार्थश्चैते शब्दाः सन्नद्धता-
 प्रकर्षाभिधानायोक्ता इति, तथा उत्पीडिता-गाढीकृता कक्षा-हृदयरज्जुर्वक्षसि यस्य स तथा त्रैवेयकं-ग्रीवाभरणं बद्धं गले-
 कण्ठे यस्य स तथा वरभूषणैर्विराजमानो यः स तथा, ततो वर्मितादिपदानां कर्मधारयोऽस्तस्त्वं, 'अहियतेयजुत्तं सल्लि-

तवरकणपूरविराजितं पलबंभोचूलमहुयकयंधगारं' प्रलम्बानि अवचूलानि-करक(ट)न्यस्ताऽधोमुखकूर्चकाः यस्य-
सः-प्रलम्बावचूलः मधुकैरः-अमरैर्मदजलगन्धाकृष्टैः कृतमन्धकारं येन स तथा, ततः कर्मधारयोऽतस्तं, चित्तपरिच्छेद-
पच्छदं' चित्रो-विचित्रः परिच्छेको-लघुः प्रच्छदो-वस्त्रविशेषो यस्य स तथा तं, 'प्रहरणावरभरियजुद्धसज्जं' प्रहरणानां-
कुन्तादीनामावरणानां च-कङ्कदानां भृतो यः स तथा स च युद्धसज्जश्चेति कर्मधारयः अतस्तं 'सच्छत्तं सज्जयं संधंदं
पंचामेलयपरिमंडिययाभिरामं' पञ्चभिरापीडैः-शेखरैः परिमण्डितोऽत एवाभिरामश्च-रम्यो यः, 'ओसारियजमल-
जुयलघंदं'-अवसारितं-अवलम्बितं यमलं-समं युगलं-द्वयं घण्टयोर्धन स तथा तं, 'विज्जुप्पणिद्धं व कालमेहं' घण्टा-
प्रहरणादीनामुज्ज्वलत्वेन विधूतकल्पत्वात् हस्तिदेहस्य कालत्वेन महत्त्वेन वा मेघकल्पत्वादिति, 'उप्पाइयपन्वयं व-
चंकमंतं' चङ्कममाणमिवोत्पातिकपर्वतं, पाठान्तरेण ओत्पातिकं पर्वतमिव, 'सक्खं'ति साक्षात्, 'मत्तं'ति-मदवन्तं 'गुलु
२ गुलंतं' 'मणपवणजङ्घवेगं' मनःपवणजयी वेगो यस्य स तथा तं, 'भीमं संगामियाजोगं' साङ्ग्रामिक आयोगः
परिकरो यस्य स तथा तं, 'अभिसेक्कं हत्थिरयणं पडिकप्पंति २ उवणेंति'ति 'हयसहियपवरविवडियच्चिधययप-
डागे' हतमथिता-अत्यर्थं हताः अथवा हताः प्रहृतो मथिताः मानमथनात् हतमथिताः तथा प्रवरा-विपतिताश्चिन्हध्वजा-
दयः पताकाश्च तदन्या येषां ते तथा ततः कर्मधारयोऽतस्तान्, यावत्करणात् 'किञ्छेवगयप्पाणे'ति हृदयं कष्टगतजीवित-
व्यानित्यर्थः, 'अम्मे वा पउमनांभे वा रायत्तिकहु' इति अस्माकं पद्मनाभस्य च बलवन्वादिह सङ्ग्रामे वयं वा भवामः
पद्मनाभो वा, नोभयेषामपीह संयुगे त्राणमस्तीतिकृत्वा-इति निश्चयं विधाय सम्प्रलयाः योद्धमिति शेषः, 'अम्मे' नो

पडमनाभे राय त्तिकट्टुं' वयमेवेह रणे जयामो न पन्ननाभो राजेति, यदि स्वविषये विजयनिश्चयं कृत्वा पन्ननाभेन साद्धं योद्धुं सम्प्रालग्न्यथ ततो न पराजयं प्राप्स्यथ, निश्चयसारत्वात् फलप्राप्तेः, आह च—“शुभाशुभानि सर्वाणि, निमित्तानि स्युरेकतः । एकतस्तु मनो याति, तद्विशुद्धं जयावहम् ॥ १ ॥ तथा-स्यान्निश्चयैकनिष्ठानां, कार्यसिद्धिः पग नृणाम् । संश-यक्षुण्णचित्तानां, कार्ये संशीतिरेव हि ॥ २ ॥” शङ्खविशेषणानि क्वचिद् दृश्यन्ते—‘सेयं गोखीरहारधवलं तणसोल्लिय-सिंदुवारकुंदेदुसन्निगासं’ ‘तणसोल्लिय’न्ति मल्लिका सिंदुवारो-निर्गुण्डिः, ‘निययस्स बलस्स हरिसज्जणं रिउसेणविणासकरं पंचजण’न्ति-पाञ्चजन्याभिधानं, ‘वेढो’न्ति-वेषकः एकवस्तुविषया पदपद्धतिः, स चेह धनुर्विषयो जम्बूद्वीपप्रज्ञसिप्रसिद्धोऽभ्येतन्यः, तद्यथा—‘अहस्रगयबालचंदंइदधणुसन्निकासं’ अचिरोद्गतो यो बालचन्द्रः—शुक्लपक्षद्वि-तीयाचन्द्रः तेनेन्द्रधनुषा च वक्रतया सन्निकाशं—सदृशं यत्तथा ‘वरमहिंसदरियदप्पियददधणसिगगरइयसारं’ वरमहिषस्य दृप्तदर्पितस्य—सज्जातदर्पातिशयस्य यानि दृढानि धनानि च शृङ्गाग्राणि तै रचितं सारं यत्तथा, ‘उरगवरपरगवलपरवर परहुयभमरकुलनीलधंतघोयपट्टुं’ उरगवरो—नागवरः प्रवरगवलं—वरमहिषशृङ्गं प्रवरपरभृतो—वरकोकिलो भ्रमरकुलं—मधुकरनिकरो नीली—गुलिका एतानीव स्निग्धं कालक्रान्तिमत् ध्मातमिव ध्मातं च—तेजसा ज्वलत् धौतमिव धौतं च—निर्मलं पृष्ठं यस्य तत्तथा, ‘निउणोवियमिसिमिसितमणिरयणधंटियाजालपरिक्खितं’ निपुणेन क्षालिपना ओषितानां—उज्जयलितानां मणिरत्न-धण्टिकानां यज्जालं तेन परिक्खितं—वेष्टितं यत्तथा ‘तडितरूणकिरणतवणिज्जबद्धचिंचं’ तडिदिव—विद्युदिव तरुणाः—

प्रत्यग्राः किरणा यस्य तत्तथा तस्य तपनीयस्य सम्बन्धीनि बद्धानि चिह्नानि-लाञ्छयानि यत्र तत्तथा 'ददर्शमलयगिरिसि-
हरकेसरचामरवालयद्वन्द्विभं' ददर्शमलयाभिधानौ यौ गिरी तयोर्ध्यानि शिखराणि तत्सम्बन्धिनो ये केसरचामरवालाः-
सिंहस्कन्धचमरपुच्छकेशाः अर्द्धचन्द्राश्च तच्छृण्वानि चिह्नानि यत्र तत्तथा, 'कालहरियरत्तपीयसुक्लिन्नहनुहारुणिसंपिनद्धजीयं'
कालादिवर्णाः या स्त्रायवः-शरीरान्तर्वर्धस्ताभिः सम्पिनद्धा-नद्धा जीवा-प्रत्यङ्गा यस्य तत्तथा 'जीवियान्तकरं'ति शत्रूणा-
मिति गम्यते, 'संभग्ने'त्यादि, सम्भग्नानि प्राकारो गोपुराणि च-प्रतोल्यः अङ्गालकाश्च-प्राकारोपरिस्थानविशेषाः चरिका-
च-नगरप्राकारान्तरेऽष्टहस्तो मार्गः तोरणानि च यस्यां सा तथा, पर्यस्तितानि-पर्यस्तीकृतानि सर्वतः क्षिप्यानि इत्यर्थः प्रवर-
भवनानि श्रीगृहाणि च-भाण्डागाराणि यस्यां सा तथा, ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः, 'सरसरस्स'ति-अनुकरणशब्दोऽयमिति,
'उल्लपडसाडए'ति सद्यः स्नानेन आर्द्रौ-पङ्कशाट्कौ उत्तरीयपरिधाने यस्य स तथा, 'अवचूलगवत्थनियत्थे'ति अव-
चूलं-अधोमुखचूलं मुत्कलाञ्चलं यथा भवतीत्येवं वल्लं निवसितं येन स तथा, 'तं एवमत्रि गए नत्थि ते ममाहितो
इयाणिं भयमत्थि'ति तत-तस्मादित्थमपि गते अस्मिन् कार्ये नास्ति अयं पक्षो यदुत ते-तत्र मत्तो भयमस्ति-भवति ।

तेणं कालेणं २ धायतिसंडे दीवे पुरच्छिमद्वे भारहे वासे चंपा णामं णयरी होत्था, पुण्णभदे चेतिए,
तत्थ णं चंपाए नयरीए कविले णामं वासुदेवे राया होत्था, महया हिमवंतं वण्णओ; तेणं कालेणं २
मुणिसुव्वए अरहा चंपाए पुण्णभदे समोसडे, कपिले वासुदेवे धम्मं सुणेति, तते णं से कविले वासुदेवे
मुणिसुव्वयस्स अरहतो धम्मं सुणेमाणे कणहस्स वासुदेवस्स संखसदं सुणेति, तते णं तस्स कविलस्स

वासुदेवस्स इमेयारूढे अब्भत्थिए समुप्पज्झित्था-किं मण्णे धायइसंडे दीवे भारहे वासे दोच्चे वासुदेवे
समुप्पण्णे ? जस्स णं अयं संखसहे ममंपिव सुहवायपूरिते वियंभति, कविले वासु० सद्धानिं सुणेह,
मुणिसुव्वए अरहा कविलं वासुदेवं एवं व०-से णूणं ते कविला वासुदेवा ! मम अंतिए धम्मं णिसामे-
माणस्स संखसहं आकणित्ता इमेयारूढे अब्भत्थिए-किं मन्ने जाव वियंभइ, से णूणं कविला वासुदेवा !
अयमहे समहे ? , हंता ! अत्थि, नो खलु कविला ! एवं भूयं वा ३ जन्नं एगे खेत्ते एगे जुगे एगे समए दुवे
अरहंता वा चक्खवदी वा बलदेवा वा वासुदेवा वा उपपज्झिसु उपपज्झित्ति वा, एवं खलु
वासुदेवा ! जंबुदीवाओ भारहाओ वासाओ हत्थिणाउरणयराओ पंडुस्स रण्णो सुणहा पंचणहं पंडवाणं
भारिया दोवती देवी तव पउमनाभस्स रण्णो पुव्वसंगतिएणं देवेणं अमरकंकाणयरिं साहरिया, तते णं
से कण्हे वासुदेवे पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं अपच्छे छहिं रहेहिं अमरकंका रायहाणिं दोवतीए देवीए कूवं
हव्वमाणए, तते णं तस्स कणहस्स वासुदेवस्स पउमणाभेणं रण्णा सद्धिं संगामं, संगामेमाणस्स अयं
संखसहे तव सुहवाया० इव इहे कंते इहेव वियंभति, तए णं से कविले वासुदेवे मुणिसुव्वयं वंदति २
एवं व०-गच्छामि णं अहं भंते ! कणहं वासुदेवं उत्तमपुरिसं सरिसपुरिसं पासामि, तए णं मुणिसुव्वए
अरहा कविलं वासुदेवं एवं व०-नो खलु देवा० ! एवं भूयं वा ३ जण्णं अरहंता वा अरहंतं पासंति, चक्खवदी
वा चक्खवट्ठिं पासंति, बलदेवा वा बलदेवं पासंति, वासुदेवा वा वासुदेवं पासंति; तहविग्ग णं तुमं कणहस्स

वासुदेवस्स लवणसमुदं मज्झमज्ज्ञेणं वीतिवयमाणस्स सेयापीयाइं धयग्गातिं पासिहिस्सि, तते णं से कविले
वासुदेवे मुणिसुब्बयं वंदति २, हत्थिखं धं दुरुहति २, सिग्धं २, जेणेव वेलाउले तेणेव उ० २, कणहस्स
वासुदेवस्स लवणसमुदं मज्झमज्ज्ञेणं वीतिवयमाणस्स सेयापियाहिं धयग्गातिं पासति २, एवं वयइ-एस
णं मम सरिसपुरिसे उत्तमपुरिसे कणहे वासुदेवे लवणसमुदं मज्झमज्ज्ञेणं वीतीवयति त्तिकडु पंचयन्नं संखं
परासुसति सुहवायपूरियं करेति, तते णं से कणहे वासुदेवे कविलस्स वासुदेवस्स संखसदं आयन्नेति २,
पंचयन्नं जाव पूरियं करेति, तते णं दोवि वासुदेवा संखसदसामायारिं करेति, तते णं से कविले वासुदेवे
जेणेव अमरकंका तेणेव उ० २ अमरकंकां रायहाणिं संभग्गतोरणं जाव पासति २, पउणणाभं एवं व०-
किन्नं देवाणुप्पिया ! एसा अमरकंका संभग्ग जाव सन्निवइया !, तते णं से पउमणाहे कविलं वासुदेवं एवं
व०-एवं खल्लु सामी ! जंबुदीवाओ दीवाओ भारहाओ वासाओ इहं हवमागम्म कणहेणं वासुदेवेणं
तुब्भे परिभूय अमरकंका जाव सन्निवाडिया, तते णं से कविले वासुदेवे पउमणाहस्स अंतिए एयमड्डं
सोच्चा पउमणाहं एवं व०-हं भो ! पउमणाभा ! अपत्थियपत्थिया किन्नं तुमं न जाणसि मम सरिस-
पुरिसस्स कणहस्स वासुदेवस्स विप्पियं करेमाणे !, आसुरुत्ते जाव पउमणाहं णिव्विसयं आणवेति,
पउमणाहस्स पुत्तं अमरकंकारायहाणीए सहया २ रायाभिसेएणं अभिसिंचति जाव पडिगते ॥ सूत्रम्-
१३१ ॥ तते णं से कणहे वासुदेवे लवणसमुदं मज्झमज्ज्ञेणं वीतिवयति, ते पंच पडेवे एवं व०-गच्छह णं

तुभ्ये देवा० ! गंगामहानदिं उत्तरह जाव ताव अहं सुद्वियं लवणाहिवहं पासामि, तते णं ते पंच पंड वा
 कण्हेणं वासुदेवेणं एवं बुत्ता समाणा जेणेव गंगामहानदी तेणेव उ० २ एगद्वियाए णावाए मगगणगेवेसणं
 करेति २ एगद्वियाए नावाए गंगामहानदिं उत्तरंति २ अणमणं एवं वयन्ति-पहू णं देवा० ! कण्हे
 वासुदेवे गंगामहानदिं बाहाहिं उत्तरित्तए उदाहु णो पभू उत्तरित्तए त्तिकहु एगद्वियाओ नावाओ णभेति
 २ कण्हं वासुदेवं पडिवालेमाणा २ चिट्ठति, तते णं से कण्हे वासुदेवे सुद्वियं लवणाहिवहं पासति २ जेणेव
 गंगा महानदी तेणेव उ० २, एगद्वियाए सन्वओ समंता मगगणगेवेसणं करेति २, एगद्वियं अपासमाणे
 एगाए बाहाए रहं सतुरणं ससारहिं गेणहइ एगाए बाहाए गंगं महानदिं बासहिं जोयणातिं अद्धजोयणं च
 विच्छिन्नं उत्तरिउं पयत्ते याचि होत्था, तते णं से कण्हे वासुदेवे गंगामहानदीए बहुमज्झदेसभागं संपत्ते
 समाणे संते तंते परितंते बद्धसेए जाए याचि होत्था, तते णं कणहस्स वासुदेवस्स इमे एयारूवे अब्भत्थिए
 जाव समुप्पज्जित्था-अहो णं पंच पंडवा महाबलवगा जेहिं गंगामहानदी बासहिं जोयणाहं अद्धजोयणं
 च विच्छिण्णा बाहाहिं उत्तिण्णा, इच्छंतएहिं णं पंचहिं पंडवेहि पउमणाभे राया जाव णो पडिसेहिए,
 तते णं गंगादेवी कणहस्स वासुदेवस्स इमं एयारूवं अब्भत्थियं जाव जाणिता थाहं वितरति, तते णं से
 कण्हे वासुदेवे सुहुत्तंतरं समासासति २, गंगामहानदिं बावहिं जाव उत्तरति २, जेणेव पंच पंडवा तेणेव
 उवा० पंच पंडवे एवं व०-अहो णं तुभ्ये देवा० ! महाबलवगा जेणं तुभ्येहिं गंगामहानदी बासहिं जाव

उत्तिण्णा, इच्छंतएहिं तुभेहिं पउम जाव णो पडिसेहिए, तते णं ते पंच पंडवा कणहेणं वासुदेवेणं एवं
बुत्ता समाणा कणहं वासुदेवं एवं व०-एवं खलु देवा० ! अम्हे तुभेहिं विसज्जिया समाणा जेणेव गंगा
महाणदी तेणेव उवा० २ एगट्टियाए भग्गणगेवेसणं तं चेव जाव णमेमो तुभे पडिवालमाणा चिट्ठामो,
तते णं से कणहे वासुदेवे तेसिं पंचणहं पांडवाणं एयमहं सोचा णिसम्म आसुरुते जाव तिवलियं एवं व०-
अहो णं जया मए लवणसमुद्धं दुवे जोयणसयसहस्सा विच्छिण्णं वीतीवइत्ता पउमणाभं हयमहिद्य जाव
पडिसेहित्ता अमरकंका संभग्ग० दोवती साहत्थि उवणीया तथा णं तुभेहिं मम माहएपं ण विण्णायं
इयाणिं जाणिसह त्तिरुद्धु लोहदंडं परासुसति, पंचणहं पंडवाणं रहे चूरेति २, णिविसए आणवेति २, तत्थ
णं रहमइणे णामं कोड्डु णिविडे, तते णं से कणहे वासुदेवे जेणेव वा सए खंधावारे तेणेव उवागच्छइ २, सएणं
खंधावारेणं सद्धिं अभिसमन्नागए यावि होत्था, तते णं से कणहे वासुदेवे जेणेव बारवई णयरी तेणेव उवा०
२ अणुपविसति ॥ सूत्रम्-१३२ ॥ तते णं से पंच पंडवा जेणेव हत्थिणाउरे तेणेव उवागच्छन्ति २ जेणेव पंडू
तेणेव उ० २ करयल एवं व०-एवं खलु ताओ ! अम्हे कणहेणं णिविसया आणत्ता, तते णं पंडुराया ते पंच
पंडवे एवं व०-कहणं पुत्ता ! तुभे कणहेणं वासुदेवेणं णिविसया आणत्ता?, तते णं ते पंच पंडवा पंडुरायं
एवं व०-एवं खलु ताओ ! अम्हे अमरकंकातो पडिणियत्ता लवणसमुद्धं दोन्नि जोयणसयसहस्साइं वीति-
वत्तित्ता(त्था) तए णं से कणहे अम्हे एवं वयासि-गच्छह णं तुभे देवा० ! गंगामहाणदिं उत्तरह जाव चिट्ठह

ताव अहं एवं तहेव जाव चिहामो, तते णं से कणहे वासुदेवे सुद्वियं लवणाहिचहं ददुण तं चेव सब्वं
 नवरं कणहस्स चिंता ण जुल्ल (बुच्च)ति जाव अग्गे णिव्विसए आणवेति, तए णं से पंडुराया ते पंच पंडवे
 एवं व०-दुहु णं पुत्ता ! कयं कणहस्स वासुदेवस्स विप्पियं करेमाणेहिं, तते णं से पंडू राया कौंति देविं
 सदावेति २ एवं व०-गच्छ णं तुमं देवा० ! बारवतिं कणहस्स वासु० णिवेदेहि-एवं खलु देवा० ! तुम्हे
 पंच पंडवा णिव्विसया आणत्ता तुमं च णं देवा० ! दाहिणडुभरहस्स सामी तं संदिसंतु णं देवा० ! ते
 पंच पंडवा कयरं दिसिं वा विदिसं बा गच्छंतु ? , तते णं सा कौंती पंडुणा। एवं बुत्ता समाणी हत्थिखं
 दुरूहति २ जहा हेहा जाव संदिसंतु णं पिउत्था ! किमागमणपओयणं ? , तते णं सा कौंती कणहं वासु-
 देवं एवं व०-एवं खलु पुत्ता ! तुमे पंच पंडवा णिव्विसया आणत्ता तुमं च णं दाहिणडुभरह जाव वि-
 दिसं वा० गच्छंतु ? , तते णं से कणहे वासुदेवे कौंतिं देविं एवं व०-अपूर्ववयणा णं पिउत्था ! उत्तमपुरिसा
 वासुदेवा बलदेवा चक्खवदी तं गच्छंतु णं देवाणु० ! पंच पंडवा दाहिणिहं वेयाहिं तत्थ पंडुमहुरं णिव्वेसंतु
 ममं अदिदुसेवगा भवंतु त्तिक्कु कौंति देविं सक्करेति सम्माणेति जाव पडिव्विसजेति; तते णं सा कौंती
 देवी जाव पंडुस्स एयमदं णिवेदेति, तते णं पंडू पंच पंडवे सदावेति २ एवं व०-गच्छह णं तुब्भे पुत्ता !
 दाहिणिहं वेयाहिं तत्थ णं तुब्भे पंडुमहुरं णिवेसेह, तते णं पंच पंडवा पंडुस्स रणो जाव तहत्ति पडि-
 सुणेति सत्तलवाहणा हयगय० हत्थिणाउराओ पडिणिक्खमंति २, जेणेव दक्खिणिहं वेयाली तेणेव

उवा० २ पंडुमहुरं नगरिं निवेसेति २ तत्थ णं ते विपुलभोगसमितिसमणगया यावि होत्था ॥ सूत्रम्-
१३३ ॥ तते णं सा दोवई देवी अन्नया कयाइं आवणसत्ता जाया यावि होत्था, तते णं सा दोवती देवी
णवणहं मासाणं जाव सुरुवं दारगं पयाया सूमालं णिवत्तवारसाहस्स इमं एयाख्वं जमहा णं अमहं
एस दारए पंचणहं पंडवाणं पुत्ते दोवतीए अत्तए तं होउ अमहं इमस्स दारगस्स णामधेज्जं पंडुसेणे, तते णं
तस्स दारगस्स अम्मापियरो णामधेज्जं करेइ पंडुसेणत्ति, बावत्तरिं कलाओ जाव भोगसमत्थे जाए
जुवराया जाव विहरति, थेरा समोसढा परिसा निग्गया पंडवा निग्गया धम्मं सोचा एवं व०-जं णवरं
देवा० ! दोवतिं देविं आपुच्छामो पंडुसेणं च कुम्वारं रज्जे ठावेमो ततो पच्छा देवा० ! अंतिए खुडे भविता
जाव पव्वयामो, अहासुहं देवा० !, तते णं ते पंच पंडवा जेणेव सए गिहे तेणेव उवा० २ दोवतिं देविं
सदावेति २ एवं व०-एवं खलु देवा० ! अम्हेहिं थेराणं अंतिए धम्मं णिसंते जाव पव्वयामो तुमं देवाणु-
प्पिए ! किं करेसि ?, तते णं सा दोवती देवी ते पंच पंडवे एवं व०-जति णं तुमं देवा० ! संसारभउ-
व्विगा पव्वयह ममं के अण्णे आलंवे वा जाव भविस्सति ?, अहंप्पि य णं संसारभउव्विगा देवाणु-
प्पिएहिं सद्धिं पव्वतिस्सामि, तते णं ते पंच पंडवा पंडुसेणस्स अभिसेओ जाव राया जाए जाव रज्जे
पसाहेमाणे विहरति, तते णं ते पंच पंडवा दोवती य देवी अन्नया कयाइं पंडुसेणं रायाणं आपुच्छंति
तते णं से पंडुसेणे राया कोडुबियपुरिसे सदावेति २ एवं वयासी-खिप्पामेव भो ! देवाणु० ! निक्ख-

मणाभिसेयं जात्र उवट्टवेह पुरिससहस्सवाहणीओ सिबियाओ उवट्टवेह जाव पच्चोरुहंति जेणेव थेरा
तेणेव० आलित्ते णं जाव समणा जाया चोदस्स पुब्बाहं अहिज्जंति २ बहूणि वासाणि छट्ठमदसमकु-
चालसेहिं मासद्धमासखमणेहिं अप्पाणं भावेमाणा विहरंति ॥ सूत्रम्-१३४ ॥ तते णं सा दोवती देवी
सीयातो पच्चोरुहति जाव पवति या सुवयाए अज्जाए सिस्सिणीयत्ताए दलयति, इक्कारस्स अंगाहं
अहिज्जइ बहूणि वासाणि छट्ठमदसमकुचालसेहिं जाव विहरति ॥ सूत्रम्-१३५ ॥ तते णं थेरा भगवंतो
अन्नया कयाहं पंडुमहुरातो णयरीतो सहसंबवणाओ उज्जाणाओ पड्डिणिकलमंति २, बहिया जणवय-
विहारं विहरंति, तेणं कालेणं २, अरिहा अरिट्टनेमी जेणेव सुरट्टाजणवए तेणेव उवा० २, सुरट्टाजणवयंसि
संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरति तते णं बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमातिक्खह०-एवं खलु
देवाणुप्पिया ! अरिहा अरिट्टनेमी सुरट्टाजणवए जाव चि०, तते णं से जुहिट्ठिष्णपामोक्खा पंच अणगारा
बहुजणस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा अन्नमन्नं सद्दावति २, एवं व०-एवं खलु देवाणु० ! अरहा अरिट्टनेमी
पुब्बाणु० जाव विहरइ, तं सेयं खलु अम्मं थेरा आपुच्छित्ता अरहं अरिट्टनेमि वंदणाए गमित्तए, अन्न-
मन्नस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति २ जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवा० २, थेरे भगवंते वंदंति णमंसंति २ त्ता,
एवं व०-इच्छामो णं तुवभेहिं अब्भणुन्नाया समाणा अरहं अरिट्टनेमि जाव गमित्तए, अहासुहं देवा० !,
तते णं ते जुहिट्ठिष्णपामोक्खा पंच अणगारा थेरेहिं अब्भणुन्नाया समाणा थेरे भगवंते वंदंति णमंसंति २

थेराणं अंतियाओ पडिणिक्खमंति मासंमासेणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं गामाणुगामं दूइल्लमाणा जाव जेणेव हत्थकदये नयरे तेणेव उवा० हत्थकप्पस्स बहिया सहसंबवणे उल्लाणे जाव विहरंति, तते णं ते जुहिट्ठिल्लवज्जा चत्तारि अणगारा मासखमणपारणए पढमाए पोरसीए सज्झायं करेति वीघाए एवं जहा गोयमसामी णवरं जुहिट्ठिल्लं आपुच्छंति जाव अडमाणा बहुजणसहं णिसामेति, एवं खल्ल देवा० ! अरहा अरिद्वेभी उल्लितसेलसिहरे मासिएणं भत्तेणं अपाणएणं पंचहिं छत्तीसेहिं अणगारसएहिं सद्धिं कालगए जाव पहीणे, तते णं ते जुहिट्ठिल्लवज्जा चत्तारि अणगारा बहुजणस्स अंतिए एयमहं सोचा हत्थ- कप्पाओ पडिणिक्खमंति २, जेणेव सहसंबवणे उल्लाणे जेणेव जुहिट्ठिल्ले अणगारे तेणेव उवा० २, भत्त- पाणं पच्चुवेक्खंति २, गमणागमणस्स पडिक्कमंति २, एसणमणेसणं आलोएति २, भत्तपाणं पडिदंसेति २, एवं व०-एवं खल्ल देवाणुप्पिया ! जाव कालगए तं सेयं खल्ल अमहं देवाणुप्पिया ! इमं पुव्वगहियं भत्तपाणं परिदुवेत्ता सेत्तुञ्जं पव्वयं सणियं सणियं दुरूहत्तए संलेहणाए झूसणा सियाणं कालं अणवकं- खमाणणं विहरित्तएत्तिकहु अणमणणस्स एयमहं पडिसुणेंति २, तं पुव्वगहियं भत्तपाणं एगंते परिदुवेति २, जेणेव सेत्तुञ्जे पव्वए तेणेव उवागच्छह २ ता, सेत्तुञ्जं पव्वयं दुरूहंति २, जाव कालं अणवकंखमाणा विहरंति । तते णं ते जुहिट्ठिल्लपामोक्खा पंच अणगारा सामाहयमातिर्यातिं चोइस पुव्वाहं बहूणि वासाणि दोमासियाए संलेहणाए अत्ताणं झोसित्ता जस्सट्ठाए कीरति णगगभावे जाव तमहुमाराहेति २

अणंते जाव केवलवरणाणदंसणे समुप्पन्ने जाव सिद्धा ॥ सूत्रम्-१३६ ॥ तते णं सां दोवती अज्जा सुववयाणं अज्जियाणं अंतिए सामाइयमाइयाइं एक्कारस अंगारिं अहिज्जति २ बहूणि वासाणि मासियाए संलेहणाए० आलोइयपडिक्कंता कालमासे कालं किंचा बंभलोए उववत्ता, तत्थ णं अत्थेगतियाणं देवाणं दस सागरोवमाइं ठिती प० तत्थ णं दुवत्तिस्स देवस्स दस सागरोवमाइं ठिती पत्तत्ता, से णं भंते ! दुवए देवे ततो जाव महाविदेहे वासे जाव अंतं काहिंति । एवं खलु जंबू ! समणेणं सोलमस्स अयमट्ठे पणत्ते त्तिबेमि ॥ सूत्रम्-१३७ ॥ सोलसमं नायज्झयणं समत्तं ॥ १६ ॥

‘एगट्ठिय’त्ति नौः ‘नूमंति’त्ति-गोपयन्ति, आन्तः-खिन्नः तान्तः-तरकाण्डकाङ्क्षावान् जातः परितान्तः-सर्वथा खिन्नः एकार्थिका वैते, ‘इच्छंतएहि’ति इच्छया कयाचिदित्यर्थः, ‘वेयालीए’त्ति वेलातटे इति । इहापि सूत्रे उपनयो न दृश्यते, एवं चासौ द्रष्टव्यः-“सुबहुं पि तव किलेसो नियाणदोसेण दूसिओ संतो । न सिवाय दोवतिए जह किल सुकुमालियाजस्मे ॥१॥” अथवा-“अमणुत्तममत्तीए पत्ते दाणं भवे अणत्थाय । जह कडुयंतुं दाणं नागसिरिभवंमि दोवइए ॥२॥” चि [सुबहुरपि तपःकेशो निदानदोपेण दूषितः सन् । न शिवाय द्रौपद्या यथा सुकुमारिक्रज्जमनि ॥ १ ॥ अमनोज्ञमभक्त्या पात्रे दानं भवेदनर्थाय । यथा कटुतुम्बदानं नागश्रीभवे द्रौपद्या अपि ॥२॥] समाप्तं पोटशज्ञाताध्ययनविवरणम् ॥ १६ ॥

१७-श्रीअश्वाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ।

अथ सप्तदशाध्ययनविवरणम् ॥ १७ ॥

अथ सप्तदशं व्याख्यायते, अस्य च पूर्वैण सहायमभिसम्बन्धः-इहानन्तराध्ययने निदानात् कुत्मितदानाद्वा अनर्थ उक्त इह त्विन्द्रियेभ्योऽनियन्त्रितेभ्यः स उच्यते, इत्येवंसम्बद्धमिदम्—

जति णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपत्तेणं सोलसमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते सत्तरसमस्स णं णायज्झयणस्स के अट्ठे पत्तत्ते १, एवं खलु जंत्तु ! तेणं कालेणं २ हत्थिसीसे नयरे होत्था, तत्थ णं कणगकेऊ णामं राया होत्था, वणओ; तत्थ णं हत्थिसीसे णयरे बह्वे संजुत्ताणावावाणियगा परिवसंति अट्ठा जाव बहूजणस्स अपरिभूया यावि होत्था, तत्ते णं तेसिं संजुत्ता-णावावाणियगाणं अन्नया एगयओ जहा अरहणओ जाव लवणसमुद्धं अणेगाइं जोयणसयाइं ओगाढा यावि होत्था, तत्ते णं तेसिं जाव बहूणि उप्पातिग्रसयातिं जहा मार्गंदियदारगाणं जाव कालियवाए य तत्थ समुत्थिए तत्ते णं सा णावा तेणं कालियवाएणं आघोलिज्जमाणी ३, संचालिज्जमाणी २, संखोलिज्जमाणी २, तत्थेव परिभमत्ति; तत्ते णं से णिज्जामए णट्ठमतीते णट्ठसुतीते णट्ठसण्णे सूढदिसाभाए जाए

यावि होत्था, ण जाणह कयरं देसं वा, दिसं वा, विदिसं वा; पोयवहणे अवहित त्तिकहु ओहयमणसंकप्पे
 जाव झियायति, तते णं ते बहवे कुच्छिधारा य, कणधारा य, गब्भिगुगा य, संजुत्ताणावावाणियगा य;
 जेणेव सं णिज्जामए तेणेव उवा० २, एवं व०-किन्नं तुमं देवा० ! ओहयमणसंकप्पा जाव झियायह !,
 तते णं से णिज्जामए ते बहवे कुच्छिधारा य ४, एवं व०-एवं खलु देवा० ! णट्टमतीते जाव अवहिए त्तिकहु
 ततो ओहयमणसंकप्पे जाव झियामि, तते णं ते कणधारा, तस्स णिज्जामयस्स अंतिए एयमंडु सोच्चा
 णिसम्म भीया ५, ण्हाया कयबलिकम्मा करयल बहूणं इदाण य खंधाण य जहा मल्लिनाए जाव उवाय-
 माणा २, चिट्ठंति, तते णं से णिज्जामए ततो सुहुत्तंतरस्स लद्धमतीते ३, अमूढदिसाभाए जाए यावि
 होत्था, तते णं से णिज्जामए ते बहवे कुच्छिधारा य ४, एवं व०-एवं खलु अहं देवा० ! लद्धमतीए जाव
 अमूढदिसाभाए जाए, अम्हे णं देवा० ! कालियदीवतेणं संबूढा, एस णं कालियदीवे आलोक्कति, तते णं ते
 कुच्छिधारा य ४ तस्स णिज्जामसस्स अंतिए सोच्चा हट्टुढा पयक्खिणानुकूलेणं वाएणं जेणेव कालीयदीवे
 तेणेव उवागच्छंति २ पोयवहणं लब्धेति २ एगट्ठियाहिं कालियदीवं उत्तरंति, तत्थ णं बहवे हिरण्णागरे य
 सुवण्णागरे य रयणागरे य वहरागरे य बहवे तत्थ आसे पासंति, किं ते ? हरिरेणुसोणिसुत्तगा आईण-
 वेढो, तते णं ते आसा ते वाणियए पासंति तेसिं गंधं अग्घायंति २, भीया तत्था उब्बिग्गा, उब्बिग्गमग्गा;
 ततो अणेगाइं जोइणातिं उब्भमंति, ते णं तत्थ पउरगोथरा पउरतणपाणिघा निब्भया निरुड्ढिग्गा

सुहं सुहेणं विहरंति, तए णं संजुत्तानावावाणियगा अपणमणं एवं व०-किण्हं अम्हे देवा० ! आसिहिं !, इमे णं बह्वे हिरण्णागरा य, सुवण्णागरा य, रयणागरा य, बहरागरा य; तं सेयं खलु अम्हं हिरणस्स य, सुवणस्स य, रयणस्स य, बहरस्स य, पोयवहणं भरित्ताए त्तिकहु अन्नमन्नस्स एयमहुं पडिसुणेंति २, हिरणस्स य, सुवणस्स य, रयणस्स य, बहरस्स य, तणस्स य, अपणस्स य, कट्टस्स य, पाणियस्स य पोयवहणं भरेति २, पयक्खिणाणुक्खलेणं वाएणं जेणेव गंभीरपोयवहणपट्ठणे तेणेव उ० २, पोयवहणं लंबेति २, सगडीसागडं संज्जेति २, तं हिरणं जाव बहरं च एगट्ठियाहिं पोयवहणाओ संचारेंति २, सगडीसागडं संजोइति २, जेणेव हत्थिसीसए नयरे तेणेव उवा० २, हत्थिसीसयस्स नयरस्स बहिया अगुज्जाणे सत्थि-
णिवेसं करेंति २, सगडीसागडं सोएति २; महत्थं जाव पाहुडं गेण्हंति २, हत्थिसीसं च नगरं अणुपविंसंति २, जेणेव कणगकेऊ तेणेव उ० २, जाव उवणेंति, तते णं से कणगकेऊ तेसिं संजुत्तानावावाणियगाणं तं महत्थं जाव पडिच्छति ॥ सूत्रम्-१३८ ॥ ते संजुत्तानावावाणियगा एवं व०-तुम्हे णं देवा० ! गामागर जाव आहिंडह लवणसमुदं च अभिक्खणं २, पोयवहणेणं ओगाहह तं अत्थि याइं केह मे कहिचि अच्छेरए विट्ठपुब्बे !, तते णं ते संजुत्तानावावाणियगा कणगकेउं एवं व०-एवं खलु अम्हे देवा० ! इहेव हत्थिसीसे नयरे परिवसामो तं चेव जाव कालियदीवतेणं संबूहा, तत्थ णं बह्वे हिरण्णागरा य जाव बह्वे तत्थ आसे, किं ते !, हरिरेणु जाव अणेगाइं जोगणाइं उ० भमंति, तते णं सामी ! अम्हेहिं कालियदीवे ते आसा अच्छेरए

दिदृष्टुन्वे, तते णं से कणगकेऊ तेसिं संजत्तगणं अंतिए एयमढं सोचा ते संजुत्तए एवं व०-गच्छह णं
 तुब्भे देवा० ! मम कोडुबियपुरिसेहिं सद्धिं कालियदीवाओ ते आसे आणेह, तते णं से संजुत्ता० कणग-
 केउं एवं व०-एवं सामि त्तिक्कु आणाए विणएणं वयणं पडिसुणेंति, तते णं कणगकेऊ कोडुबियपुरिसे
 सद्दवेति २ एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० ! संजुत्तएहिं सद्धिं कालियदीवाओ मम आसे आणेह, तेवि
 पडिसुणेंति, तते णं ते कोडुबिय० सगडीसागडं सज्जेति २, तत्थ णं बहूणं वीणाण य, वल्लकीण य, भाम-
 रीण य, कच्छभीण य, भंभाण य, छब्भामरीण य, विचित्तवीणाण य; अन्नेसिं च बहूणं सोत्तिदियपाउग्गणं
 दब्बाणं सगडीसागडं भरेति २, बहूणं किण्हाण य जाव सुक्खिलाण य कट्टकम्माण य ४, गंथिमाण य ४,
 जाव संघाहमाण य अन्नेसिं च बहूणं चक्खिदियपाउग्गणं दब्बाणं सगडीसागडं भरेति २, बहूणं कोट्ट-
 पुडाण य केयइपुडाण य जाव अन्नेसिं च बहूणं घाणिंदियपाउग्गणं दब्बाणं सगडीसागडं भरेति २,
 बहुस्स खंडस्स य, गुलस्स य, सक्कराए य, मच्छंडियाए य, पुण्णुत्तरपउमुत्तर० अन्नेसिं च जिहिंभदियपाउग्गणं
 दब्बाणं भरेति २, बहूणं कोयवयाण य, कंबलाण य, पावरणाण य, नवतयाण य, मलयाण य, मसूराण य,
 सिलावट्टाण जाव हंसगब्भाण य अन्नेसिं च फासिंदियपाउग्गणं दब्बाणं जाव भरेति २, सगडीसागडं
 जोएंति २, जेणेव गंभीरए पोयट्टाणे तेणेव य उवा० २, सगडीसागडं मोएंति २, पोयवहणं सज्जेति २,
 तेसिं उक्खिट्ठाणं सद्दफरिसरसरुवंगंघ्राणं कट्टस्स य, तणस्स य, पाणियस्स य, तंडुलाण य, समियस्स य,

गोरसस्स य जाव अन्नेसिं च बहूणं पोयवहणपाउग्गणं पोयवहणं भरेति २, दक्खिणाणुक्खलेणं वाएणं जेणेव कालियदीवे तेणेव उवा० २, पोयवहणं लब्धेति २, ताइं उक्किडाइं सहफरिसरसरुवगंधाइं एगट्ठि-
याहिं कालियदीवं उत्तारेति २, जहिं २, च णं ते आसा आसयंति वा, चिद्धंति वा, तुयद्धंति वा; तहिं २ च णं ते कोडुंबियपुरिसा ताओ वीणाओ य जाव विचित्तवीणातो य अन्नाणि बहूणि सोइ-
दियपाउग्गणि य दब्बाणि समुद्दरेमाणा चिद्धंति, तेसिं परिपेरंतेणं पासए ठवेति २, णिच्चला णिफ्फंदा
तुसिणीया चिद्धंति, जत्थ २ ते आसा आसयंति वा जाव तुयद्धंति वा तत्थ तत्थ णं ते कोडुंबिय० बहूणि
क्किण्हाणि य ५ कट्ठकम्ममाणि य जाव संघाइमाणि य अन्नाणि य बहूणि चक्खिदियपाउग्गणि य दब्बाणि
ठवेति तेसिं परिपेरंतेणं पासए ठवेति २, णिच्चला णिफ्फंदा० चिद्धंति जत्थ २, ते आसा आसयंति ४, तत्थ
२, णं तेसिं बहूणं कोट्टपुडाण य अन्नेसिं च घाणिंदियपाउग्गणं पुंजे य जियरे य करेति २, तेसिं
परिपेरंते जाव चिद्धंति जत्थ २, णं ते आसा आसयंति ४, तत्थ २, गुलस्स जाव अन्नेसिं च बहूणं जिहिंभ-
दियपाउग्गणं दब्बाणं पुंजे य निकरे य करेति २, वियरए खणंति २, गुलपाणगस्स खंडपाणगस्स पार-
पाणगस्स अन्नेसिं च बहूणि पाणणाणं वियरे भरेति २, तेसिं परिपेरंतेणं पासए ठवेति जाव चिद्धंति; जहिं
२, च णं ते आसा आस० तहिं २, च ते बहेवे कोयवया य जाव सिलावट्टया अण्णाणि य फासिंदिया-
पाउग्गाइं अत्थुयपच्चत्थुयाइं ठवेति २, तेसिं परिपेरंतेणं जाव चिद्धंति; तते णं आसा जेणेव एते उक्किडा

सदफरिसरसरूवगंधा तेणेव उवा० २, तत्थ णं अत्थेगतिया आसा अपुब्बा णं इमे सदफरिसरसरूवगंधा
इतिकटु तेसु उक्किट्टेसु सदफरिसरसरूवगंधेसु अमुच्छिया ४, तेसिं उक्किट्ठाणं सद जाव गंधाणं दूरंदूरेणं
अवक्कमंति, ते णं तत्थ पउरगोयरा पउरतणपाणिया णिब्भया णिरुत्तिवगा सुहंसुहेणं विहरंति, एवामेव
समणाउसो ! जो अमहं णिगंगथो वा २, सदफरिसरसरूवगंधा णो सज्जति से णं इहलोए चेव बहूणं सम-
णाणं ४ अच्चणिज्जे जाव वीतिवयति ॥ सूत्रम्-१३९ ॥ तत्थ णं अत्थेगतिया आसा जेणेव उक्किट्टसदफरिसरस-
रूवगंधा तेणेव उवा० २ तेसु उक्किट्टेसु सदफरिस ५, मुच्छिया जाव अज्झोववण्णा आसेविउं पयत्ते
यावि होत्था, तते णं ते आसा एए उक्किट्टे सद ५, आसेवमाणा तेहिं बहूहिं कूडेहि य पासिहि य गलएसु
य वज्झंति, तते णं ते कोडुबिया एए आसे णिणहंति २ एगट्टियाहिं पोयवहणे संचारंति २, तणस्स कट्टस्स
जाव भरंति, तते णं ते संजुत्ता दक्खिणाणुकूलं वाएणं जेणेव गंभीरपोयपट्टणे तेणेव उवा० २, पोयवहणं
लंघंति २, ते आसे उत्तारंति २, जेणेव हत्थिसीसे णयरे जेणेव कणगकेऊ राया तेणेव उवागच्छन्ति
२ ता करयल जाव वद्धावेंति २, ते आसे उव्वणंति; तते णं से तेसिं संजुत्तात्राणियगाणं उस्सुक्कं वितरति
२ सक्कारंति संमाणेति २ ता, पडिविसज्जेति, तते णं से कणगकेऊ कोडुबियपुरिसे सदावेइ २, सक्कारंति०
पडिविसज्जेति, तते णं से कणगकेऊ आसमदए सदावेति २ एवं व०-तुब्भे णं देवा० ! मम आसे
विणएह, तते णं ते आसमदगा तहत्ति पडिसुणंति २, ते आसे बहूहिं सुहबंधेहि य कणवंधेहि य

णासाबंधेहि य वालबंधेहि य सुरबंधेहि य कडगबंधेहि य त्वलिणबंधेहि य अहिलणेहि य पडियणेहि य अंकणाहि य बेलपपहारेहि य चित्तपपहारेहि य लयपपहारेहि य छिवपपहारेहि य विणयंति २, कणगकेउस्स रत्तो उवणेति २; तते णं से कणगकेऊ ते आसमदए सक्कारेति २, पडिविसज्जेति, तते णं ते आसा बहूहिं सुहबंधेहि य जाव छिवपपहारेहि य बहूणि सारीरमाणसाणि दुक्खवतिं पावेंति, एवमेव समणाउसो ! जो अमहं णिगंथो वा २, पव्वइए समणे इट्ठेसु सदफरिस जाव गंधेसु य सज्जंति रज्जंति गिज्झंति मुज्झंति अज्झोववज्जंति से णं इहलोए चेव बहूणं समणाण य जाव सावियाण य हीलगिज्जे जाव अणुपरियट्ठिस्सति ॥ सूत्रम्-१४० ॥

सर्वं सुगमं, नवरं नट्टमतीएत्ति-वक्षुज्ञानस्य विषयानिश्चायकत्वात् नष्टश्रुतिको-निर्यामकशास्त्रेण दिगादिविवेचनस्य करणे अशक्तत्वात्, नष्टसंज्ञो मनसो भ्रान्तत्वात्, किमुक्तं भवति ?-सूढः-अविनिश्चितो दिशां भागो-विभागो यस्य स मूढदिग्भागः, कुक्षिधारादयो यानपात्रव्यापारविशेषनियोगिनः, 'हिरण्णागरे'त्यादि, हिरण्याकरांश्च सुवर्णाकरांश्च रत्नाकरांश्च वैराकरांश्च तदुत्पत्तिभूमिरित्यर्थः, बहूश्चात्राश्चान्-घोटकान् पश्यन्ति स्म, 'किंते'त्ति किंभूतान् ? अत्रोच्यते-'हरी'त्यादि, 'आइन्नवेढो'त्ति-आकीर्णा-जात्याः अश्वाः तेषां 'वेढो'त्ति-वर्णनार्था वाक्यपद्धतिराकीर्णवेष्टकः, स चायं-'हरिरेणुसोणिमुत्तग सकविलमज्जारपायकुक्कडबोडसमुगगयसामयन्ना । गोहुमगोरंगोरीपाडलगोरा पवालवण्णा य धूमवण्णा य केह ॥१॥ तलपच-रिट्ठवण्णा सालोबन्ना य भासवन्ना य । केइ जंपियतिलकीडगा य सोलोयरिट्ठगा य पुंडपइया य कणगपट्टा य केइ ॥२॥

चक्षागपिट्टवण्णा सारसवण्णा य हंसवण्णा य केई । केइत्थ अब्बवन्ना पक्कतलमेहवन्ना य बहुवन्ना य केइ ॥३॥ संझाणुराग-
सरिसा सुयमुहगुंजद्वारागमरिसड्ढथ केइ । एलापाडलगोरा सामलयागवलसामला पुणो केइ ॥४॥ बहवे अने अनिहिसा
सामाकासीसरत्तपीया अचंतविसुद्धाविय णं आइणजाइकुलविणीयगयमच्छरा हयवरा जहोत्रएकमवाहिणोऽविय णं सिकखा-
विणीयविणया लंघणवगणधावणधोरणात्तिवईजईणसिक्खियगह, किं ते ? मणसावि उविहंताइं अणेगाइं आससयाइं पासंति”
त्ति तत्र हरिद्रेणवथ-नीलवर्णपांसवः श्रोणिस्त्ररुं च-बालकानां वर्मादिदवरकरूपं कटीस्त्रं, तद्वि प्रायः कालं भवति, सह
कपिलेन-पक्षिविशेषेण यो मज्जरि-विडालः स च तथा पादकुक्कुटः-कुक्कुटविशेषः स च तथा बोडं-कर्पासीफलं तस्य समुद-
गकं-सम्पुटमभिजावस्थं कर्पासीफलमित्यर्थः, तच्चेति द्वन्द्वस्तत एवामित्र इयामो वर्णो येषां ते तथा, इह च सर्वत्र द्वितीयार्थे
प्रथमा, अतस्तानिति, तथा गोधूमो-धान्यविशेषः तद्वद् गौरमङ्गं येषां ते तथा गौरी या पाटला-पुष्पजातिविशेषस्तद्वद्ये गो-
रास्ते तथा ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः, गोधूमगौराङ्गगौरपाटलागौरास्तान्, तथा प्रवालवर्णाश्च-विद्रुमवर्णान् अभिनवपल्लु-
ववर्णान् वा रक्तानित्यर्थः, धूमवर्णाश्च-धूम्रवर्णान् पाण्डुरानित्यर्थः, ‘केइ’त्ति-कांश्चिन्न सर्वानित्यर्थः, इदं च हरीत्यत आर-
भ्य बोण्डशब्दे कल्पिताद्गुरुपकं भवति । १ । तलपत्राणि-तालाभिधानवृक्षपत्राणि रिष्ठा च-मदिरा तद्वद्गणौ येषां ते तलपत्र-
रिष्ठावर्णास्तान्, तथा शालिवर्णाश्च शुक्लानित्यर्थः, ‘मासवण्णा य’त्ति-भस्मवर्णाश्च भापो वा पक्षिविशेषस्तद्वर्णाश्च कांश्चि-
दित्यर्थः, ‘जंपियतिलकीडगाय’त्ति यापिताः-कालान्तरप्रापिता ये तिलाः-धान्यविशेषास्तेषां ये कीटकाः-जीवविशेषास्त-
द्वद् ये वर्णसाधर्म्यात् ते तथा तांश्च यापिततिलकीटकांश्च ‘सोलोयरिडुगा य’त्ति-सावलोकं-सोद्योतं यद्रिष्टुकं-रत्नविशेष-

स्तद्वद्ये वर्णसाधर्म्यात् ते सावलोकरिष्ठास्तांश्च 'पुंडपइया च'त्ति-पुण्डानि-यवलानि पदानि-पादा येषां ते तथा ते एव पुण्ड-
पदिकास्तांश्च, तथा कनकपृष्ठान् कांश्चिदितिरूपकं ।२। 'चक्कागपिट्टवण्ण'त्ति-चक्रवाकः-पश्चिन्निषेवस्तत्पृष्ठस्येव वर्णो येषां
ते तथा तान् सारसवर्णांश्च हंसवर्णां कांश्चिद् इति पद्याद्धे, 'केतित्थ अब्भवण्णे'त्ति कांश्चिदत्राभवणान् 'पक्कतलमेह-
वण्णा य'त्ति-पक्कपत्रो यस्तलः-तालवृक्षः स च मेवश्चेति विग्रहस्तस्येव वर्णो येषां ते तथा तान्, 'पविरलमेहवण्ण'त्ति
क्वचित्पाठः, तथा 'बहुवण्णा केह'त्ति-बध्रवर्णान् कांश्चित्पिङ्गानित्यर्थः, बाहुवर्णानिति क्वचित् दृश्यते, रूपकमिदं ३। तथा
'संझाणुरागसरिस'त्ति-सन्ध्यानुरागेण सदृशान् वर्णत इत्यर्थः, 'सुयसुहगुंजद्धरागसरिसत्थ केह'त्ति-शुकमुखस्य
गुञ्जार्द्धस्य च प्रतीतस्य रागेण-सदृशो रागो येषां ते तथा तान्, अत्र-इह कांश्चिदित्यर्थः, 'एलापाडलगोर'त्ति एलापाट-
ला-पाटलाविशेषोऽथवा एला च पाटला च तद्वत् गौरा ये ते तथा तान्, 'सामलगवणलसामला पुणो केह'त्ति-श्या-
मलता-प्रियङ्गुलता गवलं च-महिषशृङ्गं तद्वत् श्यामलान्-श्यामान् पुनः कांश्चिदिति रूपकं ।४। 'बहवे अन्ने य निहेस'त्ति
एकवर्णेनाव्यपदेश्यानित्यर्थः, अत एवाह 'सामाकासीसरत्तपिय'त्ति-श्यामकाश्च काशीसं-रागद्रव्यं तद्वद्ये ते कासीसा-
स्ते च रक्ताश्च पीताश्च ये ते तथा तान् शबलानित्यर्थः, 'अचंनविसुद्धाविय णं'त्ति-निर्दोषांश्चत्यर्थः गमित्यलङ्कारे 'आह-
ण्णजाइकुलविणीयगयमच्छर'त्ति-आकीर्णानां-त्रवादिगुणयुक्तानां सम्बन्धिनी जातिकुले येषां ते तथा ते च ते विनी-
ताश्च गतमत्सराश्च-परस्परसहनवर्जिता निर्मसका वेति तथा तान्, 'हयवर'त्ति-हयानां-अश्वानां मध्ये वरान् प्रधानानि-
त्यर्थः, 'जहोवदेसकमवाहिणोऽविय णं'त्ति-यथोपदेशक्रममिव-उपदिष्टपरिपाक्यनतिक्रमेणैव चोदुंशीलं येषां ते तथा ता-

नपि च णमित्यलङ्कारे, 'सिक्खाविणीयविणय'ति-शिक्षयेव-अश्वदमकपुरुषशिक्षाकरणादिव विनीतः-अवाप्तः विनयो
येस्ते तथा तान्, 'लंघणवग्गणधावणघोरणतिवईजइणसिक्खियगइ'चि-लङ्घनं गत्तोदीनां वलग्नं-कर्हंनं धावनं-
वेगवद् गमनं घोरणं-चतुस्त्वं गतिविषयं त्रिपदी-मल्लस्येव रत्नभूम्यां गतिविशेषः एतद्रूपा जविनी-वेगवती शिक्षितेव शि-
क्षिता गतिर्येस्ते तथा तान्, किं ते इति किमपरं, 'मणसावि उव्विहंताइ'ति-मनसाऽपि-चेतसाऽपि न केवलं वपुषा
'उव्विहंताइ'ति उत्पतन्ति, 'अणेगाइ आससयाइ'ति न केवलमश्वानैकेशः अपि तु अश्वशतानि पश्यन्ति स्मेति,
गमनिकामात्रमेतदस्य वर्णकस्य भावार्थस्तु बहुश्रुतबोध्य इति । 'पउरगोयर'ति-प्रचुरचरणक्षेत्राः, 'वीणाण ये'त्यादि,
वीणादीनां तन्त्रीसङ्ख्यादिकृतो विशेषः, भंभा-ढक्का 'कोट्टपुडे'त्यादि, कोष्ठपुटे ये पच्यन्ते ते कोष्ठपुटाः-वासविशेषाः तेषां
च, इह यावत्करणादिदं दृश्यं--'पत्तपुडाण य'-पत्राणि तमालपत्रादीनि 'चोयपुडाण य'; 'चोय'ति-त्वक्पुटं-पत्रादिमयं
तद्भाजनं 'तगरपुडाण य एलापुडाण य हरिबेरपुडाण य चंदणपुडाण य कुंकुमपुडाण य ओसीरपुडाण य
चंपगपुडाण य मरुअगपुडाण प दमणगपुडाण य जातिपुडाण य जूहियापुडाण य मल्लियापुडाण य
नोमालियापुडाण य वासंतियापुडाण य केयहपुडाण य कप्परपुडाण य पाडलपुडाण य'त्ति, इह तगरादीनि
गन्धद्रव्याणि गान्धिकप्रसिद्धानि, हिरिबेर-वालकः उसीरं-वेरणीमूलं, केचित्तु पुष्पजातिविशेषाः लोकप्रसिद्धाः, पुष्पजातयश्च
प्रायो यद्यपि बहुदिनक्षमा न भवन्ति तथाऽप्युपायतः कतिपयदिनक्षमाः सम्भाव्यन्ते, न च शुष्कतायामपि तासां सर्वथा
सुगन्धाभाव इति तद्ग्रहणमिहादृष्टमिति, तथा 'बहुस्स'ति-बहोः खण्डादेः पुष्पोत्तरा पयोत्तरा च शर्करामेदावेव, 'कोय-

वगाण य'त्ति-रूतपूरितपटानां प्राचाराः--प्राचरणविशेषा नवतानि जीनानि मलयानि मधुरकाणि चासनविशेषाः, अथवा मलयानि-मलयदेशोत्पन्नाः वल्लविशेषाः, पाठान्तरेण 'मसगाण य'त्ति मशकाः--कृत्तिमण्डिताः बल्लविशेषाः शिलापट्टाः--मसुणशिलाः, 'सुमियस्स'त्ति-कणिकायाः, 'खल्लिणबंघेहि य'त्ति-खलिनैः--कविकैः, 'उचीलणेहि य'त्ति-अवपीडना-भिर्बन्धनविशेषैः, पाठान्तरे 'अहिलानेहिं'-मुखबन्धनविशेषैः 'पडियाणएहि य'त्ति-पटतानकं पर्याणस्याधो यहीयते इति शेषं प्रायः प्रसिद्धं । अथेन्द्रियासंयुतानां स्वरूपास्येन्द्रियासंयुतस्य चाभिधायकं गायकदम्बकं वाचनान्तरेऽधिकमु-पलभ्यते, तत्र--

कलरिभिभयमहुरतंतीतलतालवंसकउहाभिरामेसु । सदेसु रज्जमाणा रमंती सोहंदियवसद्धा ॥ १ ॥
सोहंदियदुदन्तत्तणस्स अह एत्तिओ हवति दोसो । दीविगरुयमसहंतो वह्वंधं तित्तिरो पत्तो ॥ २ ॥
थणजहणवयणकरचरणयणगन्धियविलासियगतीसु । ख्वेसु रज्जमाणा रमंति चक्खिदियवसद्धा ॥ ३ ॥
चक्खिदियदुदन्तत्तणस्स अह एत्तिओ भवति दोसो । जं जलणंमि जलंते पडति पयंगो अबुद्धीओ ॥ ४ ॥
अगुरुवरपवरधूवणउउयमल्लाणुलेवणविहीसु । गंधेसु रज्जमाणा रमंति घाणिंदियवसद्धा ॥ ५ ॥
दियदुदन्तत्तणस्स अह एत्तिओ हवह दोसो । जं ओसहिगंधेणं चिलाओ निद्धावती उरगो ॥ ६ ॥
तित्त-कडुयं कसायंब महुरं बहुलज्जेपेज्जेज्जेसु । आसायंमि उ गिद्धा रमंति जिहिंभदियवसद्धा ॥ ७ ॥
जिहिंभ-दियदुदन्तत्तणस्स अह एत्तिओ हवह दोसो । जं गललगुक्खित्तो फुरह थलविरल्लिओ मच्छो ॥ ८ ॥ उउ-

भयमाणसुहेहि य सविभवहियगमणनिव्वुइकरेसु । फासेसु रत्तमाणा रमंति फासिदियवसद्धा ॥ ९ ॥
 फासिदियदुद्धंतत्तणस्स अह एत्तिओ हवइ दोसो । जं खणइ मत्थयं कुंजरस्स लोहं कुसो तिव्वलो ॥ १० ॥
 कलरिभियमहुरंतंतीतलतालवंसकउहाभिरामेसु । सद्धेसु जे न गिद्धा वसद्धमरणं न ते मरए ॥ ११ ॥
 थणजहणवयणकरचरणयणगन्धियविलासियगतीसु । रूवेसु जे न रत्ता वसद्धमरणं न ते मरए ॥ १२ ॥
 अगरुवरपवरधूवणउउयमल्लाणुलेवणविहीसु । गंधेसु जे न गिद्धा वसद्धमरणं न ते मरए ॥ १३ ॥ तित्त-
 कडुयं कसायंब महुरं बहुलज्जपेज्जलेज्जेसु । आसाये जे न गिद्धा वसद्धमरणं न ते मरए ॥ १४ ॥ उउभ-
 यमाणसुहेसु य सविभवहियगमणनिव्वुइकरेसु । फासेसु जे न गिद्धा वसद्धमरणं न ते मरए ॥ १५ ॥
 सद्धेसु य भइयपावएसु सोयविसयं उवगएसु । तुट्टेण व रुट्टेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ १६ ॥ रूवेसु
 य भइगपावएसु चक्खुविसयं उवगएसु । तुट्टेण व रुट्टेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ १७ ॥ गंधेसु य
 भइयपावएसु घाणविसयं उवगएसु । तुट्टेण व रुट्टेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ १८ ॥ रसेसु य भइ-
 यपावएसु जिह्मविसयं उवगएसु । तुट्टेण व रुट्टेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ १९ ॥ फासेसु य भइ-
 यपावएसु कायविसयं उवगएसु । तुट्टेण व रुट्टेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ २० ॥ एवं खल्ल जंबू !
 समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपत्तेणं सत्तरसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते त्तिव्वेमि ॥ सूत्रम-
 १४१ ॥ सत्तरसमं नायज्झयणं समत्तं ॥ १७ ॥

‘कलरिभियमहुरन्तर्तितलतालवंसककुहाभिरामेसु’ति-कलाः-अत्यन्तश्रवणहृदयहराः अन्यक्तृष्वनिरूपा अथवा कलावन्तः-परिणामवन्त इत्यर्थः रिमिताः-स्वरघोलनाप्रकारवन्तः मधुरा-श्रवणसुखकरा ये तन्त्रीतलतालवंशाः ते तथा, तत्र तन्त्री-वीणा तलतालाः-हस्ततालाः अथवा तलाः-हस्ताः तालाः-कंसिकाः वंशाः-त्रेणवः, इह च तन्त्र्यादयः कलादिभिः शब्दधर्मैर्विशेषिताः शब्दकारणत्वात्ति च ते ककुदाः-प्रधानाः स्वरूपेणाभिरामाश्च-मनोज्ञा इति कर्मधारयोऽतस्तेषु, रमन्ति-रति कुर्वन्तीति इति योगः, ‘स्रद्धेसु रज्जमाणा रमन्ति सोऽद्विद्यवसट्ट’ति-शब्देषु-मनोज्ञध्वनिषु श्रोतोविषयेषु रज्यमाना-रागवन्तः श्रोत्रेन्द्रियस्य वशेन-चलेन क्रताः-पीडिता इति विग्रहः, ये शब्देषु रज्यन्ते-तत्कारणेषु तन्त्र्यादिषु श्रोत्रेन्द्रियवशाद्रमन्ते इति वाक्यार्थः, अनेन च कार्यतः श्रोत्रेन्द्रियस्वरूपमुक्तं ॥ ‘सोऽद्विद्यदुन्दतत्तणस्स अह एत्तिओ हवइ दोसो । दीवियरुयमसहन्तो चहब्धं तित्तिरो पत्तो’ ॥ २ ॥ कण्ठ्या, नवरं शाकुनिकपुरुषसम्बन्धी पञ्जरस्थ-तित्तिरो द्वीपिका उच्यते तस्य यो स्वस्तमसहमान, स्वनिलयान्निर्गतो वर्ध-मरणं बन्धं च-पञ्जरबन्धनं प्राप्त इत्यर्थः । ‘थणजघणचयणकरं चरणनयणगन्धिविलसियगईसु’ति-स्तनादिषु तथा गर्वितानां-सौभाग्यमानवतीनां स्त्रीणां या विलसिता-जातविलासाः सविकारा गतयस्तासु चेत्यर्थः । ‘रूवेसु रज्जमाणा रमन्ति चर्विखदियवसट्टा’ प्रतीतमेव, ‘चर्विखदियदुन्दतत्तणस्स अह एत्तिओ हवइ दोसो । जं जलणंमि जलंते पडइ पयंगो अबुद्धीओ ॥ ४ ॥’ कण्ठ्या, अगुरुवर-पवरधूवणउउयमल्लाणुलेवणविहीसु । गंधेसु रज्जमाणा रमन्ति घाणिदियवसट्टा ॥५॥’ कण्ठ्याः, नवरं अगुरुवरः-कृष्णागरः प्रवरधूपनानि-गन्धयुक्चन्द्रपुदेशविरचितः धूपविशेषः, ‘उउय’ति-कृतौ २ यान्मुपचितानि तानि आर्तवानि मालयानि-

जात्यादिकुसुमानि अनुलेपनानि च-श्रीखण्डकुङ्कुमादीनि विधयः-एतत्प्रकारा इति ॥ 'घार्णिदियदुदन्तत्तणस्स अह
 एत्तिओ भवति दोसो । जं ओसहिगंधेणं चिलाओ निद्धावई उलगो' ॥६॥ कण्ठ्या; तित्तकडुअं कसायंबमहुरं
 बहुखल्लपेज्जलेज्जेसु । आसायंमि उ गिद्धा रमंति जिडिंभदियवसद्धा' ॥७॥ पूर्ववत्, नवरं तिक्तानि-निम्बकटु-
 कादीनि कटुकानि-शृङ्गवेरादीनि कषयाणि-मुद्गगादीनि अम्लानि-तक्रादिसंस्कृतानि मधुराणि-खण्डादीनि स्वाद्यानि-
 कूरमोदकादीनि पेयानि-जलमद्यदुग्धादीनि लेह्यानि-मधुशिखरिणीप्रभृतीनि आस्वादे-रसे । 'जिडिंभदियदुदन्तत्तणस्म अह
 एत्तिओ भवई दोसो । जं गललगुक्खित्तो फुरई थलविरेल्लिओ मच्छो ॥८॥ कण्ठ्या, नवरं गलं-बिडिषं तत्र लग्नः कण्ठे
 चिद्धत्वात् उत्क्षिप्तो-जलादुद्धृतस्ततः कर्मधारयः, स्फुरति-स्पन्दते स्थले-भृतले 'विरेल्लिओ'त्ति प्रसारितः क्षिप्त इत्यर्थः
 यः स तथा ॥ 'उउभयमाणसुहेसु य सविभवहियमणनिव्वुहकरेसु फासेसु रज्जमाणा रमंति फासिदिय-
 वसद्धा' ॥ ९ ॥ कण्ठ्या, नवरं ऋतुषु-हेमन्तादिषु मज्जमानानि सुखानि-सेव्यमानानि सुखानि-सुखकराणि तानि तथा तेषु,
 सविभवानि-समृद्धिशुक्तानि महाधनानीत्यर्थः, हितकानि-प्रकृत्यनुकूलानि सविभवानां वा-श्रीमतां हितकानि यानि तानि
 तथा मनसो निर्वृत्तिकराणि यानि तानि तथा ततः पदत्रयस्य तद्द्वयस्य वा कर्मधारयोऽस्तस्तेषु, सक्वचन्दनाङ्गनावसन-
 तूल्यादिषु द्रव्येष्विवति गम्यते, 'फासिदियदुदन्तत्तणस्स अह एत्तिओ हवई दोसो । जं खणइ मत्थयं कुंजरस्स लोहं कुसो
 तिक्खो ॥ १० ॥' भावना प्रतीतिव, अथेन्द्रियाणां संवरे गुणमाह-'कलरिभियमहुरतंतीतलतालवंसककुहाभिरामेसु । सहेसु
 जे न गिद्धा वसद्धमरणं न ते मरण' ॥११॥ पूर्ववत्, नवरमिह तन्व्यादयः शब्दकारणत्वेनोपचाराच्छब्दा एव विवक्षिता

अतः शब्देऽस्मिन्नेतस्य विशेषणतया व्याख्येयाः, तथा वशेन-इन्द्रियपारतन्त्र्येण कृताः-पीडिता वशात्ताः वशं वा-विषय-
पारतन्त्र्यं कृताः-प्राप्ता वशात्ताः, तथा मरणं वशात्तमरणं वशं चर्मणं वा न ते 'भरए'ति श्रियन्ते छान्दस्योदेकवचन-
प्रयोगेऽपि बहुवचनं व्याख्यातमिति, 'शृणुजघर्णवयणकरचरणंनयणगघियविलासियगईसु । रुवेसु जे न रत्ता वसहुमणं न ते
मरए ॥ १२ ॥' एवमन्यास्तिस्त्री गीथाः पूर्वोक्तार्था वाच्याः, उपदेशमिन्द्रियाश्रितमाह-'सदेसु यं भदयपावएसु सोयविसयं
उवगएसु । तुहुणं वं रुहुणं वं समेणं संया नं होयवं ॥ १६ ॥' कण्ठ्या, नवरं भद्रकेषु-मनोजेषु पापकेषु-अमनोजेषु क्रमेण
तुष्टेन-रागवता रुष्टेन-रोषवतेति, एवमन्या अपि चतस्रोऽध्येतव्या इति । इह विशेषोपनयमेवमाचक्षते-'जह सो कालियदीवो
अणुवमसोक्खो तहेंव जइधम्मो । जहं आसा तहं साहं वेणियवडुण्कुल्लेकारिजणा ॥ १ ॥ जहं सदाइअगिद्धां पत्ता नो पास-
बंधणं आसा । तहं विसएसु अगिद्धा बज्झति न कम्मणां साह ॥ २ ॥ जहं सच्छंदविहारो आसाणं तहं यं इहं वरमुणीणं ।
जरमरणाइं विवज्जिय संपत्ताणंदनिवाणं ॥ ३ ॥ जहं सदाइसु गिद्धा बद्धा आसा तहेंव विसयरया । पावेति कम्मबंधं परमा-
सुहकारणं धोरं ॥ ४ ॥ जहं ते कालियदीवाणीयां अन्नत्थं दुहगणं पत्ता । तहं धम्मपरिब्भट्ठा अधम्मपत्ता इहं जीवा ॥ ५ ॥
पावेति कम्मनरवइवसया संसारवाहयालीए । आसप्पमंदहि व नेरइयाइहि दुक्खांइ ॥ ६ ॥' [यथा स कालिकदीपोऽनुपम-
सौख्यस्तथा यतिधर्मः । यथाऽध्यास्तथा साधवः वणिज इवानुकूलकारिणो जनाः ॥ १ ॥ यथा शब्दाद्येषु अंगुद्धाः प्राप्ता न
पाशबंधनं अध्याः । तथा विषयेषु अंगुद्धा बध्यन्ते न कर्मणां साधवः ॥ २ ॥ यथा स्वच्छन्दविहारोऽस्मानां तथाचैव वर-
मुनीनां । जरांमरणानि विवर्ज्य संप्राप्तोऽनन्दं निर्वाणं ॥ ३ ॥ यथा शब्दादिषु गृद्धा बद्धा अध्यास्तथैव विषयस्ताः ।

प्राप्नुवन्ति कर्मबन्धं परं मासुखकार्णं घोरम् ॥ ४ ॥ यथा ते कालकद्वीपात् नीता अन्यत्र दुःखगणं प्राप्तः । तथा धर्मपरिभ्रष्टाः
अधर्मप्राप्ता इह जीवाः ॥ ५ ॥ प्राप्नुवन्ति कर्मनरपतिवशगताः संसारवाह्यालो अश्वप्रमदकैरिव नैरयिकादिभिर्दुःखानि ॥ ६ ॥
इति सप्तदशं ज्ञातं विवरणतः समाप्तम् ॥ १७ ॥

१८-श्रीसुसुमाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ।

अथाष्टादशमारभ्यते, अस्य चायं पूर्वेण सहायमभिसम्बन्धः-पूर्वस्मिन्निन्द्रियवशवर्त्तिनामितरेषां चानर्थेतरावुक्ताविहं तु
लोभवशवर्त्तिनामितरेषां च तावेवोच्येते इत्येवंसम्बद्धमिदम्—

जतिं णं भंते ! समणेणं० सत्तरसमंस्स अयमट्ठे पणणत्ते अट्ठारसमंस्य के अट्ठे पन्नत्ते ? एवं खल्लु जंब्बु !
तेणं कालेणं २ रायणिहे णामं नयरे होत्था, वण्णंओ, तत्थं णं धण्णे सत्थवाहे भद्दा भारिया, तस्स णं
धण्णस्स सत्थवाहस्स पुत्ता भद्दाए अत्तया पंच सत्थवाहदारगा होत्था, तं०-धणे धणपाले धणदेवे धणगोवे
धणरक्खिए, तस्स णं धणस्स सत्थवाहस्स धूया भद्दाए अत्तया पंचण्हं पुत्ताणं अणुमग्गजातीया सुंसु-
माणामं दारिया होत्था सुमालपाणिपाया, तस्स णं धणस्स सत्थवाहस्स चिल्लए नामं दासचेडे होत्था
अहीणपंचिदियसरीरे मंसोवचिए बालकीलावणकुसले यावि होत्था, तते णं से दासचेडे सुंसुमाए दारियाए
बालग्गाहे जाए यावि होत्था, सुंसुमं दारियं कडीए गिण्हति २, बह्हि दारएहि य दारियाहि य डिम-

एहि य डिभियाहि य कुमारएहि य कुमारियाहि य सद्धि अभिरममाणे २ विहरति, तते णं से चिलाए दासचेडे तेसि बहूणं दारियाण य ६ अप्पेगतियाणं खल्लए अवहरति, एवं वट्टए आडोलियातो तेंदुसए पोतुल्लए साडोल्लए अप्पेगतियाणं आभरणमल्लालंकारं अवहरति अप्पेगतिया आउससति एवं अवहसइ निच्छोडेति निबभच्छेति तज्जेति अप्पे० तालेति, तते णं ते बहवे दारगा य ६, रोयमाणा ण ५, साणं २, अम्मापिऊणं णिवेदेंति; तते णं तेसि बहूणं दारगाण य ६, अम्मापियरो जेणेव धण्णे सत्थवाहे तेणेव उवा० धण्णं सत्थवाहं बहूहिं खल्लणाहि य रुंटाणाहि य उवलंभाणा य खेज्जमाणा य रुंटाणा य उवलंभाणा य धणणस्स एयमट्ठं णिवेदेंति, तते णं धण्णे सत्थवाहे चिलायं दासचेडं एयमट्ठं सुज्जो २, णिवारेंति णो चेव णं चिलाए दासचेडे उवरमति, ततेणं से चिलाए दासचेडे तेसि बहूणं दारगाण य ६, अप्पेगतियाणं खुल्लए अवहरति जाव तालेति, तते णं ते बहवे दारगा य ६, रोयमाणा य जाव अम्मापिऊणं णिवेदेंति, तते णं ते आसुरुत्ता ५ जेणेव धण्णे सत्थवाहे तेणेव उवा० २ त्ता, बहूहिं खिज्ज जाव एयमट्ठं णिवेदेंति, तते णं से धण्णे सत्थवाहे बहूणं दारगाणं ६, अम्मापिऊणं अंतिए एयमट्ठं सोच्चा आसुरुत्ते चिलायं दासचेडं उच्चावयाहिं आउसणाहिं आउसति उद्धंसति णिबभच्छेति निच्छोडेति तज्जेति उच्चावयाहिं तालणाहिं तालेति सातो गिहातो णिच्छुभति ॥ सूत्रम्-१४२ ॥ तते णं से चिलाए दासचेडे सातो गिहातो निच्छूढे समाणे रायगिहे नयरे सिंघाडए जाव पहेसु देवकुलेसु य सभासु य पवासु य जूयखलएसु य

वेसाघरेसु य पाणघरएसु य सुहंसुहेणं परिवडुत्ति, तते णं से चिलाए दासचेळे अणोहट्टिए अणिवारिए
 सच्छंदमई सहरप्पयारी मज्जपसंगी चोळपसंगी मंसपसंगी जूयप्पसंगी वेसापसंगी परदारप्पसंगी जाए
 यावि होत्था, तते णं रायगिहस्स नगरस्स अदूरसामंते दाहिणपुरत्थिमे दिसिभाए सीहगुहा नामं चोर-
 पल्ली होत्था विसमगिरिकडगकोडंबसंनिचिट्ठा वंसीकलंकपागारपरिक्खित्ता छिण्णसेलविसमप्पवायफरि-
 होवगूढा एगदुवारा अणेगखंडी विदितजणणिगमपवेसा अडिंभतरपाणिया सुदुल्लभजलपेरंता सुबहुस्सवि-
 कूथियचलस्स आगयस्स दुप्पहंसा यावि होत्था, तत्थ णं सीहगुहाए चोरपल्लीए विजए णामं चोरसेणावती
 परिचसति अहम्मिए जाव अधम्मे केऊ समुट्टिए बहुणगरणिगयजसे सूरे दढप्पहारी साहसीए सहवेही,
 से णं तत्थ सीहगुहाए चोरपल्लीए पंचणहं चोरसयाणं आहेवचं जाव विहरति, तते णं से विजए तद्धरे
 चोरसेणावती बहूणं चोराण य पारदारियाण य गंठिभेयगाण य संधिच्छेयगाण य खत्तखणगाण य राया-
 वगारीण य अणधारगाण य बालघायगाण य वीसंभघायगाण य जूयकाराण य खंडरक्खाण य अन्नैसिं च
 बहूणं छिन्नभिन्नबहिराहयाणं कुडंगे यावि होत्था, तते णं से विजए तद्धरे चोरसेणावती रायगिहस्स
 दाहिणपुरच्छिमं जणवयं बहूहिं गामघाएहि य नगरघाएहि य गोग्गहणेहि य बंदिग्गहणेहि य पंथ-
 कुट्टणेहि य खत्तखणणेहि य उवीलेमाणे २, विद्धंसेमाणे २, णित्थाणं णिद्धणं करमाणे विहरति; तते णं से
 चिलाए दासचेळे रायगिहे बहूहिं अत्थाभिसंकीहि य चोळाभिसंकीहि य दाराभिसंकीहि य धणिएहि य

जुहूकरेहि य परब्रह्मवर्मणे २ रायगिहाओ नगरीओ गिगच्छति २ जेणेन सीहगुफा चोरपल्ली तेणेव उवा०
२ विजयं चोरसेणावतीं उवसंपज्जित्ताणं विहरति, तते णं से चिलाए दासवेडे विजयहस चोरसेणावइस्स
अग्गे असिलहुगुगहे जाए यावि होत्था, जाहेविय णं से विजए चोरसेणावती गामघायं वा जाव पंथकोट्टि
वा काउं वच्चति ताहेविय णं से चिलाए दासवेडे सुबहुं पि हु कूवियबलं हयविमहिय जाव पडिसेहिति,
पुणरवि लद्धे कयकज्जे अणहसमग्गे सीहगुहं चोरपल्लि हव्वमगच्छति, तते णं से विजए चोरसेणावती
चिलायं तंकरं बहूइओ चोरविज्जाओ य चोरमंते य चोरमायाओ चोरनिगडीओ य सिक्खावेइ, तते णं से
विजए चोरसेणावइ अन्नया कयाइ कालधम्मणा संजुत्ते यावि होत्था, तते णं ताइ पंचचोरसयातिं विजयस्स
चोरसेणावइस्स महयां २, इड्डीसक्कारसमुदणं गीहरणं करेति २, बहूइ लोइयातिं मयकिचाइं करेइ २, जाव
विगयं सोया जाया यावि होत्था, तते णं ताइ पंच चोरसयातिं अन्नमन्नं सदावेति २ एवं व०-एवं खलु
अम्मं देवा० ! विजए चोरसेणावइ कालधम्मणा संजुत्ते अयं च णं चिलाए तंकरे विजएणं चोरसेणावइणां
बहूइओ चोरविज्जाओ य जाव सिक्खाविए तं सेयं खलु अम्मं देवाणुप्पिया ! चिलायं तंकरं सीहगुहाए
चोरपल्लीए चोरसेणावइत्ताए अभिसिंचित्तए ति कट्टु अन्नमन्नस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति २, चिलायं तीए सीह-
गुहाए चोरसेणावइत्ताए अभिसिंचति, तते णं से चिलाए चोरसेणावती जाए अहम्मिए जाव विहरति,

१ ० इ २ ता अ ।

तए णं से चिलाए चोरसेणावती चोरणांयगे जाव कुडंगे यावि होत्था, से णं तत्थ सीहगुहाए चोरपल्लीए
 पंचणहं चोरसयाण य एवं जहा विजओ तहेव संबं जाव रायगिहस्स दाहिणपुरच्छिमिल्लं जणवयं जाव
 णित्थानं निद्धणं करेमाणे विहरति ॥ सूत्रम्-१४३॥ तते णं से चिलाए चोरसेणावती अन्नया कयाइं विपुलं
 असण ४, उवक्खडावेत्ता पंच चोरसए आमतेइ तओ पच्छा एहाए कयबलिकम्मे भोयणमंडवंसि तेहिं
 पंचहिं चोरसएहिं सिद्धिं विपुलं असणं ४ सुरं च जाव पसणं च आसाएमाणे ४, विहरति; जिमिय-
 मुत्तुत्तराणए ते पंच चोरसए विपुलेणं धूवपुप्फगंधमल्लालंकारेणं सक्कारेति सम्माणेति २, एवं व०-एवं खलु
 देवी० ! रायगिहे णयेरे णामं सत्थवाहे अहुं, तस्स णं धूया भदाए अत्तया पंचणहं पुत्ताणं
 अणुमग्गजातिया सुंसुमाणामं दारिया यावि होत्था अहीणा जाव सुख्खा, तं गच्छामो णं देवा० !
 धणस्स सत्थवाहस्स गिहं विलुंपामो तुभं विपुले धणकण जाव सिलप्पवालं ममं सुंसुमा दारिया,
 तते णं ते पंच चोरसया चिलांयस्स० पडिसुणेंति, तते णं से चिलाए चोरसेणावती तेहिं पंचहिं
 चोरसएहिं सिद्धिं अल्लचम्मं दुरुहति २, पुब्बावरणहकालसमयसि पंचहिं चोरसएहिं सिद्धिं सण्णद्ध जाव
 गहियाउहपहरणा माइयंगोमुहिएहिं फलएहिं णिकट्टाहिं असिलट्टीहिं असगएहिं तोणेहिं सजीवेहिं
 धणूहिं समुक्खित्तेहिं सेरेहिं समुल्लालियाहिं दीहाहिं ओसांरियाहिं उरुधंटियाहिं छिप्पतुरेहिं वज्जमाणेहिं
 महया २ उक्खिड्डीसीहणायचोरकलकलरं जाव सइरवभूयं करेमाणा सीहगुहातो चोरपल्लीओ पडिनि-

कत्वमति २, जेणेव रायगिहे नगरे तेणेव उवा० २, रायगिहस्स अदूरसामंते एगं महं गहणं अणुपविसति २, दिवसं खवेमाणा चिह्णति, तते णं से चिलाए चोरसेणावई अद्धरत्तकालसमयंसि निसंतपडिनिसंतसि पंचहिं चोरसएहिं सद्धिं माइयगोमुहितेहिं फलएहिं जाव मूइआहिं उरुधंदियाहिं जेणेव रायगिहे पुरत्थिमिल्ले दुवारें तेणेव उवा० २, उदगवत्थि परामुसति आयंते ३ तालुग्घाडणिविज्जं आवाहेइ २, रायगिहस्स दुवारकवाडे उदएणं अच्छोडेति कवाडं विहाडेति २, रायगिहं अणुपविसति २, महया २, सदेणं उग्घोसेमाणे २, एवं व०-एवं खलु अहं देवा० ! चिलाए णामं चोरसेणावई पंचहिं चोरसएहिं सद्धिं सीहगुहातो चोरपल्लीओ इह हव्वमागए धणस्स सत्थवाहस्स गिहं घाउकामे तं जो णं णवियाए माउयाए दुद्धं पाउकामे से णं निगगच्छउ त्ति कट्ठु जेणेव धणस्स सत्थवाहस्स गिहे तेणेव उवा० २, धणस्स गिहं विहाडेति, तते णं से धण्णे चिलाएणं चोरसेणावतिणा पंचहिं चोरसएहिं सद्धिं गिहं घाइज्जमाणं पासति २, भीते तत्थे ४, पंचहिं पुत्तेहिं सद्धिं एगंतं अवक्कमति, तते णं से चिलाए चोरसेणावती धणस्स सत्थवाहस्स गिहं घाएति २ सुबहुं धणकणग जाव सावएज्जं सुंसुमं च दारियं गेण्हति २ ता रायगिहाओ पडिणिक्खमति २ जेणेव सीहगुहा तेणेव पहारेत्थ गमणाए ॥ सूत्रम्-१४४ ॥

सर्वं सुगमं नवरं 'खुल्लए'ति-कपर्दकविशेषान् 'वर्तकान्'-जत्वादिमयगोलकान् 'आडोलियाउ'ति-रुद्धा उन्नइया इति वा योज्यते, 'तेंदूसए'ति-कन्दुकान्, 'पोत्तुल्लए'ति-वस्त्रमयपुत्रिका अथवा परिधानवस्त्राणि, 'साडोल्लए'ति-

उत्तरीयवस्त्राणि, 'खेज्जणाहि य' 'त्ति-खेदनाभिः-खेदसंस्त्रचिकाभिः-रुदनादिभिः-रुदितप्रायाभिरुपालम्भनाभिः-
 युक्तमेतद्भवादृशमित्यादिभिरिति 'अणोहट्टए' 'त्ति-अकार्ये प्रवर्त्तमानं तं हस्ते गृहीत्वा योऽपहरति-व्यावर्त्तयति तदभावा-
 दनपहर्त्तृकः अनपघट्टको वा वाचा निवारयितुरभावादनिवारकः, अत एव स्वच्छन्दमतिः-निरर्गलबुद्धिरत एव स्वैरप्रचारी
 स्वच्छन्दविहारी, 'चोज्जपसंगे' 'त्ति-चौर्यप्रसक्तः, अथवा 'चोज्ज' 'त्ति-आश्रयेषु कुहेटकेषु प्रसक्त इत्यर्थः, 'विसमगिरिकङ्क-
 कोलंबसन्निविट्ठ' 'त्ति-विषमो योऽसौ गिरिकटकस्य-पर्वतनितम्बस्य कोलम्बः-प्रान्तस्तत्र सन्निविष्टा-निवेशिता या सा तथा,
 कोलम्बो हि लोकेऽवनतं वृक्षशाखाग्रमुच्यते इह चोपचारतः कटकाग्रं कोलम्बो व्याख्यातः, 'वंसीकलंकपागारपरि-
 क्खित्त' 'त्ति वंशीकलङ्का-वंशजालीमयी वृत्तिः सैव प्राकारस्तेन परिक्षिप्ता-वेष्टिता या सा तथा, पाठान्तरे तु वंशीकृत-
 प्राकारेति, 'छिन्नसेलविसमप्पवायपरिहोवगूढ' 'त्ति-छिन्नो-विभक्तोऽवयवान्तरापेक्षया यः शैलस्तस्य सम्बन्धिनो ये
 विषमाः प्रपाता-गर्त्ताः त एव परिखा तयोपगूढा-वेष्टिता या सा तथा, एकद्वारा-एकप्रवेशनिर्गममार्गा, 'अणेगखंडि' 'त्ति-
 अनेकनश्यन्ननिर्गमपद्वारा विदितानामेव-प्रतीतानां जनानां निर्गमप्रवेशौ यस्यां द्वेरिकादिभयात् क्षां तथा, अभ्यन्तरे पानीयं
 यस्याः सा तथा, सुदुर्लभं जलं पर्यन्तेषु-बहिःपार्श्वेषु यस्याः सा तथा, सुबहोरपि 'कूवियबलस्स' 'त्ति-मोषव्यावर्त्तकसैन्य-
 स्यागतस्य दुष्प्रभ्वस्या, वाचनान्तरे पुनरेवं पठ्यते-' जत्थ चउरंगबलनिउत्तावि कूवियबला हयमहियपवरवीर-
 घाइयनिचडियचिन्धधयचडया कीरंति' 'त्ति-अत्र चतुर्णामङ्गानां हस्त्यश्वरथपदातिलक्षणानां यद्गलं-सामर्थ्यं तेन
 नियुक्तानि-नितरां सङ्गतानि यानि तानि तथा, 'कूवियबल' 'त्ति-निवर्त्तकसैन्यानीति, 'अधम्मिए' 'त्ति-अधर्मेण चरतीत्य-

धार्मिकः, यावत्करणं 'अधस्मिन्' अधर्मिणोऽतिशयेन निर्द्धर्मो निस्तृणशर्मकारित्वात्, 'अधर्ममकुर्वाह'—अधर्ममा-
ख्यातुं शीलं यस्य स तथा, 'अधर्ममाणुए'—अधर्मं कर्तव्येऽनुज्ञा—अनुमोदनं यस्य सोऽधर्मोऽनुज्ञः अधर्मानुगो वा
'अधर्ममपलोई' अधर्ममेवं प्रलोकायितुं शीलं यस्यांसां धर्मप्रलोकी 'अधर्मपलज्जे'—अधर्मप्रायेषु कर्मसु प्रकर्षणं
रज्यते इत्यधर्मप्रजनः, रलयोरैवयमितिकृत्वा रस्य स्थाने लकारः, 'अधर्मसीलसमुदायारे'—अधर्म एव शीलं—स्वभावः
समुदाचारश्च यत्किञ्चनानुष्ठानं यस्य स तथा, 'अधर्मेण च व विट्ति कप्पेमाणे विहरति'—अधर्मेण—पापेन सावधा-
नुष्ठानेनैव दहनाङ्कननिर्लाञ्छनादिना कर्मणा वृत्ति—वर्तनं कल्पयन्—कुर्वणो विहरति—आस्ते स्म 'हणछिदिभिदवियत्तए'—
हन—विनाशं छिन्द—द्विधा कुरु भिद—कुंतादिना भेदं विधेहीत्येवं परानपि प्रेरयन् प्राणिनो विक्रन्ततीति हनच्छिन्दमिन्द-
विकर्त्तकः, हनेत्यादयः शब्दाः संस्कृतेऽपि न विरुद्धाः, अनुकरणरूपत्वादेयां, 'लोहियपाणि'—प्राणविकर्त्तनो (नतो)
लोहितो रक्तरक्ततया पाणी—हस्तौ यस्य स तथा, 'चंडे'—चण्डः उत्कटरोषत्वात्, 'रुहे'—रौद्रो निस्तृणत्वात्, क्षुद्रः
क्षुद्रकर्मकारित्वात्, साहसिकः—असमीक्षितकारित्वात्, 'उक्कचणवंचणमायानियडिकवड्कूडसाइसंपओगबहुले'
उत्कंश्चनमुत्कोचा, मुग्धं प्रति तत्प्रतिरूपदानादिकमसद्व्यवहारं कर्तुं प्रवृत्तस्य पार्श्ववर्त्तिविक्षणभयात् क्षणं यत्तदकरणं
तदुत्कंश्चनमित्यन्ये, वञ्चनं—प्रतारणं माया—परवञ्चनबुद्धिः निकृतिः—वक्तव्यया कुक्कुटादिकरणं अधिकोपचारकरणेन परच्छलन-
मित्यन्ये मायाप्रच्छादनार्थं मायान्तरकरणमित्यन्ये कपटं—वेषादिविपर्ययकरणं कूटं कोर्षापिणतुलाव्यवस्थापत्रादीनामन्यथा-
करणं 'साइ'ति—अविश्रम्भः, एषा सम्प्रयोगः—प्रवर्त्तनं तेन बहुलः स वा बहुलो यस्य स तथा, 'निस्सीले'—अपगतशुभ-

स्वभावं: 'निष्ठवं' - अणुव्रतं रहितः, 'निर्गुणो' - गुणव्रतं रहितः, 'निष्पञ्चकं' खणपोसं हो व वा से' - अविद्यमान पौरुषादि-
 प्रत्याख्यानोऽसत्पर्वदिनोपवासश्चेत्यर्थः, 'बहूणं दुपयचें उण्यमियपसुपं' खिसिरीसंवाणं घायाए वहाए उच्छायणयाए अधम्म-
 केज्जसमुट्ठिए' ति प्रतीतं नवरं घातः - प्रहारी वधो - हिंसा व्यत्ययो वा उच्छादना - जातेरपि व्यवच्छेदनं तदर्थं 'अधम्ममे' केतुः
 पापप्रधानः केतुः - ग्रहविशेषः स इव यः स तथा, द्विपदादिसंचानां हि क्षयाय यथा केतुग्रहः समुद्रच्छति तथाऽयं समुत्थित
 इति भावना, बहुनगरेषु निर्गतं - जनमुखांनिःसृतं यशः - ख्यातिर्यस्य स तथा, सरो - विक्रमी दृढप्रहारी - गाढप्रहारः, शब्द
 लक्षीकृत्य विध्यति यः सः शब्दवेधी, चौरादीन्येकादशपदानि प्रतीतानि, नवरं ग्रन्थिभेदकाः - न्यासकांन्यथाकारिणः
 घुर्धुरं कादिना वा वे ग्रन्थीन् छिन्दन्ति, सन्धिच्छेदका ये गृहभित्तिसन्धीन् विदारयन्ति, क्षात्रखानंका ये सन्धानवर्जितभित्तीः
 काणयन्ति, 'अणधारयं' ति क्रणं - व्यवहरकदेयं द्रव्यं तद्ये तेषां धारयन्ति, खंडरक्षा - दण्डपाशिकाः, तथा छिन्ना - हस्तादिषु
 भिन्ना नासिकादौ बाह्याः देशात् देशात् आहता - दण्डादिभिः ततो द्रव्यं; कुडंगं - वंशादिगहनं तद्वद्यो दुर्गसत्त्वेन रक्षार्थमाश्रयणीय-
 त्वसाधर्म्यात् स तथा, 'नित्याणं' ति - स्थानभ्रष्टं, 'अगगअसिलट्टिगाहि' ति - पुरस्तात् खड्गयष्टिग्राहः अथवा अग्र्यः - प्रधानः,
 'अल्लचम्मं दुरुहति' ति आर्द्र चम्मरीहति माङ्गल्यार्थमिति, 'माइय' ति - ककारस्य स्थार्थिकत्वात्, 'माइ' ति - रुक्षादिवाल-
 युक्तत्वात् पक्षमलानि तानि च तानि 'गोमुहीअ' ति - गोमुखवदुरः प्रच्छादकत्वेन कृतानि गोमुखितानि चेति कर्मधारय-
 स्ततस्तैः फलकैः - स्फुरकैः, अत्रार्थे वाचनान्तराण्यपि सन्ति तानि च विमर्शनीयानीति, गमनिकैवेयं, निकृष्टाभिः - कोशा-
 द्बहिष्कृताभिरासियष्टिभिः असङ्गतैः - स्कन्धावस्थितैस्तूणैः - शरमस्त्रादिभिः सजीवैः - कोट्यारोपितप्रत्यञ्चैर्द्वेजुभिः समुत्क्षिप्तैः -

निसर्गार्थमाकृष्टैः शरद्वैः सकाशाच्छरैः-बाणैः 'समुच्छासियाहिं'ति-प्रहरणविशेषाः, 'ओसारियाहिं'ति-प्रलम्बीकृताभिः ऊरुध्वंटाभिः-जङ्घाघण्टाभिः 'छिप्पत्तूरैणं'ति-क्षिप्ततूरैण, द्रुतं वाद्यमानेन तूरैणेत्यर्थः, प्रतिनिःक्रामन्ति, इह बहुवचनं चौरव्यक्त्यपेक्षया अन्यथा चौरसेनापतिप्रक्रमादेकवचनमेव स्यादिति ।

तते नं से धणणे सत्थवाहे जेणेव सए गिहे तेणेव उवा० २, सुबहुं धणकणगं सुंसुमं च दारियं अव-
हरियं जाणित्ता महत्थं २, पाहुडं गहाय जेणेव णगरगुत्तिया तेणेव उवा० २, तं महत्थं पाहुडं जाव उवणेंति
२ एवं व०-एवं खलु देवा० ! चिलाए चोरसेणावती सीहगुहातो चोरपल्लीओ इहं हव्वमागम्म पंचहिं
चोरसएहिं सद्धिं मम गिहं घाएत्ता सुबहुं धणकणगं सुंसुमं च दारियं गहाय जाव पडिगए, तं इच्छामो
णं देवा० ! सुंसुमादारियाए कूवं गमित्तए, तुब्भे नं देवाणुप्पिया ! से विपुले धणकणगे ममं सुंसुमा
दारिया, तते नं ते णयरगुत्तिया धणस्स एयमहुं पडिसुणेंति २, सबद्ध जाव गहियाउहपहरणा महया २,
उक्किहुं जाव समुहरवभूयंपिव करेमाणा रायगिहाओ णिग्गच्छंति २, जेणेव चिलाए चोर तेणेव उवा० २,
चिलाएणं चोरसेणावतिणा सद्धिं संपलग्गा यावि होत्था, तते नं णगरगुत्तिया चिलायं चोरसेणावतिं
हयमहिंया जाव पडिसेहेंति, तते नं ते पंच चोरसया णगरगोत्तिहिं हयमहिंया जाव पडिसेहिया समाणा
तं विपुलं धणकणगं विच्छेदुमाणा य विप्पकिरेमाणा य सब्वतो समंता विप्पलाहत्था, तते नं ते
णयरगुत्तिया तं विपुलं धणकणगं गेणहंति २ जेणेव रायगिहे तेणेव उवा०, तते ण से चिलाए तं चोरसेणं

तेहिं गयरगुत्तिएहिं हयमहिय जाव भीते तत्थे सुंसुमं दारियं गहाय एगं महं अगामियं दीहमद्धं अडविं
 अणुपविट्ठे, तते णं घण्णे सत्थवाहे सुंसुमं दारियं चिलाएणं अडवीसुहिं अवहीरमाणं पासित्तानं पंचविं
 पुत्तेहिं सिद्धिं अप्पच्छे सन्नद्धबद्धं चिलायस्स पदमगगविहिं अभिगच्छति, अणुगज्जेमाणे हक्कारेमाणे
 पुक्कारेमाणे अभितज्जेमाणे अभितासेमाणे पिट्ठओ अणुगच्छति, तते णं से चिलाए तं घण्णं सत्थवाहं
 पंचविं पुत्तेहिं अप्पच्छं सन्नद्धबद्धं समणुगच्छमाणं पासति २, अत्थामे ४, जाहे णो संचाएति सुंसुमं
 दारयं णिव्वाहित्तए ताहे संते तंते परिसंते नीलुप्पलं असि परासुसति २ सुंसुमाए दारियाए उत्तमंगं
 छिंदति २ तं गहाय तं अगामियं अडविं अणुपविट्ठे, तते णं चिलाए तीसे अगामियाए अडवीए तणहाते
 अभिभूते समाने पम्हुट्ठदिसाभाए सीहगुहं चोरपल्लि असंपत्ते अंतरा चेव कालगए । एवामेव समणा-
 उसो ! जाव पव्वतिए समाने इमस्स ओरालियसरीस्स वंतासवस्स जाव चिद्धंसणधम्मस्स वण्णहेउं
 जाव आहारं आहारेति से णं इहलोए चेव बहूणं समणानं ४, हीलणिज्जे जाव अणुपरियट्ठिस्सति जहा
 व से चिलाए तक्करे । तते णं से घण्णे सत्थवाहे पंचविं पुत्तेहिं अप्पच्छे चिलायं परिधाडेमाणे २,
 तण्हाए छुहाए य संते तंते परित्तंते नो संचाइए चिलातं चोरसेणावतिं साहत्थिं गणिहत्तए, से णं तओ
 पडिनियत्तइ २, जेणेव सा सुंसुमा दारिया चिलाएणं जीवियाओ ववरोविछिया तेणंतेणेव उवागच्छति २,
 सुंसुमं दारियं चिलाएणं जीवियाओ ववरोविचियं पासइ २, परसुनियंतेव चंगपायवे, तते णं से घण्णे

सत्यवाहे अपच्छेदो आसत्यो दुःखमाणो क्लेशमाणो विलवमाणो महधा २, सदेणं कुह २, सुप्रहृते सुचिरं कालं
बाहमोक्त्वं करोति, ततो णं से धरणे पंचहिं पुत्तेहिं अपच्छेदो चिलायं तीसे अगामियाए सवतो समंता
परिधाडेमाणा तण्हाए छुहाए य परिभं(रुद्धं)ते समाणे तीसे आगामियाए अडवीए सवतो समंता उद-
गस्स मगगणवैसणं करोति २, संते तंते परितंते णिव्वेत्ते तीसे आगामियाए अडवीए उदगस्स मगगण-
ववैसणं करोमाणो नो चैव णं उदगं आसादेति, ततो णं उदगं अणासाएमाणे जेणेव सुंसमा जीवियातो
ववरोएल्लिया तेणेव उवा० २, जेठं पुत्तं धरणे सदावेह २ एवं वयासी-एवं वल्लु पुत्ता ! सुंसुमाए दारियाए
अट्टाए चिलायं तक्करं सवतो समंता परिधाडेमाणा तण्हाए छुहाए य अभिभूया समाणा इमीसे आगा-
मियाए अडवीए उदगस्स मगगणवैसणं करोमाणा णो चैव णं उदगं आसादेमो, ततो णं उदगं अणा-
साएमाणा णो संचाएमो रायणिहं संपावित्तए, तणं तुभं ममं देवा० ! जीवियाओ ववरोवेह मंसं च
सोणियं च आहारेह २ तेणं आहारेणं अवहिट्ठा समाणा ततो पच्छा इमं आगामियं अडविं गित्थरि-
हिह रायणिहं च संपाविहिह मित्तणाइय अभिसमागच्छिहिह अत्थस्स य धम्मस्स य पुणस्स य
आभागी भविस्सह, ततो णं से जेठुत्ते धरणेणं एवं पुत्ते समाणे धरणं सत्यवाहं एवं व०-तुभं णं ताओ !
अमहं पिया गुरुजणया देवयभूया ठावका पतिट्ठावका संरक्खागा संगोवगा तं कहणं अमहे तातो ! तुभं
जीवियाओ ववरोवेमो तुभं णं मंसं च सोणियं च आहारेमो ! तं तुभं णं तातो ! ममं जीवियाओ

बबरोवेह मंसं च सोणियं च आहारेह आगामियं अहविं गित्थरह तं चेव सव्वं भणइ जाव
 अत्थस्स जाव पुणस्स आभागी भविस्सह, तते णं धणं सत्थं वोबे पुत्ते एवं व०-मा णं
 ताओ ! अम्हे जेह्णं भायरं गुरुं देवयं जीवियाओ ववरोवेमो तुब्भे णं ताओ ! मम जीवि-
 याओ ववरोवेह जाव आभागी भविस्सह, एवं जाव पंचमे पुत्ते, तते णं से धणं सत्थवाहे
 पंच पुत्ताणं हियहच्छियं जाणित्ता ते पंच पुत्ते एवं व०-मा णं अम्हे पुत्ता ! एगमवि जीवियाओ
 ववरोवेमो एस णं सुंसुमाए दारियाए सरीरए णिप्पणे जाव जीवविप्पज्जे तं सेयं त्वल्ल पुत्ता ! अम्हे
 सुंसुमाए दारियाए मंसं च सोणियं च आहारेत्तए, तते णं अम्हे तेणं आहारेणं अवत्थद्धा समाणा राय-
 गिहं संपाउणिससामो, तते णं ते पंच पुत्ता धणं सत्थवाहेणं एवं वुत्ता समाणा एयमद्धं पड्डिसुणेति,
 तते णं धणं सत्थं पंचहिं पुत्तेहिं सद्धिं अरणिं करेति २, सरगं च करेति २, सरएणं अरणिं मेहेति २,
 अग्गि पाडेति २, अग्गि संधुक्खेति २, वारुयाति परिक्खेवेति २, अग्गि पल्लोलेति २, सुंसुमाए दारियाए
 मंसं च सोणियं च आहारेति, तेणं आहारेणं अवत्थद्धा समाणा रायगिहं नयरिं संपत्ता भित्तणार्हअभि-
 समण्णागया तस्स य विउलस्स धणकणगरयण जाव आभागी जायाविहोत्था, तते णं से धणं सत्थ-
 वाहे सुंसुमाए दारियाए बहूहं लोहयातिं जाव विगयसोए जाए यावि होत्था ॥ सूत्रम्-१४५ ॥ तेणं कालेण
 २, समणे भगवं महावीरे गुणसिलए चेहए समोसद्धे; से णं धणं सत्थवाहे संपत्ते धम्मं सोबा पव्वतिए

एकारसंगवी मासियाए संलेहणाए सोहमे उववण्णो महाविदेहे वासे सिञ्जिहिति, जहाविय णं जंबू !
घण्णेणं सत्थवाहेणं णो वण्णेहेउं वा नो रूवहेउं वा नो बलहेउं वा नो विसयहेउं वा सुंमुमाए दारियाए
मंससोणिए आहारिए नन्नत्थ एगाए रायणिहं संपावण्डयाए, एवामेव समणाउसो ! जो अम्हं निगंगथो
वा २ इमस्स ओरालियसरीरस्स वंतासवस्स पित्तासवस्स सुक्कासवस्स सोणियासवस्स जाव अवस्सं
विपपजहियव्वस्स वा, नो वण्णेहेउं वा, नो रूवहेउं वा, नो बल० विसयहेउं वा, आहारं आहारेति नन्नत्थ
एगाए सिद्धिगमसंपावण्डयाए; से णं इहभवे चेव बहूणं समणाणं २ बहूणं सावयाणं बहूणं साविगाणं
अच्चणिज्जे जाव वीतीवतीस्सति, एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया अट्टारसमस्स अयमेह पण्णत्ते त्तिबेमि
॥ सूत्रम्-१४६ ॥ अट्टारसमं णायज्जयणं समत्तं ॥ १८ ॥

‘सूहयाहिं’ति-मूकीकृताभिर्निःशब्दीकृताभिरित्यर्थः, ‘उदगवत्थि’ति-जलभृतदतिः जलाधारचर्ममयभाजन-
मित्यर्थः, ‘जो णं णवियाए’त्यादि, यो हि नविकायाः-अग्रतनभवभाविन्याः मातुदुग्धं पातुकामः स निर्गच्छतु, यो
मुमुर्षुरित्यर्थः, ‘आगामियं’ति अग्रामिकं ‘दीहमद्धं’ति दीर्घमार्गं, ‘पयमग्गविहिं’ति-पदमार्गप्रचारं, ‘पम्हुड्ड-
दिसाभाए’ति-विस्मृतदिग्भागः, ‘अंतरा चेव कालगए’ति-इह एतावद्वोपयोगीति आवश्यक्यादिप्रसिद्धं तदीयं
शेषचरितं साधुदर्शनोपशमाद्युपदेशेन सम्यक्त्वपरिभावनवज्रतुण्डकीटिकामक्षणदेवलोकगमनलक्षणं नोक्तमिति न विरोधः
सम्भावनीयः, उपनयग्रन्थः, पूर्ववत्; ‘वाहपामोक्खं’ति-अश्रुविमोचनं; ‘पिया’इत्यादौ, पितोपचारतो लोकेऽ-

न्योऽपि रूढो, यदाह—“ जनेता चोपनेता च, यस्तु विधां प्रयच्छति । अन्नदाता भयत्राता, पञ्चैते पितरः स्मृताः ॥ १ ॥ ” इति जनकग्रहणं स्थापकाः—गृहस्थधर्मे दारादिसङ्ग्रहणात् प्रतिष्ठापकाः—राजादिसमक्षं स्वपदनिवेशनेन संरक्षकाः—
 नानाव्यसनेभ्यः सङ्क्षोषकाः—यदृच्छाचारितायां संवरणात्, ‘ अरणि ’ति—अरणिरेभ्यः उत्पादनार्थं निर्मथ्यते यद्वारु ‘ सरगं
 करेह ’ति—शरको निर्मथ्यते तद्येनेति, ‘ नो वन्नहेतु ’मित्यादि, अनेन च किमुक्तं भवति ?—‘ नन्नत्थ ’ति एकस्याः सिद्धि-
 गमनप्रापणार्थतया अन्यत्र नाहारमादास्यति, तां वर्जयित्वा कारणान्तरेण नाहारयतीत्यर्थः, तत्र सिद्धिगमनस्य—सिद्धि-
 गतेर्यः प्रापणलक्षणोऽर्थः प्राप्तिरित्यर्थः तस्य भावस्तत्ता तस्या इति, इह चैवं विशेषोपनयः—“ जह सो चिलाइपुत्तो सुसुम-
 गिद्धो अकज्जपडिवद्धो । धणपारद्धो पत्तो महाडविं वसणसयकलियं ॥ १ ॥ तह जीवो विसयसुहे लुद्धो काळण पावकिरियाओ ।
 कम्मवसेणं पावद् भवाडवीए महादुक्खं ॥ २ ॥ धणसेट्ठीविव गुरुणो पुत्ता इव साहवो भवो अडवी । सुयमंसमिवाहारो रायगिहं
 इह सिवं नेयं ॥ ३ ॥ जह अडविनयरनित्थरणपावणत्थं तएहिं सुयमंसं । सुत्तं तहेह साह गुरुण आणाए आहारं ॥ ४ ॥
 भवलंघणसिक्खपावणहेउं सुज्जंति ण उण गेहीए । वण्णवलरूवहेउं च भावियप्पा महासत्ता ॥ ५ ॥ अज्झयणं सम्मत्तं ॥ १८ ॥

[सा० यथा स चिलातिपुत्रः सुसुमागृद्धोऽकार्यप्रतिवद्धः धन्येन प्रारब्धः प्राप्तो महाटवी व्यसनशतकलिताम् ॥ १ ॥ तथा जीवो विपयसुखे लुब्धः
 कृत्वा पापक्रियाः । कर्मवशेन प्राप्नोति भवाटव्या महादुःखम् ॥ २ ॥ धनप्रेष्टीव गुरवः पुत्रा इव साधवो भवोऽटवी । सुतामांसमिवाहारो राजगृहं इह
 शिव शेयम् ॥ ३ ॥ यथाऽटवीनिस्तरणनगरप्रापणार्थं तैः सुतामांस । मुक्त तथेह साधवो गुरुणमाश्रयाऽऽहार ॥ ४ ॥ भवलक्षणशिवप्रापणहेतोर्भुजन्ति न
 पुनर्गृह्या । वर्णवलरूपहेतोश्च भावितात्मानो महासत्त्वाः ॥ ५ ॥] अष्टादश ज्ञातविवरण समाप्तम् ॥ १८ ॥

१९-श्री पुण्डरीकाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ।

अथैकौनविंशतितमं व्याख्यायते, अस्य च पूर्वेण सहाययभिमम्बन्धः—पूर्वत्रासंवृताश्रवस्येतरस्य चानर्थेतरावुक्ताविह तु चिरं संवृताश्रवो भूत्वाऽपि यः पश्चादन्यथा स्यात्तस्य अल्पकालं संवृताश्रवस्य च तावुच्येते इत्येवंसम्बद्धमिदम्—

जति णं भंते समणेणं भग० स० जाव संपत्तेणं अट्टारसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते एगूण-
वीसइमस्स नायज्झयणस्स के अट्ठे पन्नत्ते !, एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं तेणं कालेणं
२ इहेव जंबूदीवे दीवे पुब्बविदेहे सीयाए महाणदीए उत्तरिल्ले कूले नीलवंतस्स दाहिणेणं उत्तरिल्लस्स
सीतामुहवणसंडस्स पच्छिमेणं एगसेलगस्स वक्खारपव्वयस्स पुरत्थिमेणं एत्थ णं पुक्खलावई णामं विजए
पन्नत्ते, तत्थ णं पुंडरिणिणी णामं रायहाणी पन्नत्ता णवजोयणविच्छिण्णा दुवालसजोयणायामा जाव
पच्चक्खं देवलोयभूया पासातीया ४ । तीसे णं पुंडरिणिणीए णयरीए उत्तरपुरच्छिमे दिसिभाए णलिणि-
वणे णामं उज्जाणे, तत्थ णं पुंडरिणिणीए रायहाणीए महापउमे णामं राया होत्था, तस्स णं पउमावती
णामं देवी होत्था, तस्स णं महापउमस्स रत्तो पुत्ता पउमावतीए देवीए अत्तया दुवे कुमारा होत्था, तं—
पुंडरीए य कंडरीए य सुकुमालपाणिपाया०, पुंडरीए जुवराया तेणं कालेणं २, थेरागमणं महापउमे
राया णिगए धम्मं सोत्ता पेंडरीयं-रत्ते ठवेत्ता पव्वत्तिए, पेंडरीए राया जाए, कंडरीए जुवराया, महापउमे-

अणगारे चोदसपुन्वाहं अहिज्जह, तते णं थेरा बहिया जणवयविहारं विहरति, तते णं से महापउमे बह्नि
 वासाणि जाव सिद्धे ॥ सूत्रम्-१४७ ॥ तते णं थेरा अन्नया कयाहं पुणरवि पुंडरिगिणीए रायहाणीए णलिणवणे
 उज्जाणे समोसडा, पुंडरीए राया णिगए, कंडरीए महाजणसहं सोच्चा जहा महब्बलो जाव पज्जुवासति,
 थेरा धम्मं परिकहेति, पुंडरीए समणोवासए जाए जाव पडिगते, तते णं कंडरीए उट्टाए उट्टेति उट्टाए उट्टेत्ता
 जाव से जहेयं तुब्भे वदह जं णवरं पुंडरीयं रायं आपुच्छामि तए णं जाव पव्वयामि, अहासुहं देवाणु-
 पिपया !, तए णं से कंडरीए जाव थेरे वंदइ नमंसइ०, अंतियाओ पडिनिक्खमइ तमेव चाउघंटं आसरहं
 दुल्लहति जाव पच्चोरुहइ जेणेव पुण्डरीए राया तेणेव उवागच्छति करयल जाव पुंडरीयं एवं वयासी-एवं
 खलु देवा० ! मए थेराणं अंतिए जाव धम्मे निसंते से धम्मे अभिरुहए तए णं देवा० ! जाव पव्वइत्तए, तए
 णं से पुंडरीए कंडरीयं एवं वयासी-मा णं तुमं देवाणुपिपया ! इदंणिं मुंढे जाव पव्वयाहि अहं णं तुमं मया
 २ रायाभिसेएणं अभिसिचयामि, तए णं से कंडरीए पुंडरीयस्स रण्णो एयमहुं णो आढाति जाव तुसिणीए
 संचिद्धति, तते णं पुंडरीए राया कंडरीयं दोच्चंपि तच्चंपि एवं व०-जाव तुसिणीए संचिद्धति, तते णं पुंडरीए
 कंडरीयं कुमारं जाहे नो संचाएति बह्निं आघवणाहिं पणवणाहि य ४, ताहे अकामए धेव एयमहुं अणु-
 मन्नित्था जाव णिक्खमणाभिसेएणं अभिसिचति जाव थेराणं सीसिभक्खं दलयति, पव्वतिए अणगारे जाए
 एक्कारसंगविऊ, तते णं थेरा भगवंतो अन्नया कयाहं पुंडरीगिणीओ नयरीओ णलिणीवणाओ उज्जाणाओ

पङ्क्तिवत्त्वमिति बहिया जणवयविहारं विहरति ॥ सूत्रम्-१४८ ॥ तते णं तस्स कंडरीयस्स अणगारस्स तेहिं
अंतेहि य पंतेहि य जहा सेलगस्स जाव दाहवक्कंतीए यावि विहरति, तते णं थेरा अन्नया कयाई जेणेव
पोंडरिगिणी तेणेव उवागच्छइ २ णलिणिवणे समोसठा, पोंडरीए णिगए धम्मं सुणेति, तए णं पोंडरीए
राया धम्मं सोच्चा जेणेव कंडरीए अणगारे तेणेव उवा० कंडरीयं वंदति णमंसति २, कंडरीयस्स अणगारस्स
सरीरगं सब्वावाहं सरोयं पासति २, जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवा० २, थेरे भगवंते वंदति णमंसइ २
त्ता एवं व०-अहणं भंते ! कंडरीयस्स अणगारस्स अहापवत्तेहिं ओसहभेसजेहिं जाव तेइच्छं आउट्टामि
तं तुब्भे णं भंते ! मम जाणसालासु समोसरह, तते णं थेरा भगवंतो पुण्डरीयस्स पडिसुणेंति २, जाव
उवसंपज्जित्ताणं विहरंति, तते णं पुण्डरीए राया जहा मंडुए सेलगस्स जाव बलियसरीरे जाए, तते णं थेरा
भगवंतो पोंडरीयं रायं पुच्छंति २, बहिया जणवयविहारं विहरति, तते णं से कंडरीए ताओ रोयायंकाओ
विप्पमुक्के समणे तंसि मणुणंसि असणपणत्वाइमसाइमंसि मुच्छिंए गिद्धे गट्ठिंए अज्झोववण्णे णो संचाएइ
पोंडरीयं आपुच्छित्ता बहिया अब्बुज्जएणं जणवयविहारं विहरित्तए, तत्थेव ओसण्णे जाए, तते णं से
पोंडरीए इमीसे कहाए लद्धट्ठे समाणे णहाए अंतेउरपरियालसंपरिबुद्धे जेणेव कंडरीए अणगारे तेणेव उवा०
२ कंडरियं तिकखुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ २ वंदति णमंसति २ एवं व०-धेन्नेसि णं तुमं देवा० ! कयत्थे
कयपुन्ने कयलक्खणे सुलद्धे णं देवा० ! तव माणुस्सए जम्मजीवियफले जे णं तुमं रज्जं च जाव अंतेउरं

च लड्डुहत्ता विगोवहत्ता जाव पन्वतिए, अहं णं अहणेण अकथुन्ने रल्ले जाव अंतैउरे य माणुसएसु य
 कामभोगेसु मुच्छिण्ण जाव अल्लोववन्ने नो संचाएभि जाव पन्वतित्तए, तं धन्नेडसि णं तुमं देवा० ! जाव
 जीवियफले, तते णं से कंडरीए अणगारे पुंडरीयस्स एयमट्ठं णो आहाति जाव संचिद्धति, तते णं कंडरीए
 पोंडरीएणं दोच्चपि तच्चपि एवं वुत्ते समाणे अकामए अवस्सवसे लज्जाए गार्वेण य पोंडरीयं रायं आपु-
 च्छति २ थेरेहिं सद्धिं बहिया जणवयविहारं विहरति, तते णं से कंडरीए थेरेहिं सद्धिं किंचि कालं उग्ग-
 उग्गेणं विहरति, ततो पच्छा समणत्तणपरितंते समणत्तणणिव्विणे समणत्तणणिब्भत्थिए समणगुणसु-
 द्धजोगी थेराणं अंतियाओ सणियं २, पच्चोसक्कति २, जेणेव पुंडरिगिणी णयरी जेणेव पुंडरीयस्स भवणे
 तेणेव उवा० असोगवणियाए असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलापट्ठगंसि णिसीयति २, ओहयमण-
 संकल्पे जाव झियायमाणे संचिद्धति, तते णं तरस पोंडरीयस्स अम्मधाती जेणेव असोगवणिया तेणेव
 उवा० २, कंडरीयं अणगारं असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलावट्ठयंसि ओहयमणसंकल्पं जाव झियाय-
 माणं पासति २, जेणेव पोंडरीए राया तेणेव उवा० २, पोंडरीयं रायं एवं व०-एवं खल्ल देवा० ! तव पिउ-
 भाउए कंडरीए अणगारे असोगवणियाए असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलावट्ठे ओहयमणसंकल्पे
 जाव झियायति, तते णं पोंडरीए अम्मधाइए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म तेहेव संभंते समाणे उट्ठाए
 उट्ठेति २, अंतैउरपरियालसंपरिवुडे जेणेव असोगवणिया जाव कंडरीयं तिव्वुत्तो० एवं व०-घणणेसि

णं तुमं देवा० ! जाव पव्वत्तिए, अहणं अधणं ३ जाव पव्वत्तिए, तं धन्नेडसि णं तुमं देवा० ! जाव
जीवियक्खे, तते णं कंडरीए पुंडरीएणं एवं बुत्ते समाणे तुस्सिणीए संचिट्ठति दोच्चं चि तच्चं पि जाव चिट्ठति,
तते णं पुंडरीए कंडरीयं एवं व०-अहो भंते ! भोगेहिं ? हंता ! अहो, तते णं से पोंडरीए राया कोडुवि-
यपुरिसे सहावेइ २, एवं व०-खिप्पासेव भो देवा० ! कंडरीयस्स महत्थं जाव रायाभिसेअं उवट्ठचेह
जाव रायाभिसेअं अभिसिंचति ॥ सूत्रम्-१४९ ॥ तते णं पुंडरीए सयसेव पंचसुट्ठियं लोअं करेति सय-
मेव चाउल्लामं धम्मं पडिवज्जति २, कंडरीयस्स संतिअं आयाभंडयं नेणहति २, इमं एयाख्वं अभिगहं-
अभिणिणहइ-कएपति मे थेरे वंदित्ता णमंसित्ता थेराणं अंतिए चाउल्लामं धम्मं उवसंपज्जित्ता णं ततो पच्छा
आहारं आहारित्तए त्तिक्कहु, इमं च एयाख्वं अभिगहं अभिणिणहेत्ता णं पोंडरिणिणीए पडिनिक्खलमति २
पुव्वानुपुव्वि चरमाणे गामानुगाअं दूइल्लमाणे थेरा अगचंतो तेणेव पहरेतथ गमणाए ॥ सूत्रम्-१५० ॥ तते णं
तस्स कंडरीयस्स रण्णो तं पणीअं पाणभोयणं आहारियस्स समाणस्स अतिजागरिण य अइभोयणप्प-
संगेण य से आहारे णो सम्मं परिणमइ, तते णं तस्स कंडरीयस्स रण्णो तंसि आहारंसि अपरिणममाणंसि
पुव्वरत्तावत्तकालसमग्रंसि सरीरंसि वेयणा पाउब्भूया उल्लला विउला पगाढा जाव दुरहियासा पित्त-
ज्वरपरिणयसरीरे दाहवक्कंतीए यावि विहरति । तते णं से कंडरीए राया ख्वे य रट्ठे य अंतेउरे य जाव
अज्झोववत्ते अट्ठदुहद्वसट्ठे अकामते अवस्सवसे कालमासे कालं किंचा अहे सत्तमाए पुढवीए उक्कोस-

कालट्टिइयंसि नरयंसि नेरइयत्ताए उववणे ! एवमैव समणाउसो ! जाव पव्वतिए समणे पुणरवि
 माणुस्सए कामभोगे आसाइए जाव अणुपरियट्टिस्सति जहा व से कंडरीए राया (सूत्रम्-१५१) तते णं से
 पोंडरीए अणगारे जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवा० २, थेरे भगवंते वंदति नमंसति २ थेराणं अंतिए दोबंवि
 चाउज्जामं धम्मं पडिवज्जति, छट्ठखमणपारणगंसि पढमाए पोरिसीए सज्झायं करेति २ जाव अढमाणे सीय-
 लुक्खं पाणभोगं पडिगाहेति २, अहापल्लत्तमि तिकट्टु पडिणियत्तति, जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवा० २,
 भत्तपाणं पडिदंसेति २, थेरेहिं भगवंतेहिं अबभणुत्ताए समणे असुच्छित्ते ४, बिलमिव पण्णगभूएणं अप्पाणेणं
 तं फासूएसणिज्जं असण ४, सरीरकोट्टुगंसि पक्खिवति, तते णं तस्स पुंडरीयस्स अणगारस्स तं कालाहक्कंतं
 अरसं विरसं सीयलुक्खं पाणभोगं आहारियस्स समाणस्स पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि धम्मजागरियं
 जागरमाणस्स से आहारे णो सम्मं परिणमति, तते णं तस्स पुंडरीयस्स अणगारस्स सरीरगंसि वेयणा
 पाउवभूया उज्जला जाव दुरहियासा पित्तज्जरपरिणयसरीरे दाहवक्कंतीए विहरति, तते णं से पुंडरीए अण-
 गारे अत्थामे अवले अवीरिए अपुरिसक्कारपरक्कमे करयल जाव एवं व०-णमोऽत्थु णं अरिहंताणं जाव
 संपत्ताणं णमोऽत्थु णं थेराणं भगवंताणं मम धम्ममायरियाणं धम्मोवएसयाणं पुट्ठिवपि य णं मए थेराणं
 अंतिए सन्वे पाणातिवाए पक्खत्ताए जाव भिच्छादंसणसल्ले णं पक्खत्ताए जाव आलोहयपडिक्कंते काल-
 मासे कालं किञ्चा सव्वट्टुसिद्धे उववने । ततो अणंतरं उव्वट्टित्ता महाविदेहे वासे सिद्धिहिति जाव

सर्वदुःखानामंतं काहिति । एवामेव समणाउसो ! जाव पव्वतिए समाणे माणुस्सएहि कामभोगेहि णो सज्जति नो रज्जति जाव नो विष्पडिघायमावज्जति से णं इहभवे चैव बहूणं समणाणं बहूणं ससणीणं बहूणं सावयाणं बहूणं साविगाणं अच्चणिज्जे वंदणिज्जे पूयणिज्जे सक्कारणिज्जे सम्माणणिज्जे कल्लणाणं भंगलं देवयं चैइयं पज्जुवासणिज्जे त्ति कट्टु परलोएऽविय णं णो आगच्छति बहूणि दंडणाणि य सुंडणाणि य तल्लणाणि य ताडणाणि य जाव चाउरंतं संसारकंतारं जाव वीतीवइस्सति जहा व से पौडरीए अणगारे । एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं आदिगरेणं जाव सिद्धिगइणामधेज्जं ठाणं संपत्तेणं एगूणवीसइमस्स नायज्झयणस्स अयमट्टे पन्नत्ते । एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव सिद्धिगइणामधेज्जं ठाणं संपत्तेणं छट्टस्स अंगस्स पढमस्स सुयक्खंधस्स अयमट्टे पणत्ते त्तिवेमि ॥ सूत्रम्-१५२ ॥ तस्स णं सुयक्खंधस्स एगूणवीसं अज्झयणाणि एकसरगाणि एगूणवीसाए दिवसेसु समणंपति ॥ सूत्रम्-१५३ ॥ एगुणवीसं अज्झयणं सम्मत्तं ॥ पढमो सुयक्खंधो समत्तो ॥

सर्वं सुगमं, नवरं उपनयविशेषोऽयम्-“वाससहस्रं जई काऊणं संजमं सुविउलं पि । अंते किलिडुमावो न विमुज्झइ कंडरीउव ॥१॥ तथा-अप्पेणवि कालेणं केइ जहागहियसीलसामणा । साहिति नियकजं पुंडरीयमहारिसिध्व जहा ॥२॥” [वर्षसहस्रमपि यतिः कृत्वा संयमं सुविपुलमपि । अन्ते क्लिष्टमात्रो न विशुध्यति कण्डरीक इव ॥१॥ अल्पेनापि कालेन केचित् यथागृहीतशीलसंयुक्ताः । साध्यन्ति निजकार्यं यथैव पुण्डरीकमहर्षिः ॥२॥] इत्येकोनविंशतितमं ज्ञातं विवरणतः प्रथमश्रुतस्कन्धः समाप्तः ॥

२. श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गे-द्वितीयश्रुतस्कन्धविवरणम् ।

अथ द्वितीयो न्याख्यायते, अस्य च पूर्वेण सहायमभिसम्बन्धः—
स एव साक्षात्कथाभिरभिधीयते इत्येवंसम्बन्धोऽयम्—

तेणं कालेणं २ रायगिहे नामं नयरे होत्था, वण्णओ, तस्स णं रायगिहस्स बहिया उत्तरपुरब्धिमे
दिसिभाए तत्थ णं गुणसीलए णामं चेहए होत्था वण्णओ, तेणं कालेणं २ समणस्स भगवओ महावीरस्स
अंतेवासी अज्जसुहम्ममा णामं थेरा भगवंतो जातिसंपन्ना कुलसंपन्ना जाव चउदस्सपुब्बी चउणाणोवगया
पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपरिवुडा पुब्बाणुपुब्बि चरमाणा गामाणुगामं दुइज्जमाणा सुहंसुहेणं विहर-
माणा जेणेव रायगिहे नयरे जेणेव गुणसीलए चेहए जाव संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणा विहरंति,
परिसा निगगया, धम्मो कहिओ, परिसा जामेव दिसं पाउब्भूया तामेव दिसिं पडिगया, तेणं कालेणं २
अज्जसुहम्मस्स अणगारस्स अंतेवासी अज्जजंबू णामं अणगारे जाव पज्जुवासमाणे एवं व०-जति णं भंते !
समणेणं जाव संपत्तेणं छट्ठस्स अंगस्स पढमसुयक्खंधस्स णायसुयाणं अयमहे पन्नत्ते दोच्चस्स णं भंते !
सुयक्खंधस्स धम्मकहाणं समणेणं जाव संपत्तेणं के अहे पन्नत्ते ? एवं खलु जंबू ! समणेणं जाव

संपत्तेणं धम्मकहाणं दस वग्गा पं०, तं०-चमरस्स अग्गमहिंसीणं पढमे वग्गे १ बलिस्स
वहरोयणिदस्स वइरोयणरत्तो अग्गमहिंसीणं बीए वग्गे २ असुरिंदवज्जाणं दाहिणिच्छाणं इंदाणं अग्गमहि
सीणं तइए वग्गे ३ उत्तरिच्छाणं असुरिंदवज्जाणं भवणवासिइंदाणं अग्गमहिंसीणं चउत्ते वग्गे ४
दाहिणिच्छाणं वाणमंतराणं इंदाणं अग्गमहिंसीणं पंचमे वग्गे ५ उत्तरिच्छाणं वाणमंतराणं इंदाणं अग्ग-
महिंसीणं छट्ठे वग्गे ६ चंदस्स अग्गमहिंसीणं सत्तमे वग्गे ७ सूरस्स अग्गमहिंसीणं अट्ठमे वग्गे ८
सक्कस्स अग्गमहिंसीणं णवमे वग्गे ९ ईसाणस्स अग्गमहिंसीणं दसमे वग्गे १०। जति णं भंते ! समणेणं
जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं दस वग्गा पं० पढमस्स णं भंते ! वग्गस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे
पन्नत्ते !, एवं खलु जंबू ! समणेणं जाव संपत्तेणं पढमस्स वग्गस्स पंच अट्ठयणा पं० तं०-काली राई
रयणी विज्जू मेहा, जइ णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं पढमस्स वग्गस्स पंच अट्ठयणा पं० पढमस्स
णं भंते ! अट्ठयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पं० १, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायगिहे
णयरे गुणसीलए चेइए सेणिए राया चेलणा देवी सामी समोसरिए परिसा णिग्गया जाव परिसा पज्जु-
वासति, तेणं कालेणं २ काली नामं देवी चमरचंचाए रायहाणीए कालवडिंसग भवणे कालंसि सीहासणंसि
चउहिं सामाणियसाहस्सीहिं चउहिं मयहरियाहिं सपरिवाराहिं तिहिं परिसाहिं सत्तहिं अपिणहिं
सत्तहिं अपियाहिवतीहिं सोलसहिं आयरक्खदेवसाहस्सीहिं अण्णेहिं बहुएहिं य कालवडिंसय भवण-

वासीहिं असुरकुमारेहिं देवीहिं देवेहि य सद्धिं संपरिवुडा महयाहय जाव विहरइ, इमं च णं केवलकण्णं
 जंबुद्वीवं २ विउलेणं ओहिणा आभोएमाणी २ पासइ, तत्थ समणं भगवं महावीरं जंबुद्वीवे २ भारहे
 वासे रायगिहे नगरे गुणसिलए चेइए अहापडिरुवं उगगहं उगिगणिहत्ता संजमेणं तवसा अग्गणं भावे-
 माणं पासति २ ता हट्टतुट्ठचित्तमाणंदिया पीतिमणा जाव हयहियया सीहासणाओ अब्भुट्ठेति २
 पायपीढाओ पच्चोरुहति २ पाउया ओमुयति २ तित्थगराभिमुही सत्तट्ठ पयाइं अणुगच्छति २ वामं जाणुं
 अंचेति २ दाहिणं जाणुं धरणियलंसि निहट्टु तिवसुत्तो सुद्धाणं धरणियलंसि निवेसेति २ ईसिं पच्चुण्ण-
 मइ २ कडयतुडियथंभियातो सुयातो साहरति २ करयल जाव कट्टु एवं व०-णमोऽत्थु णं अरहंताणं जाव
 संपत्ताणं णमोऽत्थु णं समणस्स भगवओ महावीरस्स जाव संपाविउकामस्स वंदामि णं भगवंतं तत्थ-
 गयं इह गए पासउ मे समणे भगवं महावीरे तत्थ गए इह गयंति कट्टु वंदति २ नमंसति २ सीहासण-
 वरंसि पुरत्थाभिमुहा निसण्णा, तते णं तीसे कालीए देवीए इमेयारूवे जाव समुप्पज्जित्था-सेयं खलु मे
 समणं भगवं महावीरं वंदित्ता जाव पज्जुवासित्तए त्तिकट्टु एवं संपेहेति २ आभिओगिए देवे सदावेति २
 एवं व०-एवं खलु देवा० ! समणे भगवं महावीरे एवं जहा सुरियाभो तहेव आणत्तियं देइ जाव दिव्वं
 सुरवराभिगमणजोगं करेह २ जाव पच्चप्पिणह, तेवि तहेव करेत्ता जाव पच्चप्पिणंति, णवरं जोयणसह-
 स्सविच्छिण्णं जाणं सेसं तहेव तहेव णामगोयं साहेइ तहेव नट्ठविहिं उवदंसेइ जाव पडिगया । भंतेति

भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदति णमंसति २ एवं व०-कालिए णं भंते ! देवीए सा दिव्वा देविट्ठी ३ कहिं गया० कूडागारसालादिठंतो, अहो णं भंते ! काली देवी महिड्डिया, कालिए णं भंते ! देवीए सा दिव्वा देविट्ठी ३ क्किण्णा पत्ता क्किण्णा अभिससण्णागया !, एवं जहा सुरियाभस्स जाव एवं खल्लु गोयमा ! तेणं कालेणं २ इहेव जंबुद्वीवे २ भारहे वासे आमलकप्पा णाम णयरी होत्था वण्णओ अंबसालवणे चेहए जियसत्तू राया, तत्थ णं आमलकप्पाए, नयरीए काले त्तामं गाहावती होत्था अहु जाव अपरिभूए, तस्स णं कालस्स गाहावइस्स कालसिरी णामं भारिया होत्था, सुकुमाल जाव सुख्खा, तस्स णं कालगस्स गाहावतिस्स धूया कालसिरीए भारियाए अत्तया काली णामं दारिया होत्था, वड्डा वड्डुकुमारी जुण्णा जुण्णकुमारी पडियपुयत्थणी णिव्विन्नवरा वरपरिवज्जियावि होत्था, तेणं कालेणं २ पासे अरहा पुरिसादाणीए आइगरे जहा वट्टमाणसामी णवरं णवहत्युस्सेहे सोलसहिं समणसाहस्सीहिं अट्टीसाए अज्जियासाहस्सीहिं सद्धिं संपरिवुट्ठे जाव अंब-सालवणे समोसठे परिसा णि० जाव पज्जुवासति, तते णं सा काली दारिया इमीसे कहाए लद्धा समाणी हट्ट जाव हियया जेणेव अम्मपियरो तेणेव उवा० २ करयल जाव एवं व०-एवं खल्लु अम्मयाओ ! पासे अरहा पुरिसादाणीए आइगरे जाव विहरति, तं इच्छामि णं अम्मयाओ ! तुभेहिं अब्भणुत्ताया समाणी पासस्स अरहओ पुरिसादाणीयस्स पायवंदिया गमित्तए !, अहासुहं देवा० ! मा पडिबंधं करेहि, तते णं

सा कालिया दारिया अस्मापिर्द्दिहि अबभणुन्नाया समानी हट्ट जाव हियया पहाया कयबलिकम्मा कय-
 कोउयमंगलपायच्छित्ता सुद्धप्पवेसाइं मंगल्लान्ति वत्थान्ति पवर परिहिया अप्पमहग्घाभरणालिकियसरीरा
 चेडियाचक्खवालपरिकिण्णा सातो गिहातो पड्डिणिवत्थमति २ जेणेव बाहिरिया उवट्ठाणसाला जेणेव
 धम्मिणए जाणप्पवरे तेणेव उवा० २ धम्मियं जाणपवरं दुरुट्ठा, तते णं सा काली दारिया धम्मियं जाण-
 पवरं एवं जहा दोवती जाव पज्जुवासति, तते णं पासे अरहा पुरिसादाणीए कालीए दारियाए तीसे य
 महत्तिमहालयाए परिसाए धम्मं कहेह, तते णं सा काली दारिया पासस्स अरहओ पुरिसादाणीयस्स
 अंतिए धम्मं सोचा णिसम्म हट्ट जाव हियया पासं अरहं पुरिसादाणीयं तिक्खुत्तो वंदति नमंस्सति
 २ एवं व०-सद्धहामि णं भंते ! णिग्गंथं पावयणं जाव से जहेयं तुब्भे वयह, जं पवरं देवा० !
 अस्मापियरो आपुच्छामि, तते णं अहं देवाणुप्पियाणं अंतिए जाव पव्वयागि, अहासुहं देवा० !, तते णं
 सा काली दारिया पासेणं अरहया पुरिसादाणीएणं एवं वुत्ता समानी हट्ट जाव हियया पासं अरहं वंदति
 २ तमेव धम्मियं जाणप्पवरं दुरुहति २ पासस्स अरहओ पुरिसादाणीयस्स अंतियातो अंबसालवणाओ
 चेहयाओ पड्डिणिवत्थमति २ जेणेव आमलकप्पा नयरी तेणेव उवा० २ आमलकप्पं णयरिं मज्झंमज्जेणं
 जेणेव बाहिरिया उवट्ठाणसाला तेणेव उवा० २ धम्मियं जाणपवरं ठवेति २ धम्मियाओ जाणप्पवराओ
 पच्चोरुहति २ जेणेव अस्मापियरा तेणेव उवा० २ करयल एवं व०-एवं खलु अस्मयाओ ! मए पासस्स

अरहतो अंति ए धम्मे गिसंते सेऽविय धम्मे इच्छिए पडिच्छिए अभिरुति ए, तए णं अहं अस्मयाओ ! संसार भउव्विगगा भीया जस्मणमरणणं इच्छामि णं तुम्हेहि अब्भणुन्नाया समाणी पासस्स अरहतो अंति ए सुंडा भवित्ता आगारातो अणगारियं पव्वतित्तए, अहासुहं देवा० ! मा पडिबधं क०, तते णं से काले गाहावई विपुलं असणं ४ उवक्खडावेति २ मित्तणाइणियगसयणसंबंधिपरियणं आमंतेति २ ततो पच्छा पहाए जाव विपुलेणं पुप्फवत्थंगमल्लालंकारेणं सक्कारेत्ता सस्मणेत्ता तस्सेव मित्तणातिणियगसयणसंबंधिपरियणस्स पुरतो कालियं दारियं सेयापीएहि कलसेहि एहावेति २ सव्वालंकारविभूसियं करेति २ पुरिससहस्रवाहिणीयं सीयं दुरुहेति २ मित्तणाइणियगसयण-संबंधिपरियणेणं सद्धिं संपरिवुडा सव्विबुडीए जाव रवेणं आमलकप्पं नयरिं सज्झंसज्जेणं णिग्गच्छति २ जेणेव अबसालवणे चेइए तेणेव उवा० २ छत्ताइए तित्थगराइसए पासति २ सीयं ठवेइ २ कालियं दारियं अस्मापियरो पुरओ काउं जेणेव पासे अरहा पुरिसा० तेणेव उवा० २ वंदइ नमंसइ २ त्ता एवं व०-एवं खलु देवा० ! काली दारिया अमहं धूया इट्ठा कंता जाव किमंग पुण पासणयाए ! एस णं देवा० ! संसार भउव्विगगा इच्छइ देवाणुप्पियाणं अंति ए सुंडा भवित्ताणं जाव पव्वइत्तए, तं एयं णं देवाणुप्पियाणं सिस्सिणिभिक्खं दलयामो पडिच्छंतु णं देवाणुप्पिया ! सिस्सिणिभिक्खं, अहासुहं

१० इ २ कालियं दारियं सीयातो पव्वोरुहति २ ततेणं कालियं अ ।

देवाणुप्पिया ! मा पडिबंधं, तते णं काली कुमारी पासं अरहं वंदति २ उत्तरपुरच्छिमं दिसिभागं अवक्क-
 मति २ सयमेव आभरणमल्लालंकारं ओसुयति २ सयमेव लोयं करेति २ जेणेव पासे अरहा पुरिसादानीए
 तेणेव उवा० २ पासं अरहं तिकखुत्तो वंदति २ एवं व०-आलित्ते णं भंते ! लोए एवं जहा देवाणंदा
 जाव सयमेव पव्वाविजं, तते णं पासे अरहा पुरिसादानीए कालिं सयमेव पुप्फचूलाए अज्जाए सिस्सिणि-
 यत्ताए दलयति, तते णं सा पुप्फचूला अज्जा कालिं कुमारिं सयमेव पव्वावेति, जाव उवसंपजित्ताणं
 विहरति, तते णं सा काली अज्जा जाया ईरियासमिया जाव गुत्तवंभयारिणी, तते णं सा काली अज्जा
 पुप्फचूलाअज्जाए अंतिए सामाइयमाइयातिं एक्कारस अंगांइ अहिज्जइ बहूहिं चउत्थ जाव विहरति, तते
 णं सा काली अज्जा अन्नया कयातिं सरीरबाउसिया जाया यावि होत्था, अभिक्खणं २ हत्थे धोवइ पाए
 धोवइ खीसं धोवइ सुहं धोवइ थणंतरांइ धोवइ कक्खंतराणि धोवति गुज्झंतरांइ धोवइ जत्थ २ विय णं
 ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेइ तं पुव्वामेव अब्भुक्खेत्ता ततो पच्छा आसयति वा सयइ वा, तते
 णं सा पुप्फचूला अज्जा कालिं अज्जं एवं व०-नो खलु कप्पति देवा० ! समणीणं णिग्गंथीणं सरीरबाउ-
 सियाणं होत्तए तुमं च णं देवाणुप्पिया ! सरीरबाउसिया जाया अभिक्खणं २ हत्थे धोवसि जाव
 आसयाहि वा सयाहि वा तं तुमं देवाणुप्पिए ! एयस्स ठाणस्स आलोएहि जाव पायच्छित्तं पडिवज्जाहि,
 तते णं सा काली अज्जा पुप्फचूलाए अज्जाए एयमडं नो आढाति जाव तुसिणीया संचिद्धति,

तते णं ताओ पुष्फचूलाओ अज्जाओ कालिं अज्जं अभिक्खणं २ हीलेंति णिंदंति खिसंति गरिहंति
अवमणंति अभिक्खणं २ एयमट्ठं निवारेंति, तते णं तीसे कालीए अज्जाए सम्मणीहिं णिगंथीहिं
अभिक्खणं २ हील्लिज्जमाणीए जाव-वारिज्जमाणीए इमेयारूवे अब्भत्थिए जाव ससुप्पजित्थाजया णं
अहं आगारवासं मज्जे वसित्था तथा णं अहं संयंवसा जप्पिभिहं च णं अहं सुंडे अवित्ता आगाराओ
अणगारियं पठ्वत्तिया तप्पिभिहं च णं अहं परवसा जाया, तं सेयं खल्लु मम कल्लं पाउप्पमायाए रयणीए
जाव जलंते पाडिक्खियं उवस्सयं उवसंपजित्ता णं विहरित्तए त्ति कट्ठु एवं संपेहेति २ कल्लं जाव जलंते पाडि-
एक्कं उवस्सयं गिणहति, तत्थ णं अणिवारिया अणोहट्ठिया सच्छंदमती अभिक्खणं २ हत्थे धोवेति जाव
आसयइ वा सयइ वा, तए णं सा काली अज्जा पासत्थविहारी ओसण्णा ओसण्णाविहारी
कुसीला २ अहाछंदा २ संसत्ता २ बहूणि वासाणि सामन्नपरियागं पाउणइ २ अद्धमासियाए संलेहणाए
अत्ताणं झूसेति २ तीसं भत्ताइं अणसणाए छेएइ २ तस्स ठाणस्स अणालोइय अपडिक्कंता कालमासे कालं
क्खिच्चा चमरचंचाए रायहाणीए कालवडिंसए भवणे उववायसभाए देवसयणिज्जंसि देवदूसंतरिया अंगुलस्स
असंखेज्जाइभागमेत्ताए ओगाहणाए कालीदेवीत्ताए उववण्णा, तते णं सा काली देवी अहुणोववण्णा
समाणी पंचविहाए पजत्तीए जइ। सूरियाभो जाव भासामणपजत्तीए, तते णं सा काली देवी चउण्हं
सामाणियसाहस्सीणं जाव अण्णेसिं च बहूणं कालवडेंसगभवणवासीणं असुरकुमाराणं देवाण य देवीण य

आहेवचं जाव विहरति, एवं खलु गो० ! कालीए-देवीए सा दिव्वा देविड्डी ३ लद्धा पत्ता अभिसमणागया, कालीए णं भंते ! देवीए केवतियं कालं ठिती पन्नत्ता १, गो० ! अड्डाइज्जाइं पलिओवमाइं ठिईं पन्नत्ता, काली णं भंते ! देवी ताओ देवलोणाओ अणंतरं उववड्डित्ता कहिं गच्छिहिति कंहं उववज्जिहिति १, गो० ! महाविदेहे वासे सिस्झिहिति, एवं खलु जंबू ! समणेणं जाव संपत्तेणं पढमवग्गस्स पढमज्झयणस्स अयमेट्ठे पणत्ते ति वेमि । धम्मकहाणं पढमज्झयणं समत्तं ॥ सूत्रम्-१५४ ॥

सर्वः सुगमः, नवरं 'किण्णा लद्ध'ति प्राकृतत्वात् केन हेतुना लब्धा-भवान्तरे उपाजिता प्राप्ता-देवमवे उपनीता अभिसमन्वागता-परिमोगतः उपयोगं प्राप्तेति, 'वड्डु'ति बृहती वयसा सैव बृहत्त्यादपरिणीतत्वाच्च बृहत्कुमारी जीर्णा शरीर-जरणाद्बृद्धेत्यर्थः सैव जीर्णत्वापरिणत्वाभ्यां जीर्णकुमारी जीर्णशरीरत्वादेव पतितपुतस्तनी-अवनतिगतनितम्बदेशवक्षोजा निर्विण्णाश्च वराः-परिणेतारो यस्याः सा निर्विण्णवरा अत एव वरपरिवर्जितेति शेषं सूत्रसिद्धम् ॥

जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं पढमस्स वग्गस्स पढमज्झयणस्स अयमेट्ठे प० चित्तियस्स णं भंते ! अज्झयणस्स समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपत्तेणं के० अट्ठे पणत्ते १, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायगिहे नगरे गुणसीलए चेइए सामी समोसठे परिसा णिग्गया जाव पज्जु-वासति, तेणं कालेणं २ राई देवी चम्मरंचाए रायहाणीए एवं जहा काली तहेव आगया णट्ठविहिं उवदंसेत्ता पडिगया, भंतेति भगवं गो० ! पुवभवपुच्छा, एवं खलु गो० ! तेणं कालेणं २ आमलकप्पा

णयरी अंबसालवणे चेइए जियसत्तू राया राई गाहावती राईसिरी भारिया राई दारिया पासस्स समो-
सरणं राई दारिया जहेव काली तहेव निक्खंता तहेव सरीरबाउस्सिया तं चेव सव्वं जाव अंतं काहिति ।
एवं खल्लु जंबू ! विइयज्झयणस्स निक्खेवओ २ । जति णं भंते ! तइयज्झयणस्स उक्खेवतो, एवं खल्लु
जंबू ! रायगिहे णयरे गुणस्सिए चेइए एवं जहेव राती तहेव रयणीवि, णवरं आमलकप्पा नयरी रयणी
गाहावती रयणसिरी भारिया रयणी दारिया सेसं तहेव जाव अंतं काहिति ३ । एवं विज्जूवि आमल-
कप्पा नयरी विज्जुगाहावती विज्जुसिरीभारिया विज्जुदारिया सेसं तहेव ४ । एवं मेहावि आमलकप्पाए
नयरीए मेहे गाहावती मेहसिरी भारिया मेहा दारिया सेसं तहेव ५ । एवं खल्लु जंबू समणेणं जाव संप-
त्तेणं धम्मकहाणं पढमस्स वग्गस्स अयमेहे पणत्ते ॥ सूत्रम्-१५५ ॥ जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं
दोच्चस्स वग्गस्स उक्खेवओ, एवं खल्लु जंबू ! समणेणं जाव संपत्तेणं दोच्चस्स वग्गस्स पंच अज्झयणा पं०,
तं०-सुंभा निंशुंभा रंभा निरंभा मदणा, जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं दोच्चस्स
वग्गस्स पंच अज्झयणा पं०, दोच्चस्स णं भंते ! वग्गस्स पढमज्झयणस्स के० अहे पं० ? एवं खल्लु जंबू !
तेणं कालेणं २ रायगिहे णयरे गुणसीलए चेइए सामी समोसदो परिसा णिगया जाव पज्जुवासति, तेणं
कालेणं २ सुंभा देवी बलिचंचाए रायहाणीए सुंभवडेंसए भवणे सुभंसि सीहासणंसि कालीगमएणं जाव
णट्ठविहिं उवदंसेत्ता जाव पडिगया, पुव्वभवपुच्छा, सावत्थी णयरी कोट्टए चेइए जियसत्तू राया सुंभे

गाहावती सुंभसिरी भारिया सुंभा दारिया सेसं जहा कालिया नवरं अद्भुटानि पलिओवमाइं ठिती,
 एवं खलु जंबू ! निक्खेवओ अज्झयणस्स एवं सेसावि चत्तारि अज्झयणा, सावत्थीए नवरं माया पिया
 सरिसनामया, एवं खलु जंबू ! निक्खेवओ बितीयवग्गस्स २ ॥सूत्रम्-१५६॥ उक्खेवओ तइयवग्गस्स एवं
 खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपत्तेणं तइयस्स वग्गस्स चउपणं अज्झयणा पन्नत्ता,
 तं०-पढमे अज्झयणे जाव चउपणत्तिमे अज्झयणे, जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं
 तइयस्स वग्गस्स चउप्पन्नज्झयणा पं० पढमस्स णं भंते ! अज्झयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अहे
 पणत्ते !, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायणिहे नयरे गुणसीलए चेइए सामी समोसहे परिसा णिग्गया
 जाव पज्जुवासति, तेणं कालेणं २ इला देवी धरणीए रायहाणीए इलावडंसए भवणे इलंसि सीहासणंसि
 एवं कालीगमएणं जाव णट्टिविहिं उवदंसेत्ता पडिग्गया, पुब्बभवपुब्बहा, वाणारसीए नयरे काममहावणे
 चेइए इले गाहावती इलसिरी भारिया इला दारिया सेसं जहा कालीए नवरं धरणस्स अग्गमहिसित्ताए
 उववाओ सातिरेगअद्दपलिओवमठिती सेसं तहेव, एवं खलु निक्खेवओ पढमज्झयणस्स, एवं कमा सतेरा
 सोयामणी इंदा घणा चिज्जुयावि, सन्वाओ एयाओ धरणस्स अग्गमहिंसीओ एव, एते छ अज्झयणा वेणु-
 देवस्सवि अविसेसिया भाणियन्वा एवं जाव घोसस्सवि एए चेव छ अज्झयणा, एवमेते दाहिणिच्छाणं इंदाणं
 चउप्पणं अज्झयणा भवंति, सन्वाओवि वाणारसीए काममहावणे चेइए तइयवग्गस्स निक्खेवओ ॥सूत्रम्-

१५७ ॥ चउत्थस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं चउत्थवग्गस्स चउ-
त्पण्णं अज्झयणा पं०, तं०-पढमे अज्झयणे जाव चउत्पण्णहमे अज्झयणे, पढसस्स अज्झयणस्स उक्खे-
वओ गो० ! एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायणिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति, तेणं कालेणं २
रूया देवी रूयाणंदा रायहाणी रूयगवडिस्सए भवणे रूयगंसि सीहासणंसि जहा कालीए तहा नवरं पुव्व-
भवे चंपाए पुण्णभहे चेतिए रूयगगाहावई रूयगसिरी भारिया रूया दारिया खेसं तहेव, णवरं भूयाणंद-
अग्गमद्विसित्ताए उववाओ देसुणं पलिओवमं ठिईणिक्खेवओ, एवं खलु सुरूयावि रूयंसावि रूयगावतीवि
रूयकंतावि रूयप्पभावि, एयाओ चेव उत्तरिल्लणं इंदाणं भाणियव्वाओ जाव महाघोसस्स, णिक्खेवओ
चउत्थवग्गस्स ॥ सूत्रम्-१५८ ॥ पंचमवग्गस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! जाव वत्तीसं अज्झयणा पं०,
तं-कमला कमलप्पभा चेव, उत्पला य सुदंसणा । खवती बहुलवा, सुरूवा सुभगाविय ॥ १ ॥ पुण्णा
बहुपुत्तिया चेव, उत्तमा भारियाविय । पउसा वसुमती चेव, कणगा कणगप्पभा ॥ २ ॥ वडेंसा केउमती
चेव, वहरसेणा रयिप्पिया । रोहिणी नसिया चेव, हिरी पुप्फवतीतिय ॥ ३ ॥ भूयगा भूयगवती चेव,
महाकच्छप्पराहया । सुघोसा विमला चेव, सुस्सरा य सरस्सती ॥ ४ ॥ उक्खेवओ पढमज्झयणस्स,
एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायणिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति, तेणं कालेणं २ कमला देवी
कमलाए रायहाणीए कमलवडेंसए भवणे कमलंसि सीहासणंसि सेसं जहा कालीए तहेव णवरं पुव्वभवे

नागपुरे नयरे सहसंबवणे उज्जाणे कमलस्स गाहावत्तिस्स कमलसिरीए भारियाए कमला दारिया पासस्स०
 अंतिए निक्खंता कालस्स पिसायकुमारिंदस्स अगमहिंसी अद्धपलिओवमं ठिती, एवं सेसावि अज्झ-
 यणा दाहिणिह्माणं वाणमंतरिंदाणं, भाणियन्वाओ सन्वाओ नागपुरे सहसंबवणे उज्जाणे माया पिया
 धूया सरिसनामया, ठिती अद्धपलिओवमं । पंचमो वग्गो समत्तो ॥ सूत्रम्-१५९ ॥ छट्ठोवि वग्गो पंचम-
 वग्गसरिसो, णवरं महाकालिंदाणं उत्तरिह्माणं इंदाणं अगमहिंसीओ पुन्वभवे सागेयनयरे उत्तरकु-
 उज्जाणे माया पिया धूया सरिसणामया सेसं तं चेव । छट्ठो वग्गो समत्तो ॥ सूत्रम्-१६० ॥ सत्तमस्स
 वग्गस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! जाव चत्तारि अज्झयणा पं०, तं०-सूरप्पभा आयवा अच्चिमाली
 पभंकरा, पढमज्झयणस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायगिहे समोसरणं जाव परिसा
 पज्जुवासह, तेणं कालेणं २ सूरप्पभा देवी सूरंसि विमाणंसि सूरप्पभंसि सीहासणंसि सेसं जहा कालीए
 तहा णवरं पुन्वभवो अरक्खुरीए नयरीए सूरप्पभस्स गाहावहस्स सूरसिरीए भारियाए सूरप्पभा दारिया
 सूरस्स अगमहिंसी ठिती अद्धपलिओवमं पंचहिं वाससएहिं अब्भहिंयं सेसं जहा कालीए, एवं सेसा-
 ओवि सन्वाओ अरक्खुरीए णयरीए । सत्तमो वग्गो समत्तो ॥ सूत्रम्-१६१ ॥ अट्ठमस्स उक्खेवओ, एवं
 खलु जंबू ! जाव चत्तारि अज्झयणा पं०, तं०-चंदप्पभा दोसिणाभा अच्चिमाली पभंकरा, पढमस्स
 अज्झयणस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायगिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति,

तेणं कालेणं २ चंदप्पभा देवी चंदप्पभंसि विमाणंसि चंदप्पभंसि सीहासणंसि सेसं जहा कालीए,
णवरं पुव्वभवै महुराए णयरीए भंडिवडेंसए उज्जाणे चंदप्पभे गाहावती चंदसिरी भारिया
चंदप्पभा दारिया चंदस्स अगमहिंसी ठिती अद्धपलिओवमं पण्णासाए वाससहस्सेहिं अन्महिंयं सेसं
जहा कालीए, एवं सेसाओवि महुराए णयरीए मायापियरोवि धूयासरिसणामा, अट्टमो वग्गो समत्तो ।
॥ सूत्रम्-१६२ ॥ णवमस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! जाव अट्ट अज्झयणा पं०, तं०-पउमा सिवा सती
अंजू रोहिणी णवमिथा अचला अच्छरा, पहमज्झयणस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं रायणिहे
समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासइ, तेणं कालेणं २ पउमावई देवी सोहम्मे कप्पे पउमवडेंसए विमाणे
सभाए सुहम्माए पउमंसि सीहासणंसि जहा कालीए एवं अट्टवि अज्झयणा कालीगमणं नायन्वा,
णवरं सावत्थीए दो जणीओ हत्थिणाउरे दो जणीओ कंपिल्लपुरे दो जणीओ सागेयनयरे दो जणीओ
पउमे पियरो विजया मायराओ सन्वाओऽवि पासस्स अंतिए पव्वतियाओ सक्कस्स अगमहिंसीओ ठिई
सत्त पालिओवमाइं महाविंदेहे वासे अंतं काहिंति । णवमो वग्गो समत्तो ॥ सूत्रम् १६३ ॥ दसमस्स
उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! जाव अट्ट अज्झयणा पं०, तं०-कण्हा य कणहराती रामा तह रामरक्खिया
वसू या । वसुगुत्ता वसुमित्ता वसुंधरा च्चव ईसाणे ॥ १ ॥ पहमज्झयणस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू !
तेणं कालेणं तेणं समएणं रायणिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति, तेणं कालेणं २ कण्हा देवी

ईसाणे कण्पे कण्हवडेंसए चिमाणे सभाए सुहम्माए कण्हंसि सीहासणंसि सेसं जहा कालीए एवं अट्टवि
अज्झयणा कालीगमएणं णेयव्वा, णवरं पुव्वभवे वाणारसीए नयरीए दो जणीओ रायणिहे नयरे दो
जणीओ सावत्थीए नयरीए दो जणीओ कोसंबीए नयरीए दो जणीओ रामे पिया धम्मा माया सव्वाओऽवि
पासस्स अरहओ अंतिए पव्वहयाओ पुप्फचूलाए अज्जाए सिस्सिणीयत्ताए ईसाणस्स अग्गमहिंसीओ ठिती
णव पलिओवमाहं महाविदेहे वासे सिज्झिंहति बुज्झिंहति सुच्चिंहति सव्वदुक्खाणं अंतं काहिंति । एवं
खलु जंबू ! णिवत्थेवओ दसमवग्गस्स । दसमो वग्गो समत्तो ॥ सूत्रम् १६४ ॥ एवं खलु जंबू ! समणेणं
भगवया महावीरेणं आदिगरेणं तित्थगरेणं सयंसंबुद्धेणं पुरिसोत्तमेणं जाव संपत्तेणं । धम्मकहा सुयक्खधो
समत्तो दसहिं वग्गेहिं नायाधम्मकहाओ समत्ताओ ॥ सूत्रम्-१६५ ॥ समाप्तोऽयं द्वितीयः श्रुतस्कन्धः ॥

नमः श्रीवर्द्धमानाय, श्रीपार्थप्रभवे नमः । नमः श्रीमत्सरस्वत्यै, सहायेभ्यो नमो नमः ॥ १ ॥ इह हि गमनिकार्थं
यन्मया व्यूहयोक्तं, किमपि समयहीनं तद्विशोध्यं सुधीभिः । नहि भवति विधेया सर्वथाऽस्मिन्नुपेक्षा, दयितजिनमतानां
तायिनां चाङ्गिर्वगे ॥ २ ॥ परेषां दुर्लक्षा भवति हि त्रिपक्षाः स्फुटमिदं, विशेषाद् बुद्धानामतुल्यचनज्ञानमहसाम् । निरास्त्रायाधीभिः
पुनरतितरां मादृशजनैस्ततः शाल्वार्थे मे वचनमनघं दुर्लभमिह ॥ ३ ॥ ततः सिद्धान्ततत्त्वज्ञैः, स्वयमूढाः प्रयत्नः । न पुनरस्म-
दाख्यात, एव ग्राह्यो नियोगतः ॥ ४ ॥ तथापि मास्तु मे पापं, सङ्घमत्युपजीवनात् । बुद्धन्यायानुसारित्वादितार्थं च प्रवृत्तितः
॥ ५ ॥ तथाहि-किमपि स्फुटीकृतमिह स्फुटेऽप्यर्थतः, सकष्टमतिदेशतो विविधवाचनातोऽपि यत् । समर्थपदसंश्रयाद्विगुण-

पुस्तकेभ्योऽपि यत्, परात्महितहेतवेऽनभिनिवेशिना चेतसा ॥ ६ ॥ यो जैनाभिमतं प्रमाणमनघं बहुत्पादयामासिवान्, प्रस्थानैर्विविधैर्निरस्य निखिलं बौद्धादि सम्बन्धि तत् । नानावृत्तिकथापथमतिक्रान्तं चक्रे तपो, निसम्बन्धविहारम-
प्रतिहतं शाल्मानुसारात्तथा ॥ ७ ॥ तस्याचार्यजिनेश्वरस्य मदवद्वादिप्रतिस्पर्द्धिनः, तद्वन्धोरपि बुद्धिसागर इति ख्यातस्य
सुरेश्वरेभ्यः । छन्दोबन्धनिबद्धबन्धुरवचःशब्दादिमल्लक्षणः, श्रीसंविश्रविहारिणः श्रुतनिधेश्वारित्रचूडामणोः ॥ ८ ॥ शिष्येणामय-
देवाख्यस्ररिणा विवृतिः कृता । ज्ञातार्धमकथाङ्गस्य, श्रुतभक्त्या समासतः ॥ ९ ॥ निवृत्तककुलनमस्तलचन्द्रदोणाख्यस्रि-
मुख्येन । पण्डितगुणेन गुणवत्प्रियेण संशोधिता चेयम् ॥ १० ॥ प्रत्यक्षरं गणनया, ग्रन्थमानं विनिश्चितम् । अनुष्टुप्मां
सहस्राणि, त्रीण्येवाष्टशतानि च ॥ ११ ॥ एकादशसु शतेष्वथ विशत्यधिकेषु विक्रमसमानाम् । अणहिलपाटकनगरे
विजयदशम्यां च सिद्धेयम् ॥ १२ ॥ समाप्ता चेयं ज्ञातार्धमकथाप्रदेशटीकेति ॥

॥ समाप्तमिदं चन्द्रकुलनभस्तलोडुपतिप्रभश्रीमदभयदेवस्ररिविवृतविवरणयुतं श्रीज्ञातार्धमकथाङ्गम् ॥

